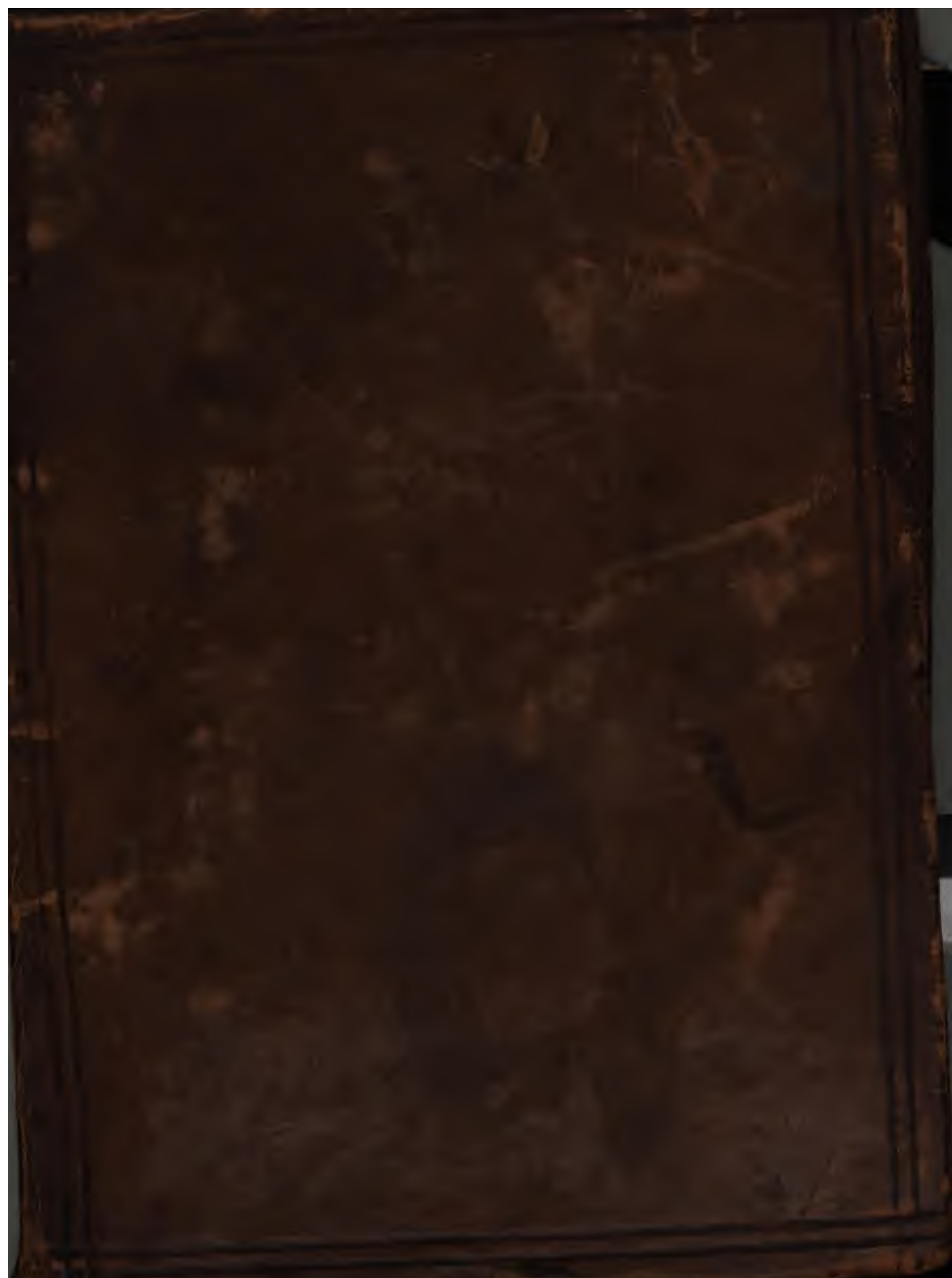

afaby

10843

G.4.8.

Dawgus

Dupplin Castle

0

151

18

Feb. 6 ... '83.
Collat. perfect.
E. J. Wright

CLAVDI DAVSQVI
SANCTOMARI
CAN. TOR.

TERRA, ET AQVA,
SEV
TERRAE FLVTANTES.

TORNACI NERVIORVM,
Ex Typographio ADRIANI QVINQVE.
M. DC. XXXIII.

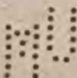
CENSVRA.

R. D. CLAVDIVS DAVSQVE *mira, & varia in hoc ſuo libello auribus noſtris ingerit: attamen veritati conformia, nec moribus Chriſtianis contraria. Quare eum publica luce dignum cenſeo hac 21. Octobris, 1631.*

Henricus Calenus S. Theol. Licent. Archipresbyter Bruxellis, librorum Cenſor.

Summa Priuilegij.

P*Hilippus Dei gratia Hiſpaniarum &c. Rex Catholicus diplomate ſuo ſanxit, ne quis* ClaudI DauſquI *Can. Cathedralis Eccleſiae Tornacenſis Opus, cui Inſcriptio* Terra, & Aqua, *ſeu* Terrae Flutantes, *a Cenſoribus legitimis approbatum, praeter ipſius voluntatem imprimat, aut ſimulet, vel alibi terrarum impreſſum, aut ſimulatum intra octaëtiridem in has inferioris Germaniae ditiones importet, venaleſue habeat. Qui ſecus faxit, praeter librorum confiſcationem, poenis in diplomate regio expreſsis eſto obnoxius. Datum Bruxellis VII. Cal. Nouemb. M. DC. XXXI.*

CHRISTOPHORO MORLETIO

LECTISSIMO,

ET

ORNATISSIMO

AVDOMARENSIVM EPISCOPO

CLAVDIVS DAVSQVIVS

AVDOMARENSIS

ΔΗΘΑΙΩΝΩΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑΝ.

Vm iam affecta aetate fatiſcũt membra, alas vigor deſerit, natura prorſus ad interitum vergit; Solis auem famigeratam memorant caſia, turiſque ſurculis ſtruem in ſumma

arbore componere, replere odoribus, tum illabentibus ex alto radijs percalfacto nido, quidquid inibi eſt, flammam concipere, vri, deſtrui, nec penitus interire: verum in buſto naſci vermiculum vitalem, cuius ope Phoenix a vitae deſitae exitio, nouae vitae capiat initium, ſeſe reſeminet, animet, reformet. Ad idem prorſus exemplum Magnus ille BVDOTIVS Sanctomariae Sedis Antiſtes cum auolare cogitaret, in variarum virtutum cumulum (quibus ipſe ſemper abundauit) lux vibrata coelitus ſic abiturientis affecit animum, vt CHRISTOPHORVM MORLETIVM ſuo quaſi e buſto rediuiuum, Sedis meritiſsimum ſuc-

ſucceſſorem deſignaret. Interfuit quidem vnus alter: ſed tantum terris oſtenderunt fata coeleſtia, neque vltra eſſe ſiuerunt. Chriſtianam rem Audomarenſium qui conſtitueret, ac ſtabiliret, inuentus eſt tandem CHRISTOPHORVS. Auſpicatiſſima nomenclatio! Ea per epiſtolas illius Ignatij, cuius ſanguine Eccleſia purpuraſcit, frequens ſpargitur. In ijs illa, cuius vterus Chriſti domicilium fuit, CHRISTOPHORVS dicitur: in ijs Paulus CHRISTOPHORVS: in ijs CHRISTOPHORVS Timotheus. Nunc eadem CHRISTOPHORI nomenclatio virtutum tuarum, propria eſt R.^{me} Domine MORLETI, ciuitatis Sanctomariae rector, &

Epiſcope coelo, terraque conſentientibus. CHRISTVM FERS baptiſmo, profeſſione, officio, nomine: CHRISTVM populis offers tuis, & conferre tuum eſt, quammaxime. Non poterant vota Regis Iberiae a nutu, ac luce coeleſti ſeceſſionem facere. Quemadmodum enim cum aſtra varias in terras impreſſionem faciunt, certa ſuarum virium veſtigia relinquunt: ita cum Numen ex alto deſertam Sedem conſpicaretur, limis radijs mentes Regis Hiſpaniarum, Budotij, Sereniſſimae Celſitudinis ISABELLAE, totiuſq; Curiae Belgicae ſic afflauit, ſic illuſtrauit, omnium vt animi deſiderijs icti fidelibus, vnum TE ſuſpira-

ſpirauerint, & clamauerint Audomarenſium Epiſcopum. Magna quaedam res eſt Epiſcopum eſſe, maxima Epiſcopi partes explere teſte D. Ioanne Chryſoſtomo, *Lib. 3. de Sacerd.* Ἡ γὰρ ἱερωσύνη τελεῖται μὲν ἐπὶ τῆς γῆς, τάξιν δὲ ἐπουρανίων ἔχει ταγμάτων, καὶ μάλα γε εἰκότως. Ratio: Non enim homo, non Angelus, non Archangelus, non vlla procreata poteſtas; ſed Paraclitus ipſe hunc inſtituit rerum ordinem. Hoc auctore MORLETIVS *factus eſt forma gregis ex animo*, & caput. Quamdiu caput validum, ac valens eſt, auctore Chryſoſtomo, vaporum, & nubecularum affluentiam, noxamque diſcutit, atque ab ſe alio ſegregat: quamdiu vero ingraui valetudine afficitur, opem ferre membris

non

non poteſt. Deus, Deus eſt, qui in populos bene affectus, caput, in quo multum roboris, ac virium eſt, ijs imponit. Te populis ſuis impoſuit, Morleti. Et ecce vi-
Deut. 4. ciſſim *populus ſapiens, & intelligens, gens*
Ad parandum prompti. *magna* Audomarenſium εὐηκόως διακείμενοι, quos alluit Aa flumen, quod circum inſulae *Ludiae*, ſeu *Saliares*, ſeu *Saltuares*, ſeu *Flutantes* mouent, deſidunt, ambulant; ipſoque geſtu, ac motitatione ſe non imparentes profitentur, ac ni retinaculis praepediantur, vltro ad pedum tuorum oſcula ſocietate inſeparabili ſimul omnes coeant. Feſtiua quaedam ſunt mundi miracula, videre ſegmenta terrarum pacate in aquis ſeſſitantia, clemēter in aquis

mouen-

mouentia, blande virentia, vbi

Jam pontus, ac tellus renident, Stat. 4. Sil.
Jam Zephyris Aquilo refractus:

vbi ardentiſſimi aeſtus adulatrix aura quamuis feſſum reficit animum. Ea res Carolum V. Philippum II. Hiſpaniarum regnatores, Albertum Principem, Infantem Iſabellam, Guilielmum Auriacũ, heroaſque alios refouit, ac ſecretum membris vigorem impertiuit. Huc feſſum curis, ac ſolicitudine animum cum appelles. *Antiſtes vigilantiſsime, S. Audomari* imitatione facies, qui ab antelucano labore, & antemeridiano feſſos artus quiete reficiebat, gnarus mortale corpus hoc non eſſe ex adamante, cui virium redintegra-

tio prorſus eſſet neceſſaria. Huc tuum vigilacem animum vt cures, recures, TE voco. Neque vero tam has ad *Aquas*, & *Terras*, (quibus maxime nobilitatur Morinorum Audomaropolis) quam ad earum contemplatum , ac ſimilium, ſimulque *Fluuiorum*, *Fontium*, *Piſcium foſsilium*, *Salis terrae*, *Dulcis marinae*, *Siciliae*, *Atlanticae* bella circumſpicias animo miracula veteribus pauculis obſeruata, pluribus incredenda viſa: valide tamen, ac fortiter (abſit dicto Nemeſis) a nobis adſerta. Vbi conſtructas naturae rationes cum animaduertes, negitantibus aures oppilabis tuas, & aliorum, ne mendacibus pateant opinationibus. Vtinam

CHRI-

CHRISTOPHORI nomini ſudati Libri eo die occurrant, quo niuea in veſte, ac ſanctiore tiara tui TE primum circumſpicient, & conſalutabunt populi; cum ſummates viri feſtiuo gaudio incenſo acclamabunt: *O Domine, bene proſperare!* *Pſ. 117.* *Benedictus, qui venit in nomine Domini*: cum omnia plauſu, cantuque perſonabunt: VIVAT. VIVAT. MORLETIVS. AETERNVM. VIVAT. SALVA. ODOMAROPOLIS. SALVA. PATRIA. SALVVS. EPISCOPVS. SALVVS. MORLETIVS.

Dignitati tuae R^mae

aeternum deuotus

CLAVDIVS DAVSQVE Can. Tor.

SYLLABUS.

CAPVT I.

LIBRI

LIBRI II.

De

VIII.

De dulcitudine aquae marinae.

CLAV-

CLAVDI DAVSQVI SANCTOMARI CAN. TOR.

TERRA, ET AQVA, SEV *TERRAE FLVTANTES.*

CAPVT PRIMVM.

Prolusio ad Lectorem. In ea variae rerum mutationes.

PHERECYDES Syrius omnium principium *Terram* posuit: Thales Milesius *Aquam*. Iustinus Martyr παραινέσει de Thale Milesio: Ἐξ ὕδατος γάρ φησι τὰ πάντα εἶναι, καὶ εἰς ὕδωρ ἀναλύεσθαι τὰ πάντα: *Ex aqua oriri omnia, & in aquam resolui adserit.* Coniectura primum hac vtitur, quod omnium ani-

mantium ſemen ſit humidum : deinde quod plantae omnes alantur humido, fructificent, fruticentque: tum quod humidi expertia illico exareſcant. *Ex aqua omnia conſtare* dixit Thales apud Tullium lib. 4. Acad. Senecam lib. 3. Natur. quaeſtion. Anaſtaſius Sinaïta eundem funiculum trahit: Τὸ ὕδωρ ἐποίησεν ὁ Θεὸς, καὶ αὐτὸ ζωοποιὸν τῶν σωμάτων, καὶ τῶν σπερμάτων, καὶ πάσης πνοῆς τυγχάνον: *Aquam fecit Deus, & ipſam corpora, ſeminaque viuificantem, & cuiuſuis ſpiritus potentem.* In prima Sanctorum monimentorum tabula piſces ex Aqua, volucres ex Aqua nant: de Terra emergunt caetera. Xenophanes eandem biberat doctrinam, cuius eſt:

Πάντες γὰρ γαίης τε, καὶ ὕδατος ἐκγενόμεσθα.

Ex Vnda, ex Tellure ſati progignimur omnes.

Nos in eadem principia ſolutos redigebat illo Homeri:

—— Πάντες ὕδωρ, καὶ γαῖα γένησθε.

Sapientum iſtorum opiniones teſtatiſſimae ſunt ex Sex. Empirico lib. 3. 6. 8. contra Mathematicos, Plutarcho de Placitis Philoſophorum, Diogene in Vitis, Seneca in qq. Naturalib. Ariſtotele paſſim, quorum teſtimonia in re manifeſta, ſi conferam, abutar otio. Sapientiae ſacrae effatum eſt: *Omnes*

velut

velut aquae in terram dilabimur. Epicharmus ſcripti laudandus, cum libris ſuis Titulum poſuit: ΓΑ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑ, quod varijs in libris memorat Athenaeus. Hoc eſt, TERRA, ET MARE. Foetum enim naturae miraculis eſt mare: atque *ex tota rerum natura damnoſiſsimum mare eſt*, inquit Plinius lib. 9. c. 34. Archimedes item Mathematicorum princeps ſcripſit περὶ τῶν ὀχουμένων, *De ijs quae vehuntur.* Strabo quoque τῆς τῶν ὀχουμένων πραγματείας libro quintodecimo meminit. Nos & Archimedem, & Epicharmum quadantenus ſecuti *Terram, & Aquam* ſcribimus, & *Terram in Aqua* vehi, & alia grauia. Ergo

Rara, nec ingenijs ſatis explorata priorum,
Quaeque diu latuere, canam. Iuuat ire per vndas;
Vnda feret terras, & inertia pondera ſident
In fluuijs, lacubuſque; ſoloq́ natabitur vnda.
Vnda feret terras: ſpatioſa vagabitur arbos:
Stabitq́ attonitus, veluti Iouis ignibus ictus,
Qui ſiluas ſtanteſque, vagaſque videbit in vnda.
Abruptam tandem credes radicibus iſſe
Ortygiam, & latos vndis decurrere campos:
Ponderis & lateres, & ſaxa oblita prioris
Fluctibus in ſummis haut toto corpore mergi.
Sinceros fluuios fluuijs innare videbis.

Pluribus inque locis gustabitur vnda marina.
Gangama de terris, de saxis malleus imis
Extundet pisces, ac de tellure petitus
Sal varia varias implebit frugibus oras,
Exacuet venerem, domibus fastigia ponet.
An vis Sicelidem Italiae discreuit ab ora?
Vastaue diluuio vasto iacet obruta Atlantis?
Dein quibus ingenijs fluuij, fontesque liquescant.

Haec summa. Haec vero cum fiunt, non abit a se natura: res enim mundi de suo statu, cum ita visum, demouet, mutatque rerum aedificator, ac parens Deus. *Adspice ad Palaestinam, qua Iordanis amnis finium arbiter, vastitas ingens, & orba regio, & frustra ager est, & vrbes retro, & populi frequentes, & solus audiebat.* Apponit ista deinde Tertullianus de Pallio: *Dehinc vt Deus censor esset, impietas ignium meruit imbres. Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinquitas maris iuxta cum solo mortem bibit.* Repetita quoque saepius diluuie terrarum dorsa cooperta sunt: vrbes, & insanae substructiones abstractae, ac euastatae. Mundum & bella diuexant, & magnam vbique mutationem inuehunt:

Ouid. *Iam seges est, vbi Troia fuit, resecandaq; falce*
Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus.

Semi-

Semiſepulta virum curuis feriuntur aratris
Oſsa, ruinoſas occulit herba domos.

Adeo pertenue veſtigium eſt, ac nullum vrbis populoſae, ac famoſiſſimae priſci iudicio ſcriptoris. Procidunt haec, & quaſi exhalata vaneſcunt: emergunt alia, petuntque faſtigium.

Hic vbi nunc Roma eſt orbis caput, arbor, & herba, Faſt. 5.
Et paucae pecudes, & caſa rara fuit.

Neque minori mutabilitati ſibi natura patet. Ecce lubricum, fluxumque ab ingenio elementum *Aqua* βαρύτε, καὶ κάτωφερὲς, ἐυδιάχυτον Ioan. Damaſceno deſcribente, minimoque ſubſidens ponduſculo a ſuis veluti recedens legibus & terras inſidentes mobiles ſuſtinet, & árbores, aliaque grauia, quae paſſim ruri, aut in hortulis fixa, aut ſita. Miraculum auget, quod Terra ſuapte indole centri ſit appetens: quae appetentia cum in aquis planis, velut in campis ſedet, elangueſcere, coërceri, vel exſtingui videtur. Seſſio igitur Terrae in Aqua, aut mobilitas cum vtriuſque elementi pugnet ingenio, non deerunt, qui Terras vllibi in Aquae gremio quieſcere, aut agi, ferriue, perſuaderi ſe iure merito non ſinant: ij maxime, qui oculis metiuntur omnia: & hos inter, quibus nihil tale viſum. At ij, ſi non vno eodemque modo vbique agere naturam, agique

perſpexerint, aequius de ſententia depelli ſe patientur. Etenim aridam hodie eſſe, quam olim maris alluuio vndarum aequore obtexerit, confeſſa res eſt, ac manifeſta, tam ex Manilio, quam ex alijs. Manilius lib. 4. naturae variantis imaginem exprimit aliquam:

Eſt aequale nihil: terrenos adſpice tractus,
Et maris, & notis fugientia flumina ripis:
Crimen vbique frequens, & laudi noxia iuncta eſt.
Sic ſterilis terris laetis interuenit annus,
Ac ſubito rumpit paruo diſcrimine foetus.
Et modo portus erat pelagi iam facta charybdis,
Laudatiq; cadit poſt paulum gratia ponti.
Et nunc per ſcopulos, nunc campos labitur amnis.
Sic etiam coeli partes variantur in aſtris.

Charybdis hoc loco eſt χάσμα θαλάσσης, ἢ καταιγίς, vt Heſychius exponit.

Chemmim, inſulam nare Antiquitatis narrator, ac prope parens negitat Herodotus: inſulas, terraſue alias nullas flutantes praeter eas, quae ad Aam fluuium propter Audomaropolim Arteſiae famigeratae viſuntur dictat Simon Ogerius Siluarum conditor: vterque quod non viderint, neque exacte ſatis id exploratum habuerint. Pro Sym-

plega-

plegadum, siue Cyanearum concursu stat Antiquitas: declinant nonnulli, Posteritas stupet, neque fidem praecipitat. Valgarnera ne credat, rerum mutationes in vniuerso inficiatur, ratus omnia ire cursu stabili: montes, valles, campos, fluuios iam esse, vti a mundi primordio sunt constituta, censet: nec mundiali diluuio, nec tempestatum vi, nec vetustate, nec fortuitu, nec consilio res mutasse. Tales aliorum securi opiniones suas euoluunt: at quid opinentur alij, quaeue alienarum sint opinionum fundamenta, vel firmamenta, curatum oportuit: accurationis huiusce partes nobis deposcimus. Ac primum aeuo, bellis, inuentis humanis, tempestatibus, fortuitis casibus, naturae vi, rerum ingenijs frequentem variantiam rebus inuectam arbitramur.

Conchulas, arenas, buccinas, calculos varie infectos, frequenti solo, quibusdam etiam in montibus reperiri, certum signum maris alluuione eos coopertos locos volunt Herodotus, Plato, Strabo, Seneca, Tertullianus, Plutarchus, Ouidius, alij. Goropius nouitatis commendator, sui admirator totum istud Auctorum agmen disturbat, & quod illi pro certo habuere persuasissimũ, incertat. Conchulas, aliaq. errantis per eos locos maris vestigia delet: coeli, siderumq. impres-

impreſſionibus, & locorum, terrarumque ingenijs ea tribuit: Idemne dicet,

Si vetus inuenta eſt in montibus ancora ſummis?

(Hoc Tomitanae canit non nouus incola terrae) Non opinor. Nam illo ancora qua fini, quibus vſibus ſit importata? Ancoram quis tam ſublime ſuſtulit? quis eius ſuccollatu membris fatigationem quaeſiuit? An cum fuiſſet aequa ſoli facies, vorticoſis vndarum turbinibus abſciſſa pars, & ſparſa deſedit in valles adiutante ſpiritu ex ingentibus terrarum voratrinis ſeſe effundente, omniaque diſſipante? an ea ratione reliqua ſoli facies in montis morem reſtitit, & quae olim diruptis rudentibus proiecta fuerat ancora tandem non inuenta reperta eſt? Ita poteſt. Meliori coniectori damus manus. Ea ratio ardua fluitaſſe probat, ac mare ſeceſſionem feciſſe.

Non vſque diſſimilia narrat Diodorus Bibliothecae lib. 4. vbi res ab Hercule geſtas illuſtrat, ſolertia humana, & manuali opera perfici poſſe tale quid euidenter oſtendit: Φασὶ τὰς ἄκρας ἀμφοτέρας ἐπὶ πολὺ προσχῶσαι· διὰ καὶ πρότερον διεστηκυίας ἀπ' ἀλλήλων πολὺ διάστημα, συναγαγεῖν τὸν πόρον εἰς στενὸν, ὅπως ἀλιτενοῦς, καὶ στενοῦ γενομένου κωλύηται τὰ μεγάλα κήτη διεκπίπτειν ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὴν ἔνδον θάλατταν... ὡς δέ τινές φασιν τοὐναντίον τῶν

ἠπείρων

ἠπείρων ἀμφοτέρων συνεζευγμένων διασκάψαι ταύτας, καὶ τὸν πόρον ἀνοίξαντα ποιῆσαι τὸν ὠκεανὸν μίσγεσθαι τῇ καθ' ἡμᾶς θαλάττῃ. Docet his quanam ratione Columnas illas ſuas nobiles commolitus ſit Hercules. Interpretis os: Hercules enim cum extremas vtriuſque continentis (Africae vtique, & Europae) oras in oceanum porrectas attigiſſet, expeditionis ſuae monimentum columnas haſce ponere decreuit. *Vt aeternam igitur operi memoriam conciliaret, promontoria vtrobiq. aggeribus per bene longum ſpatium ampliauit. Ideo cum prius longinquo inter ſe freto diſtarent, hoc ita in arctum coëgit, vt cete per fauces illas anguſtas ex oceano in mediteraneum mare amplius irrumpere vetarentur: & ſimul vt tanti ſubſtructoris gloria per omnem hominum memoriam conſeruaretur Sunt tamen qui contrarium adſeuerant, nempe coniunctas olim inter ſe continentes ab eo perfoſſas, fretoque aperto oceanum cum mari noſtro permiſtum fuiſſe.*

Ac, niſi omnem hiſtoriam deſpuimus, crebras magnaſq. rerum in orbe mutationes fateri neceſſe eſt per terras, per maris, & fluuiorum, montiumque tractus. Certe Pharus Ægyptia olim inſula, Strabonis aeuo, & ore euaſit paeninſula. Meminit eius Seneca lib. 6. Natur. qq. c. 17. Homeri Scholia in 4. Odyſſ. Tyros conſimiliter Alexandri M. labore pertinaci apud Curtium, Strabonem, Ioſephum, Ouidium mutauit:

Metam. l. 15. *Fluctibus ambitae fuerant Antissa, Pharusq;*
Et Phoenissa Tyros, quarũ nunc insula nulla est.

Ibid. *Vidi ego, quod fuerat quondam solidissima tellus,*
Esse fretum, vidi factas ex aequore terras.

Item: *Et procul a pelago conchae iacuere marinae,*
Et vetus inuenta est in montibus ancora summis,
Quodq; fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit, & alluuie mons est deductus in aequor,
Eq; paludosa siccis humus errat arenis:
Quaeq; sitim tulerant, stagnata paludibus hument.
Hic fontes natura nouos emisit, & illic
Clausit, & antiquis tam multa tremorib. orbis
Flumina prosiliunt, aut exsiccata residunt.

Sic mons Casius puluerantibus quondam vestigijs adibatur: post abundantibus, & ambientibus aquis viam Phoenicen versus aperuit. Quod ita esse cur non crederem ego, qui annos ante viginti relicto Aae alueo rectum tenui, quo tendebam, cursum naui vectus salices supernante, ac superante: tantis intumuerant incrementis imbres hiberni. Aristoteles lib. 1.

lib. 1. Meteor. cap. 14. Ὅτι οὔτε ὁ Τάναϊς ποταμός, οὔτε ὁ Νεῖλος ἀεὶ ῥεῖ, ἀλλ' ἦν ποτε ξηρὸς ὁ τόπος, ὅθεν ῥέουσι. *Quod neque Tanaïs fluuius, neque Nilus ſemper in fluxu fuit: at locus, ex quo fluunt, arebat olim.* Adſtruit de caeteris quoque fluuijs, tum de ipſo mari: Καὶ τὴν θάλατταν ἀνάγκη μεταβάλλειν ὁμοίως· τῆς δὲ θαλάσσης τὰ μὲν ἀπολιπούσης, τὰ δὲ ἐπιούσης ἀεὶ φανερὸν, ὅτι τῆς πάσης γῆς οὐκ ἀεὶ τὰ αὐτὰ, τὰ μὲν ἐστι θάλαττα, τὰ δὲ ἤπειρος: *Et mare ſimiliter neceſſe eſt mutare, quod nonnullos locos deſerat, alios inuadat ſemper notum eſt. Neque terrae partes eaedem ſunt omnes, alibi mare eſt, alibi continens.* Athenaeus lib. 8. c. 2. narrat ad Apameam Phrygiae bello Mithridatico terrarum concuſſione paludes, quae prius non exſtabant, fluuios, alioſque fontes eodem patuiſſe motu, ac paruiſſe: quoſdam priores euanuiſſe. Italia cum Trinacria cohaeſit:

Diſsiluiſſe ferunt, cum protinus vtraque tellus Aen. 3.
Vna foret: venit medio vi pontus, & vndis
Heſperium Siculo latus abſcidit, aruaque, & vrbes
Litore diductas anguſto interluit aeſtu.

Noua eſt Valgarnerae, & Cluuerij opinatio negitantium Siciliae, Italiaeque diuortium hoc. Ab ijs omnis Antiquitas diuertitur. Echinadum partem

vnam limi aggeribus continenti adiectam auctores sunt Herodotus in Euterpe, Thucydides in secundi libri exitu, Plin. lib. 2. c. 85. Vniuersim Strabo lib. 9. Ἐγχωσθέντων δὲ κατὰ βάθος τῶν πόρων αὔξεσθαι λίμνας συμβαίνει μέχρι τῶν οἰκουμένων τόπων, ὥστε καὶ πόλεις καταπίνεσθαι, καὶ χώρας. Interpres: *Porro autem meatibus in imo obstructis, euenit, vt paludes auctae ad habitata vsque loca se proferant: ita sane, vt vrbes quoque, & regiones absorbeantur.* Exemplum *Bura, & Helice abruptis locorum hiatibus deuoratae* Orosij verbis lib. 3. c. 3. Idem tradit lib. 8. Strabo, & Ouidius Metam. 15.

Si quaeras Helicen, & Buran Achaïdas vrbes:
Inuenies sub aquis: & adhuc ostendere nautae
Inclinata solent cum moenibus oppida mersis.

Pergit Strabo eodem libro nono: Ἀνοιχθέντων δὲ τῶν αὐτῶν, ἢ ἄλλων, ἀνακαλύπτεσθαι, καὶ τοὺς αὐτοὺς τόπους ποτὲ μὲν πλεῖσθαι, ποτὲ δὲ πεζεύεσθαι, καὶ τὰς αὐτὰς πόλεις, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῇ λίμνῃ, ποτὲ δὲ ἄπωθεν κεῖσθαι. *Reseratis vero ijsdem vijs, aut alijs, recondi, eosdemq́ue locos quandoque nauigari, quandoque pedibus teri, easdemque vrbes modo iuxta paludem, modo remotius esse sitas.* Eadem Plato, atque Aristoteles. Proclus in Timaeum Platonis Aegyptum profert: Αὕτη δὲ ἐπίδηλος ἔργον ἐστὶν οὖσα τοῦ ποταμοῦ. Hoc est: *Quod Aegyptus ipsa Nili*

sit

ſit opus, *liquet*. De Aegypto ſubmiſſiore ſermo eſt, quod & Seneca lib. 6. Natur. qq. c. 26. pulcerrime deſcribit: *Turbidus enim defluens Nilus, multumq́ ſecum limum trahens, & eum ſubinde apponens priorib. terris, Aegyptum annuo incremento ſemper vltra tulit. Inde pinguis, & limoſi ſoli eſt, nec vlla interualla in ſe habet: ſed creuit in ſolidum areſcente limo, quo preſſa erat, & ſedens ſtructura, cum partes glutinarentur, nec quidquam inane interuenire poterat, cum ſolido liquidum, ac molle ſemper accederet.* Idem Proclus tranſitis nõnullis: Πᾶν μέρος τῆς γῆς ἐν τῷ ἀπείρῳ θαλασσοῦσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον ἠπειρόντε γίνεσθαι, καὶ ἄλλοτε θάλασσαν: *Quamuis terrae continentis partem mare fieri, eodemq́ modo & continentem fieri, aliasq́ mare.* Congerit in hoc exempla Plinius lib. 2. c. 88. ac deincipibus. Eiuſmodi rerum conuerſio Anaxagoram impulit apud Diogenem Laërtium l. 2. rogatum, An Lampſaceni montes olim forent mare, vt ſubijceret, Ἐάν γε ὁ χρόνος μὴ ἐπιλίπῃ, *Futurum id, modo ne tempus deſiat.* Ecquid porro admirabilius illo Plinij lib. 2. c. 86. *Naſcuntur alio modo terrae, ac repente in aliquo mari emergunt, veluti paria ſecum faciente natura, quaeque hauſerit hiatus, alio loco reddente.* Alibi: *Statinae motu terrae collapſae, merſaeque iterato motu emerſae.* Et luſcitioſi nullas in mundo rerum mutationes vident, legunt, agnoſcunt?

 Idem

Idem Plinius lib. 31. c. 1. & 2. *in nulla parte naturae maiora eſſe miracula*, quam in aqua dictat, additque. *Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in coelo ſtantibus? At illae ſeu parum ſit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eo ſecum piſcium examina. Saepe etiam lapides ſubuehunt portantes aliena pondera. Aliena:* mari, terraeque debita: non aquis coeleſtibus. Haec tam varia, aliaque naturae arcana quibuſdam incredibilia, doctis tamen cognita, prodita cognatarum narrationum fidem corroborant: praeſertim ſi naturae auctor Deus Opt. Max. in tali rerum variantia luſitare cognoſcatur. Videamus ergo, quae de terris ſuper aquas ſeſſitantibus, aut vacillantibus, aut mouentibus, aut tractis, impulſis, tranſmotiſue veteres meminere, fidem mereantur aut aliquam, aut nullam. At prius de Terrae ingenio, deque Maris dicendum finibus.

CAP. II.

Tellus insula pendula. In id Auctores conglobantur. Mundus pendulus. Chrysostomi causa. Modi, quibus Tellus in medio sustinetur: Rotunditas, Motio, Harmonia, Vis insita, Deus. Barthius explosus.

PERBELLE profecto arcanorum naturae promus condus Plinius lib. 7. c. 1. *Quam multa fieri non posse, priusquam sint facta, iudicantur? Naturae vero rerùm vis, atque maiestas in omnibus momentis fide caret; siquis modo partes eius, ac non totam complectatur animo.* Terram igitur totam ante terrae partes, ante fluuios perscrutemur. An sit ambita aquis, & aëre? An insula? An mobilis insula? Τὸ δὲ τῆς γῆς ἄχθος ἀπεράντοις τοῖς διαστήμασι ποῦ κρέμαται; *Terrae pondus cum infinitis interstitionibus vbi pendet?* Quaerit D. Basilius Seleucensis.

censis. Fragmen Censorino adiectum c. 4. *Terra omnium rerum est media, forma globosa, aquis cingitur.* Plin. lib. 2. c. 66. *Est igitur in toto suo globo tellus medio ambitu praecincta circumfluo mari.* Metamorphosi secunda:

Aequora celarat medias cingentia terras.

Ponit de Stoïcorum disciplina Laërtius lib. 7. τὴν γῆν ἐν ὕδατι εἶναι. Quare a priscis *Insulae* vocabulum terra sortitur. Cicero lib. 2. de Natura D. *Qui quasi magnam quandam insulam incolunt; quam nos orbem terrae vocamus, etiam illis consulant, qui partes eius insulae tenent Europam, Asiam, Africam.* Idem lib. 6. de Repub. *Omnis enim terra, quae colitur vobis, angustata verticibus, lateribus latior, parua quaedam insula est, circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis.* Magna caeterarum comparatione insularum: *Parua* coeli, mundique adspectu. Plinius lib. 2. c. 108. *Pars nostra terrarum, de qua memoro, ambienti, vt dictum est, oceano, velut innatans.* Silenus Midae. Aeliani Variar. lib. 3. c. 18. Τὴν μὲν Εὐρώπην, καὶ τὴν Ἀσίαν, καὶ τὴν Λιβύην νήσους εἶναι, ἃς περιρρεῖν κύκλῳ τὸν ὠκεανόν. *Europam, Asiam, Libyam insulas esse, quas circumeat oceani fluxus.* Dionysius περιηγητής:

Μνήσομαι ὠκεανοῖο βαθυῤῥόου· ἐν γὰρ ἐκείνῳ
Πᾶσα χθὼν, ἅτε νῆσος ἀπείριτος, ἐστεφάνωται.

Auienus deinde occurit, ac interpretatur:

Oceani nam terra ſalo praecingitur omnis,
Parua vt coeruleo caput effert inſula ponto.

Seneca lib. 3. qq. Natur. c. 27. *Si cogitaueris orbem terrarum natare.* Apuleius lib. 2. de Mundo: *Partem eius* [orbis] *inſulas eſſe, partem vero continentem vocari; neſcij omnem hanc terrenam immenſitatem Atlantici maris ambitu contineri, inſulamq; hanc vnam eſſe cum inſulis ſuis omnibus.* Quae tranſlata ſunt de capite tertio Ariſtotelis de Mundo: Τὴν μὲν οὖν οἰκουμένην ὁ πολὺς λόγος εἴς τε νήσους, καὶ ἠπείρους διεῖλεν, ἀγνοῶν ὅτι καὶ ἡ σύμπασα νῆσός ἐστιν ὑπὸ τῆς Ἀτλαντικῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Terram habitabilem aiunt multi in inſulas diſtrahi, & continentem, ignorantes, quod vniuerſa terra inſula eſt Atlantico mari circumfuſa.* Ibidem: Τῶν δὲ νήσων αἱ μὲν εἰσὶ μεγάλαι, καθάπερ ἡ ξύμπασα ἥδε οἰκουμένη λέλεκται. *Inſularum aliae magnae, ſicut vniuerſa habitata terra dicitur.* Iterum: Τὴν οἰκουμένην ταύτην, ἣν δὴ νῆσον εἰρήκαμεν, eamipſam, quam in Europam, Aſiam, Libyam diſpeſcit. Strabo l. 1. Ὅτι δὲ ἡ οἰκουμένη νῆσός ἐστι. *Terra inſula eſt.* Diſertiſſime Piſides in Coſmurgia:

Ὡ γῆς ὑποστήριγμα τορνεύων ὕδωρ,
Ἱστῶν δὲ τὴν βρίθουσαν ἀστάτῳ βάσει,
Ἢ βάθρον αὐτῇ προσχέων τὸν ἀέρα.

Iambos trimetros ſic heroicis hexametris tentabam:

Qui torno fabricauit aquas fulcimina terris,
Inſtabiliq́ baſi ſtabiliuit pondera tanta,
Et circumfuſum fulcri more aëra ſtrauit.

Elegantia vetere ſententiam ſuam comit Piſides. Sic & M. Tullius lib. de Vniuerſitate loquitur: *Idque ita tornauit, vt nihil effici poſsit rotundius.* Similiter Plato. Dionyſius: Πρῶτα θεμείλια τορνώσαντο. *Prima tornauere fundamenta.* Item Ἔντορνον σφαῖραν dixere Timon Phliaſius, & Sextus Empiricus. Diligentem, exactamque induſtriam ſignat hoc loquendi genus. Nota Heſychij eſt: Ἐκ τόρνης, ἐκ τοῦ καθήκοντος, hoc eſt, *Torno* perfectum, ſeu *Conuenienter*, *vti par eſt.*

Nec cinguli inſtar dumtaxat aquam Tellus habet: ſed apud Ioannem Damaſcenum lib. 2. c. 9. Ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν τὸ ὕδωρ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐπεπόλασε: *In mundi primordio aqua in omnem terram ſtagnabat.* Ambroſius lib. 1. Hexaëm c. 8. *Terra erat inuiſibilis* [ἀόρατος Septuaginta Interpretibus, quos ſanctior Graecia ſequitur] *quia exundabat aqua, & operiebat terram.* Baſilius M. homilia 2. perpulcre, & explanatius: Ὅτι ὑποβρύχιος οὖσα ἐκ τοῦ ἐπιπολάζοντος τῇ ἐπι-

τῇ ἐπιφανείᾳ ὕδατος οὐκ ἠδύνατο καθορᾶσθαι. Haec ſunt: *Submerſa tellus cum eſſet, faciem eius inundante aqua, non erat adſpectabilis.* Non erat operta igne: quia lucet: non circumamicta aëre: quia tralucet: ſed aquis vndiquaque cincta latebat, *inuiſibilis erat*, & in ſtatione ſua firma. I ad D. Aug. c. 4. lib. imperfect. de Geneſi ad literam.

Quare inconſulte, ἀνοήτως, ac nimis petulanter doctor Lagopolitanus lectionib. in 1. D. Thomae partem inuolat in canos D. Chryſoſtomi, cuius de terra doctrina haec eſt commentario in Geneſim: Ταύτην αὐτὴν τὴν βαρεῖαν, καὶ τὸν τοσοῦτον κόσμον ἐπὶ τῶν οἰκείων νώτων φέρουσαν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἐθεμελίωσε, καθὼς ὁ προφήτης φησὶν, Ὁ θεμελιώσας τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ποῖος λογισμὸς ἀνθρώπινος ἐφικέσθαι τοιούτων δυνήσεται; *Hanc ipſam Terram grauem, quaeque tantum mundum dorſo ſuo gerit, in aquis fundauit, vti Propheta ait: Qui fundauit terram ſuper aquas. Ecquis humanus intellectus queat haec penetrare?* Tum elabi putat iſte doctor hebraiſmo. Iudaeos enim ſuperlationis vocibus carere, illarum loco vſurpare τὸ *Super*. Quod vt in parte verum: ita hic falſum. In Graeco vides Ἐπὶ, non Ὑπέρ. Neque Chryſoſtomus *ſuſpenſam in aquis terram* dixit: miraculum dixit: quia terrae haec cum aquis conniuentia elementorum propenſionibus pu-

gnat quod pluribus S. Pater perfequitur. Nec vnius Chryfoftomi fententia haec: fed antiquiffimorum fapientum temporibus fuit receptiffima. Bafilius M. Τὸ γὰρ ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτὴν, τί δηλοῖ, ἢ τὸ πάντοθεν περικεχῦσθαι τῇ γῇ τὴν τοῦ ὕδατος φύσιν; *Nam fundatam in mari terram ipfam, quid aliud declarat, quam vbiq́ terrae circumfundi aquae naturam?* D. Auguftinus lib. 1. de Genefi ad Literam c. 12. *Cum enim totam terram aqua adhuc tegeret, nihil impediebat, vt aquofa, & globofa moles ex vna parte faceret diem lucis.* Nec ita multo poft: *Quo ergo congregatae funt aquae, fi totam terram prius occupauerant?* Item: *Cum autem totam omnino terram vndofa natura cooperiret.* Quod ad mundi primordia referas, oportet: ante Deus, quam fuis cauis aquarum fynagogas adftrinxiffet. Vidit hic aliquid Iuftinus l. 2. *Siue illuuies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit.* D. Ambrofius l. 6. Hexaëm. c. 9. *Vt coelum eminet aëri, terris maria.* D. Thomas 1. p. q. 69. a. 1. ad 2. *Mare eſt altius terra, vt experimento compertum eſt in mari rubro, vt Bafilius dicit hom. 4. Hexaëm. ante medium.* Tullius lib. 2. de Natura D. *Ea ratione mare cum fupra terram fit, medium tamen terrae locum expetens, conglobatur vndiq́ aequabiliter, neque redundat vnquam, neque effunditur.* Quid quod aquam effe fuper terram fit neceffe? D. Auguftin l. 2. de Genef. ad literam: *Vt fupra fit aqua: fubtus autem*

terra. Alioqui aqua elementum facile cedens, àc dissipabile, & graue vbi subsisteret? Hanc tamen sententiam Conimbricenses fabulam, aut poesim, non philosophiam olere rentur. Tandem Deus mundi parens, atq; architectus aquas ab aquis secretas suis metis circũscripsit, & terrae pars ambitur aëre. Ouidius faberrime:

Terra pilae similis nullo fulcimine nixa:
Aëre subiecto tam graue pendet onus.

Claudianus Panegyri de quarto consulatu Honorij.:

Et qui perpetuo terras ambitq; vehitque:
Nec premat incumbens oneri, nec cesserit aër.

Statius lib. 8. Terram sic affatur:

——— Fixum, atque immobile mundi
Robur inoccidui: te velox machina coeli
Aëre pendentem vacuo ——— Tibullus:
Nam circumfuso consistit in aëre tellus.
Nec vero natura tibi admiranda videri
Pendentis terrae debet, cum pendeat ipse
Mundus, & in nullo ponat vestigia fundo, vti sapientissime libro primo re Manilius annotauit. Quare Cleomedes *Vacuum* agnoscit, vbi Theologorum proceres aliqui *Spatia imaginaria* extra mundi metas.

Tellus igitur corpus grauissimum leuissimo ambitur elemento, in eoque pendet. Sic ad mundialis sapientiae ludibrium vniuersi molitor sanxit Deus.

Stat igitur Tellus vnda, atque aëre circumfusa, vt portiunculas terrarum aliquas in aquis sessitare, aut innare mirum non sit. Verum stationis causa non est aquae elementum: quippe ingenio suo fluxum est, ac pondus ferre impotens. Quanto minus aër elementum magis diuiduum, magis dilabile, & aquis ipsis obsistere nescium. Quare minus mihi placet (Nancelio magis, cui *docte speculatur*, & *diserte interpretatur* Plinius) Plinius l. 2. c. 5. Huius vi suspensam cum quarto aquarum elemento librari medio spatio tellurem. *Ita mutuo complexu diuersitatis effici nexum, & leuia ponderibus inhiberi, quo minus euolent: contraque grauia, ne ruant, suspendi leuibus in sublime tendentibus.* Quae proxime subiecta ratione dissipatum imus.

Stat Terra ex aliorum sententia ab Ouidio commorata sua Rotunditate: nam qui *premat partes*, *angulus omnis abest*. Sic vt quae vniuerso tribuit Tullius, de Terra dici possunt: *Nihil vt asperitatis haberet, nihil offensionis, nihil inclusum angulis, nihil anfractibus, nihil eminens, nihil lacunosum, omnesque partes simillimae omnium.* At ratio haec non tulit omne punctum. Globum e metallo inijce praeterfluenti: impedietur sua figura, quo mergatur minus? Nugae. Dices mergi a pondere. Quanto plus ponderis in terra vni-

ra vniuerſa, quam in tantillo globo ex aëre, aut aliquo metallo? Neutrum tamen orbicularis figura a merſu vindicat.

Alia Naſonis diuinatio terram moueri conjectantis, & motione ipſa impediri, ne ſtationem ſuam deſerat. Huc illa feruntur:

Ipſa volubilitas libratum ſuſtinet orbem.

Sic pila manu excuſſa, quamdiu voluitur in ſupera meta, pendet: volui deſita, labitur. Fors idcirco eidem ſcriptum:

Terra pilae ſimilis nullo fulcimine nixa
Aëre ſubiecto tam graue pendet onus.

Adſignat hanc alijs opinionem Ariſtoteles lib. 2. de coelo c. 13. Συνῆλθεν ἐπὶ τὸ μέσον φερομένη διὰ τὴν δίνησιν: *Conuenit in medium lata propter volutationem.* Seneca lib. 7. qq. Natur. c. 14. Super hoc fuſior adornanda mox diſceptatio. At forte non Terrae, ſed mundi *volubilitatem* intellexerit Ouidius. Id Plinius videtur loqui l. 2. c. 64. *Mundus in centrum vergit: at terrà exit a centro, immenſum eius globum in formam orbis aſsidua circa eam volubilitate cogente.*

Partium mundi concentu, ſeu harmonia terram fixit ex aliorum ſcitis Silius Italicus, & *Foedus* nominat lib. 14.

Ille

—— Ille haereat, anne
Pendeat inſtabilis tellus: cur foedere certo
Hunc affuſa globum Tethys circumliget vndis,
Nouerat —— Archimedes.

Boëthius: *Tu numeris elementa ligas: vt frigora flammis*
Arida conueniant liquidis: ne purior ignis
Euolet, aut merſas deducant pondera terras.

Alij Terrae ipſi ſiſtendi ſe vim tribuunt. Naſo in ancipiti ſuper hoc deliberatione 6. Faſtor.

Stat vi Terra ſua: Viſtando Veſta vocatur:
Cauſaq́ par Graij nominis eſſe poteſt.

Ἑςία παρὰ τὸ Στῆναι. Etymologus: Ἀπὸ μὲν τοῦ ἵζω, ἱςία· ἀπὸ δὲ τοῦ Ἕζω, ἑςία. Idem: Παρὰ τὸ ἑςάναι. *Stat vi Terra ſua.* quanam illa? Volunt terrae ſingularum partium libramento in ima vergente. Ouidius Metamorphoſi prima:

—— Circumfuſo pendebat in aëre Tellus.
Ponderibus librata ſuis ——

Rhemmius Fannius: *Pondere terra manet* ——
Conuergunt partes ad medium ac veluti, ne cadant, cadunt. Specioſe Manilius:

—— Fecitq́ cadendo
Vndique, ne caderet ——

Nutus appellat inclinationem hanc Tullius lib. 2. de Na-

de Natura D. *Solida, & globosa, & vndique ipsa in sese nutibus suis conglobata.* Ex hac loquendi formula emendatior esto Ambrosius lib 1. c. 6. *Multi etiam in medio aëris Terram esse dixerunt, & mole sua immobilem manere, quod aequabili motu hinc, atque inde ex omni parte propendeat.* Scribo: *Aequabili nutu.* Quomodo enim rem *immobilem*, quam dicit, *motus* sequatur? Displicuit ea ratio Senecae lib. 7. qq Natur. c. 14 *Illud etiamnum nemo dicere audebit, mundum ferri per immensum, & cadere quidem; sed non apparere an cadat: quia praecipitatio eius aeterna est, nihil habens nouissimum, in quod incurrat. Hoc quidem de Terra dixerunt: cum rationem nullam inuenirent, propter quam pondus in aëre staret.* Quae ratio si cuiuspiam animum, aut exspectationem minus explet, aduertat illud Plinij lib. 2. c. 65. *Quid hoc refert alio miraculo exoriente? Pendere ipsam, ac non cadere nobiscum, ceu spiritus vis mundo praesertim inclusi dubia sit: aut possit cadere natura repugnante, & quo cadat, negante.* Manu quodammodo ad naturae auctorem, qui Tellurem tali ingenio procreauit, ducit nos. Nam dicere: *Se terra fundauit suo pondere*, quod apud Minutium reponit Barthius l. 43. Aduersar. c 25. absurditate foetum est, foedumque. An Terra, antequam esset, vt se fun-

daret, fuit? Hoc ex ea correctione consectarium est. An se fundauit, aut creauit Terra? Certe hoc in classem τῶν ἀδυνάτων referendum est. Omnium sapientissime, si non a veri confessione nosipsos repellimus, Ioannes Damascenus lib. 2. Fidei Orthodoxae c. 10. Ἧς τὴν ἕδραν, καὶ τὴν βάσιν ὀυδεὶς ἀνθρώπων εἰπεῖν δεδύνηται, *Cuius sedem, & basim effari potuit nullus hominum.* Et D. Chrysostomus insinuat. D. Basilius M. hom. 1. in Hexaëm. Μηδὲ ἐκεῖνο ζητεῖν παραινῶ, ἐπὶ τίνος ἕστηκεν· ἰλιγγιῶσι γὰρ, καὶ ὄυτως ἡ διάνοια πρὸς ὀυδὲν ὁμολογούμενον πέρας διεξιόντος τοῦ λογισμοῦ. *Neque illud quaeri suaserim, In quo stat? Vertigine laborant enim: eaq; ratione mens ad nullam confessam metam peruenit sic excurrente ratiocinatione.* Tum apponit alia, quae D. Ambrosius lib. 1. c. 6. nobis exponit: *Quid nobis discutere, vtrum in aëre pendeat, an super aquam, vt inde nascatur controuersia, quomodo aëris natura tenuis, & mollior molem possit sustentare terrenam? Aut quomodo si super aquas, non pondere mergatur in aquam grauis terrarum ruina?* Item ex Barthij opinamento non videatur Deus terrae fundator, si *ipsa se fundauit*, repugnante Dauidis oraculo ps. 103. *Fundasti terram super stabilitatem suam.* Ei quidem stabilitas: sed a Deo, non a se. Sic intelligo Basilium M. hom. 4. in Hexaëm.

Γῆν δὲ τὴν ἄπειρον μεγέθει, καὶ βάρει, αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἑδραζομένην: *Terram infinitam magnitudine, & grauitate, ipsam in seipsa confidentem.* Quis constituit? Deus, vt diuinis testimonijs edocemur: vt Plinius censet lib. 2. c. 65. Natura. *Quod ita formasse artifex natura credi debet*, inquit. Eapropter Iobi 26. *Qui appendit terram super nihilum.* Nulla namque procreabili re fulcitur: vno Deo, Deique virtute tota nititur terrae moles, & mundi machina. Eodem feruntur illa Gregorij Nazianzeni Orat. 34. Πῶς ψάμμος ὅριον αὐτῇ, τηλικούτῳ στοιχείῳ; Ἔχουσί τι λέγειν οἱ φυσικοὶ, καὶ σοφοὶ τὰ μάταια, καὶ κυάθῳ μετροῦντες ὄντως τὴν θάλασσαν, τὰ τηλικαῦτα ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις; ἢ συντόμως ἐγὼ παρὰ τῆς γραφῆς τοῦτο φιλοσοφήσω, καὶ τῶν μακρῶν λόγων πιθανώτερόν τε, καὶ ἀληθέστερον; πρόσταγμα ἐγύρωσεν ἐπὶ πρόσωπον ὕδατος· τοῦτο τῆς ὑγρᾶς φύσεως ὁ δεσμός. *Quomodo arena tanto aquae elemento finis? Habent, quod dicant physici, & vani sapientes, qui scypho reuera mare metiuntur, res tantas suis ingeniolis. An breuiter aliquid e Scriptura delibabo, & philosophabor, & longis disputationibus probabilius aliquid, veriusque adferam? Praeceptum imposuit* [Deus] *aquarum globo. Hoc naturae fluxae vinculum est.* Rectissime, aptissime Pisides in Cosmurgia:

Οὐκ οἶδα ποίαν ἑδράσας ἄλλην βάσιν,
Ποῖον δὲ ταύτῃ δημιουργῶν πυθμένα.
Σειραῖς δὲ μᾶλλον ἠγνοημέναις ὅλως.

Haut noui qualem ſtatuens aliam baſim,
Aut qualem terrae fabricatus ſit fundum,
Catenis potius ignoratis omnino.

Catenas has Dauid pſ.74. *Columnas* appellat: *Ego confirmaui columnas eius*. Vbi Ioannes Damaſcenus lib. 2. c. 10. Τὴν συνεκτικὴν αὐτῆς δύναμιν στύλους ὀνομάσας: *Columnas appellans vim terram continendi*, quae Dei vis eſt. Rem, dictionemq. mutuatus eſt de Baſilio M. Damaſcenus, ex quo & D. Ambroſius nectar ſuum hauſit lib. 1. c. 6. *Non ergo quod in medio ſit Terra, quaſi aequa lance ſuſpenditur: ſed quia maieſtas Dei voluntatis ſuae eam lege conſtrinxit, vt ſupra inſtabile* [aquae] *atq. inane* [aëris] *ſtabilis perſeueret*. Mox: *Qui non centro quodam Terram, ſed praecepti ſui ſuſpenderit firmamento, nec eam inclinari patiatur*: Lepidiſſima ſubſequuntur. Addit: *Neq. enim cum legimus: Ego confirmaui columnas eius, vere columnis eam ſubnixam poſſumus aeſtimare; ſed ea virtute, quae ſuffulciat ſubſtantiam terrae, atq. ſuſtineat*. Ea porro Dei virtus eſt. Sic veteres Graeci *Radices* maris, & inſularum egregie nominarunt. Producentur c. 6. Hac in diſquiſitione Senecae aqua haeſit lib. 6. c. 20. qq. Natur. *Fortaſſe aliqua parte terrae, inquit, velut*

columnis

columnis quibuſdam, ac pilis ſuſtinetur, quibus vitiatis, ac recedentibus, tremit pondus impoſitum.

Quare vni vero, viuenti, videntiq. Deo immortali debita eſt *Tigilli* adorea, *quod tanquam tigillus mundum contineret, ac ſuſtineret*, D. Auguſtini effata lib. 7. c. 11. de Ciuit. Hic eſt, qui *Suſtinet aeternis fultum radicibus orbem*, Manilij lib. 2. Hic eſt quem coeca Antiquitas tẽtabũdis animi agitationib. putauit, dixitq. Γαιήοχον, τὸν συνέχοντα, καὶ βαστάζοντα τὴν γῆν, Etymologi verbis.

Aut ſi ad literam quiſpiam cogit intelligi [illud pſal. 135. *Fundauit terram ſuper aquas*] *non incongruenter vel ſublimia terrarum, ſiue continentium, ſiue inſularum accipiuntur, quae ſuperiora ſunt aquis: vel ipſa tegmina ſpeluncarum, quae ſuper aquas pẽdula ſoliditate firmata ſunt*. D. Auguſtini doctrina haec lib. 2. de Geneſi ad Literam. Vel *Super aquas*: terram aquis conſtantiorem, firmiorem, immobiliorem fecit. Seu *Magis terram firmauit*, quam aquas, quae ſuopte ingenio labiles, volubiles, diſſipabiles. Ita pſ. 17. *Volauit ſuper pennas ventorum :* τὸ *Super* hic valet, *Ventis celerius*, *aut altius*. Pſalmo quoque 12. *Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me?* Expoſitio vna Genebrardi luculentiſſimi interpretis haec: *Pluſquam ego: Supra me: Quouſque me erit ſublimior & potentior?* Item pſ. 36. *Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias punctorum multas.*

C A P. III.

Secundo Capiti lux maior. Maris termini ex Iobo, Ieremia, vtroq; Basilio, D. Ambrosio, Pisida, Plinio.

MIrificam profecto indolem aedificator mundi Deus terrae inoleuit, vt in vniuersi meditullio sita partim aquis leuioribus ambiatur, partim aëre leuissimo conuestiatur elemento. Nec mirum minus vndas ab orbis incunabulis terris olim circumfusas, in caua terrarum deinceps voluntate, ac nutu Dei humanis vsibus reuocatas esse, *praescriptosq; mari fines* ore Claudiani. Emirantur hoc literae diuinitus inspiratae, SS. Patrum globus, sapientia exotica. Iobi c. 38 *Quis conclusit ostijs mare, quando erumpebat quasi de vulua procedens? Circumdedi illud terminis meis, & posui vectem, & ostia, & dixi: Vsq; huc venies, & non procedes amplius: & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Basilius M. hom. 4. in Hexaëm. Διὰ τοῦτο μαινομένη πολλάκις ὑπὸ ἀνέμων ἡ θάλασσα, καὶ εἰς ὕψος

μέγιστον

μέγιστον διανισταμένη τοῖς κύμασιν, ἐπειδὰν μόνων τῶν αἰγιαλῶν ἅψηται εἰς ἀφρὸν διαλύσασα τὴν ὁρμὴν ἐπανῆλθεν. Haec ſunt : *Ideo ventorum vi furens ſaepe mare, & in ſublime maxime elatum fluctibus , mox vt litora tetigit dumtaxat, in ſpumam ſoluto impetu reuertitur.* Baſilius alter Seleuciae praeſul: Ψαύουσα δὲ τῶν ὅρων ὑπονοστεῖ δραπετεύουσα, καὶ τὴν τοῦ δεσπότου φωνὴν, ἐν αἰγιαλοῖς γεγραμμένην ὁρῶσα, κυρτουμένη τοῖς κύμασι προσκυνεῖ τὴν ὁροθετήσαντα, καὶ πλήττουσα βίᾳ τὴν χέρσον, ἀντιπλήττεται πρὸς φυγὴν τῇ τοῦ προστάγματος μνήμῃ. Haec ille , quem olim Latine fecimus , Oratione prima. Vides illius imperium , *qui legem ponebat aquis , ne tranſirent fines ſuos* Prouerb. c. 8. Piſides Coſmurgia comtiſſime.

Ψάμμον δὲ τεῖχος τῇ θαλάσσῃ συλλέγων,
Καὶ λεπτὸν ἀντίφραγμα τῇ ζάλῃ πλέκων.

Pro muro arenarum aequori eſt collegium ,
Mariq́ feruido tenuem obicem obijcit.

D. Ambroſius lib. 3. c. 2. Hexaëm. *Infirmiſsimo itaq́ omnium vilis ſabuli puluere vis maris in tempeſtate cohibetur , & veluti habenis quibuſdam coeleſtis imperij a praeſcripto ſibi fine reuocatur , violentiaq́ aequoris motus in ſe frangitur , atque in reductos ſinus ſuos ſcinditur.* Plinius mare non redundare , aut diffluere extra terminos ex eius rotundo ſchemate colligit l. 2. c. 65. *Denique oceanus , quem fatemur*

fatemur ultimum, quanam alia figura cohaereret, atque non decideret, nullo ultra margine includente? Ipsum id ad miraculum redit, quonam modo, etiamsi globetur, extremum non decidat mare. Ad Deum architectum reuertatur oratio. Ieremiae c. 5. *Qui posui arenam terminum mari, praeceptum sempiternum, quod non praeteribit: & commouebuntur, & non poterunt: & intumescent fluctus eius, & non transibunt illud.*

CAP. IV.

Terra moueat, an quiescat? Vtroque conferuntur auctores. Cur terra a cursu dicatur Hebraeis. Thales improbatus. Tota olim Terra undique aquis tecta. Terra quibus Punctus. An montibus alijs, atque alijs sibi impositis ad coelum usque perueniri possit?

EX portionum rotunditate totam aquam eadem concludit figura Plinius lib. 2. & Aristoteles 2. de Coelo ex descensu partium terrae in inferiora,

inferiora, ipſam ad centrum ferri, neque circa polum rotari confectum arbitratur. Verum antequam vela faciamus, breuiter diſquiramus, quod pridem Ariſtoteles inibi c. 14. Terra moueat, an quietem agat? Tullius lib. 4 Academicarum: *Nicetas Syracuſius, ut ait Theophraſtus, coelum, ſolem, lunam, ſtellas, ſuperaq; omnia ſtare cenſet, atq. praeter terram, rem nullam moueri, quae circa axem ſe ſumma celeritate conuertat, & torqueat, eademq; effici omnia.* Laërtij lib. 8. *Hicetas* dicitur: οἱ δὲ Ἱκέταν Συρακούσιόν φασιν. Plutarchi lib. 3. c. 13. Οἰκέτης ὁ Πυθαγόρειος. Latet error. Genuinum eſt Ἱκέτας Laërtij: apud Plutarchum coiuit articulus: apud Tullium *Hicetas* factus eſt *Nicetas* ſpiritus portiuncula decuſſata. Fuit *Hicetas* & Syracuſij tyranni vocabulum. Sic Eclogae Diodori lib. 22. Haec diuinatio noſtra. Ad rem. Hicetae ſociamus Philolaum Pythagoreum, quem teſtatur Laërtius lib. 8. τὴν γῆν κινεῖσθαι κατὰ κύκλον πρῶτον εἰπεῖν. Addit Heraclidem Ponticum, qui rotae inſtar circa centrum terram ire cenſet, Plutarchus de Placitis philoſophorum c. 13. & inibi Seleucum Mathematicum. Idem Plutarchus in Numa Platoni iam ſeni, ſeque facto doctiori arrogat τὴν γῆν οὐκ ἀκίνητον, *Terram non immobilem.* Mercur. Triſmegiſtus c. 12. Οὐδὲ ἡ γῆ ἀκίνητός σοι δοκεῖ, ὦ πάτερ;

Ο'υ 7έκνον, ἀλλὰ καὶ πολυκίνητος μόνη ἥδε, καὶ στάσιμος: *Nonne & terra tibi, o Pater, videtur immobilis? Non, fili: quinimo ſola haec mobilis opido eſt, ſtabiliſque.* Qui *Mobilis, Stabiliſque?* Vt *tantum conſtans in leuitate ſua* Fortuna Ouidio. Iudaeae ſenatus Terram ארץ a *Curſu* indigetant: eſt enim רוץ *Currere.* Quod quibus minus intellectum, antiphraſim ſubſidio aduocant: aliter alij. Epicureorum dogma ἐν ἄλλοις τὴν γῆν τῷ ἀέρι ἐποχεῖσθαι, *Alibi terram aëri inequitare*: quanto magis elemento corpulentiori aquae? Ita Laërtius lib. 10. de Leucippo Illuſtrius: Τὴν γῆν ὀχεῖσθαι περὶ μέσον δινουμένην. *Terram, vehi cum circa medium vertitur.* Plinium lib. 36. c. 10. ibi conſule: *Siue vniuerſa tellure aliquid centro ſuo dimota, vt deprehendi, & in alijs locis accipio.* Ex recentiorum numeris Copernicus, F. Sabinus, alijque ſic ſenſere. Aeuo noſtro Mathematicorum princeps Clauius ſententiam hanc probabilitate, (etſi in Sphaeram aliter) non carere alibi pronunciat. Quae non eo diſputo, quaſi adſenſum a lectore poſtulans, aut ipſe dans. Felicius ſum initiatus. Verum ad eorum frangendam φιλαυτίαν, qui ſe de ſua ſententia circumſpiciunt tanquam Phoebo digna locutos oracula, & exſultant, aliaque omnia ne veri quidem vmbram habere pronunciant. Trahit ergo in di-

in diuersum eminentissimorum Cardinalium sententia, qui diuinis literis alteram opinionem aduersari statuunt, quo super effundit se dextre Libertus Fromondus noster c. 4. de Orbe Terrae immobili. Trahit Seneca lib. 3. Natur. qq. c. 13. *Thaletis inepta sententia est. Ait enim terrarum orbem aqua sustineri, & vehi more nauigij, mobilitateq́ eius fluctuare tunc, cum dicitur tremere. Hanc veterem* [nota digna vox, & sententia] *& rudem sententiam explodo.* Excerpta videntur ex lib 2 de Coelo c. 13. Aristotelis: Τοῦτον γὰρ ἀρχαιότατον παρειλήφαμεν τὸν λόγον, ὅν φασιν εἰπεῖν τὸν Θαλῆν τὸν Μιλήσιον, ὡς διὰ τὸ πλωτὴν εἶναι μένουσαν, ὥσπερ ξύλον, ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον· καὶ γὰρ τούτων ἐπ' ἀέρος μὲν οὔτε πέφυκε μένειν, ἀλλ' ἐφ' ὕδατος. *Hanc enim antiquissimam accepimus opinionem, & dixisse Thalem aiunt Milesium, ideo firmam manere terram, quod naret, vti lignum, aut aliud quid tale: haec enim in aëre manere inimicum eorum ingenio* [ni scilicet moueantur] *sed in aqua.* Eo loco Thalem Aristoteles creber vtraque manu pulsat. Est Aristotelis, ac Senecae sententia in vulgus recepta, & sacris codicibus conformior, ex quibus codicibus vniuersae telluris dorsa aquis circumamicta primulum fuisse disertim docetur capite primo Geneseωs. Plutarchus non absque admiratione lib. 3. de Philoso-

phorum placitis c. 13. tradit κατ' ἀρχὰς μὲν πλάζεσθαι τὴν γῆν φησιν ὁ Δημόκριτος διά τε μικρότητα, καὶ κουφότητα, πυκνωθεῖσαν δὲ τῷ χρόνῳ, καὶ βαρυνθεῖσαν καταστῆναι: *Principio quidem errasse terram Democritus statuit, ob paruitatem, & leuitatem: densatam vero temporis lapsu, & aggrauatam stetisse.* Antitheta porro inuicem vt respondeant, scripseris non Μικρότητα, sed aptius rationi Μανότητα, *Ob raritatem.* Correctionis in illorum verborum speculo imago resplendet Gen. c. 1. *Terra autem erat inanis, & vacua.* Haud equidem prorsus *inanis*: sed non tam spissa, quam cum arboribus, variarumque stirpium, & herbarum generibus materiam suffecit: nõ tam spissa, quam post vallibus, montibusque discreta: sic vt *Inanis* tunc videri posset. Rationi hoc aptius. Principio namque non erat angustior, quam hodie tellus, errationis vt causa pusillitas fuerit: sed *raritas* potius, Μανότης, non Μικρότης. Haut muto nihilominus: quia immensum hunc terrae globum Poëtae magno dictum Ἀπείρονα γαῖαν, ἄπειρον, siue ἄπειρον passim, comparatione corporis spatiosioris, & paruissimum scimus iudicatum antiquissimis.

Et quia ludibundi nauigamus ad occupandas terras errabundas, vagas, natantes, nauigantes, sessitantes, quiescentes, veterum sermones obseramus super hoc, vel oblectamenti aucupio. Est enim *Tellus*, vel mundi,

vel coeli, vel ſolis comparatione *Punctus*. Seneca lib. 1. qq. Natur. *Hoc eſt illud punctum, quod inter tot gentes ferro, & igni diuiditur. O quam ridiculi ſunt mortalium termini . . . Punctum eſt illud, in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna diſponitis*. Pari venere Plinius l. 2. c. 68. *Hae tot portiones terrae, imo vero, vt plures tradidere, mundi punctus (neque enim eſt aliud terra in vniuerſo) haec eſt materia gloriae noſtrae, haec ſedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuiſq́ caedibus laxiorem facimus terram*. Damaſcenus lib. 2. c. 10. Ἥττων δὲ, καὶ πάνυ ἐστὶν οὐρανοῦ σμικροτέρα, ὥσπερ τις στιγμὴ ἐν μέσῳ τούτου κρεμαμένη. *Minor vero, ac coelo prorſus eſt minor, punctique inſtar coeli in medio ſuſpenſa. Punctum* hunc *Centrum* dixere M. Tullius 1. Tuſculan. *Perſuadent enim Mathematici terram in medio mundi ſitam ad vniuerſi coeli complexum, quaſi puncti inſtar obtinere, quod* κέντρον *illi vocant*. Cleomedes lib. 1. Ἡ γῆ στιγμιαία ἐστὶ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ κόσμου. *Terra puncti inſtar eſt ad mundi magnitudinem*. Poſt etiam punctum eſſe adſerit comparatione globi ſolaris. Verba: Κέντρου λόγον ἐχούσης πρὸς τὴν ἡλιακὴν σφαῖραν. *Ad ſolis globum puncti rationem obtinet.*

Punctus Terra? Atque haec causa, cur in fabulis Aloïdae compositis, ac superimpositis, exaggeratisque montibus, aut in primordio mundi mortalium ambitio superba turri Babel in sublime elata coelum adusque pertingere nequiuerit, Ὅτι περ οὐδὲν κέντρον περιφερείας ἅπτεται: *Quia nullus punctus circumferentiam tangit*: tellus autem coeli punctus. Verum quemadmodum boum, suumq. vesicas quamuis perexiguas tanto spiritu distendunt pueri, vt in quadruplam difflentur magnitudinem: sic hoc qualequale punctum ita potest exaggerari, difflari, rarescere (etsi non humanitus) vt ad coelum adsurgat. Reapse namq. Terra punctus non est: corpus vastum est, atque ingens: nec tamen quod veterum quorundam placitum fuit, infinitum: sed suis metis, ac dimensionibus extentum, quae & nouis pomoerijs amplificari possit diuinitus. Quamdiu tamen Puncti rationem obtinet, neque à se recedit tellus, obtineat Philonis disertitudo. Ad partes iam *Terrae* mobiles peruentum est, ad quas dum properamus, de statione terrae totius contra nouitios γαχίνας Lectorem ad luculentum Liberti Fromondi Commentarium liberum ire iubemus.

CAPVT

CAP. V.

Symplegades, Planctae, Plotae, Cyaneae. Planaria, Planesia, Strophades. Cyaneae an fuerint? Quid fuerint? An glacies immensa? Vbi? Montes mutarunt sedes, vbi? An exstare desierint Cyaneae?

NSVLARVM Mouentium famosissimae *Symplegades*, quibus non vnum nomen Antiquitas indidit. Eaedem *Planctae*, *Plotae*, *Cyaneae*, & cum accessione, *Cyaneae Rupes*, *Cautes*, *Scopuli*, *Montes*, *Saxa*. *Planctarum* appellatio Crateti minus placuit: quemadmodum & *Planetarum* M. Tullio in Arateis. *Planctae* namque *ab Erratione*, Παγκταί, vt de Vlyssis erroribus in operis cognominis limine scriptum:

—— Ὅς μάλα πολλὰ πλάγχθη ——

In Aeschyli Prometheo θαλασσόπλαγκτα ὀχήματα, *Vehicula*

cula mari errantia. Ibidem: Τηλέπλαγκτοι πλάνοι: *Errores procul errati.* Hesychius: Πλαγκταὶ· οὕτω πέτραι τινὲς καλοῦνται, τοῦ πλάζεσθαι αὐτάς, ἃς ἔνιοι Συμπληγάδας καλοῦσιν. *Planctae: ita cautes appellantur nonnullae, quod errent ipsae, quas aliqui Symplegadas vocant.* Apollonio Rhodio lib. 2. Argon. Πληγάδες nominantur, ab Asclepiade, & Homeri Scholiaste. Ab eodem fonte est *Planasiae*, seu *Planesiae* nomenclatura Strabonis lib. 2. & 4. *Plotas, a nando* easdem dici fas: etsi *Plotarum* nomen *Strophadibus* conueniat, & Aeoli insulae: mox videbis. Hesychius: Πλωτὴ, κινουμένη, καὶ ἐπιπλέουσα· Ὅμηρος δὲ καὶ ἐπὶ τῆς Αἰόλου νήσου τίθησιν. *Cyaneae* quoque absque additamento. Arrianus in Euxini Periplo: Αὗται δὲ αἱ Κυάνεαί εἰσιν, ἅς λέγουσι ποιηταὶ Πλαγκτὰς πάλαι εἶναι: *Hae sunt Cyaneae, quas olim Planctas Poëtae dixere.* Nec Poëtae soli: generatim Graeci. Herodotus lib. 4. Ἔπλεε ἐπὶ τὰς Κυανέας, τὰς πρότερον Πλαγκτὰς Ἕλληνές φασιν εἶναι. Alijs ore pleno, & cum accessione *Rupes Cyaneae.* Valerio Flacco lib. 4.

——Extemplo saeua sub imagine rupes
Cyaneae—— Idem lib. 1. *Cautes* subiecit:
Hoccine Cyaneae concurrum aequore cautes?

Sidonius in Epitalamio:

Inter Cyaneas Ephyrea cacumina cautes.

Satyra

Satyra 15. Iuuenalis dixit *Saxa Cyanea*, vti correximus in nostris Silianis. *Symplegades* Plin. l. 4. c. 13. *Cyaneae ab alijs Symplegades appellatae.* Idem l. 6. c. 12. *Planctae, siue Cyaneae*, siue *Symplegades*. A *Conflictu* scilicet, seu *Concursu*, seu verius mutuo *Concussu* : hoc enim est Συμπλήττεσθαι. *Conuentum* nominat Apollonius lib. 2.

—— Ἐνὶ πόντῳ Στεινωπῷ σύνιασι πανήμεροι ἀλλήλῃσιν.

In Ponto angustiore conueniunt solido die inter se.

Capitalis quaestio, An sint *Cyaneae*? Valerius Flaccus libro quarto adserit locis retro positis, ponendisque. Adserit Apollonius, & Periplo Arrianus: nam per eas primam nauem cursum feliciter tenuisse scribit: Διὰ τούτων πρώτην ναῦν περάσαι τὴν Ἀργὼ, ἥτις εἰς Κόλχους Ἰάσωνα ἤγαγεν: *Per eas primam nauem Argo, quae Colchis Iasonem intulit, traiecisse.* Hausit ex Homeri oceano Odyss. M.

Οἴη δὴ κείνηγε παρέπλω ποντοπόρος ναῦς
Ἀργὼ πασιμέλουσα παρ' Αἰήταο πλέουσα.

Sola ea Cyaneas cautes enauerat Argo
Pontigrada Aeeta cunctorum cura relicto.

Ex euentu Ἀργὼ πρωτόπλουν appellitat Sextus Empiricus lib. 6. aduersus Mathematicos. Idem Homerus *Planctarum* appellationem dijs acceptam refert, & Cyanearum nomen a nubium colore esse indicat:

Οἱ δὲ δύω σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει
Ὀξείῃ κορυφῇ, νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε
Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ, οὔτε ποτ' αἴθρη
Κείνου ἔχει κορυφὴν, οὔτ' ἐν θέρει, οὔτ' ἐν ὀπώρῃ.

Hi vero duo ſcopuli, hic quidem latum coelum attingit
Acuto vertice, nubes autem ipſum circumdat
Cyanea, nec vnquam recedit, neque ſerenum
Illius obtinet verticem, non aeſtate, non auctumno.

Mela lib. 2. c. 7. nullo diuortio quiuit a Plinio recedere. Apollodorus lib. 1. Auienus, alij. Amplius dicit Apollonius, qui cauſam edit, cur moueantur:

Οὐ γὰρ τε ῥίζῃσιν ἐρηρέδαται νεάτῃσιν.

Hae namque haud imis radicibus effultae ſunt.

Negitat Iul. Scaliger Exercitatione 37. aduerſus Cardanum: *Symplegades, non illae Graeciae mendacis.* Quam verborum ſatyricam aſperitatem riſu demulcet Augerius Busbequius epiſt. 1. *Voles fortaſſe hoc loco, vt tibi aliquid de Natantibus inſulis Cyaneis, ſiue Symplegadibus referam. Ingenue fateor me paucis ijs horis, quibus ſum ibi verſatus, nullas inſulas Cyaneas (neſcio an alio quopiam tunc defluxerint) cognoſcere potuiſſe.* Plinius *Cyaneas* non negat, negat *Symplegadas.* Non quod eiuſdem rei non ſint haec vocabula: ſed quia *conflictum*, a quo *Symplegadum*

gadum nomen, abnegat. Integremus Plinij locum l. 4 c. 13. *Cyaneae ab alijs Symplegades appellatae, traditaeque fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam paruo diſcretae interuallo ex aduerſo intrantibus geminae cernebantur, paulumque deflexa àcie coeuntium ſpeciem praebebant.* An igitur illuſis oculis fallaciam adſcribemus? Aguilonius, quo non ὀπτικώτερος ἄλλος, Opticorum lib. 6. c. 12. *Ita adſpectu deluſi homines illas, non ſe, moueri, & conflictantium in morem congredi ſunt arbitrati.* Parem fraudem, & mendacium Siciliae promontorijs impingit Iuſtinus lib. 4. *Coëuntibus in ſe promontorijs, ac rurſum diſcedentibus, ſolida intercipi, abſumique nauigia... Ea eſt enim procul inſpicientibus natura loci, vt ſinum maris, non tranſitum putes: quo cum acceſſeris, diſcedere, ac ſeiungi promontoria, quae antea iuncta fuerant, arbitrere.*

Quaeſtio altera. Sunt *Saxa*, ſunt *Inſulae*, ſunt *Montes*, *Scopuli*, *Cautes*: quid pro vero arbitremur aut teneamus? Scaliger praemonſtrata Exercitatione: *Tum vero maius a glacie periculum, cuius immenſae cruſtae fluitantes mobilium inſularum inter ſe concurſantium ſpeciem praebent. Vt verae ſint eae Symplegades, non illae Graeciae mendacis.* Diſſimulat interim, quae a Macrobio lib. 7. c. 12. mu-

tuatus eſt, vti plurima in libros Ariſtotelis compilata de Pollucis ſcrinijs, & aliunde alia ex Graecis. Macrobius ergo duci queat in partes: *Superficies maris, cui dulces aquae innatant, congelaſcit, & incolumi aqua marina videtur in mari gelu: ſed de aduenis vndis coactum.* Hoc & in *Ponto fieri videmus.* Herodotus Melpomene: Ἡ δὲ θάλασσα πήγνυται, καὶ ὁ Βόσπορος πᾶς ὁ Κιμμέριος· καὶ ἐπὶ τοῦ κρυστάλλου οἱ ἐντὸς τάφρου Σκύθαι κατοικημένοι στρατεύονται, καὶ τὰς ἁμάξας ἐπελαύνουσι πέραν. Interpres: *Mare glaciatur, & omnis Cimmerius Boſphorus, ſupra quam glaciem omnes, qui intra foſſam incolunt Scythae exercitus ducunt, & plauſtra agunt trans mare.* Seneca Hercule F.

Calcauitq; freti terga rigentia,
Et mitis tacitum litoribus mare.
Illic dura carent aequora fluctib.
Stat Pontus vicibus mobilis annuis,
Nauem nunc facilis, nunc equitem pati.

Suppar in Strabone hiſtoria lib. 2. vbi eodem loco explicatis exercitibus Mithridatis ſtrategus hoſtem deuicit naumachia, & hippomachia: Οἱ δὲ πάγοι παρ᾽ αὐτοῖς τοιοῦτοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῷ στόματι τῆς λίμνης τῆς Μαιώτιδος, ὥστ᾽ ἐν χωρίῳ, ἐν ᾧ χειμῶνος ὁ τοῦ Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐνίκησε τοὺς βαρβάρους, ἱππομαχῶν ἐπὶ τῷ πάγῳ, τοὺς αὐτοὺς καταναυμαχῆσαι θέρους λυθέντος τοῦ πάγου. Interpres: *Ita in faucib. Maeotidis paludis huiuſmodi cogitur glacies, vt quo*

loco Mithridatis legatus barbaros in glacie superauit equestri proelio, eodem deinde eos aestate soluta glacie deuicerit nauali pugna. Ouid. l.4. de Ponto Eleg. 10.

Hic freta vel pediti peruia reddit hiems
Et qua remus iter pulsis modo fecerat vndis,
Siccus contemta naue viator eat.

Nonnus Bassaricωn lib. 3. de Istro:

Ὑδρηλὰς ἐχάραξε πεπηγότος ἄυλακας Ἴστρου.

Sidonius Apollinaris Carmine VII.

—— *Scythiaeque vagis equitate cateruis Ister* ——

Idem tradit in Dionysium Eustathius. Maxime vero memorabile, quod Vincentius histor. c. 23. c. 158. Anton. tit. 14. c. 2. §. 4. confert. Pontus Euxinus mitescit, eoq. animalia adaquātur, stringiturq. gelu adeo, vt anno DXLVI. sub imperio Copronymi centum miliarium glacies plaustra tulerit altitudine, quod prope incredibile, triginta cubitorum aqua conglaciata ad ipsum aluei fundum. Vide Zonaram. Nec absimile vero est Argonautas sic durato Ponto tempestate quadam hiberna cursum per Symplegadas tenuisse. Reprehendamus Macrobium superne: *Hoc & in Ponto fieri videmus, in quo frusta quaedam, &, vt ita dicam, prosiciae gelidae feruntur contractae de fluuialium, vel palustrium vndarum multitudine,*

in quo licet frigore concretae, tamen sunt natantes, quasi leuigatiores marina. An *quasi leuiores marina?*

Contra qui sentiunt, ideo maxime ita sentiunt, quod Insulas, Montesque motari maius humana fide videatur. At non est. Eo nos multa ducunt, trahuntve. Primum Virgilius Aenëide octaua

——— Credas innare reuulsas
Cycladas, aut montes concurrere montib. altis.
Tanta mole viri turritis nauibus ibant.

Possunt haec *credi* Poëtae verbo: nonne & fieri posse indicat? D. Ambrosius lib. 5. Hexaëm. c. 11. *Quam ingentia illic, & infinitae magnitudinis cete, quae siquando supernatant fluctibus, annatare Insulas putes montes altissimos summis ad coelum verticibus eminere.*

Quid fieri posse? Factum denarrat Plinius lib. 2. c. 83. *Factum est semel (quod equidem in Etruriae voluminibus inueni) ingens terrarum portentum Lucio Marco, Sex. Iulio Coss. in agro Mutinensi. Namque montes duo inter se concurrerunt crepitu maximo adsultantes, recedentesque, inter eos flamma, fumoq; in coelum exeunte interdiu.* Credis? Cur minus, cum id monstri viderint, ac testati sint viatorum magna vis, familiae totae, Equites Romani

mani non pauci, quibus omnibus mendacium impingat, qui de ſe alios aeſtimat. Proſequitur Plinius: *Spectante e via Aemilia magna Equitum Romanorum, familiarumq. & viatorum multitudine.* Narrando miraculum auctatur, fitque ijs, qui nihil peregrinum videre ſueti, incredibilius. At quod ſequitur, priore narratu admiſſo confieri prope neceſſe eſt: *Eo concurſu villae omnes eliſae, animalia permulta, quae intra fuerant, exanimata ſunt, anno ante ſociale bellum.* An haec preuidit Iobus, aut paria praenouit? Iobus c. 9. *Qui tranſtulit montes, & neſcierunt hi, quos ſubuertit in furore ſuo. Qui commouet terram de loco ſuo, & columnae eius concutiuntur.* Cap. 28. *Subuertit a radicibus montes.*

Quin aeui quoque noſtri narratiunculam producimus? In Angliae parte, quae propior eſt antiquae Britanniae circa annum Dominicum MDLXXV. terra ita mota eſt vehementer, vt collis e ſuo loco in planiciem, quae alterius erat, pulſus fuerit, & planicies locum, in quo collis erat ante, occuparit. Anno etiam MDLXXXVI. menſe Aprili iuxta Barum amnem in Ibernia arbores nonnullae terrae motu e ſuis locis in alium haud ita procul, emotae ſunt, in quo erant ſpinae: viciſſimque ſpinae in priſtinum arborum locum tranſlatae. Quae duo indigenarum omnium

nium teſtimonio cognita, vulgataque ſunt. Haec ad Apocalypſim B. Ioannis enotauit Ribera. Prorſus ita eſt: quod fieri non potuit, factum numquam eſt: at illud factum eſt: fieri igitur vt potuerit, neceſſe eſt. Ita ſecundo de diuinatione argumentatur Tullius. Neque idcirco, quia fieri potuit, vt concurrant, confliĉtenturque Symplegades, fuit. Verum ſi & fieri potuit, & plurimorum fides, atque auĉtoritas patrocinatur, fuiſſe eas, & offenſu mutuo in vndis congreſſas & nos credamus credentibus, aut ridentibus corrideamus. Verba Plinij: *Traditaeque fabulis inter ſe concurrere*. Melae: *Aliquando creditae, diĉtaeque concurrere*. Vide Lacerda in 3. Aenëidem.

Horum opinione videri poſſint ſpecioſa vatum mendacia: niſi olim Inſulas pleraſque omnes tranaſſe tradidiſſet Antiquitas, & appellationes dubitationem eximerent. Scholia in Apollonium lib. 4. πλωτὴν δὲ ἀυτὴν (dixerat Apollonius πλαγκτὴν Vulcani inſulam) ἢ ὅτι τοπαλαιὸν αἱ νῆσοι πᾶσαι ἐπλανῶντο, καὶ βάσεις οὐκ εἶχον: *Plotam, ſiue Planĉtam* (dicamus *nos Vagam, Errabundam, Errantem* cum Marone) *aut quod Inſulae omnes errabant, & fundamento carebant*. Graecis Νῆσοι a *Nando* ſunt Inſulae, quod olim nec fixae, nec certis affixae ſedibus *narent*. Etymologus: Νῆσος ἀπὸ τοῦ Νῶ νήσω, τὸ κολυμβῶ. *Inſulae* Latinis, quod *in ſalo* poſitae.

positae. Festus: *A similitudine videlicet earum terrarum, quae fluminibus, ac mari eminent, suntque in salo positae.* Ideo *Symplegades* Senecae in Medea dicuntur *Scopuli vagantes.*

Aperiamus haec omnia liquidius, & Macrobij, Pontique glaciem reproducamus, atque in montium faciem figuremus. Quemadmodum in Aegypto limus limo superueniens eam oblimauit, & in terrae solidum corpus conformauit auctore Seneca in Quaestionibus Naturalibus: & Aristotele in Meteoris: ita priorsum molibus in Ponto glaciatis sessitantibus aliae, atque aliae accedentes vndae dulciores adstringebantur, & in altum se erigentes, multiplicantes, & conspissantes montium specimen dabant, aut insularum: sic enata velut *Saxa*, *Montes*, *Scopuli*, *Cautes*, *Insulae* absque oculorum ludificatione, absque Poëtarum mendacio, & imperitorum admiratione maxima. Decore Dionysius Περιηγήσει:

Κυάνεαι, ὅθι μῦθος ἀναιδέας ἐιν ἀλ̀ὶ πέτρας
Πλαζομένας καναχηδὸν ἐπ' ἀλλήλῃσι φέρεσθαι.

Cyaneas, vbi fama est cautes audaciter
Errantes, cum fragore inferri inuicem.

Vbi? Πεπηγότος ἔνδοθι Πόντου: *In Ponto gelu adstricto.* Cur vero tantas glaciei struices fixas, inuicemque superpositas absq. mendacio montibus non aequemus,

ac componamus, cum citra litem grandia cete montium dicantur simulacra? Idem Dionysius describit Οὔρεσιν ἠλιβάτοισιν ἐοικότα, ac D. Ambrosius inante. Copronymi aeuo Theophanes Isaurus Abbas suis spectauit oculis in Cazaria, atque Bulgaria, alijsque adiacentibus regionibus abrupta glaciei fragmenta montium modo abiecta vsque in Propontidem, & insulas oppleuisse, & quibus illisissent muris, eos obtriuisse bellicorum tormentorum modo. Idem prodit Anastasius Bibliothecarius. Obstrepit exemplo de Aegypto Goropius in Niloscopio, cui Senecae dignitatem obijcimus lib. 6. Quaest. Natural. cap. 26. *Turbidus enim defluens limus, multumque secum limum trahens, & eum subinde apponens prioribus terris, Aegyptum annuo incremento semper vltra tulit. Ipsa pinguis, & limosi soli est, nec vlla interualla in se habet: sed creuit in solidum arescente limo: quo pressa erat, & sedens structura, cum partes glutinarentur, nec quidquam inane interuenire poterat, cum solido liquidum, ac molle semper accederet.* Aristoteles, alijque idem sensere. Pariformiter cum aqua dulcior, & fluuialis ad glaciem nouam accederet, vna cogebatur in glaciem, & alia, atque alia superstructa, enati campi glaciati altius sese extulere, ac montium nantium imaginem expressere.

Hos

Hos nos montes *Cautes Cyaneas* fuisse opinamur, non sine turba testium. Inante produximus.

Ad earum concursum regredior. Metamorphoseos lib. 1.

——— Nescio qui medijs concurrere in vndis
Dicuntur montes ——— Val. Flaccus lib. 4.
——— Maria ante ratem, maria ipsa repente
Diffugere, aduersosq; vident descendere montes.

Orpheus in Argonauticis:

Ξυμβλῆτες πίπ̄τουσιν ἐπ' ἀλλήλαισιν ἰοῦσαι.

Sic vt in ipso conflictu maris vndas discludant:

Vnda laborantes praeceps rotat, ac fuga Ponti
Obuia: miscentur rupes: iamque aequore toto
Cyaneae iuga praecipites illisa remittunt.
Bis fragor infestas cautes, aduersaque saxis
Saxa dedit ——— Iam coierant: iam dissiliunt: *——— Vixdum ardua cautes*
Cesserat: illa volans [Argo] *tenui per concita saxa*
Luce fugit ——— *Luce tenui*: quam concipiebat interuallum breue relictum a dissilientibus Cyaneis. Ouid. Eleg. 11. lib. 2.

Quae concurrentes inter temeraria cautes
Conspicuam fuluo vellere vexit ouem.

Sidonius in Epithalamio:

——— *Quo saepe recessu*
Sic tanquam toto coëat de lumine coeli
Arctatur collecta dies ———

Flaccus iterum:

Coeperat incedens abductis montibus vnda
Ferre ratem, pelagoq. dies occurrere aperto.

Abducti montes: eaedem *cautes Cyaneae* abscessere: reducantur freti more:

Sed neque permissis iam fundere rector habenis
Vela, nec eniti remis ope: cum super assunt
Cyaneae: premit vmbra ratem, scopuliq. feruntur
Comminus ——— Conuentum dirimunt
Hic Iuno, praecepsque ex aethere Pallas
Insiliunt pariter: scopulos hinc nata coërcet,
Hinc coniux Iouis ——— Nec Deus intersit, nisi nodus iudice dignus, Horatij consilium est. Sic in tanta viae difficultate, ac desperatione interueniunt Pallas, & Iuno. Valerij manum direxit Homerus Odyss. M. His belle figurandis ingenij habenas laxauit Auienus in Periegesi:

Illic instabili fama est sale saxa moueri,
Inferriq; sibi flabris vrgentibus oras.
Hic rigidas errare ferunt per marmora cautes
Et nunc ora soli vastas praetendere rupes,
Nunc aperire sinum ———

Ammianus lib. 22. *Symplegades gemini ſcopuli in vertices vndiq; porrecti diruptos, aſſueti priſcis ſeculis obuiam ſibi cum horrendo fragore colliſis molibus ferri.* Apollonius lib. 2. Ὀ'ιγομένας ἀγκῶνα, ſinum, flexuram, *cubitum* dixerit Plinius. *Circum Ancona?* Interpretatio carioſa.

Quaeſtio tertia. Quo illae loci? Plin. lib. 6. c. 12. *Inſulae in Ponto Planctae, ſiue Cyaneae, ſiue Symplegades.* Busbequius circa Ponti oras anquiſiuit. Mela lib. 2. c. 7. *Contra Thracium Boſporum duae paruae, paruoq; diſtantes ſpatio, & aliquando creditae, dictaeq; concurrere, & Cyaneae vocantur, & Symplegades.* Atque hic locus animum pellit, vt fuiſſe credam, & impactas inuicem. *Paruae* dicuntur, vt fere noſtrates ad Morinos verſus Flandriae latus, quas vidi, tetigi, iniui. At Poëtae in maius tollunt omnia, ſic vt ἀποτμῆγα ςκοπιὴν nominet Argonauticon lib. 2. Apollonius. *Cyaneis* Pontum inſignit Flaccus:

Hinc iter ad Ponti caput, erranteſq; per altum
Cyaneas ——— Priſcianus in Periegeſi:
Thrëicius ſequitur poſt Boſporus, oſtia Ponti:
Hoc nullum perhibent terras anguſtius orbis
Eſſe fretum dirimens: hic ſunt Symplegades arctae:
Panditur hinc Ponti Pelagus Titanis ad ortus.

Etymologus : Σκολιὸν πόρον λέγουσι, καὶ τὸν ἀπὸ Βυζαντίου πλοῦν, ἕως τοῦ στόματος τοῦ Πόντου, ἔνθα εἰσὶν αἱ Κυάνεαι πέτραι: *Curuum ſinum dicunt etiam illam a Byzantio nauigationem aduſque Ponti fauces, vbi Cyaneae rupes.* Homerus vero, vt nullum Siciliae monſtrum deſiat, *Planctas* inter Sirenum regna, & Scyllam, atque Charybdin collocat. Cui haeret Apollodorus lib. I. Μετὰ δὲ τὰς Σειρῆνας τὴν ναῦν Χάρυβδις διεδέχετο, καὶ Σύλλα, καὶ πέτραι Πλαγκταί. *Poſt Sirenas nauem excipiunt Charybdis, & Sylla, atque petrae Planctae.* Vide Homerum Odyſſ. M. principio. Rurſus in Sicilia inſulam *Planctam* Vulcano aedificat Apollon. lib. 3. Argon.

——— Εἰς χαλκῶνα, καὶ ἄκμονας ἦρι βεβήκει
Νήσοιο Πλαγκτῆς εὐρὺν μύχον ———

Ad fabrilem officinam ferrariam, & incudes mane redierat, inſulae Planctae, ſeu Erraticae latum in ſinum. Verum hae Planctae Aeoli a famigeratis illis diuertunt. An & in Ponto, & in Sicilia *Planctas*, ſeu *Symplegadas* geminabimus? Sic duum generum *Cimmerij* ſunt. *Cimmerios* in Italia collocat Strabo l. 5. Feſtus inter Baias, & Cumas. Tamen *Cimmerios* in Ponto collocat Aeſchylus Prometheo:

Ἰσθμὸν δὲ ἐπ᾽ αὐταῖς στενοπόροις λίμνης πύλαις
Κιμμερικὸν ἥξεις ———

Ad

Ad Isthmum Cimmericum in ipsis paludis Maeoticae peruenies. Mela lib. 1. c. 2. Supra *Amazonas, & Hyperboreos, Cimmerij, Scythae.* Item Strabo lib. 12. Sic campos *Phlegraeos* duobus locis antiquitas adsignauit, quos in Campania, & Thracia Eustathius in Dionysium agnoscit. Polybius lib. 2. ad Capuam Campaniae matrem Phlegraeum ponit, Silius lib. 12. item Plinius lib. 3. c. 5. lib. 28. c. 11. Diodorus libro quarto, additq. postea *Cumano* factum nomen petita ab ardore nominis causa, Strabo l. 5. & Orpheus. Etymologus vero Thraciae adscribit: Φλεγραία, ὄρος Θρᾴκης. In Thesprotia, inq. Bruttijs est Pandosia, est Acheron Straboni l. 6. & Iustino l. 12. *Pandosiam, amnemque Acherusium praedixerat. Quae vtraque cum in Epiro essent, ignarus eadem & in Italia esse, ad declinanda fatorum pericula peregrinam militiam cupidius elegerat.* Quibus enotatis cur non locis compluribus *Planctae*, & *Plotae?* Verumenimuero Poëtarum Iupiter Aeolo regnum statuit Odyssae K Πλωτῇ ἐνὶ νήσῳ. —— Aeolum porro Aeoliae, & Siciliae regnatorem suspexit coeca mortalitas. Eo vero loco πλωτὴν ex Aristarchi bona mente τὴν φορητὴν, καὶ δίον παραφερομένην ἢ συνεχείᾳ σεισμῶν, ἢ ἄλλως ὁπωσοῦν, ὡς ποτὲ μὲν ἐν δεξιοῖς ὁρᾶσθαι μέρεσι, ποτὲ δὲ ἐν ἀριστεροῖς, *Plotam* explicat Eustathius, *quae ferri queat, & tranferri,*

aut

aut continuis ſoli tremoribus, aut alias quomodolibet: ſic vt nonnunquam detrorſum, ſiniſtrorſum nonnunquam. Suidas: Πλωτὴ νῆσος, ἡ πλεομένη. Valdius hoc adſtruit Heſychius. Neque enim deerunt, qui Suidam aliter interpretati dicant: *Plote inſula, quae nauigatur.* Sed aliorſum Ariſtarchi trahit auctoritas. Poſiturae differitas admirabilis, & enotanda. Succurrit Dionyſius. Priſcianus Periegeſi:

——— Dehinc rupes Aeolidarum,
Quas ſeptem numero perhibent cognomine Plotas,
Quippe vicem ratibus pelago dant vndique vaſto.

Quod quibus non intellectum, ſuppoſitum eſt ab ijs audaciter, *Viam* ſcilicet, vt per ſiccum trahantur, ludantque carinae. Sic eſt, ſaepiſſima vice vidi ſtantes in inſulis noſtratibus ratium in morem huc illuc vehi, tranſuehi, cumque alijs vectus ego ſum, & vagatus. Dionyſius: Ἑπτὰ δὲ οἵ ταίγ' εἰσιν, ἐπώνυμοι ἀνδράσι Πλωταὶ
Οὕνεκα μέσσον ἔχουσι περίπλοον ἀμφιέλικτον.

Plotas alias demonſtrat Plinius l. 4. c. 12. *Ante Zacynthum XXXV. M. P. in Eurum ventum Strophades duae, ab alijs Plotae dictae.* Eaſdem *Strophades* ante Zacynthum poſuerat Maro Aeneide tertia:

——— Strophades Graio ſtant nomine dictae
Inſulae Ionio in magno ——— Παρὰ τὸ Στρέφεσθαι,

quod *Vertantur*, mutentq. poſituram: *Plotae*, quod *Nauigent*,

Nauigent, & inſtar nauigij in hoc, in illud ferantur latus. Vide Melam lib. 2. c. vltimo, Heſychius ante. Apollonius Rhodius Argonaut. l. 2. de Minyis, qui iureiurando accepto in nauem reuerſi ſunt:

Οἱ δ' ὅρκῳ εἴξαντες, ὑπέστρεφον ἂψ ἐπὶ νῆα
Σεύεσθαι· Στροφάδας δὲ μετακλείουσ' ἄνθρωποι
Νήσους τοῖόγ' ἕκητι, πάρος Πλωτὰς καλέοντες.

Qui iureiurandum ſecuti, reuerſi iterum ſunt in nauem, vt progrediantur: Quamobrem Strophades [ſeu Rediculas] *poſtea nominarunt homines inſulas, quae prius Plotae* [ſeu Flutantes] *dicebantur.*

Quarto quaeritur, Deſierintne *Symplegades* motari? Quando? Immotae ventos contemnunt, ex quo *Argo* pertranſijt. Indicat Ouidius Metamorphoſeos lib. 15.

——— Timuit concurſibus Argo
Vndarum ſparſas Symplegadas eliſarum,
Quae nunc immotae perſtant, ventiſque reſiſtunt.

Liquidius Theocritus Idyllio 13. vbi de *Argo*:

Ἅτις κυανεᾶν οὐκ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς,
Ἀλλὰ διεξάϊξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε Φᾶσιν,
Αἰετὸς ὡς μέγα λαῖτμα· ἀφ' οὗ τότε χοιράδες ἔσταν.

Quae a Cyaneis concurrentibus nauis intacta fuit:

H *per*

per eas enim media exsilijt, altumque in Phasim incurrit, aquilae instar spatium ingens tranantis: ex eo tempore autem Choerades constitere. Iutus interpretis: Ἔμειναν δὲ χοιράδες πέτραι ἀκίνητοι. *Mansere rupes Coeherades immotae.* Terrefactae scilicet ab Argonautis, & in stuporem datae, immotae perstant. Euanuerunt, ne Busbequio terrorem inferrent. Sidonius Apollinaris in Epithalamio:

——— *Vbi forte vagantem*
Dum fugit, & fixit trepidus Symplegada Tiphys.

Apollonius Rhodius lib. 2. Argonauticon firmandis rupibus fatum admouet, atque euoluit sic:

Πέτραι δ' εἰς ἕνα χῶρον ἐπισχεδὸν ἀλλήλῃσι
Νωλεμὲς ἐῤῥίζωθεν· ὃ δὴ καὶ μόρσιμον ἦεν
Ἐκ μακάρων, εὖτ' ἄν τις ἰδὼν διὰ νηὶ περήσῃ.

Rupes inuicem coeherentes vnum in locum firmas egere radices, quod fatale diuinitus erat, quando eas quis viuus, vidensque pertransisset. An ea re *priscis seculis* obuiam sibi ferri scripsit Ammianus?

CAPVT

C A P. VI.

Delos, Asteria, Asteris, Ortygia, Cynthia, Lagia, Chlamydia, Cynethum, Pyrpile, Anaphe. Delos nauit, stetit, Paeninsula fuit. Apollo Aegletes.

CYcladas mobilitate vigere, ac moueri, agiue quis ex illo adfirmet
— *Sparsasq́ per aequor Cycladas?* —
Spargi possunt, quae dissitis locis affixa sunt, & immota, vt *Sporades* Melae lib. 2. c. vltimo, & Plinio. Apertius singularis Poëtarum antistes lib. 8.

——— *Pelago credas innare reuulsas*
Cyclades, aut montes concurrere montibus altis.

Dictae vero Cyclades, *quod omnes ambiunt Delon patriam deorum insignem*, Ammianus lib. 22. Plin. l. 4. c. 12. Mela supra. At Mouentes inter insulas in maximo honore, & fama *Delos* fuit. Famam natales deorum, gentium hyperborearum veneratio, & primitiae

pepererunt, necnon immanis opum vis: fuit enim *Delos maximum emporium totius orbis terrarum*, teſte Feſto. Ea titulis multiplex. *Aſteria*, *Aſteris*, *Delos*, *Ortygia* nomenclationes ſunt nobiliores; quas attexit Plinius, infrequentiores, nec ideo tacendae. Is lib. 4. c. 12. *Aegloſthenes Cynthiam*, *alij Ortygiam*, *Aſteriam*, *Lagiam*, *Chlamydiam*, *Cynethum*, *Pyrpilen*, *igne ibi primum reperto*. *Deli* nomen praecinuerat Strabo lib. 1. Ἀστερία ἤλλακται, ἣν Ἀστερίδα φησὶν ὁ Ποιητής,

Ἔστι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα
Ἀστερὶς οὐ μεγάλη· λιμένες δ᾽ ἐνὶ ναύλοχοι αὐτῇ
Ἀμφίδυμοι ——

Eſt ſcopulis inſtructa mari medio inſula quaedam
Aſteris haud ingens: ſtatio bene fida carinis
Portubus ex geminis ——

Odyſſ. δ. Apollonij Scholia in lib. 1. Ὕστερον δὲ Ἀστερία διὰ τὸ σχῆμα: *Poſtilla Aſterie figurae cauſa*. Sic *Aſterie* ἀστέρι ἴση Callimacho dicitur, vt ἀλίγκιος ἀστέρι καλῷ quiſpiam Homero. A Pindaro Philone renarrante dicitur τηλέφατον κυανέας χθονὸς ἄστρον. *Eminus conſpicuum nigrae telluris aſtrum*. M. Tullius lib. de Natura D. ponit *Aſteriam* Latonae ſororem, & *Apollodorus* lib. 1. Coei filiam, a qua *Delos* ſic olim nominata, & quae coturnicis habitu ſe in mare dederit

fugitans

fugitans Iouis, cuius ignes lepidissime Nonnus suscitat lib. λγ. Dionysiacωn:

> Οἷά περ Ἀστερίην φιλοπάρθενον, ἣν ἐνὶ πόντῳ
> Πλαζομένην ἐδίωκε παλίνδρομον εἰσόκεν αὐτὴ
> Ἄστατον ἱππεύουσαν ἀμοιβάδι σύνδρομον αὔρῃ
> Κύμασιν ἀστυφέλικτον ἐνερρίζωσεν Ἀπόλλων.

> *Qualiter Asterien prae virginitatis amore,*
> *Errantemq; mari, atque alternis cursibus auras*
> *Aequantem, instabilem: dein fluctibus inconcussam*
> *Extremis radicibus affirmauit Apollo.*

Nota Ἐνερρίζωσεν Ἀπόλλων, item mox e Callimacho Πρυμνόθεν ἐρρίζωσε, atque in Papinio lib. 5. *Abruptam radicibus Ortygiam.* Similiter Oppianus lib. 1. Halieut.

> —— Διὰ δ᾽ ἔσσυται ὅντις ἄελλα, Ῥίζαν ἁλὸς νεάτην ——

Quae non satis conueniunt cum illis Aeneidos vndecimae: *Extremamq; sinu perfundit arenam:* etsi Valerius Flaccus idem Virgilio senserit, & Ouid. l. 1. Trist. Eleg. 3.

> *Me miserum, quantis nigrescunt aequora ventis,*
> *Erutaq; ex imis feruet arena fretis.*

Olim *Asteria*; posterior est *Deli* nomenclatio. Callimachus

> —— Οὔνομα δ᾽ ἦν σοι Ἀστερίη τὸ παλαιόν ——

Idem Hymno in Delum:

Τόφρα δ᾽ ἔτ᾽ Ἀστερίη σύ, καὶ οὐδέπω ἔκλεο Δῆλος.

Asterie cluis interea: tum incognita Delos.

Aristoteles Delon appellitatam prodidit: *quoniam repente apparuit enata*, Plinij vox lib. 4. c. 12. Tunc scilicet, cum Iupiter tricuspide telo montes diuerberans, e fundo imo diuulsas insulas in mare deuoluit. Canit hoc Callimachi in Delum Hymnus:

Η᾽ ὡς ταπρώτιστα μέγας θεὸς οὔρεα θείνων
Α᾽ορι τριγλώχινι, τό οἱ Τελχῖνες ἔτευξαν,
Νήσους εἰναλίας εἰργάζετο· νέρθε δὲ πάσας
Ε᾽κ νεάτων ὤχλισσε, καὶ εἰσεκύλισσε θαλάσσῃ,
Καὶ τὰς μὲν κατὰ βένθος, ἵν᾽ ἠπείροιο λάθωνται
Πρυμνόθεν ἐρρίζωσε ———

Cum primum montes, terrasque tricuspide telo
(Telchinum quod opus) percussit magna Dei vis,
Plurima facta mari medio insula: sedibus omnes
Funditus emouit, diuulsasque in mare voluit.
Oblitas terrae quasdam radicibus altis
Afflixit fundo ———

Sic de alijs sanxit: de insula *Delo* sciuit aliter: liberam vndarum vagari voluit, cum socias firmis veluti compedibus adstrinxisset. Orsa prosequitur Callimachus:

Σὲ

——— Σὲ δ᾽ οὐκ ἔθλιψεν ἀνάγκη,

Ἀλλ᾽ ἄφετος πελάγεσσιν ἐπέπλεες ———

Delum nulla premit dura necessitas,

Errabunda vagis fluctibus, & vaga est.

Sibylla: Δῆλε σὺ μὲν πλεύσεις, καὶ ἐφ᾽ ὕδατος ἄστατος ἔσσῃ.

Inter aquas nabis Dele stationis egena.

Tunc ergo *repente apparuit enata.* Vnde nomen: Δῆλος, ὁ φανερὸς, inquit Etymologus, & Eustathius in Homerum: *Delius est Manifestus.* Ab ea *Delius* Apollo. Callimachum clarant ista Solini c. 17. *Post primum diluuium Ogygij temporibus notatum, cum nouem, & amplius mensibus diem continua nox inumbrasset, Delon ante omnes terras radijs solis illuminatam, sortitamque ex eo nomen, quod prima reddita foret visibus. Delos* Apollini sacra, & quidem natalium honore, & ipse sol interpretatus, δι᾽ οὗ δῆλα γίνεται τὰ περὶ γῆν, *Cuius ope omnia in terra clarescunt*, inquit Eustathius in Odysseam Z. Ex hac significantia multa venus in illo Sibylliaco lib. 4.

Δῆλος δ᾽ οὐκέτι δῆλος, ἄδηλά τε πάντα τὰ Δήλου.

Tertio nominata est Ortygia. Thebaidos 5. Papinius:

——— *Abruptam credas radicibus ire Ortygiam* ———

Item Strabo lib. 10. Ὠνομάζετο δὲ καὶ Ὀρτυγία πρότερον,

Aenëid.

Aeneid. 3. Scholia Pindari in Odam. 1. Nemeorum. Hesychius. Odyssea ε. Festus. Hoc nomen daemonis cuiusdam imitamen est : aut verius a vi *coturnicum* magna in eam inuecta insulam. Coturnices enim Ὄρτυγες, vnde in Exodo Ὀρτυγομήτρα· Ορτυγομῆτρα *dicitur, quae gregem ductitat*, Solin. c. 17. Plura Eustathius in Odysseam Z. Ὀρτυγία ἐκλήθη κατά τινας ἀπὸ ὀρτύγων, ὧν τὰς ἀγέλας φερομένας ἐκ τοῦ πελάγους ἱζάνειν εἰς τὴν νῆσον διὰ τὸ αὐτῆς εὔορμον. Mutuatus est ex lib. 9. Dipnosophistarum. Solin. c. 17. *In hac primum visae coturnices aues, quas* ὄρτυγας *Graeci vocant.* Veterrimum fuit hoc nomen. *Athenaeus*: Δῆλον τὴν νῆσον τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλουμένην Ὀρτυγίαν. *Ortygia* Syracusarum non est huius loci: i ad Verrinas. *Cynthia* a *Cyntho* monte, a quo & *Apollo Cynthius*. Insinuat Homerus Hymno in *Apollinem* de Latona enixuriente:

Κλινθεῖσα πρὸς Κύνθου ὄρος κραναῇ ἐνὶ νήσῳ
Δήλῳ ἐν ἀμφιρύτῃ ———

Acclinata Cyntho monti aspera in insula
Delo, quam vndique cingunt aquae.

Plinius: *Adsurgit Cyntho monte.* Qui Hymnus *Ortygiam* a *Delo* diuertit. In *Ortygia* Dianam continet enatam, in *Delo Apollinem* Versus est:

Τὴν μὲν ἐν Ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ Δήλῳ:

nisi si vnius rei variauit nomina. *Lagia* cum *Delos* dicitur,

dicitur, facile eſt interpretari, ac ſi *Leporariam* dicas. Athenaeus lib. 1. c. 24. Λαγοῦσσαι νῆσοι ἀπὸ τῶν ἐν αὐταῖς λαγῶν: *Laguſſae inſulae a leporibus, qui in eis.* Nec obſcura coniectura: Diana venatrix eſt. Diſertim Solinus c. 17. *A venatibus Lagia, vel Cynetho.* Plinius *Cynethum* figurauit. Reſcribit in Exercitationibus Plinianis vir elegantiſſimus *Cynaetho, Chynethus* apud Plinium. Renuto. Nomenclationem namque a *Canibus alendis* ortam ariolor, ὅπου κύνες ἕδονται; *Vbi canum cubilia.* Vetus verbum eſt ex ſupellectile Dorica:

Α'ιεὶ πίνοντες βατράχων τρόπον, οὐδὲν ἔδοντες.

Semper potantes, vt ranae, nil comedentes.

*A*tque etiam vſitato iam more per Belgium nobiles viri pagatim alendorum canum agmina rureſtribus commendant. Verum has omnes coniecturas inanes eſſe declarant illa Dioniſij Halicarnaſſei lib. 1. *Antiquitatum* Romanarum: Τῶν ἑταίρων τινὰ τῶν Α'ινείου Κίναιθον ἐπὶ τῶν ἀκρωτηρίων ἑνὸς θάπτουσιν, ὃ νῦν ἀπ' ἐκείνου Κιναίθιον καλεῖται. *Quendam ex Aeneae ſocijs Cinaethum in vno promontoriorum ſepeliunt, quod nunc ab eo Cinaethium vocatur. Chlamydia* eadem dicta a *Chlamydis*, opinor figura. Sic eloquitur Strabo lib. 2. Η' δὲ οἰκουμένη χλαμυδοειδὴς ἐν τούτῳ νῆσος. *Terram in vniuerſo eſſe Chlamydiam, ſeu Chlamydis imagine inſulam.*

Cynethi nomenclatio nondum mihi ſatis inclaruit. *Pyrpile, igne ibi primum reperto*, inquit Plin. Quod ſi verum: quia ignis cumprimis vſibus humanis eſt neceſſarius principem iſtam exiſtimem appellationem. Solin. c. 17. *Pyrpole etiam: quoniam & ignitabula ibi, & ignis inuenta ſunt.* Hactenus nomina, & in eorum occaſione *Delon erraticam* Callimachi manu agnouimus. Sic eam inſignit Ouidius in 6. Metam.

——— *Tunc cum leuis inſula nabas.*

Idem lib. 15.

Sic alias, aliaſque lacus, & flumina vires
Concipiunt: tempuſque fuit, quo nauit in vndis,
Nunc ſedet Ortygie ———

Alijs libris eſt *Nouit*, ab eo effictum mendum, cui pro impoſſibili fuit Ortygiam *nare*. Quid ſi τό *Nauit* gloſſema quoque illius ſit, cui ignoratum quid eſſet *Mouit in vndis*, cum *Mouiſſe terram* in Liuio non ſit infrequens? Sibylla lib. 7. qualem hodie Sibyllinorum digeriem circumferunt:

Δῆλε σὺ μὲν πλεύσεις, καὶ ἐφ' ὕδατος ἄστατος ἔσσῃ.

Inſtabilis Delos medijs errabis in vndis.

Pindari os magnum:

Ἦν γὰρ τοπάροιθεν φορητὰ
κύμασί τε παντοδαπῶν ἀνέμων ῥιπαῖσιν.

Flatibus omnigenis ventorum, & fluctibus olim
Delos erat labunda ———

In

In hoc Latij, atque Helladis Poëtae conſpirant, & Philoſophi refragante Seneca lib. 6. qq. Natur. *Hanc* [Delum] *philoſophi quoque credula natio dixerunt moueri auctore Pindaro*. Reſcripturiunt *Non moueri*, quod terris, inſulis, ſaxiſque commune eſt, & communiter notum: non *Delo* peculiare. Aliud ſapientes dixere, & ſapientia quidem ſua dignum. Praeterea ſi ſapientes dicunt *Non moueri*, & ſapienter dicunt, cur a Seneca ridentur, cur exploduntur? *Moueri* prius dixit Pindarus, & Strabo in decimo: poſterius *Non moueri*, cum ſtabili quiete fuit ab Apolline donata. Ergo poſt longos tandem errores ſtetit Delos fixa, & fluctuari deinceps neſcia. Statius Thebaidos 7.

——— Potuit Latonia frater
Saxa (nec inuideo) defigere Delon, & imis
Commendare fretis ———

Pindari os: χθονὸς εὐρείας ἀκίνητον τέρας: *Latae telluris prodigium immotum*. Nonnus Dionyſiacon lib. 33.

Κύμασιν ἀσυφέλικτον ἐνεῤῥίζωσεν Ἀπόλλων:
Fluctibus immotam Delon fundauit Apollo.

Ecquando? In Latonae partione. Sidonius Carmine 6.

Fixura errantem Cyclada pignoribus.

Cyclada, Delon: *Pignoribus*, Apolline, ac Diana: Seneca Agamemnone:

Tu maternam sistere Delon Lucina iubes —

Claudianus:

— *Haesit Apollineo Delos Latonia partu.*

Statius lib. 8. — *Partuq́ ligatam Delon* —

Floride Regillianus:

Delos iam stabili reuincta terra,
Olim purpureo mari natabat,
Et moto leuis hinc, & inde vento
Ibat fluctibus inquieta summis.
Mox illam geminis Deus catenis,
Hac alta Gyaro ligauit, illac
Constanti Myconae dedit tenendam.

Hos versus Petronio tribuunt alij. Porro quamuis *Delos iam stabili reuincta terra*, a tremore non fuit prorsus libera. Plinius de ea: *Longe clarissima Cycladum media, templo Apollinis, & mercatu celebrata Delos: quae diu fluctuata, vt proditur, sola terrae motum non sensit ad M. Varronis aetatem. Mutianus prodidit bis concussam.* Huc refer nobilem paroemiam Herodoto lib. 6. Eustathio in Dionysium notatam:

Κινήσω

Κινήσω ποτὲ Δῆλον, ἀκίνητόν περ ἐοῦσαν.

Delos quantumuis immota mouebitur a me.

Deli membrum quoddam Τρέμων a *Tremore*, ac motitatione nomen inuenit apud Lycophronem teste Eustathio ad Odysseam quartam. Seneca l. 6. c. 25. *Thucydides antea quidem immotam fuisse: sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse.* Callisthenes alio quoque tempore ait hoc accidisse: *Inter multa prodigia, quibus denunciata est duarum vrbium Helices, & Buris euersio, fuere maxime notabilia, columna ignis immensi, & Delos agitata.* Haec Seneca. Ex insula tandem euasit paeninsula: Pindari Scholia: Ἡ δὲ Ὀρτυγία πρότερον μὲν οὖσα νῆσος, εἶτα προσχωσθεῖσα χεῤῥόνησος γέγονε. *Ortygia primitus cum esset insula, affuso deinde aggere, paeninsula fuit.*

Verum amabo Plinij metas licet perrumpere, aut erumpere? Nobilissimum quoque Deli nomen fuit *Anaphe*, Plinio tacitum in commemoratione Deli. Philo Iudaeus lib. de Incorruptione mundi, quo mare imminui statuat, insulas Rhodum, ac Delum producit, tum *Anaphes* vocabulum. *Namque Rhodus, ac Delus*, inquit, *olim e conspectu ablatae, diluuio in mari mersae sunt: secutis deinde temporibus cum mare sensim minueretur, paulatim emerserunt, vti scriptae de illis historiae indicant.*

Vtque ex apparitione Deli nomenclatio: ſic *Anaphes* ἐκ τοῦ ἀναφανῆναι clamitantibus alijs, atque alijs Α'νέφη, Α'νάφη corrumpentes ſubito gaudio τὸ Α'νεφάνη. ſicut in Verrinis Ε'δικώθησαν pro Ε'ιδικαιώθησαν concidit vulgi cacoëthes. Procedit Philo: Τὴν δὲ Δῆλον, καὶ Α'νάφην ὠνόμασαν, δι' ἀμφοτέρων ὀνομάτων πιςούμενοι τὸ λεγόμενον, ἐπειδὴ ἀναφανεῖσα δήλη ἐγένετο, ἀδηλυμένη, καὶ ἀφανὴς οὖσα τὸ πάλαι: *Delon Anaphen quoque dixere, vtraque appellatione, quod dicebamus adſtruentes, quandoquidem Dele, ſeu Manifeſta* [Α'νάφη] *apparuit, prius obſcura, oculiſq; ſubducta. Anaphen* alteram Lemnum inter, & Helleſpontum memorat Plinius l. 2. c. 87. eamque Delo minorem: ſed quae pari fato emerſerit, quod qua ratione euenerit, Conon narratu 49. in Photij bibliotheca docet. *In Anaphe inſula (haec ſupra inſulam Theram eſt, non procul Lacedaemone) templum Apollinis Aegletae rectum eſt, in quo indigenae cum irriſu ſacra faciunt tali de cauſa. Iaſon ex Colchide Medea rapta domum nauigabat: tempeſtas inexplicabilis circumfunditur, nec ad rem conſilij quidquam. Vota facientibus, multumq; orantibus Argiuis, arcu ſupra ipſos elato ab aduerſis expedit omnibus Apollo: Tum erumpente coelitus lumine, de fundo tellus inſulam porrexit, in quam appulſi Argonautae, ab euentu,*

quod

quod primum iam sub sole conspecta esset, Anaphen dixere, & Apollini Aegletae templum erexere, ac insperato infortunijs erepti, conuiuijs, & laetitijs diffluebant. Medea cum suis mulieribus, quas ab Iasone nuptiarum causa acceperat, ebriae, ludibundae per noctem scommatis heroas excipere, illi pari dicacitate referre, ac referire. Ex illo igitur Anaphes populus (habitata namque est insula) quotannis Apollini Aegletae horum exemplo festum diem mutuis agitant conuiuijs. Haec ipsa videtur *Anaphe* relata Plinio lib. 4. c. 12. qui nec procul Thera eam collocat. De hac *Anaphe* Callimachum excitat Strabo lib. 10.

Ἀἰγλήτην, Ἀνάφην τε Λακωνίδι γείτονα Θήρῃ:

Aegleten, atque Anaphen Therae Laconicae vicinam.

De proximitate Scylax Caryandenus in Periplo: Κατὰ δὲ ταύτην Θήρα, κατὰ δὲ ταύτην Ἀνάφη, κατὰ δὲ ταύτην Ἀςυπάλη

Concinit his Apollonius Argonauticon lib. 4.

—— Ἀἰγλήτην μὲν ἐΰσκόπου εἵνεκεν αἴγλης.
Φοῖβον κεκλόμενοι· Ἀνάφην δὲ τε λισσάδα νῆσον
Ἴσχον, ὃ δὴ Φοῖβος μὲν ἀτυζομένοις ἀνέφηνε.

Persequitur deinde de reciprocis dicterijs, deque Medea: tu si voles, perlege. Mantissa esto ex Aeliani Politijs:

Politijs: Ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν: *Rhodum insulam olim sub mari latuisse ferunt, post vero inducta siccitate emersam paruisse.*

CAP. VII.

Orchomenius lacus. Characia, Plotia arundo. Characometes, Arundo Indica. Plotia cur subtilior. Vineae characatae. Exspatians lacus. Ploades insulae ad Orchomenum, atque in Aegypto maximae, in quibus apri.

ORchomenium lacum* subobscuris, ac semiconspicuis vestigijs fluitasse, ac nasse comperior in Plinio, vbi de arundinum ortu, ingenio, differitate agit lib. 16 c. 36. *De Orchomenij lacus arundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiam vocabant crassiorem, firmioremque:* Theophrastus de historia Plant. lib. 4. c. 12. Καλοῦσι δὲ τὸν

ἰσχυρὸν,

ἰσχυρὸν, καὶ παχὺν χαρακίαν. *Validam, craſſamque arundinem Characiam dicunt. Plotiam vero ſubtiliorem: hanc in inſulis fluitantibus natam: illam in ripis exſpatiantis lacus.* Vnde *Admiratio?* Quod *Flutantium inſularum* cauſas non ſunt penitus rimati: quod ex cauſarum ignoratione minus fidei externae narrationi commodarunt. *Lacus Orchomenius* duum generum arundinem producebat, *Characiam, & Plotiam. Characia* fuit ea firmitudine, quae ſuris, valliſque figendis apta, vnde appellatio: χάραξ enim *Vallus* eſt. Id genus arundo firma, & longa palandis quoque vitibus fuit. D. Cyprian. epiſt. 1. *Vbi dum erratici palmitum lapſus nexibus pendulis per arundines baiulas repunt, viteam porticum frondea tecta fecerunt.* Lib. 9. Baſſaricòn arundo dicitur Ἡμερίδων στήριγμα, & lib. 24. late deſcribitur. Exinde Columellae lib 5. c. 5. *Vineae characatae.* Ad hoc genus refer ſcriptum D. Matthaeo c. 27. *Continuo currens vnus ex eis, acceptam ſpongiam impleuit aceto: & impoſuit arundini, & dabat ei bibere.* Miles opinor aliquis, cui in vſum caſtrenſem arundo Characia ad manum. Alius quoq. apud Athenaeum fluuius comantem pariebat arundinem *Characiam*, vnde pago nomen *Characometes.* Taceamne arundinem Indicam? De ea Cteſias: πάχος μὲν ὅσον δύο ἄνδρε περιωργυιωμένοι, περιλάβοιεν· τὸ δὲ ὕψος, ὅσον μοριοφόρου νεὼς ἱστός.

Tantum miraculum, norint omnes: *Craſsitudo, quantam viri duo porrectiſsimis brachijs amplectantur: altitudo, quanta mali in naui decies mille homines ferente. Addit maſculam arundinem emedullatam, & valentiſsimam.* Apud Theophraſtum maſcula ſolida eſt: non emedullata, non vacua: & quae huiuſmodi non eſt valentiſſima, Vide l. 4. hiſt. Plant. c. 12. Quid quod Strabo lib 15. per vlnas tricenas, & quinquagenas arundines porrigat? In eadem India nauigiorum vices ſubit arundo. Solinus c. 65: *Quae paluſtria ſunt, arundinem creant ita craſſam, vt fiſsis internodijs lembi vice vectitent nauigantes.* ſed paucos. Pomponius Mela l. 3. c. 7: *Arundinum fiſſa internodia veluti nauiculae nauitas binos, & quaedam ternos etiam vehunt.* Adeo non mirum in Orchomenio lacu arundinem naſci *Characiam*, & qua inſigniter etiam militia iuuetur. *Plotiae* nomenclatio ex eo eſt, quod ad lacum *Plotum* pertineat. Scio *Exſpatiandi* verbum ad rerum magnitudinem deſignandam referri quandoque, vti etiam *Spatioſum*; & quidem abſque motu vllo: verum cum *Lacus exſpatians*, & *Inſulae fluitantes* dicuntur, ecquid fingas aliud, quam per *Spatium* ex loco motitari? Has ad Orchomenum inſulas πλοάδας ſubinde Theophraſtus appellitat. Lib. 4. hiſt. Plant. c. 11. Εἰσὶ γὰρ τινὲς ἐνταῦθα πλοάδες, ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ.

Αἰγύπτῳ περὶ τὰ ἕλη, καὶ ἐν Θεσπρωτίδι, καὶ ἐν ἄλλαις λίμναις: *Sunt & hic* [ad Orchomenum] *Ploades* [ſeu Nauigantes inſulae: namque plenaria oratio fuerit Πλοάδες Νῆσοι] *quemadmodum in Aegypto circa paludes, in Theſprotia, aliisq́ue lacubus.* Ex eiuſdem narratu his in inſulis arbores, & materiae, ſalix, oleagnus, ſida, arundo tibialis, & alterius generis, gladiolus, phleum, tipha, menſiflora, icma, ipnum, de quibus ſingulatim Theophraſtum conſule, cuius & haec ſunt eiuſdem libri capite 13. Τῶν δὲ νήσων τῶν Πλοάδων τῶν ἐν Ὀρχομενῷ παντοδαπὰ τυγχάνει, τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν ἐστιν ὅσον τριῶν σταδίων τὴν περίμετρον: *Sunt ad Orchomenum inſulae Ploades omne genus, quarum quae maxima, tria ſtadia in circuitu obtinet.* Subſequitur inibi: Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ μεγάλαι σφόδρα συνίστασθαι, ὥστε καὶ ὗς ἐν αὐταῖς ἐγγίνεσθαι πολλούς, οὓς καὶ κυνηγετοῦσι διαβαίνοντες. *In Aegypto magnae admodum eiuſcemodi conſtant inſulae, in quibus apri valeant inaſci, quos viatores venantur.* Alluſit ad Orchomenias *Ploadas* Nonnus lib. 24. Baſſar. Καὶ χορὸν ὠρχήσαντο χορητίδες Ὀρχομενοῖο. Vnde & *Saltuares* hae vocari queant. De Arundine Iugali, deq. Bombycina habes apud Theophraſtum lib. 4. hiſtor. Plant. c. 12.

CAP. VIII.

Chemmis. Cum Herodoto disputatum. Chemmi nante nat silua, nat templum.

Hemmis pari ingenio eſt, & flutantium inſularum honore gloriatur. De qua Herodotus lib. 2. Νῆσος ἡ Χέμμις καλεομένη· ἔστι μὲν ἐν λίμνῃ βαθείῃ, καὶ πλατείῃ κειμένη, παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων αὕτη ἡ νῆσος εἶναι πλωτή: *Inſula Chemmis vocitata in profundo, & ſpatioſo iacens lacu propter templum Buticum. Dicitur haec inſula ab Aegyptijs nare.* Aegyptiorum ſenſum exprimit, quibus ipſe diuerſior. Attexit enim: Αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε πλέουσαν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον. *Ego ipſe*, inquit *neque nantem vidi, neque motam.* Tum Herodotus homo alioqui leuifidus quaſi circumſpectior, aut Iouis ignibus ictus ait: Τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλωτή. *Obſtupui audiens* [non Ἀκούσας, *vt audij: ſed illico*] *ſi forte inſula vere natitaret.* Tum in ea templum ingens

ingens Apollinis ſtatuit cum aris triplicibus; palmas frequentes, arbores frugiferas alias, alias nec frugi. Tandem vetere Graecorum fabula narratus finitur. *Chemmios* meminit & Euſtathius ad Odyſſeam quartam. Mela lib. 1. c. 9. *In quodam lacu Chemmis inſula lucos, ſiluaſque, & Apollinis grande ſuſtinens templum natat, & quocumque venti agunt, pellitur.* Vide cap. 13.

CAP. IX.

Nat Cutiliarum inſula. Aura impellitur. In ea arbuſculae. Commotia nympha.

AD *Cutilias aquas opaca ſilua, quae nunquam die, ac noctu eodem loco viſitur.* Haec Plin. lib. 2. c. 95. inſcripto: DE INSVLIS SEMPER FLVCTVANTIBVS. Macrobius lib. 1. c. 7. *Acceptaq; ſorte cum Latium poſt errores plurimos appuliſſent, in lacu Cutilienſium natam inſulam deprehendunt. Ampliſsimus enim*

caespes, siue ille continens limus, seu paludis fuit, coacta compage virgultis, & arboribus in siluae licentiam comtus, iactantibus per omne mare fluctibus vagabatur. Vt fides etiam ex hoc Delo facta sit, quae celsa montibus, vasta campis, tamen per maria migrabat. Hoc igitur miraculo deprehenso. Datum prius Pelasgis oraculum, ibi sedes ponerent, ὅυ νᾶσος ὀχεῖται, *Vbi insula vehitur.* Quam alta terra constet haec insula *Cutilia*, quodue eius pondus, accipe ex Dionysio Antiq. lib. I. Ὑπερανέστηκε δὲ τοῦ νάματος ὄυ πλεῖον, ἢ ποδιαῖον ὕψος. *Nec plus pede supereminet fluctibus.* Similiter *Aënses* terrae Morinorum. Ἀνίδρυτός ἐστι, καὶ περινήχεται πολλαχῆ, δινούμενος αὐτὴν ἄλλοτε κατ' ἄλλους τόπους τοῦ πνεύματος. *Instabilis est, per spatia circumquaque nat, huc illuc eam pellente spiritu.* Vt belle congruit cum his Macrobius. χλοὴ δὲ τις ἐν αὐτῇ φύεται βουτόμῳ προσεμφερὴς, καὶ θάμνοι τινες ὄυ μεγάλοι: *In ea gramen quoddam butomo simile prouenit, & dumi quidam non magni.* Clausula summa haec: Πρᾶγμα κρεῖττον λόγου τοῖς ἀθεάτοις, ὧν ἡ φύσις δρᾷ, καὶ θαυμάτων ὀυδενός δεύτερον: *Res supra eorum captum, qui naturae opera non contemplantur, & nullo miraculo inferior.* Seneca lib. 3. Natur. Quaest. cap. 25. *Ipse ad Cutilias natantem insulam vidi.* Mox: *Cutiliarum insula, & arbores habet, & herbas nutrit: tamen aqua sustinetur:*

netur: & in hanc, atque illam partem non tantum vento impellitur; sed & aura. Inquies profecto insula. Ibidem: *Nec vnquam illi per diem, & noctem in vno loco statio est: adeo mouetur leui flatu.* Plin. lib. 3. cap. 12. *In agro Reatino Cutiliae lacum, in quo fluctuetur insula, Italiae vmbilicum esse Marc. Varro tradit.* Reate, Cutiliasque vicinas agnoscunt hic Plinius, Strabo lib. 5. Liuius lib. 26. Idem Marc. Varro lib. 4 de LL. videtur *Commotiam* lacui commouendo praeficere, vt coeli conuersionibus genios alligant. *Nymphae Commotiae*, inquit, *ad lacum Cutiliensem a Commotu: quod ibi insula in aqua commouetur.* Magnam, singularemque dignationem affert aquis Cutilijs Plinius lib. 31. cap 6. *Bituminata, aut nitrosa, qualis Cutilia vtilis est bibendo, atque purgationibus. Plerique in gloria ducunt plurimis horis perpeti calorem earum, quod est inimicissimum.* Ita immoderatio omnis noxia, maxime circa potum Cutiliarum, quod latius inibi exsequitur Plinius. *Cotiliae* scriptum est antiquis. Festus: *Cotiliae lacus appellatur, quod in eo est insula Cotilia nominata a Graecis.* Strabonis lib. 5. non recte: Ε'ν Κωτισκολίαις ψυχρὰ ὕδατα: *In Cutilijs aquae algidae.* Nisi si & *Cutilijs* aquis ambigui fontes, vt apud Scamandrum Iliad.

Iliad. X. ——— Ἔνθα δὲ πηγαὶ
Δοιαὶ ἀΐσυσι Σκαμάνδρου δινήεντος·
Ἡ μὲν γάρ θ' ὕδατι λιαρῷ ῥέει, ἀμφὶ δὲ καπνὸς
Γίνεται ἐξ αὐτῆς ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο.
Ἡ δ' ἑτέρη θέρει προρέει εἰκῦα χαλάζῃ,
Ἢ χιόνι ψυχρῇ, ἢ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ.

Qua duo latiflui fontes in parte Scamandri
Erumpunt: quorum calidißimus alter ad auras
Exhalat fumi nebulas, incendia quales
Fundere saepe solent: summo fons alter in aestu
Frigidus vsq. adeo est, vt frigora grandinis aequet
Et niuis, & gelido glaciei ex amne creatae.

At quis mihi auctor idem de Cutilijs spondeat?

CAP. X.

Mouent Saltuares, seu Lydiae. Conto, cantuue actae insulae. Duae insulae nemora circumuectant.

AD *Saltuares*, siue *Lydias*, siue *Ludias* saliendum. Tangit has Seneca lib. 3. cap. 25. qq. Natur. *Insulae in Lydia natant*. Martianus Capella: *In*

In Lydia nympharum inſulas dicunt, quas etiam recentior adſerentium Varro ſe vidiſſe teſtatur, quae in medium ſtagnum a continenti procedentes cantu tibiarum primo in circulum motae, dehinc ad litora reuertantur. Varro lib. 3. c. 17. de RR. *Sacri ſunt, ac ſanctiores, quam illi in Lydia, quos ſacrificanti tibi Varro ad tibicinem Graecum gregatim veniſſe dicebas ad extremum litus, atque aram, quod eos capere auderet nemo, cum eodem tempore inſulas Ludianorum ibi* χορȣ́σας *vidiſſes.* Ὀρχούσας Salmaſ. in Plinianis p. 125. Inibi reſcribit: *Ludiano ritu.* Turnebus animaduerſo Graeculam diſconuenire vocem, aut eſſe nihili, corrigebat lib. 4. c. 6. ſic: *Inſulas Lydorum ibi, concuſſas vidiſſes.* Parum eſt *Concuſſas*: fixa, & ignaua poſſunt concuti. Alij χορήτιδας: Cognatum magis fuerit χορευούσας, *Saltitantes*: namque a *Saltu Saltuares* appellitarunt. Plin. lib. 2. c. 95. *Sunt & in nymphaeo paruae, Saltuares dictae: quoniam in ſymphoniae cantu ad ictus modulantium pedum mouentur.* Ibidem: *In Lydia, quae vocantur Calaminae, non ventis ſolum, ſed etiam contis, quo libeat impulſae, multorum ciuium Mithridatico bello ſalus. Calaminas,* & *Saltuares* diuerſas

facit Salmasius, vocatque *Saliares*: cur non a *Saltu Saltuares*? Meminit Breslaeus lib. 1. c. 57. Pergit dicere Plinius: *In Tarquiniensi lacu magno Italiae duae* [insulae] *nemora circumferunt, nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu ventis impellentibus, quadratam nunquam.* Haec in istius capitis pede: illa in capite: *Quaedam insulae semper fluctuant, sicut in agro Caecubo, & eodem Reatino, Mutiensi, Statoniensi, in Vadimonis lacu*, quo super vberius proxime dicimus. *Calaminae* a *calamis*, seu arundinibus, vt opinor, vt Καλαμίναι χεδίαι. Isidoro apud Athenaeum nauiculae, ex arundinibus factae. Festiua sunt haec Sotionis: Ἐν Λυδίᾳ ἐστὶ λίμνη Καλαμίνη καλουμένη, ἱερὰ δὲ οὖσα νυμφῶν, ἣ φέρει καλάμων πλῆθος, καὶ μέσον αὐτῶν ἕνα, ὃν βασιλέα προσαγορεύουσιν οἱ ἐπιχώριοι· θυσίας δὲ, καὶ ἑορτὰς ἐπιτελοῦντες ἐνιαυσίους ἐξιλάσκονται, τούτων δὲ ἐπιτελουμένων, ἐπειδὰν ἐπὶ τῆς ἠϊόνος κτύπος συμφωνίας γένηται πάντες, οἱ κάλαμοι χορεύουσι, καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν αὐτοῖς χορεύων παραγίνεται ἐπὶ τὴν ἠϊόνα. Hisce verbis emendatio nostra fulcitur. Latine: *In Lydia palus est Calamina nomine Nymphis sacra, quae magnam calamorum vim profert, atque in meditullio Calamum, quem indigenae Regem dicunt. Sacrificijs, festisque agitatis numima propitiant,*

quibus

quibus perfectis ſimulac cantus ſonores ad litus pertigerint, omnes calami tripudiant, & rex cum eis tripudio litus petit. Qui pote? Audi cordate Lector, ὀυ ταχυπειθής. Ne putes calamos ſedibus ſuis elocatos ſaltitare, ſed terrae caeſpites, & portiunculas calamis amictas tripudio moueri inſtar aliarum ob cauſas inferioribus capitibus reuelandas. *Mantiſſa* ex Solini c. 11. *In Haleſina regione fons alias quietus, & tranquillus, cum ſiletur: ſi inſonent tibiae, exultabundus ad cantum eleuatur, & quaſi miretur dulcedinem vocis, vltra margines intumeſcit.* Priſcianus:

Tibia quem extollit cantu, ſaltare putatur
Muſicus, & ripis laetans excurrere plenis.

CAP. XI.

Vadimonis lacus fluctuatur apud Plinios. Propter Patauium ad Aponum Terra flutat.

Plinius lib. 2. c. 95. *In Vadimonis lacu opaca silua, quae nunquam die, ac noctu eodem loco visitur.* Plinio altero nemo descripsit vberius, curatius nemo lib. 8. Epistolarum.

C. Plinius Gallo suo S.

D quae noscenda iter ingredi, transmittere mare solemus: ea sub oculis posita negligimus: seu quia ita natura comparatum, vt proximorum incuriosi longinqua sectemur: seu quod omnium rerum cupido languescit, cum facilis occasio est: seu quod differimus tanquam saepe visuri, quod datur videre,

videre, quoties velis cernere. Quacumque de causa permulta in vrbe nostra, iuxtaque vrbem non oculis modo, sed ne auribus quidem nouimus, quae si tulisset Achaïa, Aegyptus, Asia, aliaque quaelibet miraculorum ferax, commendatrixque terra, audita, perlecta, lustrataq; haberemus. Ipse certe nuper, quod nec audieram ante, nec videram, audij pariter, & vidi. Exegerat *prosocer meus, vt Amerina sua praedia inspicerem. Haec perambulanti mihi ostenditur subiacens lacus nomine Vadimonis: simul quaedam incredibilia narrantur: perueni ad ipsum.* Lacus *est in similitudinem iacentis rotae circumscriptus, & vndique aequalis: Nullus sinus, obliquitas nulla, omnia dimensa paria, & quasi artificis manu cauata, & excisa. Color coeruleo albidior, viridior, & pressior, sulphuris odor, saporque medicatus: vis, qua fracta solidantur. Spatium modicum, quod tamen sentiat ventos, & fluctibus intumescat. Nulla in hoc nauis (sacer enim est) sed innatant insulae herbidae, omnes arundine, & iunco tectae, quaeque alia foecundior palus, ipsaque illa extremitas lacus effert. Sua cuique figura, vt modus: cunctis margo derasus: quia frequenter vel litori, vel sibi illisae terunt, teruntur que. Par omnibus altitudo, par leuitas; quippe in speciem carinae humili radice descendunt. Haec*

ab omni latere perspicitur: eadem aqua pariter suspensa, & mersa: interdum iunctae, copulataeque, & continenti similes sunt: interdum discordantibus ventis digeruntur: nonnunquam destitutae tranquillitate singulae fluitant: saepe minores maioribus, velut cymbulae onerariae, adhaerescunt: saepe inter se maiores, minoresque quasi cursum, certamenque desumunt. Rursus omnes in eundem locum appulsae, qua steterunt, promouent terram, & modo hac, modo illac lacum reddunt, auferuntque, ac tum demum, cum medium tenuere, non contrahunt. Constat pecora herbas secuta, sic in insulas illas, vt in extremam ripam procedere solere, nec prius intelligere mobile solum, quam litore abrepta, quasi illata, & imposita circumfusum vndique lacum pauent. Mox quo tulerit ventus, egressa non magis se descendisse sentire, quam senserint adscendisse. Idem lacus in flumen egeritur, quod vbi se paulisper oculis dedit, specu mergitur, alteq. conditum meat: ac siquid ante, quam subduceretur, accepit, seruat, & profert. Haec tibi scripsi, quia nec minus ignota, quam mihi, nec minus grata credebam. Nam te quoque, vt me, nihil aeque, ac naturae opera delectant. Vale.

Seneca claudat hoc caput lib. 3. Natur. qq. c. 25. *Alia* [insula] *in Vadimonis lacu vehitur: alia in lacu Statoniensi.*

Clau-

Claudianus in Aponi deſcriptione:

Et leuis exili cortice terra natat,
Calcaturque oneri nunquam ceſſura virorum.
Suſtentat trepidum fida carina pedem.

Inuſitatam, ſibique incognitam terram nare conſpicatos primulum horror, & quaedam inuadit trepidatio, iniuria: terra nans fida eſt, non minus quam *carina*. Haec Poëtae mens.

CAP. XII.

In Germania, & alibi terrae plures cum ſiluis mouent: Oliuetum vbi mutarit ſedes. Inſula nāta inter vtramque ripam, vtrius habitantis erit? Vrbium tranſmotio, montiumque.

GErmaniae lacus. Plinius l. 16. c. 1. *Aliud e ſiluis miraculum. Totam reliquam Germaniam cōplent praecipue lacus. Litora ipſa obtinent quercus maxima auiditate naſcendi: ſuffoſſaeq. fluctibus, aut propulſae flatibus*

flatibus vastas complexu radicum insulas secum auferunt. Atque ita libratae stantes nauigant ingentium ramorum armamentis, saepe territis classibus nostris, cum velut industria fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopesque remedij illae proelium nauale aduersus arbores inirent. Parem historiam Belgij nostri ex viri doctissimi lucubrationibus accipe. Nannius lib. 10. Συμμίκτων: *Memoria teneo auum meum, qui vixit ad nonaginta annos, & octo narrare solitum, cum auulsa insula ex Dania se superfudisset ijs stagnis, vbi nunc sunt Foeni, siue Fenen, Danos repetitum venisse suas terras; ac litem super ea re institutam fuisse, iudicatumque, vt alienum solum, vel liberarent peregrina insula, vel possesione cederent.* Quod iudicium secundum leges datum est. Danorum enim sicut principio, loco demota remanebat, & dominij iure peculium illi repetebant. Lib. 2. Instit. de Rerum D. §. 15. *Quod si vis fluminis de tuo praedio partem aliquam detraxerit, & vicini praedio attulerit, palam est eam tuam permanere.* Nulla hic caligo, aut asperitas: omnia plana. Sed Danorum erat postliminio retrahere, non aliorum, ad quos insula peruenerat, repellere, aut remittere: Quod si officium negligunt, possessione videntur

cedere,

cedere, eaque pro derelicta haberi poteſt. Ibidem: *Plane ſi longiori tempore fundo vicini tui haeſerit, arboreſque, quas ſecum traxit, in eum fundum radices egerint, ex eo tempore videntur vicini fundo acquiſitae eſſe.*

Ex his pronam fidem illa Senecae promerentur lib. 6. c. 7. Natur. qq. *Poteſt fieri* [quiqui oblatrent] *vt aliquam regionem riuus affluens exedat, ac ſecum trahat aliquam molem.* Quod ſi ea moles duorum vicinorum fundo haeſerit, vtrius erit? Neque ſuper hoc iura ſilent. D. lib. 41. tit. 28. *Inter eos, qui ſecundum vnam ripam praedia habent, inſula in flumine nata non pro indiuiſo communis fit: ſed regionibus quoque diuiſis. Quantum enim ante cuiuſque eorum ripam eſt, tantum veluti linea in directum per inſulam traducta, quiſque eorum in ea habebit certis regionibus.*

Mira profecto res arbores numeroſas per multum ſpatium procul a primore ſtatione rectas deuehi, aut paulum proclinatas quaſdam. Sed miraculum naturae pomoerio non diſcluſum. Aquarum enim leni agmine cum ſolo, & fundamento ſuo defluxere. At per ſolum, per ſolidum vectari arbores merito prodigijs annumerat Plinius lib. 17. c. 25. *Super omnia, quae vnquam audita ſunt,*

erit prodigium in nostro aeuo Neronis principis ruinae factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli e primis equestris ordinis olueto vniuerso viam publicam transgresso, aruisque inde e contrario in locum olueti profectis. Prodigium hoc cuium facimus? fausti genij, an infausti? Cui bono? cui exitio? Ante quoque idem ostentum posuerat lib. 2. c. 83. Iulius Obsequens de Prodigijs c. 116.

Arbores, & sola terrarum vndis, ventisque propulsantibus alio transportari vt mirum sit: quanto magis vrbes conuelli cum fundamentis, eademque ratione elocari? Silius Italicus vbi diuortio terrarum, vastantibus vndis, ventorum turbine Siciliam ab Italia distractam canit:

Ausoniae pars magna iacet Trinacria tellus,
Vt semel expugnante noto, & vastantib. vndis
Accepit freta coeruleo propulsa tridente.
Namque per occultam coeca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratae viscera terrae
Disijcit, & medio perrumpens arua profundo,
Cum populis pariter conuulsas transtulit vrbes.

Seneca lib. 2. qq. Natur. c. 8. *Hunc intendi* [spiritum] *quis negabit, cum viderit iactari terram cum montibus,*

tibus, tecta, murosque plures, & magnas cum populis vrbes [agnoſcis, Lector, Silij Italici os ?] *cum totis maria litoribus.* Pſalmo 45. *Conturbata eſt terra: & transferentur montes in cor maris.* Iterum Seneca lib. 3. c. 27. *Cumque Danubius non iam radices, nec media montium ſtringit: ſed iuga ipſa ſolicitat, ferens ſecum madefacta montium latera, rupeſque deiectas, & magnarum promontoria regionum, quae fundamentis laborantibus a continente receſſerunt.* Idem lib. 6. c. 29. *Vides totas regiones a ſuis ſedibus reuelli, & trans mare iacere, quod in confinio fuerat.* Ibidem: *Cum dixerim montes a montibus receſsiſſe.* Cap. 30. *Diductis aedificia angulis vidimus moueri, iterumque componi.* Hos peregrinos, ac propemodum fide laborantes rerum motus alluſit D. Ambroſius Hexaëm. lib. 6. c. 5. de elephantis: *Velut quidam mobiles montes verſantur in proelijs.*

Haec vniuerſa etſi longe a vero auerſa videri queant ijs, qui oculis omnia metiuntur: Straboni tamen libro nono teſtificata reddimus: Ἐγχωσθέντων δὲ κατὰ βάθος τῶν πόρων αὔξεσθαι λίμνας συμβαίνει μέχρι τῶν οἰκουμένων τόπων, ὥστε καὶ πόλεις καταπίνεσθαι, καὶ χώρας· ἀνοιχθέντων δὲ τῶν αὐτῶν, ἢ ἄλλων ἀνακαλύπτεσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους μὲν τόπους ποτὲ μὲν πλεῖσθαι, ποτὲ δὲ πεζεύεσθαι, καὶ τὰς αὐτὰς πόλεις ποτὲ μὲν ἐπὶ τῇ λίμνῃ, ποτὲ δὲ ἄπωθεν κεῖσθαι.

Διττῶς δὲ τοῦτο δύναται· ἢ γὰρ μενουσῶν ἀκινήτων τῶν πόλεων, ὅταν ἡ αὔξησις τῶν ὑδάτων ἧττον ᾖ τῆς ὑπερχύσεως, διὰ τὸ ὕψος τῶν οἰκήσεων· ἢ διὰ ἀπόστασιν, ἢ διὰ ἀνοικισμὸν, ὅταν τῷ πλησιασμῷ κινδυνεύσαντες πολλάκις ἀπαλλαγὴν πορίζωνται τοῦ φόβου, τὴν μετάληψιν τῶν χωρίων τῶν ἄπωθεν, ἢ τῶν ἐν ὕψει. Interpres: *Porro autem meatibus in imo obstructis, euenit vt paludes auctae ad habitata vsque loca sese proferant: ita sane vt vrbes quoque, ac regiones, rursumque vel iisdem, vel alijs apertis emergant. Itaque eadem loca alias nauigentur, alias pedestri itinere peruadi poßint: & eaedem vrbes alias ad paludem, alias procul ab eadem sitae visantur. Hoc autem duobus euenire modis potest. Nam aut manent immotae vrbes, quando aquarum incrementum tantum non est, vt inundet eas positis edito loco aedificijs: aut deceditur, reficiunturque, & denuo inhabitantur eae, quando incolae metu diluuiei, & periculi alio concedunt in remotiora, aut sublimiora loca.*

CAP.

CAP. XIII.

Salſulae nant in Gallia. Ad Morinos propter Aam plurimae nant inſulae. Carolum V. Philippum II. (quantos heroas!) Albertum Auſtriacum miraculi huius illecebra inuitauit.

A Germania in Belgium tandem imus: at non niſi luſtrata prius Gallia, cuius in ὑποτυπώσει Pomponius Mela lib. 2. cap. 5. *Salſulae fons non dulcibus, ſed ſalſioribus, quam marinae ſint, aquis defluens. Iuxta campus minuta arundine, gracilique peruiridis, caeterum ſtagno ſubeunte ſuſpenſus. Id manifeſtat media pars eius, quae abſciſſa proximis, velut inſula natat, pellique ſe, atque attrahi patitur: quin & ex ijs, quae ad imum perfoſſa ſunt, ſuffuſum mare oſtenditur.* Pelle ſalſedinem: inſulas orae noſtratis ad Morinos examuſſim pictas putes. Audomaropolim Morinorum influit fluuius Aa, cui ſi Graecanicam originem adſignauero ſcribente Heſychio,

Α῎α, σύστημα ὕδατος, nonnullis ludibrium debere videbor. Verum primos huius orae accolas Graece neſciſſe quis mihi certus auctor iurauerit? Quippe plures terrarum portiones iniqua magnitudine in aquis ad Aam fluuium ſedent, quieſcunt: eaedem flabris ventorum vehementius impulſae, contis depulſae, vinculis abſtractae parent, ſequuntur. Sic in ijs quandoque luſitat iuuentus, vt varias in turmas diſcreti, alijs, atque alijs ex cymbis proelij naualis ſimulacrum repraeſentent, & captiuas inſulas defendentibus eripiant, ſibique glorioſe vindicent. Interim vt labi lubricum, ſic periculi plenum. Namque alibi aqua pedes tricenos, alibi plures, paucioreſque alta eſt. Aqua ipſa plurimum innubila, terſa, ad imum vſque tam perſpicua, vt in fundo glaream certis oculorum ictibus ferias. Adiuuat ſolaris radius (vti in omni viſione lux neceſſaria) per aeſtatem abundior. Baſilius M. hom. 2. Hexaëm. Ἀκτὶς μὲν γὰρ ἡλίου δι᾽ ὑδάτων διικνουμένη δείκνυσι πολλάκις τὰς ἐν τῷ βάθει ψηφῖδας. Putes ab Ouidio in re diſſimili deſcribi Metamorph. lib. 5.

Inuenio ſine vortice aquas, ſine murmure euntes,
Perſpicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.

Aut a Claudiano: —— *Admittit in altum*
Cernentes oculos, & late peruius humor

Ducit

Ducit inoffensos liquido sub gurgite visus,
Imaque perspicui prodit secreta profundi.

Haec fluuiorum, fontium, aut maris commendatio visa est magnis scriptoribus praedicanda. Cassiodorus lib. 8. *Lucaniae conuentum, qui praestita superstitione Leucorea nomen accepit, quod ibi sit aqua nimio candore perspicua.* Ibidem apud Casilinatem ciuitatem erumpit aquarum perspicua, & dulcis vbertas, vbi in modum naturalis antri apsis fabricata concauitas sic perspicuos liquores emanat, vt vacuum putes lacum, quem non dubitas esse plenissimum. Hic pellucida vsq. ad fundũ patet, vt adspectib. tuis aërem potius apparere iudices, non liquorem. Causas attexit: haec enim aquarum perspicuitas subtilitatis index est: Aemulatur serenum diem aqua subtilissima; nam quidquid in imo geritur, inoffensa aëris claritate monstratur. Videsis inibi alia duo vere miranda.

Sub Aensium terrarum flutantium secturis immane quantum delitescat piscium, qui ea latebra aut solem nimium frangunt, aut hibernam coeli asperitatem, frigusque demitigant. Res tam stupenda a quibusdam vicinis ignoratur incolis, vt admodum fructuosa, & piscatu quaestuosa, cordi est. Nemo ciuilior, aut humanior vicina tangit, quin eo itare gestiat:

tanto-

tantoque miraculo audito visere prurit oculus summatum virorum. Quo super non spernendi sunt V. Cl. Simonis Ogerij versus lib. 2. Siluarum ad Aam fluuium:

Omnigenosque creas pisces, terrasque natantes,
Quod nusquam inuenias, (Inconsultius adsertum, quam verius) ——— *oculis mirantibus offers.*
Nam ratium praestant vsum, celeresq. sequuntur,
Quo cupiunt homines, & ducunt flamina coeli.
In quibus vmbriferos saltus, atque arbore foetus
Pendentes videas, & candida lilia carpas,
Grataque purpureo ducas conuiuia Baccho,
Et celebres festas hilarato corde choreas.
Has olim in terras, ne quis me fingere credat,
Carolus egregius Caesar, natusque Philippus,
Cum fessum bello pectus recreare volebant,
Saepe dapes ferri iussere, & pocula poni.

Albertus Austriacus BelgI dotalis princeps bellicis curis grauis, & quamuis Caleto inhians (quod potissimum Claudij Labrelotij virtute rapuit) sic animum diuisit, vt in transitu insularum harum nautium faciem coram intueri gestierit: cumque de lembo pedem promoueret, nauta rusticior, ac decrepitus sub pedibus animaduerso terram clementer moueri, Da dextram, inquit, Domine: huc ego patrem tuum

tuum deuexi. Rebatur Philippi II. filium. Et pastoricia eius ridetur oratio ſermone adornata vernaculo. Albertum Auſtriae Archiducem inter alios principes comitabatur Philippus Guilielmus de Naſſau Princeps Auriacus non ita pridem redux ab Iberia.

Anno vero Salutis humanae M. DC. XXVI. Iſabella Clara Eugenia eadem animi remiſſione vſa ad inſulas Aënſes adiuit, & mobilitatem admirata eſt, nec ipſam minus vndae, terraeque nantes, quibus ego idem optabam ingenium, quod Orchomeni Ploadibus verſu inante laudato Nonnus tribuit:

Καὶ χορὸν ὠρχήσαντο χορηΐδες Ὀρχομενοῖο.

Saltauere choro terrae Orchomeni ſaliares.

Subtexat ſua Burgundionum decus, Chiffletius c. 7. de portu Iccio: *Sereniſsima princeps Iſabella quadraginta minimum nobilibus qua foeminis, qua viris e comitatu ſuo ſtipata, in vna earum aliquamdiu ſtetit, ac per aquas deuecta eſt: quin & ibi rogata pateram ori admouit, vbi* ſcilicet Carolus V. *auus, Philippus II. pater, & Albertus maritus alias vinum libarant.*

EX LITERIS VENERABILIS V.

LAVRINI

MANTISSA.

EX Aae fluuij vbertate funduntur riui, qui vbi coëunt, paludem magnam constituunt, vulgus *Claras paludes* vocitat, *Clairs-Marets*, vnde vicino monasterio vocabulum. Alij a *Clara Maria* indigetari rati sunt. Abbas ipse (pietatis imago, & D. Bernardi, cuius in honore, ac patrocinio domus ista) rectius censet vocari de *Claro marisco*, quasi *Clarum*, *aut limpidum mare*. Harum paludum variae sunt secturae. Octo terrae nantes sunt in mancupio Abbatis Bertiniani, quem hodie gradum obtinet R. Pater Philippus Gilloc-quus. Eius est roborarium altius, cui Lamondo nomen, & pusilla gemina *Maria*, quae *Moeren* vocantur. Ex Graeco Μοῖραι, *Partes*, *Secturae* paulum vox deflexa videri queat. Duae item terrarum nantium portiones, (quae paludis huius partem obtinent dictam Calmuriam) sunt domini Ab-

batis

batis de Claro Mariſco. Aliae hoc in tractu ſupernantes inſulae ſunt priuatorum plurium numero fere ſexaginta. Figura plurimis quadrangula. Maiores ex ijs decempedas quindecim non ſuperant: latitudo ijs etiam minor. Plebeius illic, ac tumultuarius frutex. Crebra arundine, eaque inualida amiciuntur hae ſecturae. Filicem proxime referens herba mihi viſa, ſed minus cognita aequa cum arundine vbertate prouenit: Iuncorum inibi prouentus rarior. Arbuſculae non vnius generis innaſcuntur. Ilices pauculae, aut potius quaſi ilices, quarum fructus ante labitur, quam matureſcat: alni laetae frondibus: Salix plurima naſcitur in his inaratis aruris: at ne ſe tollat altiùs, aut diffundat, praecipiti ſectione impediunt: idque ſingulari animi prouiſione. Nam ſi ſublime peterent arbuſculae, & ſpatioſiores euaderent, & ramoſiores: tum magno poſſidentium incommodo, ac piſcium iactura vento ſe in folia, ramoſque impingente finibus ſuis eae abſtraherentur terrae: nec vnquam quieſcerent: puſilla quippe aura commouentur.

Varia piſcium genera ditant paludes de Claro Mariſco, & vagantur: deliteſcunt vero ſub terris

nantibus Percae, cyprini, russatae, aliorumque numerosa turba piscium. Quos inter rapiculae numero superant. Lucij extra has latebras numero impares aliorum consortio non immergent se; at veluti extra castra excubitores, in omne terrarum latus diffusi ludunt, aut verius, siquis se a toto globo diuellat, insidiantur, suique meminere. Truttae hic rarissimae: amant enim profluentes, & vagas vndas. Pauculae tamen, quas e fluuijs vicinis casus eo propulit.

Cum hasce terras, velut aggeres mobiles, loco mouere visum est, funiculo, aut vitice alicui plantae, aut salici, aut fini litorali immissa alio trahunt: aut qui in cymba sunt, socio in aliqua terrarum portione collocato, alioue in nauigio palmula tradita, quam ipsi ἀπερίξ quoque retinent, quo collibitum est, agunt. Eo quoque consilio inuicem deuinctae sunt salignis, aut viticeis, similibusque ligamentis, ne ludibriose auolent cum magno heri incommodo.

CAP. XIV.

Insulae nantes in tractu Boloniensi, in Britania, India, Hispania.

Nte *Flutantium terrarum* causas, quam peruestigem, quas praeterea nouis ad me libellis transmissis nosse contigit *insulas mouentes* aperio. *Guisniam* inter, & *Ardeam* proxime *Aam* fluuium visuntur paludes Fluitantes, dicunturque paludes *Belinghuanae*, & *Ardeates ab Aa* paene quatuor M. P. submotae. Ita narrat Andreas du Chesne in Antiquitatibus vrbium Francicarum, vbi Ardeam illustrat vernaculo sermone. Supparia Iacobus Peltierus in sua Sabaudia confert de lacu *Bourgetio*, & *Cheueluto*, *Crinitum* dic, si libenti tibi est. Versus eius Gallicos Latinis subsequar:

Vbi terra largas hinc, & inde combibit
Vndas pigrantes: procreat Bourgetium
Lacum: insulam in dorso videbis herbidam,
Res mira! latere titubato mouerier,

Abunda ſubſit vnda modo, non parcior.
Vt cum poſuere venti, & Alcyon dein
Fauore mitigauit auras ponticas:
It alnus per vias maris ramoſior.
Stet, an feratur, ambigit, quiſquis videt.
Iucundius ſpectaculum altera inſula
Lacus Cheueluti dabit vel conuenis.
Si dixe Crinitum voles, aut Aeolum,
Licet. Mouentium Aeolus rex flaminum.
Non ſorte diſpari Cheueluti in lacu
Ramoſa ſurgit arbor: indicat, ruant
Ex qua plaga venti: arbor inſulam regit.
Antemna, velum, malus arbor vnica eſt.

Cambdeni ſunt haec in ſua Britannia: E lacu Lumondo, qui ſub montibus hic ſe explicat, in longitudine XX. M. P. & VIII. in latitudine admodum piſcoſus eſt Lennox. Sed maxime peculiari ſibi piſce (*Pollac* vocant) inſuliſque confertus, de quibus fabellae apud vulgus hominum inualuerunt plurimae. Inſulam vero hic fluctuantem in quaeſtionem vocare non libet, cum nihil prohibet corpus leuius, & pumicoſum aquae innatare, & Plinius ſcribit in lacu Vadimonis inſulas herbidas iunco, & arundine tectas fluitare. Haec ille. Hoc lacu triginta contineri inſulas tradit Hector Boëtius in hiſtoria

ſtoria Scotiae, quarum pleraeque vicis frequentibus habitatae, templa, ſacellaque diuis dicata habeant. Tandem: *Denique eſt & inſula quaedam gregibus paſcendis, armentiſque vber: ſed quae natans, fluctuanſque, quo venti impellunt, huc, illuc feratur. Situs autem hic lacus eſt ad pedem Grampij montis, Pictorum olim, Scotorumque regni limitis.*

Ad Endhouiam verſus orientem variae ſe hominum oculis terrae nantes offerunt non procul fluuio Dommelano referente nobis Iacobo Laurentij Endhouienſi. Etiam prope Tiliam ſimilium aquis mouentibus terrarum dorſa cubant.

Neq. vero India miraculorum ferax, & cōmendatrix terra, nantium inſularum honore caret. Ioſephus Acoſta naturae per Indias rimator ſolertiſſimus lib. 7. c. 9. non inferiora dictis perſequitur: multo etiam illuſtriora, iucundiora, βασιλικώτερα, quae Latio vindicamus. Rex Azcapuzalconis veritus Mexicanorum potentiam, ordinario tributo parum ſe contentum ſimulat. Mexicanos itaque iugo premere arctiori adortus ad iniquiſſimas conditiones animum, arteſque vertit. Sapinos, ſalices, materiam aliam aedificationi aptam pro extraordinario tributo annuo iubet pendere, ac inſuper rem impoſſibilem ratus, hortum aquis inſidentem, bene amictum

ſegete

ſegete leguminum, & vario florum genere vernantem per aquas ſibi adduci imperat. Hoc ni fit, bellum indicit, internecionem minatur. Summus inde terror, moerorque Mexicanos inuadit: vociferari cuncti rem impoſſibilem, regem inſidiari vitae cuiuſque, & vrbis euertendae conſilia coquere. Ecce tibi in tanta animorum conſternatione, velut e machina Deus Vitzilipuztlius ſe effoeto cuidam ſeni videndum dat. Mandat ſeni verbis ſuis regis filio ſuadeat, ne recuſet; rem futuram facilem, *vt facile eſt omnia poſſe Deo.* Ergo numinis ope hortum eleganter adornatum, frumento bene ſpicato, & granato (quod illi Mayſium vocitant) opulentum, in aquis ſituatum, ac per aquas ad regem trudunt, trahunt, vectant. Parte alia perplurima ſata percreuerant. Ita perfecta res prius impoſſibilis viſa Azcapuzalconis regem in ſtuporem dat, & Mexicanorum Dei poteſtatem apud ſuos magnificat.

Acoſta tandem pedem ſtruit ſimili verborum forma. Quibus inuiſi ſunt horti iſtice ſtructiles in Mexicani lacus meditullio, haec pro fabulis erunt, aut diaboli adſcribent impoſturis. At reapſe parabiles, facileſque ſunt horti huiuſmodi in vndis mobiles, ac ſaepiſſime fieri viſi ſunt. Nexim namque impli-

implicatis iuncorum, ſcirporumque radicibus, & gladiolorum, terram deſuper inijciunt, & arte tanta compingunt, nequa pars hiet, rimamue ducat. Tum conſerunt, coluntque aruorum in morem, ac inibi ſata feliciter matureſcunt. Hortos denique loco dimouent, transferuntque, vt libentia eſt. Eadem in hiſtoria. Mexicano lacui paradiſos inſerit per vndas equitantes: in quibus areae frequentes, herbidae, varie floride. Nec, inquit, qua ſint arte compoſiti horti, ni perſpexeris, adſequaris.

Scribit item Ludouicus de la Cerda vir omnigenae lectionis ad Aeneidem tertiam: *Ad Sucronem Hiſpaniae fluuium vulgo Xucar, lacus eſt Vnna nomine, in quo errans inſula olim maior nunc ipſo agitatione minor, vndis quotidie aliquid deterentibus, & exedentibus. Hanc inſulam vidi ipſe, neque hoc dubitare quiſquam poteſt eorum, qui nunc viuunt. Vidi enim molem illam ſe per vndas agitantem.*

CAP. XV.

Terrarum nantium cauſae. Princeps, Numen. Chriſtus aquis inambulans.

ETsi pleraque naturae miracula coecas habent cauſas: etſi in anterioribus paginis plerique veterum natantium inſularum cauſas tetigere verius, quam aperuere: nihilominus quanta eis debeatur fides, nobis diſquirendum modo perpaucis.

Capitalis omnium cauſa, & cum alijs arcanis effectis communicata, eſt Numinis voluntas omnipotentia ſubnixa, & in rerum, mundique viſceribus ſecreto operata, quae *quidquid voluit, fecit.* Plinius lib. 37. c. 4. vbi de adamante: *Numinum profecto muneris inuentio omnis eſt: nec quaerenda in vlla parte naturae ratio: ſed voluntas.* Vt ergo quoquo modo terram vniuerſam ſtare, fixamque dixeris: χρὴ πάντα ὁμοῦ συγκρατεῖσθαι ὁμολογεῖν, καὶ συνέχεσθαι τῇ δυνάμει τοῦ κτίσαντος, inquit l. 2. c. 10. Damaſcenus.

Omnia

Omnia ſimul contineri, & cohiberi creatoris potentia neceſſe eſt confiteri. Sic de terris in aqua ſubeunte, & obeunte quietis, aut mouentibus, arcana Dei manu fieri pronunciandum eſt. Τοῦτο γὰρ ἴδιον Θεοῦ τὸ κατὰ τὸ ἑαυτοῦ βούλημα τὰ δημιουργήματα ἡνιοχεῖν. *Secundum voluntatem ſuam creaturas gubernare, hoc Dei proprium eſt*, ait Ioannis aureum os in Geneſim. Dei quoque potius prouidentis omnia, ac dirigentis, quam naturae miraculum fuerit, quod Photius ex Iſidori vita enarrat c. 242. Bibliothecae in aquis Arabiae Stygijs: Θέαμα τοῦτο, καὶ φύσεως ἔργον σεμνὸν, καὶ φρικῶδες· οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἀνὴρ, ὃς ἰδὼν οὐκ ἂν πληρωθείη σεβασμίου φόβου· τῶν δὲ ῥιπτουμένων τῷ ὕδατι ἀναθημάτων τὰ μὲν καταδύεται εἰς ἄβυθον, κἂν ἐλαφρὰ ᾖ, οἷς εὐμενῶς ἔχει τὸ θεῖον. οἷς δὲ μὴ, ταῦτα δὲ ἄρα κἂν βαρύτατα ᾖ, ἐπιπολάζει, καὶ εἰς τὸ ἐκτὸς ἀποπτύεται θαυμαστόν τινα τρόπον. Spectaculum hoc, & naturae opus auguſtum, & terribile. *Nullus mortalium hoc ſpectat, qui non horrore ſacro perfundatur. Nám eorum, quae in aquam iaciuntur, donaria alia in voraginem demerguntur, etſi leuia ſunt, eorum ſcilicet, qui beniuolentia numinis vtuntur: ſin ſecus, eorum donaria, quamuis grauia, ſupernatant, & extrorſum reſpuuntur mirabili modo.* Nec ſuper hoc ea tangimus, quae plenis faucibus eructant Theologi, contenti amoena demonſtra-

tione omnipotentiae Numinis, quam humanis obiecit oculis Christus aquis inambulans, quod miraculum cantabundi sic olim mirabamur.

Christus aquis inambulans.

STate piae limphae; suat haec reuerentia, state:
Christus adest: stabili sternite marmor aqua.
Christus adest, carnemq; vehit sine pondere pondus:
Aequore ne plantas tingeret, vnda stetit.
Nec tamen in silicem conuersa est sub pede durum,
Ouid. *Nec mollis facies constitit, vt glacies.*
ndaque non vdo sub pede summa fuit. *Vnda fuit stabilis, fuit & quoque labilis imo*
A fundo ad superi mollia dorsa maris.
At Dominum venerata suum fugisse refugit,
Et pedibus dominis oscula blanda tulit.
Tunc Neptunus equo, Triton delphine subibant
Pube tenus scissi, spumea terga maris,
Impexi crines, multaque adspergine cani:
Vt videre simul, adstupuere simul.
Fuscina Neptuno (nec sensit) lapsa tricuspis,
Concháque Tritoni defluit e manibus.
Heu! pudor est ponti domitorib. ire per altum
Vel tibi delphino, vel mihi, dixit, equo!

Tum

Tum quos infecit vultus pudor, abdidit antris
Neptunus notis, abdidit alter aquis.
Numina vana procul vasti ludibria ponti:
Est Dominus, famulas qui pede calcat aquas.
Nec pede scindit aquas: vestigia nulla notantur:
Vt speculi glacies aequa renidet aqua.
Qui latam laxe porrexerat Amphitriten,
Et pede qui sicco iam premit, est Dominus.

CAP. XVI.

Nantium terrarum causa altera, Radicium perplexitas.

CAVSA altera congesticia perplexitas radicium ab herbis, arboribusque, ac dumis nascentium, quo fit, vt terra non diffluat aquis subeuntibus penitius diluta. Quod si plus aequo ab inuicem abeant, hiscantue, tellus inibi fit mollior, & facilis discedere impacto pede, aut bacillo: Experti sumus plus vice simplici in nostratibus insulis fluitātibus, aut suspensis. Hic enim mori siluestres, ebulū, salix, arundo, herbae plurifariae radices spargūt, & implicāt,

terra interim rimas oblimante non ſecius, ac pix denſa caniſtris, & quaſillis ex vimine illita mergi prohibet, raro Moſis exemplo, & ſalute. Chemmim olim inſulam ea de cauſa contineri, ſtare, motitari ſumus opinati. Nam palmas in ea ſtatuit Herodotus: palmarum autem radices ſparſae. Mela *lucos*, *&* *ſiluas* in ea collocat, vnde radicium laqueos ἐπαλλήλους conijcias, & mutuo implexu facile iungi. Deli *radices* apud Papinium, metaphoricas iudicarem, ni & ſcriptor Graecus ἀνεῤῥίζωσεν ante dixiſſet: At retinacula intellexit, Gyarum, Myconam. Siquis autem curioſius, & pertinacius natiuas herbarum, arborum, aut arbuſtorum radices animo complectitur, per me licet. In Delo palmas vetus agnoſcit hiſtoria, quarum vni acclinata Latona ſe exonerauit. Capite octauo Orchomenium lacum arundines Characia, & Plotia ſuſpendunt. De Cutilijs Macrobij teſtimonium audiſti: *Ampliſsimus enim caeſpes, ſiue ille continens linus in ſiluae licentiam comtus, iactantibus per omne mare fluctibus vagabatur.* Audiſti & Senecam: *Cutiliarum inſula & arbores habet, & herbas nutrit.* Plinius lib. 2. c. 95. *In Tarquinienſi lacu magno Italiae duae* [inſulae] *nemora circumferunt.* In lacu Vadimonis apud Plinium Secundum, *innatant inſulae*

ſulae herbidae omnes arundine, & iunco tectae. Capite decimo tertio ex Plinio ſeniore *ſuffoſſas fluctibus, aut propulſas flatibus vaſtas complexu radicum inſulas auferri* vidiſti, & ferri in Germania, ex alio e Dania. Iuxta Salſulas Pomponius locat *campum minuta arundine, gracilique peruiridem.* De Aënſibus inſulis propter Morinos oculi mei tibi teſtificantur. Haec igitur fluitantium terrarum cauſa non poſtrema, quam & in Mexicanis hortis proxime vidiſti. Seneca de Cutilijs: *Huic duplex cauſa eſt. Fortaſſe enim leues truncos, frondeſque in lacu ſparſas pinguis humor apprehendit, ac vinxit.*

CAP. XVII.

Tertia cauſa, Terrae indoles. Lateres nant in Pithana, in Hiſpania. Maſsia. Calentum. Lydiae cur natent? Ebenus cur mergatur. Σομφὸν *quid.*

TERTIA cauſa de terrae indole petitur: ſi ipſa pumicoſa, ſubinanis, aëria: ſi ſaxa, quae in illa, exeſa, ſemeſa, multiforia, & in eorum cauernulis

nulis aër multus, sic vtrium instar, vt agi queant, mergi nequeant. Seneca lib. 3. Natur. qq. c. 25. *Ipsius insulae materia vectabilis, quae non est corporis solidi, quamuis arbores alat. Fortasse enim leues truncos, frondesque in lacu sparsas pinguis humor apprehendit, ac vinxit. Itaque signa in illa saxa sunt, inuenies exesa, & fistulosa, qualia sunt, quae duratus humor efficit, vtique circa medicatorum fontium riuos: quae vbi purgamenta aquarum coaluerunt ex spuma, solidantur.* Attexit, quod nota dignum: *Necessario leue est, quod ex ventoso, inaniq́ concretum est.* Nota quoque dignus est *Pinguis humor:* pingue namque supernat, & quod ex pingui coalitum. Sic Varro in libro, qui inscribitur Gallus de Admirandis: *In Sicilia Papirius manu capi muraenas flutas, quod hae in summa aqua prae pinguedine flutentur.* Ob superam causam lateres ex terra leuiore, fistulosa, vel argilla peculiari non merguntur, aquis summis innant. Strabo lib. 13. Φασὶ δὲ ἐν τῇ Πιθάνῃ τὰς πλίνθους ἐπιπολάζειν τῷ ὕδατι ἐν τοῖς ὕδασι, καθάπερ καὶ ἐν τῇ Τυῤῥηνίᾳ νησὶς πέπονθε· κουφοτέρα γὰρ ἡ γῆ τοῦ ἐπισόγκου ὕδατός ἐστιν, ὥστ' ἐποχεῖσθαι. Ε'ν Ι'βηρίᾳ δέ φησιν ἰδεῖν Ποσιδώνιος ἐκ τινός γῆς ἀργιλώδους, ᾗ τὰ ἀργυρώματα ἐκμάττεται, πλίνθους πηγνυμένας, καὶ ἐπιπλεούσας. *Aiunt in Pithana*

thana lateres per aquarum ſumma fluitare, quod & in puſilla Tyrrheni maris inſula accidit. Leuior namque terra aequabili aqua eſt, ſic vt vectari queat. In Iberia vero adfirmat Poſidonius vidiſſe ſe ex argilloſa terra, qua vaſa extergentur argentea, conflatos lateres innatare. Pithana haec Plinio in ſubiectis eſt Aſiae ciuitas. Herodotus in Clio: Αἱ δὲ Αἰολίδες, Κύμη… Πιτάνη, Αἰγαῖαι. Item Scholia in 6. Pindari Odam Olympiorum, vbi ad Eurotam in Laconica *Pitanen* collocat alteram; & Pauſanias in Laconicis. Metamorph. lib. 7.

Aeoliam Pitanen a laeua parte relinquit.

Haec ipſa Strabonis eſt, de qua Vitruuius lib. 2. c. 3. *Pitanae, vbi lateres cum ſunt ducti, & arefacti, proiecti natant in aqua.* Phanias apud Antigonum c. 187. Ἐν Πιτάνῃ (correctio eſt a feliciſſima Meurſij manu) πλίνθος ἡ λεγομένη ἐπιπλεῖν: *In Pitana lateres, qui dicuntur innare.* Ibidem glebas leges εἰς ὕδωρ ἐμβληθείσας, οὔτε καταδύνειν, οὔτε κατατήκεσθαι, *in aquam coniectas neq. mergi, neque diſſolui.* At quam vellem inſulae iſtius Tyrrheni maris nomen Geographi radio deſcriptum. *Cutilia* fuit, ni fallor animi, qua Tyrrhenum aequor Siciliam verſus exſpatiatur. Oraculum:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν, Σατουρνίαν αἶαν,
Ἠδ᾽ Ἀβοριγενέων, Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται. Alij Κοτύλη.

Ite requirentes Siculum Saturnia rura,

Ite ad Aborigenum Cotylen, vbi ſe inſula vectat.

Simile vaticinium lib. 40. Nonni:

Ε᾽ιζόχε χῶρον ἵκοιαθε μεμορμένον, ὁππόθι διοταί.

Α᾽σαθέες πλώουσιν ἀλήμονες εἰν ἁλὶ πέτραι,

Α῞ς φύσις ἀμβροσίας ἐπεφήμισεν ———

Ex oraculo, veterique Inſcriptione promunt hos verſus in primo Antiquitatum Dionyſius, & Macrobius. Ibi namque ſedem figere oraculo iuſſi ſunt Pelaſgi, vbi *Cotyla* vehitur inſula, qui cum ex captiuis audiſſent eo loci ſacrum ad lacum, & νησῖδα ἐν αὐτῇ περιδονουμένην, finem erroribus adeſſe rati, cum ſupplicijs Aborigines poſcunt pacem, & ſocietatem coëunt. Iberiae porro ciuitates Straboni tacitas Plinius exprimit ὀνοματοκλήδην lib. 35. c. 14. *In vlterioris Hiſpaniae ciuitatibus Maſsia, & Calento fiunt lateres, qui ſiccati non merguntur.* Cauſam deuelat: *Sunt enim e terra pumicoſa, cum ſubigi poteſt, vtiliſsima.* Non Maſſia, quae nulla ſit, ſed *Maxiluan* legit Salmaſius Plinian. p. 1232. qui & hos lateres (*Nota*) *arefactos*, ſeu Siccatos vult a ſole, non coctos. Eum vide. Haec princeps cauſa: communis, & ſecundaria, ignis, qui aut faecem terrulentam diſcoxit, aut aëriam, aëriue proximam quali-

qualitatem inuexit, & dum laterem cogit, humorem difflauit. Et literatiſſimus Lacerda in Aeneidem tertiam inſulae mobili, mouentique ad Sucronem materiam adſtruit tophaciam. Ex eadem cauſa Lydias inſulas natare vult Seneca ſupra: *Sunt enim pumicoſi, & leues* [lapides] *ex quibus, quae conſtant inſulae in Lydia, natant*. Huius animaduerſionis, ac inuentae rationis parens videtur Ariſtoteles lib. 1. Meteor. cap. 13. vel 14. qui cur terrae e rerum natura eſſe deſinant, cauſam aperit hanc: Ὅσοις δὲ μικραὶ ἐπικρεμάμεναι συστάσεις τῶν ὀρῶν, ἢ σομφαὶ, καὶ λιθώδεις, καὶ ἀργιλώδεις, τούτους δεῖ προαπολείπειν οὕτως διεσθαι δεῖ πότε. Cauſam reddit, cur fluuij nonnulli minime ſint perennes. *Quibuſcunque vero fluuijs montes impendent, quibus exilis conciliatus, aut fungoſus, aut lapidoſus, aut argilloſus, eos prius defieri hoc pacto ſentiamus oportet*. Vti autem ex horum paupertina coagmentatione montium ſequitur fluuiorum exitium: ſic eiuſdem conditionis inſulae quae ſunt, quia ponderis habent minus, ſubſidunt minus, vſque adeo vero, vt aliquae nent. Simili de cauſa ligna, quibus aëris vberior eſt portio, quam terrae, nant in aqua, cuiuſmodi paene ligna omnia: quibus vero aëris portio deterior, terrae affluentior, aquas magis, magiſq. ſubeunt. Docet idem Stagirita lib. 4. Meteorol. c. 7. Τὰ δὲ ξύλα ἐστι γῆς, καὶ ἀέρος·

διὸ καυστὰ, καὶ οὐ τηκτὰ, οὐδὲ μαλακτὰ, καὶ ἐπὶ τῷ ὕδατι ἐπιπλεῖ, πλὴν ἐβένου· ἄυτη δ᾽ οὔ· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἀέρος ἔχει πλεῖον· ἐκ δὲ τῆς ἐβένου τῆς μελαίνης διαπέπνευκεν ὁ ἀὴρ, καὶ ἔστι πλεῖον ἐν αὐτῇ γῆς: *Ligna sunt ex terra, & aere: ideo comburi possunt, non liquescere, non molliri, & in aqua summa nant, praeter ebenum, quae non est natabilis. Alia namque ligna aëris plus habent: ex ebeno vero nigra diffluxit aër, ac terrae plus inest.* Theophrastus similiter: Πυκνότατα μὲν οὖν δοκεῖ, καὶ βαρύτατα πύξος εἶναι, καὶ ἔβενος· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ταῦτα ἐπινεῖ. Interpretabitur Plin. l. 16. c 40. *Spissisima ex omni materie: ideo & grauissima iudicatur ebenus, & buxus graciles natura: neutra in aquis fluitat.* An eandem ob rationem scripsit Corippus p. 54.

Cedrus olens, solidum nunquamq. natabile robur.

In priore Aristotelis testimonio, quid Σομφὸν valeat, ex alijs accipe. Lib. 1. de Animalib. c. 9. Ἔστι δὲ γλῶττα σὰρξ μανὴ, καὶ σομφή: *Est lingua caro rara, & fungosa.* Σομφόν enim species est τοῦ μανοῦ. Alibi: Πυκνὴ ἡ σὰρξ τοῖς ἄρρεσι, ταῖς δὲ γυναιξὶ σομφὴ, καὶ πόρων μεστή: *Densa viris caro, foeminis spongiosa, & meatuum plena.* Lib. 7. c. 14. Ἅπας γὰρ μαστὸς σομφός ἐστιν οὕτως: *Omnis enim mammilla fungosa est.* Basilius M. hom. 4 in Hexaëm. Αἱ σομφώδεις τῶν ἠπείρων, καὶ ὕπαντροι. Interpres: *Instar spongiarum. Spongiosum* dixisset Plinius, qui l 31. c. 10. *Spongiosum nitrum, & fistulosum* probauit. Item

Item in terrae motu, terrae partes aëris refertiores efferuntur prae caeteris, & aliquando nant. Obseruatio fuit immortalis viri Hermolai Barbari lib. 4. c. de Terrae motu: *Scriptum est euenisse terram aliquam loco motam super vndas ferri, tantumque non mergi, quantum aër inclusus sustentando non euanescit.*

CAP. XVIII.

Quarta causa, Aquae grauitas. Iterum lateres densi, terrulenti nant, aliaq; grauia. Quaedam altius. In Asphaltite nil mergitur. Josephus emendatior. Κωφότης, Γομφότης, *Fontes Carrinenses.*

QVartam causam dicet Aqua. Alia enim alia est grauior. Seneca lib. 3. c. 25. *Quosdam lacus esse, qui nandi imperitos ferant, notum est. Erat in Sicilia, est adhuc in Syria stagnum, in quo natant lateres, & mergi proiecta non possunt,*

licet grauia. Non *lateres* pumicosa e terra, aut leuidensi iam proxime ficti: sed *lateres* obuij, proletarij, ponderosi, & alia *grauia.* Ita tamen grauia, vt aquae grauitati non praeponderent. Quis enim credat molares non perrupturos aequor aquae quantumuis ponderosae? Plinio scriptum teneo lib. 36. c. 17. *Lapidem e Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi.* Verum huic Scyrio lapidi aliud ingenium est. Nam pumicosus cum sit, pori aëris pleni sunt, & sustinetur a latiori aquae facie, quibus ex causis fluctuatur integer: fracto, & comminuto, particulae velut cuspides aquam penitam ineunt: fracto, & comminuto, pori quoque confringuntur, & aër vna dissipatur, ac dilabitur, nec iam talis lapillus ab aqua sustineri diutius potest causis perditis. An Plinij lib. 2. c. 103. recte excudunt *Thyrreum lapidem?*

Similem lacus indolem agnoscit Plinius l. 6. c. 27. *Influit in lacum Arethissam* [Tigris] *omnia illata pondera sustinentem. . . . Locus vocatur Zoroanda. Eundem esse manifestum est, quod demersa profert.* Ἀναφέρει *paucis post dicet Iosephus* τὸ *Profert.*

At Seneca causam annectit supra: Huius rei causa palam est: *Quamcumque vis rem expende, & contra aquam statue, dummodo vtriusque par sit modus.*

modus. Si aqua grauior eſt, leuiorem rem, quam ipſa eſt, feret, & tanto ſupra ſe extollet, quanto erit leuior: grauiora deſcendent. Ex hoc fundamento noua contemplatio. Idem ſophus: *At ſi aquae, & eius rei, quam contra penſabis, par pondus erit: nec peſſum ibit, nec exſtabit: ſed aequabitur aquae. Hoc eſt, cur quaedam tigna ſupra aquam paene tota efferantur: quaedam ad medium paene ſubmerſa ſunt: quaedam ad aequilibrium aquae adſcendant. Namq; cum vtriuſq; pondus par eſt, neutraque res alteri cedit, grauiora deſcendunt, leuiora geſtantur.* Proſequamur tantum ducem cum magna luce, & iucunditate haec naturae arcana pandentem: *Graue autem, & leue eſt, non aeſtimatione noſtra: ſed comparatione eius, quo vehi debet. Itaque vbi aqua grauior eſt hominis corpore, aut ſaxi, non ſinit id, quo non vincitur mergi. Sic euenit, vt in quibuſdam ſtagnis ne lapides quidem peſſum eant. De ſolidis, & duris loquor.* Aquas expendit Athenaeus lib. 2. c. 4. Τἄλλα δὲ τῶν ὑδάτων καὶ σωματώδη εἰσι, καὶ ἔχει ὥσπερ τι βάρος ἐν ἑαυτοῖς, ὡς τὸ ἐν Τροιζῆνι· τοῦτο γὰρ καὶ τῶν γενομένων εὐθὺς ποιεῖ πλῆρες τὸ ϛόμα. Τὰ δὲ πρὸς τοῖς περὶ Πάγγαιον μετάλλοις, τοῦ μὲν χειμῶνος τὴν κοτύλην ἄγουσαν ἔχει ἐννενήκοντα ἕξ, θέρους δὲ τεσσαράκοντα ἕξ· συϛέλλει δὲ αὐτά, καὶ πυκνοῖ μᾶλλον τὸ ψῦχος. *Ex aquis multae corpulentae ſunt, & velut inſita grauitate*

quadam

quadam ponderosae, vt ad Troezenem, quae gustata os statim implet. At eius, quae fluit e Pangaei fodinis, Cotyla nonaginta sex hieme drachmas pendit, aestate sexaginta sex. Spissat enim, & contrahit magis illam frigus, quam caeteras.

Quae cum ita sint, mirari subit Iosephum disertum Iudaicae historiae parentem, cur nihil mergatur, leuitati aquae causam adiudicare. Nam si aqua leuior, iure erit elatior, & supermeabit. Graeca vetus editio lib. 4. c. 27. versionis Latinae l. 5. c. 5. Τὴν φύσιν τῆς Ἀσφαλτίδος λίμνης, ἥτις ἐστὶ μὲν, ὡς ἔφην, πικρὰ, καὶ ἄγονος, ὑπὸ δὲ κουφότητος καὶ τὰ βαρύτατα τῶν εἰς αὐτὴν ῥιφέντων ἀναφέρει· καταδῦναι δὲ εἰς βυθὸν, οὐδὲ ἐπιτηδεύσαντα ῥᾴδιον: *Asphaltidis lacus natura est, vti dixi, amara, sterilisque: verum ob leuitatem etiam grauissima quaeque in ipsum iacta effert. In profundum vero peruadere, ne ei quidem, operam qui dederit, facile.* An errorem in Iosepho dicemus, & corrigendum: Ὑπὸ κωφότητος? Quod huius lacus aqua surda ponderi, aut mergi volenti minime obsequatur? Quid Homero Κωφὸν κῦμα, non ignotum est: & Κωφὸν βέλος. An ὑπὸ γομφότητος, *Coagmentationis causa?* Quia lacus superficies secum congruens, & conglutinata probe diuidi recusat. Quare filatim longissime bitumen ducitur. Tum apponit Iosephus historiam

non

non illepidam, vt homines post terga vincti manus mergi non sint quiti. Plin. lib. 2. c. 103. *Nihil in Asphaltite Iudaeae lacu, qui bitumen gignit, mergi potest.* Antigonus c. 156. Ζηνόφιλον δὲ ἐν μὲν τῇ πλησίον Ἰόππης οὐ μόνον ἐπιδέχεσθαι πᾶν βάρος, ἀλλὰ καὶ παρὰ τρίτον ἔτος φέρειν ὑγρὰν ἄσφαλτον. Ἐπινήχεσθαι reponit Meursius: commode, non necessario. Addo his Strabonem lib. 6. Περὶ Ἀκράγαντα δὲ λίμναι τὴν μὲν γεῦσιν ἔχουσι θαλάττης, τὴν δὲ φύσιν διάφορον· οὐδὲ γὰρ τοῖς ἀκολύμβοις βαπτίζεσθαι συμβαίνει, ξύλων τρόπον ἐπιπολάζουσι. Salmas. p. 126. Fontem esse, non lacum in Sicilia omnes scribunt. Esto vnda haec a marina differat: tamen proximam ante declarauimus. Plin. l. 35. c. 15. corrigente Dalecampio: *Gignitur & pingue, liquorisq; oleacei in Agragantino Siciliae agro fontibus innatans. Incolae id arundinum paniculis colligunt, citissime sic adhaerescens. Vtuntur eo ad lucernarum lumina olei vice: item ad scabiem iumentorum.* I ad Dioscoridem lib. 1. c. περὶ Ἀσφάλτου, & Solinum c. 11.

Quintamne causam *Salsedinem* dicam? Inuitat nos Mela l. 2. c. 5. memorans cāpum stagno subeunte suspēsum ad Salsulae fontem: *Salsulae fons non dulcibus: sed salsioribus, quam marinae sunt, aquis defluens.* Salsa quoq. maris vnda serius res mergitur. Plutarchus lib. 1. Sympos. probl. 9. Ἡ θάλασσα τοὺς νηχομένους ἐξαναφέρει, καὶ στέγει τὰ βάρη, τοῦ γλυκέος ἐνδιδόντος διὰ κουφότητα, καὶ ἀσθένειαν:

Addit Mela: *Id manifeſtat media pars eius, quae abſciſſa proximis, velut inſula natat, pelliqueſe, atq. attrahi patitur*. Plinius lib. 2. c. 103. *Dulces mari inuehuntur, leuiores haut dubie. Ideo & marinae, quarum natura grauior, magis inuecta ſuſtinent*. Sic Aënſes inſulae dulcibus aquis ſuſpenduntur. Verum ſi quis aliquid limatius audire prurit, ſalſedo ſpiſſioris aquae potius eſt index, quam cur nihil, aut tarde quidquam mergatur cauſa. Quid quod aquis quibuſdam dulcibus nihil mergitur? Plinius eodem capite: *In Carrinenſi Hiſpaniae agro duo fontes iuxta fluunt, alter omnia reſpuens, alter abſorbens*. Non igitur a ſalſedine effectus ille proficiſcitur. Strabo quoque lib. 15. Indiae fluuium commemorat Siliam ᾧ μηδὲν ἐπιπλεῖ, *cui nihil innat*. Non pluma? non tipula? non leuiſſimum quodque? Democritus, & Ariſtoteles (quanti viri!) reluctantur.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

CAPVT PRIMVM.

Tigris Thospitae non miſcetur, cui innat: non Arsaniae fluuio, quem ſuſtinet. Thonitis lacus. Priſcianus correctior.

SI vniuerſa terra Oceano cingitur, ſi tota aquis olim circumamicta fuit, ſi hominum bono in gremio, ac penetrali ſinu infinitam prope aquarum vim complexa eſt, ſi tam amice vndis ſe terra conciliat, vt plurimae terrae portiones aquis dilabilibus inſidant, aut vagentur, quorum pleraq. omnia valide adſtruximus: non indecorem diſceptatiunculam attexemus de fluuiorum confluuio im-

permiſtorum. Eſtque primore intuitu credibilius aquas ſe aquis illubricare, quam terras. Attexemus & de fluuiorum germana ſobole, hoc eſt de piſce foſſili nothis terrae diuitijs, de ſale terrae, eoque prolifico, & frugifero, de Siciliae, & Italiae diuortio, ac de Atlantica poſt Platonem, alioſque, de dulcitudine marinae, ſuper quibus obiter more noſtro diſquiſitum imus, deque varia fluuiorum variorum vi. Productis ab vniuerſi parente ligno Vitae, lignoque ſcientiae boni, & mali, ne harum nobilitas arborum, ſiccitate inareſceret, *fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita ... Nomen vero fluminis tertij Tigris: ipſe vadit contra Aſſyrios.* De eo ſunt illa Senecae lib 6. qq. Naturalium c. 8. *Age, cum vides interruptum Tigrim in medio itineris ſiccari, & non vniuerſum auerti; ſed paulatim, non apparentibus damnis, minui primum, deinde conſumi: quo illum putas abire, niſi in obſcura terrarum: vtique cum videas emergere iterum, non minorem eo, qui prior fuerat.* Sic probat ſapiens aquas in terrae viſceribus condi. Reuera Tigris non interrumpitur, multo minus ſiccatur, qui perennis fluit: ſed conditur. Praeterea, qui ſcis *minui*, niſi ex *apparentibus damnis*? ſi non ap-

parent damna, neque apparet Tigrim minui. Neque minuitur, ſi non minor eſt eo, qui prior fuerat. Dionyſius nitide, perſpicue:

Ἔϛι δέ τις κατὰ μέσα περίτροχος ὕδασι λίμνη,
Οὔνομα Θωνῖτις, ἧς ἕλκεται ἐς μυχὰ Τίγρις
Δύνων πολλὸν ἔνερθε· πάλιν δ' ἐξαῦτις ἀνασχὼν
Ὀξύτερον προΐησι κάτω ῥόον ———

Priſcianus Interpres:

Atque lacu medius Thonites intrat, & exit:
Nec violatur aqua quamuis penetrabilis illa,
Ocyor atque vadis emergens cedit amaris.

Thonites ſincerus eſt, nec violatur aqua *Tigris* admiſta. Auienus apertius, nec *Thonitem*, ſed *Thoſippen* lacum indigetat, ſi non ex Dyoniſio, & Priſciano lapſus ille erigendus:

Maximus hanc fluctu Tigris intrat: aperti
Terga lacus ſtupet vnda ſilens, tacitaeq; recumbunt
Aequora Thoſippes: ſolidarum denique more
Riparum ſtagni facies inſcia quieſcit,
Inuectumque ſibi cohibens altrinſecus amnem
Stat diſcluſa palus ———

Stagni facies inſcia, mendoſum eſt. Forte *Inſeſſa*, vt Tigris ſedeat potius in paludis tergo, quam permiſceat aquas. Aut *Inſtrata quieſcit*. Aeneid. 8. Tibris:

——— *Tacita refluens ita substitit vnda,*
Mitis vt in morem stagni, placidaeque paludis
Sterneret aequor aquis: remo vt luctamen abesset.

Ptolemaeus: Μέχρι τῆς αὐτῆς τοῦ Τίγριδος πηγῶν, αἳ ποιοῦσι λίμνην τὴν καλουμένην Θοσπῖτιν. Salmas. legit Θωπῖτιν. Quem locum Auienum ob oculos habuisse crediderim. Strabo lib. 15. lacus, a quo Tigris excipitur, nomen non producit. Libro vero insequenti: Διαῤῥεῖ δὲ ὁ Τίγρις τὴν Θωνῖτιν καλουμένην λίμνην κατὰ πλάτος μέσην· περαιωθεὶς δὲ ἐπὶ θάτερον χεῖλος, κατὰ γῆς δύεται μετὰ πολλοῦ, καὶ ψόφου, καὶ ἀναφυσημάτων· ἐπὶ πολὺ δὲ ἐνεχθεὶς ἀφανὴς, ἀνίσχει πάλιν οὐ πολὺ ἄπωθεν τῆς Γορδυαίας. Interpres: *Labitur Tigris per lacum, qui Thonitis dicitur, per mediam eius latitudinem: in alteram vero ripam perueniens, cum multo sonitu, ac flatu terram subit, diuque ita lapsus, vt videri non possit, rursum exoritur non procul a Gordyaea.* Plin. lib. 2. c. 103. vocat *Arethissam*, & lib. 6. c. 27. prodictum est. *Hoc posteriore loco alium narrat lacum intratum Tigridi: Alterum deinde transit lacum, qui Thospites appellatur, rursusque in cuniculos mergitur.* Ex quo loco scribendum videtur in Auieno *Thospite.* Procedamus cum Plinio, qui de Tigri pergit dicere: *Tam vicinum Arsaniae fluere eum in regione Arrene: Claudius Caesar auctor est, vt cum intumuere,*

confluant, nec tamen miſceantur, leuiorque Arſanias innatat IIII. M. ferme ſpatio. Minus vero mirum aquas aquis innantes non immergi: quam terras: grauius namque harum pondus, aquae leuiores. Altrinſecus aquae magis dilabiles, & miſturae faciliores: terris quia ſua conſtipatio eſt, ac firmitas, dum leuitate adiuuentur, & figura, ſeu ſpatio ſuo, difficilius perrumpunt vndas.

CAP. II.

Titareſius Peneo illabitur impermiſtus. Eurotas, Eurotus.

Itareſium impermiſtum in Peneium influere hiſtoriae, omniſque ſcientiae parenti Homero credimus in Catalogo:

Ὅς ῥ' εἰς Πηνειὸν προΐει καλλίρροον ὕδωρ,
Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ,
Ἀλλά τέ μιν καθύπερθε ἐπιρρέει ———
Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγός ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ.

Proijcit

Proijcit in Peneon aquas, cui pulcra fluenta
Haut miscet (quamuis vortex argenteus illi)
At super ille fluens delabitur ———

Ex Homeri nectareis fontib. haurit, promitq. Lucanus lib. 1.

Solus in alterius nomen cum venerit vndae
Defendit Titaresus aquas, lapsusque repente
Gurgite Penei pro siccis vtitur aruis.
Hunc fama est Stygijs manare paludib. amnem,
Et capitis memorem fluuij contagia vilis
Nolle pati, superumq. sibi seruare timorem.

Deuenustat hos versus vox prima *Solus*, quam tota haeç tractatio labefactat. Discedit ab Homeri ratione Lucanus, vt speciosum miraculum vana diuinatione nobilitet. Quod mirarer equidem, nisi Plinius & Homerum exosculatus esset, & huiusce fabellae vanitate lectoribus blandiretur lib. 4. c. 8. vbi de Peneo: *Accipit amnem Euroton, nec recipit: sed olei modo supernatantem, vt dictum est Homero, breui spatio portatum abdicat: poenales aquas, dirisque genitas argenteis suis misceri recusans.* Apud Homerum superiorib. cohaeret:

Ὅρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀποῤῥώξ.

In quae

In quae ludit Interpres: Δέδιε γὰρ πως ὁ Πηνειὸς τὴν ἀνάκρασιν, ὡς εἴπερ ἔμψυχος ἦν· ποιητικῆς δὲ καὶ τοῦτο γλυκύτητος. *Reformidat enim quodammodo Peneus commiſtionem, tanquam animatus ſit. Poëtici genus hoc oblectamenti eſt.*

Scitor ego de Plinio, alibine Titareſius *Eurotos* nominetur? Haut opinor. Alij *Eurotan* reſcribunt. Eos, & *Eurotan*, & *Euroton* Pintianus exſibilat: reponit *Europo*. Error geminus: Ortelius rectiſſime correxerat. Auctores ſi nominaſſet, Pintianum puditum correcturae ſuae fuiſſet. Adſum illi ſuccenturiatus. Euſtathius in Catalogum Homeri: Ὁ δὲ Γεωγράφος Εὐρώταν οἶδε καλεῖσθαι τὸν Τιταρήσιον. Eccum tibi Strabonem lib. 6. Τὸν Ἐρασῖνον ἐκδίδωσι ποταμὸν καὶ πάλιν τὸ πρὸς Ἀρκαδικὴν Ἀσέαν ὑποβρύχιον ὠσθέν, ὀψέποτε τόν τε Εὐρώταν, καὶ τὸν Ἀλφειὸν ἀναδίδωσιν. Interpres: *Eraſinum edit amnem, rurſumque aqua ad Aſeam Arcadicam infra terram depulſa, longo poſt interuallo Eurotam, atque Alpheum edit.*

CAP. III.

Alpheus an mari innet, an ſubter, an aquas miſceat.

Lpheum ſic attiguum mari profluere, vt aquas aquis non commiſceat magna veterum conſenſione traditur. Libanius in Prog. Φυλάττων ἀμιγὲς ἐν θαλάττῃ τὸ ῥεῖθρον: *Alueum mari ſeruans impermiſtum.* Verum *ſubter mare* an ſuffundatur, quae opinio plurimum inueterauit, an ſuper mare, quod quibuſdam viſum, exſpatietur, controuerſioſum eſt. Nonnus Baſſaricorum lib. 13. cum per ſumma ponti fluere canit, Alpheum ſuperiorem agnoſcit:

Στέμματι Πιϲαίῳ κομόων Ἀλφειὸς ἀλήτης
Πορθμεύων βατὸν οἶδμα, καὶ ἀκροτάτου διὰ πόντου
Ἕλκει δοῦλον ἔρωτος ὑπέρτερον ἄβροχον ὕδωρ,

Corona Piſaea comtus Alpheus erro
Traijciens euntes vndas, & ſummum per mare
Trahit ſeruilem Amoris aquam ſuperiorem.

Nota

Nota Nonni os Maroniano reddi poſſe *Mare per ſummum fluctu ſuſpenſu' tumenti Ferret iter* — Papinius lib. 4. Thebaidos idem inſinuat:

Qui te flaue notant terris Alphee Sicanis

Aduena tam longo non vnquam infecte profundo.

Κομψῶς prius erat dictus *Transfuga*. Qui *Subter mare* Alpheum tranſuehunt, per cuniculos terrarum tranſuehunt, mirum vt minime ſit *tam longo profundo non infici*: ſic tamen tranſuehi raro exemplo mirum ſit. At mirius eſt vehi ſuper aquas, nec inuicem combibi tam longo ſpatio. Et ponto ſupernat Alpheus apud Lucianum in Dialogo Alphei, & Neptuni: Τί τοῦτο, ὦ Ἀλφεῖε, μόνος τῶν ἄλλων ἐμπεσὼν εἰς τὸ πέλαγας οὔτε ἀναμίγνυσαι τῇ ἅλμῃ, ὡς ἔθος ποταμοῖς ἅπασιν, οὐδὲ ἀγαπαύεις σεαυτὸν διαχυθεὶς, ἀλλὰ διὰ τῆς θαλάσσης ξυνεστὼς, καὶ γλυκὺ φυλάττων τὸ ῥεῖθρον, ἀμιγὴς ἔτι, καὶ καθαρὸς ἐπείγῃ. Haec ſunt: *Quid hoc rei eſt, Alphee? Solus ex alijs in mare illapſus, neque ſalſo miſceris, quod fluuijs ſuetum omnibus, neque tui diffundendi pauſam facis: at per mare tibi conſtans, & dulcem ſeruans fluorem, adhuc impermiſtus, puruſque feſtinas.* Et vero ratio poſtulat, dulcior vt vnda ſalſae ſupermeet, quod non multo poſt erit apertius.

Verum Alpheum occultas ſubter mare vias egiſſe, nec inſertim illapſum mari diſertiſſime omnium deſcripſit Moſchus:

> Ἔρχεται εἰς Ἀρέθοισαν ἄγων κοτινηφόρον ὕδωρ,
> Ἕδνα φέρων καλὰ φῦλλα, καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱράν.
> Καὶ βαθὺς ἐμβαίνει τοῖς κύμασι· τὴν δὲ θάλασσαν
> Νέρθεν ὑποτροχάει· κ'οὐ μίγνυται ὕδασιν ὕδωρ.

Maro lib. 3.

> ——— *Alpheum fama eſt huc Elidis amnem*
> *Occultas egiſſe vias ſubter mare, qui nunc*
> *Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur vndis.*

Item Ecloga 10. Venuſtiſſima ſunt iſta incerti Auctoris lib. 1. Anthologiae:

> ——— Ἐπὴν δὲ ἐς πόντον ἵκηαι,
> Ὀξὺς ἀμετρήτοιο πεσὼν ὑπὸ κῦμα θαλάσσης
> Νυμφίος αὐτοκέλευθος ἑῶν ὀχετηγὸς ἐρώτων.

Perſpicua breuitate Pomponius Mela lib. 2. c. 7 *Mirabilem Arethuſam. Fons eſt, in quo viſuntur iacta in Alpheum amnem, vti diximus, Peloponneſiaco litori infuſum: vnde ille creditur non ſe conſociare pelago; ſed ſubter maria, terraſque depreſſus huc agere alueum, atque hic rurſus ſe extollere.* Antigonus c. 155. hiſt. Mirab. Ἐν ταῖς Ὀλυμπιακαῖς ἡμέραις, ὅταν ἐν τῷ ποταμῷ ἀποπλύνωσι τῶν θυμάτων τὰς κοιλίας, οὐ καθαρὰν

εἶναι,

εἶναι, τὴν ἐν τῇ Σικελίᾳ κρήνην, ἀλλὰ ῥᾶν ὄνθῳ. φασὶ δὲ καὶ φιάλην πάλαι εἰς τὸν Ἀλφειὸν ἐμβληθεῖσαν ἐν ἐκείνῃ φανῆναι. Τοῦτο δ' ἱστορεῖ καὶ Τίμαιος. *Cum celebrantur Olympiaca, lauantque sacrificiorum ventres, impurus fluit Siciliae fons turbatior stercore. Narrant etiam phialam olim in Alpheum abiectam in illa* [Arethusa] *visam. Hoc vero Timaeus denarrat.* Sic intellige Apollinaris Sidonij carmen nonum:

——— Vt per ima ponti
Alpheus fluat, atque transmarina
In fluctus cadat vnda coniugales.

Alpheus nimis vxorius *ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis*, ipse *transmarinus* in ortu suo: non tamen confunditur cum marinis, quibus attiguus est quorundam sententia (non Melae, qui dicit *subter maria, terrasque*) nec immergetur, sed *per ima ponti* fluit, seu Moschi ore ——— τὰν δὲ θάλασσαν Νέρθεν ὑποτροχάει. Idem per nebulam docet Plinius l. 2. c. 103. *Quidam vero odio maris ipsa subeunt vada, sicut Arethusa fons Syracusanus, in quo redduntur iacta in Alpheum, qui per Olympiam fluens, Peloponnesiaco litori infunditur.* Affunditur potius mari, saltem non insertim confunditur. Clarius lib. 31. c. 5. *Alpheus in illa insula sub ima maria permeat.*

Auienus ——— *Sic Elidis incola pontum*
Disijcit Alpheus: pelago sic inserit vndas
Illaesum optatae flumen ducens Arethusae.

Pontum disijcit: non ergo miscetur: non ergo supernatat, sed subiens dorso suo pontum sustinet, succutit, *disiicit*, vt remaneat *illaesus*, impollutus, discretus.

Mare hoc Ionium est. Marcellinus lib. 15. *Alpheus oriens in Arcadia, cupidine fontis Arethusae captus, scindens Ionium mare, vt fabulae ferunt, adusque amatae confinia progreditur.* Idem ab Ouidio signari deprehendet non segnis lector. Metamorph. 5. loquitur Arethusa.

Delia rupit humum: caecis ego mersa cauernis
Aduehor Ortygiam [ex Elide] *quae me cognomine diuae*
Grata mihi superas eduxit prima sub auras.

Cum e superis locis Alphei aqua in *Arethusam* euoluatur, atque e dulcitudine etiam Geographo animaduersa, cunctisque nota, eadem sit Arethusae aqua, Alpheique iure Arethusa *Caecis mersa tenebris aduehi Ortygiam* scribitur, cum subit mare, oculosque fugit.

Verum his inequitat Strabo lib. 6. cuius verba, ne in suscepto negotio praeuaricari videamur, recomponenda.

ponenda Lib. 6. vt narrationem hanc fabulae nomine dehoneſtauit, irriſitque phialam in Alpheum lapſam, deuolutamque tandem per tot terrarum tractus, amfractuſque in Arethuſam, vt Pindari verſus, ac Timaei hiſtorici ſententiam propoſuit haec ille: Εἰ μὲν οὖν πρὸ τοῦ συνάψαι τῇ θαλάσσῃ κατέπιπτεν ὁ Ἀλφειὸς εἴς τι βάραθρον, ἦν τις ἂν πιθανότης ἐντεῦθεν διήκειν κατὰ γῆς ῥεῖθρον μέχρι τῆς Σικελίας, ἀμιγὲς τῇ θαλάττῃ διασῶζον τὸ πότιμον ὕδωρ. *Enimuero*, inquit, *ſi Alpheus priuſquam mare attingat, in voraginem aliquam decideret: veri vtcumque ſimile foret inde infra terram fluuium ad Siciliam vſque peruenire, ita vt potabilem aquam marinae impermiſtam ſeruaret.* Proſequitur Strabo: Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ στόμα φανερόν ἐστιν εἰς τὴν θάλατταν ἐκδιδὸν, ἐγγὺς δὲ μηδὲν ἐν τῷ πόρρω τῆς θαλάσσης φαινόμενον στόμα, τὸ καταπῖνον τὸ ῥεῦμα τοῦ ποταμοῦ, καίπερ οὐδ᾽ οὕτως ἂν συμμεῖναι γλυκὺν, ὅμως τόγε ἐπὶ πλέον εἰ καταδύνει εἰς τὸ κατὰ γῆς ῥεῖθρον παντάπασιν ἀμήχανόν ἐστι. Τό, τε γὰρ τῆς Ἀρεθούσης ὕδωρ ἀντιμαρτυρεῖ πότιμον ὄν. τό, τε διὰ τοσούτου πόρου συμμένειν τὸ ῥεῦμα μὴ διαχεόμενον τῇ θαλάττῃ, μέχρις ἂν εἰς τὸ πεπλασμένον ῥεῖθρον ἐμπέσῃ, παντελῶς μυθῶδες. Interpres: *Nam cum oſtium Alphei manifeſto in mare exeat, neq. in vicinia, & procul a mari vllae fauces appareant, quae amnem abſorbeant: quanquã ne ſic quidem totus permaneret dulcis, tamen maiori ſui parte, ſi in alueum ſubterraneum deſcendit, omnino fieri non poteſt.*

Contra:

Contra enim testimonium, dicit aqua Arethusae, quae est potui: & per tantum maris traiectum ita inter se cohaerere amnem, vt non misceatur mari, donec in ficticium istum alueum incidat, plane fabulosum est. Hactenus Strabo, cui interpretem aduinximus eorum voto, qui nebulas Graecanicae dictionis dequeruntur. Fatetur Alpheum, si in voraginem laberetur, ante quam in mare conueniat, futurum probabile, mari impermistam retinere vndam adusque Siciliam. Quod ita sese habere credo Maroni lib. 3.

——— *Alpheum fama est, huc Elidis amnem.*
Occultas egisse vias subter mare, qui nunc
Ore Arethusa tuo Siculis confunditur vndis.

Et Ecloga 10. vbi *Doris amara suam non intermisceat vndam* dicta est: quia, vt Gregorius Nazianzi scripsit in Epitaphio Basilij de Alpheo: Πότιμὸς δι' ἅλμης ῥέων γλυκύς: *Potabilis per salsum mare fluens dulcis.*

Vibius sequester: *Arethusae fonti miscetur.* Papinius lib. 4. Thebaïdos:

Qui te flaue notant terris Alphee Sicanis
Aduena tam longo non vnquam infecte profundo.

Prius *Transfuga* κομψῶς dictus erat. Silius l. 14.

Alpheum sacrae portantem signa coronae.

Moschus:

Moſchus: Ἕδνα φέρων, καὶ φύλλα, καὶ ἄνθεα, καὶ κόνιν ἱράν εἰς Ἀρέθοισαν. Syracuſas ſacrum certaminum puluerem, flores, frondes, dotem, coronam perferre nequit Alpheus, niſi ſubito mari, & nec ſubire mare, niſi voraginis alicuius receptaculo vſus, ac tranſmiſſus. Papinius lib. 1. Siluarum:

Amnis in externos longe flammatus amores
Flumina demerſo trahit intemerata canali,
Donec Sicanios tandem perlatus anhelo
Ore bibat fontes ———

Seneca ſupra: Sic *cum vides Tigrim minui primum, deinde conſumi: quo illum putas abire, niſi in obſcura terrarum: vtique cum videas emergere iterum, non minorem eo, qui prior fluxerat?* inquit Seneca lib. 6. qq. Natur. c. 8. *Quid, cum vides Alpheum celebratum Poëtis in Achaia mergi, & in Sicilia rurſus tranſiecto mari effundere amoeniſſimum fontem Arethuſam?* Non narratum fabularem, ſed ipſos tuos oculos appellat, & conteſtatur, & quod in *Achaia mergi* dicit, Mela dicit *Peloponneſiaco litori infuſum* poſt Plinium.

Aliud offenſaculum a Strabone. Per mare tam vaſtum, tam ſpatioſum labi Alpheum indiſtanter aquis imperturbatis plane fabuloſum adſerit. At ſi ſic labi poteſt per M. P. aut bis M. cur non po-

terit per IV. M P. & quod excurrit? Iustin. l. 42. *Tigris fluuius modicis primo incrementis nascitur: interiecto deinde aliquanto spatio, sub terras mergitur, atque ita post quinque & viginti millia passuum grande iam flumen in regione Sophene emergit, ac si in paludes Euphratis recipitur.* Strabonis sententiam oppugnat Fazellius Decadis 1. l. 34. c. 1. Contra nititur Cluuerius lib. 1. Siciliae c. 12. Quacunque ex causa aperta, vel operta hoc eueniat, eadem in longo, & breuiore spatio valebit reiectis obicibus.

Tertio incurrit quaeritans fauces nouas, quib. se Alpheus terris infundat. At non sunt necessariae: seipsum reddit terris, eo modo quo plurimae venae, scaturigines, fluuij mergentur notis sibi vijs, quas natura, vel humana parauit industria. Addit Natalis Comes lib. 8. c. 21 disputans aduersus Strabonem: Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planicie Est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clam sub terra per magnum spatium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat, ac defluit tanta profunditate, & angustia, vt canis ibi possit transilire. Inde tantum coeni trahit, vt traditum sit hoc ab oraculo:

E'σσεται

Ἔσσεται ἐσσομένη, ὅτι Πύραμος ἀργυροδίνης
Ἠϊόνα προχέων ἱερὴν ἐς Κύπρον ἵκηται.

Tempus erit niueis cum labens Pyramus vndis
Litora producet in Cyprum deinde ſacratam.

Et Orontes defluens e Meſopotamia mox ſub terram occultatur, tum rurſus erumpit apud Apamenen, atque ita profluit in mare Seleuciae, vt ait Chryſippus lib. 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale monte fontes fuiſſe in Ionia cuiuſdam fluminis, quod erat Alphei perſimile ? nam illud in medium mare praeterlapſum rurſus erumpere ſolebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in lib. 2. de Portub. Melas fluuius ita magnus quidem, ac ſolus e cunctis Graeciae fluminib. a fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per ſolſtitium etiam accipiens, non longe excurrens maxima ex parte in occultos lacus, exſtinguitur, & exiguam ſui partem cum Cephiſo amne commiſcet, vt ait Plutarchus in vita Syllae. Cum tanta varietas curſuum fluuiorum memoretur in varijs locis, quid mirum eſt illud quoque Alpheo flumini contingere potuiſſe, cum multi ſcriptores etiam illud affirmarint ? Haec ille.

Flagitium ſit omiſiſſe Moſem Epiſcopum Syrum

prima parte Comment. vbi ait quatuor illos fluuios, qui ortum habent e Paradiso, cum inde exeunt, deriuari per occultos meatus subter oceanum, retinentes semper illaesum cursum suum, & alueum: mox vero ex oceano emergere in loca destinata, quae nunc irrigant. Id ni sit, fluminum istorum cursum persecutus ad Paradisum ignotum peruenias. Pausanias in Eliacis lib. 1. narratis Alphei amoribus subtexit: Τὸ δὲ διὰ τῆς θαλάσσης ἰόντα, ἐνταῦθα ἀνακοινοῦσθαι τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν πηγὴν οὐκ ἐςιν, ὅπως ἀπιςήσω, τὸν θεὸν ἐπιςάμενος, τὸν ἐν Δελφοῖς ὁμολογοῦντά σφισιν, ὃς Ἀρχίαν τὸν Κορίνθιον ἐς τὸν Συρακουσῶν ἀποςέλλων οἰκισμὸν, καὶ τάδε εἶπε τὰ ἔπη.

Ὀρτυγίη τις κεῖται ἐν ἠεροδειδεῖ πόντῳ
Θρινακίης καθύπερθεν, ἵν' Ἀλφειοῦ ςόμα βλύζει
Μισγόμενον πηγαῖς εὐριπείης Ἀρεθούσης.

Post pauca: Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων, ἢ Αἰγυπτίων ἐς Αἰθιοπίαν ὑπὲρ Συήνης, καὶ ἐς Μερόην Αἰθιόπων πόλιν ἀναβεβήκασι λέγουσιν οὗτοι τὸν Νεῖλον ἐσιόντα εἰς λίμνην, καὶ δι' αὐτῆς διεξιόντα, ὥσπερ ἐκ χέρσου, μετὰ τοῦτο ἤδη δι' Αἰθιοπίας τῆς κάτω, καὶ ἐπ' Αἴγυπτον ῥεύσαντα, ἐπὶ Φάρον, καὶ τὴν ταύτῃ θάλασσαν κατέρχεσθαι. Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμῶν τινα Ἑβραίων καὶ αὐτὸς οἶδα Ἰόρδανον λίμνην Τιβερίδα ὀνομαζομένην διοδεύσαντα, ἐς δὲ τὴν λίμνην ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν νεκρὰν, ἐς ταύτην ἐσιόντα, καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον.

Amasaeus: *Meantem vero subter mare amnem fonti apud Syracusas immisceri, quid causae sit, quare*

non

non credam, non plane video, cum Delphici Apollinis voce rei fidem factam meminerim. Is enim Archiam Corinthium ad Syracusas coloniam deducendam proficisci iubens, huiusmodi vsus est versibus:

Trinacriam supra medio iacet insula ponto,
Ortygiam dixere, vbi cana fluenta refundit
Alpheus pulcrae sese immiscens Arethusae.

Nec multo post: *Et sane Graecorum quotcumque, vel Aegyptiorum, qui in Aethiopiam supra Syenen, vel ad Meroën profecti sunt, Nilum narrant paludem quandam ingressum, atque inde tanquam ex continenti terra elapsum per Aethiopiam inferiorem in Aegyptum decurrere, ac postea in mare, quod ad Pharum est, erumpere. In Hebraeorum finibus amnem ipse vidi Iordanem, qui stagnum, Tiberiadem nuncupatum subit: ac deinde in alterum stagnum cui mare mortuum nomen est, ingressus, in ea ipsa palude consumtus euanescit.*

Quarto de Alpheo narratio Straboni fabulosa iudicatur, quia similis de Rhodano non edecumatae fidei est. De Rhodano igitur dicere ingredimur.

CAP. IV.

Rhodanus cui misceatur aquae, cui non. Arna. Brasiliae fluuius argenteus.

MIrabilem Rhodani naturam cura magna nobis delineauit Ammianus Marcellinus lib. 15. *A Poeninis Alpibus effusiore copia fontium Rhodanus fluens, & procliui impetu ad planiora digrediens proprio agmine ripas occultat, & paludi sese ingurgitat nomine Lemano, eamque intermeans nusquam aquis miscetur externis: sed altrinsecus summitates vndae praeterlabens quaeritans exitus viam sibi impetu veloci molitur.* Casauboni nota est in librum Strabonis quartum: *De Rhodano Lemani lacus accolae hoc negant esse verum. Ego certe cum diligenter, id obseruauerim, vidi rem non esse tam miram, quam volunt videri plerique veterum.* Strabo ipse libro sexto, vbi de Alpheo delitigauit, aegre se hoc de Rhodano credere scribit: Μόλις γὰρ ἐπὶ τοῦ Ῥοδάνου τοῦτο πιστεύομεν, ᾧ συμμένει τὸ ῥεῦμα, διὰ λίμνης ἰὸν ὁρατὴν σῶζον τὴν φύσιν: *Vix enim hoc de Rhodano*

Rhodano credimus, qui per lacum fluens ſuo continetur alueo, fluxu etiam oculis manifeſto. Qui vix, aut aegre credit, credit tamen. Fidei autem ſuae rationem confert: quia Rhodanus minus ſit ſpatioſus, & quietior aliquantulum. Vbi autem decurrit Alpheus tempeſtatibus immanibus, ac procellis turbantibus, eum non miſceri pelago, nulla fides. Tunc profectò, tunc non miſceri, non eius placidum agmen inſultantibus, atque collidentibus vndis non offendi quis credat? Verum ſaeua hiems, nec eſt pelagi natura, nec Alpheï: eſt πάθος ab externis cauſis inuectum. Et vt ſit, alia eſt de Alpheï ingenio, aut ingenita fluendi conſuetudine: alia de Rhodani diſceptatio.

Noto Strabonem libro quarto de Rhodano, & Arari pacem in conuentu placidam ſeruantibus, nec mutuas aquas impedientibus fidem ſuam expedire: Υ'πέρκειται τῆς Ο'υιέννης, τὸ Λούγδουνον, ἀφ' οὗ συμμίσγουσιν ἀλλήλοις ὅ,τε Α'ραρ, καὶ ὁ Ρόδανος: *Supra Viennam eſt Lugdunum, quo ex loco commiſcentur inuicem Araris, ac Rhodanus.* Poſt pauca de Rhodano locus incorrectus eſt: Φέρεται δὲ ἄνω τῶν πόλεων. Caſaubonus corrigit: Α'πὸ τῶν Α'λπεων. *Interpres, ab Alpibus defluit.* Quid limpidius, quam ſi dicas: Φέρεται δὲ ἄνω πλέων ὄντος πολὺς, καὶ σφοδρὸς, ὅσγε καὶ διὰ λίμνης ἐξιὼν τῆς μεγάλης

μεγάλης φανερὸν δείκνυσι τὸ ῥεῖθρον ἐπὶ πολλοὺς σαδίυς. Haec eo modo expedita sunt: *Fertur supra natans copiosus, ac vehemens, qui etiam exiens per ingentem lacum alueum suum ad multa stadia conspicuum ostendit.* Causam deprauati loci possumus ex libro primo Strabonis dicere: Νωὶ δὲ τάληθὲς ταράττει τὴν αἴσθησιν, καὶ δείκνυσιν ἀπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων. *Nunc veritas*, inquit, *turbat sensum, & nullam eorum esse experientiam, quae natura eueniunt, ostendit.* Qui aquas diuersorum fluminum diuersas, impermistasque animo experientia destituto non imbiberunt, turbantur, hanc vbi veritatem descriptam reperiunt. Sic ipsemet Strabo l. 6. vbi de Alpheo vbertim disseruit, aegre de Rhodano admittit: quia vel vtrisque ea concedenda praerogatiua, vel vtrisque demenda. Nam ecce tibi libro quarto Rhodanus πολὺς, καὶ σφοδρὸς multus, ac vehemens non tam fluit, quam ruit: attamen φανερὸν δείκνυσι τὸ ῥεῖθρον ἐπὶ πολλοὺς σαδίυς. Quo dicendi genere impermistus ostenditur. Cum enim alias vndae permiscentur, Strabo sic loquitur: Κοίνῳ ῥείθρῳ. Item: Εἰς ἓν συμπεσὸν ῥεῖθρον, vt in superioribus non semel. Neque soli Arari miscetur Rhodanus, verum & Eridano. Apolllonius lib. 4.

Ἐκ δὲ τόθεν Ῥοδανοῖο βαθὺν ῥόον εἰσεπέρησαν,
Ὅς τ' εἰς Ἠριδανὸν μετανείσεται· ἄμμιγα δ' ὕδωρ
Ἐν ξυνοχῇ βέβρυχε κυκώμενον ——

Exinde Rhodani altum fluentum traiecerunt, qui in Eridanum delabitur, miſtimque in conuentu turbata aqua murmurauit.

At cur res non tam mira viſa Caſaubono, Rhodanum per Lemanum fluere ἀμιγῆ? Quia plus miratum ſe dicit, quod in Arna obſeruauit. Is eſt fluuius, qui Rhodanum ingreditur C. circiter paſſus emenſum, poſtquam e lacu Gebenenſi exijt. Tanta eſt autem eius fluuij, ſeu verius torrentis vehementia, tantaque rapiditas, vt Rhodani alueum ingreſſus multos fluat paſſus ante, quam ei miſceatur: ita vt duo flumina iuncta quidem, ſed nullo modo miſta eodem labantur alueo. Haec ille. Porro Lemani lacus accolae, quo tempore ſcripſit Marcellinus, fidem ſuper Rhodano faciant. Poſteris temporibus, vti variarum rerum ſtatus mutari potuit: ſic Rhodani. Vt ex tellure fretum: ex aequore terra fuit pro aeui differitate: ſic potuit & Rhodanus Lemano imperturbatus ſupernare, & turbatior alijs, alijſque tẽporibus. Quare Plinius vbi dulces etiam aquas dulcibus ſupermeare commemorat, in exemplum producit in *Lemano Rhodanum*, & accumulat paria lib. 2. c. 103.

Quaedam vero & dulces supermeant alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemana Rhodanus: hic trans Alpes superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantum, nec largiores, quam intulere aquas euehentes. Proditum hoc & in Oronte amne Syriae, multisque alijs.

Conimbricenses in libb. Meteor. Aristotelis tractatu 9. cap. 9. Vnus est insignis fluuius in Brasilia, quem Argenteum appellant Is quadraginta leucarum ostio sese in medium pelagus infert tanta rapiditate, vt nautae antequam in terrae conspectum veniant, dulcem ex eo aquam hauriant. Huic alius non absimilis per Congi, & Angolae regna labitur, qui qua mare intrat, sex & triginta millium passum latitudinem obtinet, & tam violentus in mare irrumpit, vt disiectis fluctibus quamlongissime proprium in mari alueum seruet, nautisque inter aquas marinas ad octoginta millium passuum dulces latices praebeat. Plin. l. 3 c. 2 de fluuijs duobus in Macedonia non procul Euripidis sepulcro. Iosephus Acosta lib. 2. c. 6. naturalis Indorum historiae. Magdalis fluuius ingens per S. Martham, & Carthagenam mari se mergit. Eius vnda limpidissima decem M. P. mari

inequitat.

inequitat. Huius aquae latitudo per duo miliaria ſuperat impermiſta. Et, quod incredibilius videri queat, ſic aquae ſuperae tuetur honorem, vt ſaeuiat licet oceanus, & impetum capiat, nihilominus a ſurgenti fluctu non ſuperetur. Americae Maragnonius ad P. M. CC mari ſupernat dulces ſemper vehens aquas, Ouetus ab Bembum Cardinalem. Haec narratio Strabonis rationem iugulat. Hoc narratu Strabonis altera ratio vires perdit. Caſſiodorus lib XI. depicta Como, & Addua ſubiectiore fluuio, ſic de illo: *Qui ideo tale nomen accepit, quia duobus fontibus acquiſitis quaſi in proprium mare deuoluitur, qui tanto impetu vaſtiſſimi aequoris vndas incidit, vt nomen retinens, & colorem in Septemtrionem obeſiore aluei ventre generetur. Putes quandam lineam fuſciorem in aquis albentibus eſſe deſcriptam: miroque modo influentis diſcolor natura conſpicitur, quae miſceri poſſe ſimili liquore ſentitur: Hoc & in marinis quidem fluctibus fluuiorum inundatione contingit. Sed ratio ipſa vulgariter patet, vt torrentes praecipites limoſa faece corrupti vitreo ſint aequori diſcolores. Hoc autem iure putabitur ſtupendum, quod ſimile tantis qualitatib. elementum per pigrum ſtagnum videas ire celerrime, vt amnem per ſolidos campos putes decurrere, quem ſe peregrinis vndis non videas colore poſſe miſcere.*

CAP. V.

Causa prima cur alijs alia influant flumina imperturbata. Characometes. Aquae oleaginosae. Antipathia.

MOuentium terrarum causas ante scrutatos, fluuiorum quoque alijs inequitantium vndis, ac veluti per terram absque sui detrimento serpentium, & sine immersu, causas altius rimari par est. Quibusdam igitur aquis natura est non vsque absimilis oleo, ita vt super aquis alienigenis defluant, nec eas inficiant. S. Ambrosius lib. 3. Hexaëm. c. 15. *Tactus ipse aquae alibi suauis, alibi asperior, plerumque pinguior est.* Marina praesertim. Plutarchus lib. 1. Sympos. Problemate 9. Λιπαρὰ δ' ἡ θάλασσα .... ὅτι δ' ἐστι λιπαρὰ καὶ αὐτὸς εἴρηκεν Ἀριστοτέλης· οἵ τε γὰρ ἅλες λίπος ἔχουσι, καὶ τοὺς λύχνους βέλτιον παρέχουσι καιομένους, αὐτή τε ἡ θάλασσα προσραινομένη ταῖς φλοξὶ συνεκλάμπει, καὶ καίεται μάλιστα τῶν ὑδάτων τὸ θαλάττιον. *Pingue est mare ..... quod & Aristoteles ipse dixit. Nam sal pinguitudinem habet, & lucernas commo-*

dius accendit, ipſaque marina flammis irrorata collucet, & facillime omnium aquarum accenditur marina. Vitruuius lib. 8. c. 3. *Alij autem per pingues terrae venas profluentes; vncti oleo erumpunt, vti Solis, quod opidum eſt Ciliciae, flumen nomine Liparis, in quo natantes, aut lauantes, ab ipſa aqua vnguntur. Similiter Aethiopiae lacus eſt, qui vnctos homines efficit, qui in eo natauerint.* Titareſio tale ingenium adſcribitur in Catalogo:

Οὐδ' ὅγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίνῃ
Ἀλλὰ δέ μιν καθύπερθεν ἐπιῤῥέει, ἠΰτ' ἔλαιον.

Haut ſe miſcet: ei quamuis argenteu' vortex:
At ſuper ille fluens delabitur inſtar oliui.

Et ſi vero Ἠΰτ' ἔλαιον non omnium fortaſſe expleat exſpectationem, & rationis potius imago, quam ipſa videri poſſit: ſuccurrit interpres Graecus: Ὅτι τὸ μὲν Πεινείου ὕδωρ καθαρόν ἐστι τὸ δὲ τοῦ Τιταρησίου λιπαρὸν ἔκ τινος ὕλης· ὥστε οὐ σιμμίσγεται, ἀλλὰ καθύπερθεν ὑποτρέχει, καθὰ ἔλαιον. *Penei vnda limpida eſt: Titareſij pinguiuſcula ex materia eiuſmodi, quae non commiſcetur, ſed ſuperne, velut oleum incurrit.* Οἷον ἐλαιηρὰ στάγες ὕδατος, inquit Apollonius. Euſtathius: Διὰ τὴν γλισχρότητα μεταλλικὴν, *Propter lubricitatem metallicam.* Oleo enim, ac oleaginoſo nare inſitum eſt. Solin. c. 11.

In lacu Agrigentino oleum ſupernatat. Hoc pingue haeret arundinum comis de aßiduo volutabro equarum capillamentis legitur vnguentum medicum contra armentarios morbos. Ad ſcabiem iumentorum dixit Plinius lib. 35. c. 15. In Cartaginenſium ditione ſimilem olei fontem nobilitauit Ariſtoteles libro de Miraculis auditis: Ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ τῶν Καρχηδονίων ὄρος εἶναι λέγεται, ὃ καλεῖται Γώνιον... Πρὸς δὲ τοῦτον τὸν τόπον κρήνην ἐλαίου φασὶν εἶναι· τὴν δὲ ὀσμὴν ἔχειν τοῦ κέδρου τοῖς ἀποπρίσμασιν ὁμοίαν. Interpres eſto Vitruuius lib. 8. c. 3. *Item Cartaginis fons eſt, in quo natat inſuper oleum odore, vt in ſcobe citrea, quo oleo etiam pecora ſolent vngi.* Athenaeus lib. 2. Dipnoſophiſtarum. Ἐν τῇ Καρχηδονίων δὲ ἐπικρατείᾳ κρήνη ἐστὶν, ἧς τὸ ἐφιστάμενον ἐλαίῳ ἐστὶν ὅμοιον, μελάντερον τὴν χρόαν, ὃ ἀποσφαιροῦντες χρῶνται πρὸς τὰ πρόβατα, καὶ κτήνη. Dalecampius: *In Cartaginenſium dominatu fonti liquor innatat oleo ſimilis colore nigrior, quo excepto ad iumentorum, & ouium ſcabiem vtuntur.* Potuit Iatrices cognitione Dalecampio naturae aliquod arcanum gnarum eſſe aduerſus animalium ſcabiem ex id genus oleo, quod minus noui: οὐ γὰρ ἐγὼ Ἀσκληπιαδῶν ἔρνος: neque Athenaei manus expreſſit. Neque lego Ἀφαιροῦντες cum Dalecampio: ſed Ἀποσφαιροῦντες, vertoque abſque acceſſione, aut immu-

immutatione : *Conglobantes ad iumenta, & pecora vtuntur*, curanda ſcilicet. Varijs autem morbis ea res mederi poteſt, & varijs tentantur pecora, non *Oues* dumtaxat. Προβάτων namque latior eſt ſignificantia, quam *Ouium*. Eandem, Dalecampio ſcabiem contraxit Siciliae nuperus ſcriptor Cluuerius. Addo verba iſta omnia Athenaei inuariata reproduci in Catalogum Homeri, repetique Α'ποσφαιροῦντες, non Α'φαιροῦντες ab Euſtathio. Adijcit inibi Athenaeus (& ab eo Euſtathius) circa Trallis, & Characometen fluuium, circa Nyſſam quoque adeo pinguem eſſe aquam, vt qui lauant, oleum non deſiderent. Daſculi quoque aquas perſimiles. Cteſias apud Photium in Indiae Pygmaeis eſſe lacum, cuius octingentum ſtadiorum ſit ambitus, vbi vento minime ſpirante ἐπάνω τῆς λίμνης ἔλαιον ἐφίσαται : *Supra lacum oleum inſtat*. Referunt *olei* quoque fontem in Aſia Alexandro M. repertum Euſtathius inante, Curtius in hiſtoria, Plinius. Idem Cteſias fontem aperit in India, in quo κατὰ τὰς ἰδιαζούσας ἡμέρας ἐπιπολάζει ἔλαιον. Vitruuius loco ſupero interpretabitur : *In India* [fontem] *qui ſereno coelo emittit olei magnam multitudinem*. Syriacam linguam refert haec phraſis, vt in

vt in Psalmis *Multitudinem aquarum*. Sic viri praeclari, *Rabbini*. In Aethiopia Melae lib. 3. c. 10. *est lacus, quo perfusa corpora, quasi vncta pernitent*. Admiratione res digna sequitur: *Bibitur idem adeo est liquidus*. Mirabilissimum: *Vt folia etiam proximis decisa frondibus non innatantia ferat: sed pessum, & penitus accipiat*. Scrutemur rursus lacum Agrigentinum, cum Dioscoride lib. 1. c. C. Γίνεται δὲ κατὰ τὴν Ἀκραγαντίνων χώραν τῆς Σικελίας ὑγρὸν ἐπινηχόμενον ταῖς κρήναις, ᾧ χρῶνται εἰς τοὺς λύχνους ἀντὶ ἐλαίου, καλοῦντες αὐτὸ Σικελὸν ἔλαιον πλανώμενοι· ἔστι γὰρ ἀσφάλτου ὑγρᾶς εἶδος. *In Agrigentinorum regione, quae Siciliae pars est humidum gignitur fontibus innatans, quo vicem olei ad lucernas vtuntur, appellantes illud oleum Siculum per errorem. Est enim bituminis humidi genus.*

Secunda causa, Antipathia. Insinuat Plinius lib. 2. cap. 103. de fluuijs: *Quidam vero odio maris ipsa subeunt vada.*

CAP.

CAP. VI.

Tertia causa, Leuitas, & Ponderitas aquarum. Borysthenes, Hypanis, Choaspes. Clepsydrae cur hieme tardius demittant aquam. Leuitatis aquae signa. Casaubonus examinatus.

Causa tertia cur aliae alijs innatent vndae, ex leuitate, & ponderitate est. Ponderosior substernitur: leuior emicat, & superest. Plinius repetendus lib 2. c. 103. *Dulces mari inuehuntur: leuiores haut dubie. Ideo & marinae, quarum natura grauior, magis inuecta sustinent.* Seneca non dissimili ore: *Subtilior haec, quae natat: grauior, quae sustinet.* Ob eam rem Borysthenem fert Hypanis Athen l. 2. c. 5. Τὸ δὲ Βορυσθένους κατάτινας χρόνους ἰοβαφὲς, καίπερ ὄντος καθ' ὑπερβολὴν λεπτοῦ. Σημεῖον δὲ τούτου τὸ ἐπάνω Ὑπάνιος νήχεσθαι γίνεται, διὰ κουφότητα τὸ ἐν τοῖς Βορείοις. Dalecampius: *Aqua Borysthenis vero certis temporibus coerulea* [cur non *Violacea? nam & mare, & omnis propemodum latex Coeruleus*] *quamuis omnium tenuißima, vel hoc indicio,*

 quod

quod Hypani ſupernatat ob ſummam aquarum leuitatem, quae ex Septemtrionalibus locis fluunt. Adeo vero Boryſthenis aquae ſunt tenues, vt neque nebulam, neque halitum emittant vllum, Plin. li. 31. c. 5. Certa illa tempora determinat: *Boryſthenes aeſtatis temporibus coerulens fertur, quanquam omnium aquarum tenuiſsimus: ideoque innatans Hypani.* Ibidem: *Auſtris flantibus ſuperiorem Hypanim fieri.* Et in tenuitatis argumentum profert, *quod nullum halitum, non modo nebulam emittat.* Panticapes tamen cum Boryſthene miſcetur ſupra Hylaeam. Notat Herodotus loco infero. De Boryſthene Herodoti manus expreſsit iſta lib. 4. Ῥέει τε καθαρὸς παρὰ θολεροῖσι. Interpres minus explet: *Limpidus inter turbidos fluens.* Καθαρός eſt purus aquae alienigenae. Idem Herodotus de Hypani: Ἐπὶ μὲν πέντε ἡμερέων πλόον βραχὺς, καὶ γλυκύς ἐστι. *Hypanis fluit fere quinque dierum nauigatione anguſtus, & dulcis.* Non igitur miſcetur, aut marinis vndis hoc tractu. Amareſcit tamen: Ἀπὸ δὲ τούτου πρὸς θαλάσσης τεσσέρων ἡμερέων πλόον πικρὸς δεινῶς· ἐκδιδοῖ γαρ ἐς αὐτόν κρήνη πικρή. Atque ab hoc fonte puſillo fluuium ingentem amareſcere notat. Item Choaſpis latex, quo ex bibit Perſarum rex ὕδωρ ἐλαφρότατον, καὶ ἥδιστον Athenaeo lib. 2. Caſſiodorus lib. 3. *Dicunt etiam aquas quae ad Orientem, Auſtrumque*

prorum-

prorumpunt, dulces, atque perſpicuas eſſe, & pro ſua leuitate ſaluberrimas inueniri. In Septemtrionem vero, atque occidentem quaecunque manant, probari quidem nimis frigidas: ſed craßitudine ſuae grauitatis incommodas. Phaſis quoque Euxino impermiſtus innat eadem de cauſa. Arrianus in Euxini Periplo, cum eius ὕδωρ κουφότατον vocaſſet, adijcit: Ὅτι ἐπέπλει τῇ θαλάσσῃ, οὐχὶ δὲ μίσγεται. At de Euxino, & Phaſide vberior ſequetur diſputatio.

Eadem ratio per lacus, & paludes fluuios, fonteſque fert: quia paluſtria quaeque, & lacuſtria grauiora: fluuiatiles aquae leuiores, & vſque leuiores meando, & agitatione euadunt, ſeu (quae Plinij oratio eſt) *curſu, percuſſuque ipſo.* Contra ſedentariae vndae limo ponderoſitate communicant, ideoque ſubſidunt. Ex eodem fonte prouenit, quod aqua grauior ſi fluit, tardius fluit. Docuit experientia in clepſydris hieme tardius, aeſtatis hora citius defluere. Notat Athenaeus loco ſupero. Eadem ex cauſa βαρυσταθμοτέρας iudicat deteriores τῷ πολὺ τὸ γεῶδες ἔχειν, & Pirenes Corinthiacae fontis aquam omnium Graeciae aquarum leuiſsimam libra inueniri: etſi hanc diiudicandi viam neque ſequatur Athaeneus, neque Plinius lib. 31. c. 3. Eſt enim leuioris aquae alia apud Hippocratem hedera, ſi ſtatim in-

calescat. Iuuerit & Plinius: *Certior subtilitas inter pares, meliorem esse, quae calefiat, refrigeturque celerius.* Athen. l. 2. c. 7. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἱπποκράτης ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον, καὶ ψυχόμενον, ἀεὶ κουφότερον. *Aquam, quae celerius incalescat, celerius refrigeretur, semper esse leuiorem adseuerat Hippocrates.* Item si e sublimi labitur, & aridis iugis. Cum enim solum a feruenti coelo excoquitur, portio limosior in auras difflatur, & inibi aquarum prouentus est magis defaecatarum, & leuiorum hac de causa. Quod si animaduertisset Casaubonus λόφους ξηρούς, in γεηρούς non tam praeceps mutasset in lib. 2. Athen. c. 7. *Pari de causa Ctesias tradit Siden vocari stagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur,* Plin. lib. 31. c. 2. An etiam pluma, & tipulae? Ibidem: *Certe Coelius apud nos in auerno ait etiam folia subsidere. Contra in Africae lacu Apuscidano omnia fluitant: nihil mergitur: item in Siciliae fonte Phinthia, vt Appion tradit, & in Medorum lacu, puteoque Saturni.*

Titaresium supernare ob leuitatem opinabatur Eustathius in Catalogum: Τὸ δὲ ἐπιπολαστικὸν τοῦ Τιταρησίου γίνεται μὲν ἢ διὰ κουφότητα ὕδατος, ὅπερ συμβαίνει καὶ τοῖς εἰς θάλασσαν ἐκβάλλουσι ποταμοῖς. *Titaresij vis illa supernandi, aut ab aquae leuitate est, quod & alijs in mare prorumpentibus fluuijs accidit.* Subiectarum, & transi-

tarum

tarum aquarum salsugo causa quarta dici posset: nisi grauitatis ipsa potius index, quam auctor esset, sicut dulcitudo leuitatis. Macrobius lib. 7. c. 12. de Ponto: *Nam non marina aqua contrahitur: sed quia plurimum in illis regionibus fluuiorum est, & paludum in ipsa maria influentium, superficies maris, cui dulces aquae innatant, congelascit, & incolumi aqua marina, videtur in mari gelu; sed de aduenis vndis coactum*. Post pauca: *Licet frigore concretae, tamen sunt natantes, quasi laeuigatiores marina.* Ergo antequam concrescerent, etiam erant aquae istae dulces Ponto innantes. Claudat caput hoc Plinius lib. 2. c. 103. *Quaedam vero & dulces inter se supermeant alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuino Ollius, in Lemano Rhodanus.*

CAP. VII.

Quarta causa, Rapiditas fluminum. Tigris est sagitta. Padus non miscetur mari. Silij Italici, & aliorum ἐποςρακισμός.

QVarto alia alijs innant flumina rapiditate misturam occupante. Quieta facilius communicantur: agitata difficilius: & dum cursu rapido alterum fertur incitatius, ea quandoq. tanta est incitatio, ac velocitas, vt in subiectiorem aquam permeandi tempus, & occasionẽ superioris aquae rapiditas praeripiat. Hac ratione Tigris per summã Arethissam ita nat, vt suos secum pisces conuehat, lacustrium piscium nihil indigus. Facit hoc praecipua rapiditas, a qua Tigri nomen. Curtius lib. 4. *A celeritate, qua defluit, Tigri nomen est inditum: quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant.* Eadem Varro lib. 4. de LL. *E lingua Armenia: nam ibi & sagitta, & quod vehementissimum flumen, dicitur Tigris.* Eadem Plinius, ac Eustathius in Dionysium.

Nec

Nec aequum nomen huic toti tractui, ſi vera ſunt illa Plinij, quod reor lib. 6. c. 27. *Ipſius, quia tardior fluit, Diglitto: vnde concitatur, a celeritate Tigris incipit vocari.* Nulla partium, & appellationis inuecta diſtinctione.

Quod ſi piſces vnius vndae in alteram non tranſeant, indubitanter fluuium editiorem rapidiſſimum eſſe oportet, aut piſces inter ipſos, & inter vndas ipſas iniectam a natura diſcordiam maximam. *Certe Tigris, vt natus eſt, ita deſcendens vſque ad litora permeat*, inquit Mela lib. 3. c. 8. *Vt natus eſt:* non alienigenis aquis adulteratus. Idem lib. 2. c. 1. de Pado: *Tam cito proſilit, vt diſcuſsis fluctibus, diu qualem emiſit vndam agat, ſuumque etiam in mari alueum ſeruet: donec eum ex aduerſo litore Iſtriae eodem impetu fluens Iſter amnis excipiat.*

Neque miraculum tantum eſt aquam prae celeritudine alteri innare, nec immergi, cum celeriſſima motio oſtraca, & teſtulas ſuperiactas a deſcenſu vindicet. Laërtius lib. 7. in Zenone: Ὡς κυματοῦται τὸ ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ κατὰ κύκλους ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. Graphice, ac ſpecioſe hoc Silius Italicus exprimit.

Sic ꝟbi perrumpit ſtagnantem calculus ꝟndam
Exiguos format per prima volumina gyros:
Mox tremulum ꝟibrans motu gliſcente liquorem,
Multiplicat crebros ſinuati gurgitis orbes:
Donec poſtremo laxatis circulus oris
Contingat geminas patulo curuamine ripas.

Enucleate Seneca lib. 1. qq. Natur. c. 2. *Cum in piſcinam lapis miſſus eſt, videmus in multos orbes aquam diſcedere, & fieri primum anguſtiſſimum orbem, deinde latiorem, ac deinde alios maiores, donec euaneſcat impetus, & in planiciem immotarum aquarum ſoluatur.* Nec multo poſt adhibita cautione aquae pigrantis: *Lapillus in piſcinam, aut lacum, & aliquam alligatam aquam miſſus circulos facit innumerabiles: & hoc idem non facit in flumine.* Quare? quia omnem figuram fugiens aqua diſturbat. Quod ſi eſt, qui verax Etymologus? Scribit: Ἐποστρακίζειν παιδειά τις, ἣν παίζουσιν οἱ παῖδες, ὄστρακα ἀφιέντες εἰς τὴν θάλασσαν. *Epoſtracizin ludus quidam eſt, quem pueri ludunt, dum in mare teſtas abijciunt.* Aut Θάλασσαν, ſeu Mare pro quauis aqua poſuit, aut Senecae pugnat. Ideo perattentus Silius *Stagnantem ꝟndam* ante omnia poſuit. De ἐποστρακισμῷ hoc belle Pollux lib. 9. c. 7. & Tragoedus Hercule F. Ac niſi tali ἐποστρακισμῷ, & iactu Plinius adiuuetur, inſulſum

eius

eius effatum est lib. 2. cap. 103. *Sicut illa permira naturae opera, aes, & plumbum in massa mergi, dilatata fluitare.* Vidimus *dilatata* mergi: paulo serius licet: sed dilatata de loco in locum salientia non prius subsidunt, quam quieuerint. Ea tamen opinio inueterauit. D. Augustinus serm. 47. *Ferrum, plumbum, aesque omne, quod suo pondere mox mergitur, cum excauatum fuerit, supernatat.* Plus est *Excauari*, quam *Dilatari.* Neque tamen e ferro casidem, aut e stanno scutulam supernataturam reor. Forte ex metallo globus cauus. Verum idem D. August. ser. 147. de Tempore: *Corpora ipsa grauißima, & tamen terrena, mox vt dimissa fuerint super aquam continuo demerguntur, & ad ima profunda perueniunt, sicut est ferrum, postremo sicut & plumbum. Quid enim plumbo grauius? Accedit tamen manus artificis ad plumbum, & facit inde aliquod vas concauum, & natat plumbum super aquas.* Sic pedum rapiditate Maroniana mitigatur hyperbole l. 7. de Camilla:

——— Cursuque pedum praeuertere ventos.
Illa vel intactae segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu laesisset aristas:
Vel mare per medium fluctu suspensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret aequore plantas.

Paria ſunt apud Homerum Iliad. Φ. Αἱ δ᾽ ὅτε μὲν σκιρτῷεν &c. apud Apollonium lib. 1. de Polyphemo. Finio cum Claudiano de III. Conſulatu Honorij:

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui ſumma freti per coerula poſsint
Ferre viam, ſegetemq́ leui percurrere motu.
Neſciat vt ſpumas, nec proterat vngula culmos.

CAP. VIII.

De dulcitudine aquae marinae.

Maria multa dulcia. Atlanticum, Chelidoniae inſulae Aradus, Gaditanum, quod & in Pontum trameat, Caſpium, Hyrcanium, Maeotis palus, Pontus, Propontis. In Pontum ex Aſia, Europaq́ plurimi euadunt fluuij: praeſertim Tanais, ac Danubius. Contra Priſciani opinionem, & aliorum, Ponticum mare reapſe dulce eſt. Etiam e mari quouis hauſtus aquae dulcis licet.

Epetita ſuperioribus chartis dulcis, & ſalſae vndae mentione: ſi hoc loco, non de ſalſae cauſis, quas ſapientia rimatur, ſed de marinae dulce-

dulcedine nonnulla instituetur disputatio non indecebit, ad quam Theophrasti περὶ θαλάσσης liber singularius magno fuisset auxilio, cum nisi fata nobis inuidissent, aut siquid aliud praeter libri nomen nobis Laërtius l. 5. reliquisset, quod alibi saepius commisit. Sed hactenus vota. Euthymenes Massiliensis: *Nauigaui*, inquit, *Atlanticum mare... Caeterum dulcis maris sapor est*. Quo dicto mendacium, & fabulas nobis discordantibus illi impingit Seneca l. 4 qq. Natur. c. 2. & aduorsum fertur: *Nunc vero tota exteri maris ora mercatorum nauibus stringitur: quorum nemo narrat nunc coeruleum Nilum, aut mare saporis alterius, quod & natura credi vetat: quia dulcissimum quodque, & leuissimum sol trahit.* Ain' vero? Mercatoribus naturae contemplandae cura postrema, aut nulla: quaestus prima: hinc illud silentium. Adiecta vero ratio, siquid valeret, eo quoq. valeret, vt omnes fluuij coelo aperti, fontesque plurimi salsedinem induerent: *quia dulcissimum quodque, & leuissimum sol trahit* ex ijs. Quod si non fit, quia perennis eorum fluxus est: maris valentior est fluxus, est refluxus: etsi non cuiuis mari hoc ingenium. Eadem ex ratione omnes lacus, stagna omnia, omnes aquae fixae, & immotae salsa sint. Mirum etiam est mercatorum fidem a sopho implorari, cum eam susque, deque habeat Polybius l. 4. sanctiore

delinitus contemplatu: Οὐκ ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἔχουσαι διηγημάτων τὴν πίστιν· ἀλλ' ἐκ τῆς κατὰ φύσιν θεωρίας. Non ex mercatorum narrationibus fides comparanda est: sed ex naturae contemplatione. Eandem nihilominus salsedinis rationē amplectitur Basilius M. hom. 3. Hexaëm.

Ὅπερ ἐκ τῆς τοῦ ἡλίου μάλιστα γίνεται διακρίσεως τὸ μὲν κοῦφον ἀπάγοντος, τὸ δὲ παχὺ, καὶ γεῶδες δίον τινα ὕλην, καὶ ὑποστάθμην ἐναφιέντος, ἐξ οὗ τὸ πικρὸν, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ ξηραντικὸν τῇ θαλάσσῃ προσεῖναι.

Quod fit maxime sole, quod leue est, secernente, & auehente: quod vero crassum, ac terrulentum materiae instar, & sedimenti dimittente, vnde amaror, & salsedo, & siccandi vis mari adest. Idem tradit perbelle Plinius l. 2. c. 100. *Sic mari late patenti saporem incoqui salis, aut quia exhausto inde dulci, tenuique, quod facillime trahat vis ignea, omne asperius, crassiusq; linquatur.* Qui l. 31. c. 4. causas alias rimatur: *Quippe tales sunt aquae, qualis terra, per quam fluunt, qualesq; herbarum, quas lauant, succi.* Eadem ratio placuit & Vitruuio l. 8. c. 3. multis locis. Potuit & Euthymenes aeuo suo vera loqui, quae postmodum inuecta magna rerum mutatione Seneca falsa deprehenderit. Potuit hoc esse quidem: factum in ambiguo est. Plinius affatim dulces aquas nobis propinat, hauriamus. Lib. 2. c. 103. *Nam dulcis haustus in mari plurimis locis, vt ad Chelidonias insulas, & Aradum, & in Gaditano*

ditano oceano. De Chelidonibus teſtis alter Antigonus cum Eudoxo c. 144. Ἡ δὲ κατὰ Χελιδόνας, ὅτι ἐπὶ πολὺν τόπον ἔχει γλυκέας πηγάς, *mare, quod eſt ad Chelidonas, multis locis fontes habere dulces.* Strabo lib. 3. Φησὶ δὲ ὁ Πολύβιος κρήνην ἐν τῷ Ἡρακλείῳ τῷ ἐν Γαδείραις εἶναι βαθμῶν ὀλίγων κατάβασιν ἔχουσαν εἰς τὸ ὕδωρ, πότιμον δὲ εἶναι *Refert Polybius fontem propter Herculis templum, quod Gadibus eſt, vbi per pauculos gradus deſcenditur inuſque aquas potabiles.* Hunc fontem in animo habuiſſe videatur Lucretius lib. 6.

> *Quod genus endo mari ſpirat fons dulcis aquaï,*
> *Qui ſcatit, & ſalſas circum ſe dimouet vndas.*

Iterum Plin. l. 2. c. 97. *Gadibus qui eſt templo Herculis proximus fons incluſus ad putei modum.* Imo ex hoc Gaditano ſinu aquae perferuntur in Pontum. Macrobius lib. 7. c. 12. *Meatus enim, qui ſolus de oceano receptas aquas in maria noſtra tranſmittit, in freto eſt Gaditano, quod Hiſpaniam, Africamque interiacet. Et ſine dubio inundatio ipſa per Hiſpanienſe, & Gallicum litora in Tyrrhenum prodit. Inde Adriaticum mare facit: ex quo dextra in Parthenium, laeua in Ionium, & directum in Aegaeum pergit, atq. ita egreditur in Pontum.* Vnde ex India in Hyrcaniam nauigari poſſe cēſuit Patrocles alijs dubitātib. inquit l. 11. Strabo,

qui lib. 16. de aquis dulcib. in Arado idem teſtatur, quod Plinius, ac de Caſpio Curtius lib. 5. *Mare Caſpium dulcius caeteris.*

Sed amabo an Caſpium Hyrcano idem? Ibidem Curtius: *Quidam Caſpium, quidam Hyrcanum appellant.* Ecqui? Plinius l. 6. c. 13. *Caſpium, & Hyrcanum mare.* Ibidem explicatius: *Pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus Caſpio, & Hyrcano. Non minus hoc eſſe, quam Pontum Euxinum Clitarchus putat.* Plutarchus in Alexandro de Ponto Ὑρκάνιον πέλαγος, καὶ Κάσπιον ὁμοῦ προσαγορευόμενον. Ptolemaeus l. 7. c. 5. Geograph. *Hyrcanum mare, quod & Caſpium dicitur.* Vt montes multi varia per ſecturas ſortiuntur nomina: ſic maria in partes tributa: ſic Hyrcanium, & Caſpium mare idem eſt, at non vnum recte rem penſitanti: committuntur enim perfoſſo canali, & ſic pro vno habentur. Diſertim, ac perattente Baſilius M. homilia 4 Hexaem. Εἰ καὶ τὴν Ὑρκανιάν δοκοῦσί τινες, καὶ τὴν Κασπιάν περιγεγράφθαι καθ' ἑαυτάς· Ἀλλά γε, ἔτι χρὴ ταῖς τῶν ἱστορησάντων προσέχειν γεωγραφίαις, συντέτρηνται πρὸς ἀλλήλας, καὶ πρὸς τὴν μεγίστην θάλασσαν ἅπασαι συνεστόμωνται. Interpres: *Quanquam & Hyrcanum, aſpiumque mare ſunt, qui ſeorſim circumſcripta ſuis eſſe finibus arbitrentur. Sed ſi ijs, qui in deſcribendis terris operam nauarunt, animum aduertere*

uertere oporteat, haec inter ſeſe per meatus ſuos commiſcentur, & omnia permeant ad mare maximum, atque confluunt. Idemne voluit Apuleius libro de Mundo? *Quae per anguſtas, longinquaſque fauces in Hyrcanium, & Caſpium flectuntur ſimul, vltraque profundae vaſtitatis eſſe maria creduntur.* Diſcreuit Ariſtoteles lib. de Mundo c. 3. Τὴν Υ᾽ρκανίαν τε, ϰαὶ Κασπίαν ὁρίζων, *Hyrcanij, & Caſpij maris diſterminator.*

Vela damus, & quo venti ferunt, ſequimur. Laſſuli per maria potum quaeritamus, ac ne Tantali ſitim perferamus, Pontum intremus a Maeotide altero Ponti oſtio curſum auſpicati. De ea Ouidius lib. 4. de Ponto Elegia 10.

Quinetiam ſtagno ſimilis, pigraeque paludi
Coeruleus vix eſt, diluiturque color.

Quare de Maeotide capio iſta Medeae apud Tragoedum:

Pontuſque quidquid Scythicus a tergo videt,
Paluſtribus qua maria dulceſcunt aquis.

Ante Pontum Propontis eſt: vnde nomen: *a tergo* Maeotis: haec enim gemina Ponti ſunt oſtia. Polyb. lib 4. generatim flumina in Maeotidem labentia congerit, & nominatim per Maeotidem in Pontum tranſuecta Ouidius loco infero, ac Baſilius M. hom.

hom. 3. in Hexaëm. Polybius: Πολλῶν μὲν, καὶ μεγάλων ποταμῶν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκβαλλόντων, ἔτι δὲ μειζόνων, καὶ πλειόνων ἐκ τῆς Εὐρώπης, συμβαίνει τὴν μὲν Μαιῶτιν ἀναπληρουμένην ὑπὸ τούτων ῥεῖν εἰς τὸν Πόντον ἐκ τοῦ στόματος. *Cum multi , ingenteſque fluuij ex Aſia aquas eiaculentur , plureſque , ac ingentiores ex Europa , accidit Maeotidem, dum ab his repletur in Pontum per oſtium labi.* Oſtium hoc Cimmericus Boſporus vocitatur. Idem Polybius: Οὖσα γ' ἐξ ἀρχῆς θάλαττα σύρρους τῷ Πόντῳ, καθὰ οἱ παλαιοὶ συμφωνοῦσι, νῦν ἐστι λίμνη γλυκεῖα. *Cum eſſet olim Maeotis mare, communiterque cum Ponto flueret , quae veterum omnium concors eſt adſertio, nunc eſt palus dulcis.* Cuius dulcitudinis cauſas duas affert. Primam, Exprimi marinas aquas ex Maeotide a molibus congeſtis. Hanc primam rationem minus concoquo. Cum enim marrinae aquae ex terrea materia ſint ſalſiores, fit vt ſubſidant potius, quam in altum nitantur: & contra, vt ſiquid dulce, illud ſit & tenue & leuius, faciliuſque molibus congeſtis in altum ſe erumpat, efferatque. Melior ſecunda. Siquid ſalſi laticis reliquum fuerit a fluuijs inuadentibus, ac praedominantib. vinci. Denique Polybius hoc loco multis ſapienter ex Ponti ingenio, & aquis in eum confluentibus, diſputatis, vaticinatur aliquando fore, vt Pontuſmet paludis naturam,

ram, ac nomen induat. Nos hoc ex illo poſtremũ ponamus: ὅσῳ γὰρ ἐςὶ νῦν ἡ Μαιῶτις γλυκυτέρα τῆς Ποντικῆς θαλάττης, οὕτω θεωρεῖται διαφέρουσα προφανῶς ἡ Ποντικὴ τῆς καθ' ἡμᾶς. *Quanto enim mari Pontico dulcior eſt Maeotis: tanto mare noſtrum euidenter dulcore a Pontico ſuperatur*. Sparſum igitur aliquid toto Ponto, quo ipſius miteſcant aquae. Plutarchus in Alexandro M. refert in Hyrcania ſinum quendam maris aequantem Pontum obiectum Alexandri oculis γλυκύτερον τῆς ἄλλης θαλάσσης, μάλιςα δὲ εἴκασε τῆς Μαιώτιδος λίμνης ἀνακοπὴν εἶναι, *caetero mari dulciorem, maxime vero partem a Maeotide palude abſciſſam coniectabat*. Curtius lib. 5. *Alij ſunt qui Maeotida paludem in id cadere putant, & in argumentum afferunt aquam, quae dulcior ſit, quam caetera maria, infuſo paludis humore miteſcere*. Salluſtij caeſa ruta ſic habent: *Mare Ponticum dulcius, quam caetera*. Caetera igitur maria dulcia? Audi Priſcianum lib. 3. *Eſt quando ad contraria comparatur, & minus poſitiuo ſignificat, vt* Mare Ponticum dulcius, quam caetera. *Hic enim non ad dulcia, ſed ad amara facta comparatione, oſtendit parum aliquid dulcedinis, quam caetera habere Ponticum mare. Parum aliquid*? Imo impenſe multum: quamuis plus Maeotis habeat: quamuis Euſtathio ita quoque

ſederit in Odyſſ. 5. Ψυχρὰ γὰρ φασιν ἡ θάλαττα, καὶ ἧττον ἁλμυρά. *Frigidum enim, vt fertur, mare hoc, & ſalſum minus.* Ariſtoteles vere, ac reapſe dulce mare Ponticum retur, & cauſam e poſitis ſecundam deſignat lib. 8. de Animalibus c. 25. Σημεῖον δὲ καὶ τὸ τοὺς πλείστους τῶν ἰχθύων εἰς τὸν Πόντον ἐκτοπίζειν θερισοῦντας· διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῶν ποταμῶν γλυκύτερον τὸ ὕδωρ. *Ex eo quoque patet, quod piſces in Pontum tranſmittunt aeſtiuaturi: vbi propter fluuiorum frequentiam dulcior aqua ſit:* Idem c. 16. piſces varios hoc mare potiſſimum vere conſectari notauerat: vere enim calor redit: Ἡ γὰρ νομὴ καὶ πλείων, καὶ βελτίων διὰ τὸ πότιμον. Tum quia in Ponto belluarum minus, tutiores in eo agunt. Praecipue vero Thermodontis oram petunt, tum ijs de cauſis, tum ob teporem. Ariſtot. lib. 6. de animal. c. 12. Διὸ καὶ ἐν τῷ Πόντῳ περὶ τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν οἱ πλεῖστοι τίκτουσι· νήνεμος γὰρ ὁ τόπος, καὶ ἀλεεινός, ὁ ἔχων ὕδατα γλυκέα. *Quae cauſa eſt, vt ad Thermodontem fluuium plurimi pariant. Tranquillus enim locus eſt, tepiduſque, & vberior aqua dulci.* Vbi nota τὸ Ἀλεεινός reſpondere *Thermodontis* appellationi. Muris quoque piſcibus vocem hanc dat Baſilius M. tom. 3. Orat. de Prouidentia: Βαδίσωμεν ἐπὶ τὸ Βόρειον πέλαγος. *Eamus ad Aquilonium mare.* Nutrimenti, & generis propagandi cauſa. Ratio:

tio: Γλυκύτερον γὰρ τῆς λοιπῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο. *Dulcior enim est, quam caeterum mare aqua illa Borealis, seu Pontica.* Boreali namque mari Ponticum intelligi voluit, & docuit nos Ponti non nouus accola Ouidius:

Hinc [ex plaga Pontica] *oritur Boreas, oraeq. domesticus huic est,*
Et sumit vires a propiore loco.

Item Plutarchus in Alexandro M. Ad Aristotelis rationem accedunt illa Basilij M. hom. 3. in Hexaëm. Μύριοι ἕτεροι ἀπὸ τῶν ἀρκτώων τόπον ἐπὶ τὸν Εὔξεινον πόντον φέρονται: *Plurimi alij amnes ab Arcto in Euxinum feruntur.* Iustinus lib. 2. *Porro Scythiam adeo editiorem omnibus terris esse, vt cuncta flumina ibi nata in Maeotim, tum deinde in Ponticum, & Aegyptium mare decurrant.* Arrianus de his: Οἱ ποταμοὶ οὔτε πλῆθος, οὔτε μέγεθος σταθμητοί: *Fluuij multitudine, atque magnitudine immensi.* Nominatim fluuios in Pontum confluentes dinumerabat Ouidius:

Adde quod hic clauso miscentur flumina Ponto,
Vimque fretum multo perdit ab amne suam.
Huc Lycus, huc Sagaris, Peneusque, Hypanisque, Cratesque.
Influit, & crebro vortice tortus Halys.

Partheniuſque rapax, & voluens ſaxa Cynapes
Labitur, & nullo tardior amne Tyras.
Et tu foemineae Thermodon cognite turmae,
Et quondam Graijs Phaſi petite viris.
Cumq; Boryſthenio liquidiſsimus amne Dyraſpes,
Et tacite peragens lene Melanthus iter.
Quiq; duas terras Aſiam, Cadmiq; ſororem
Separat, & curſus inter vtramq; facit.
Innumeriq; alij, quos inter maximus omnes
Cedere Danubius ſe tibi Nile negat.
Copia tot laticum, quas auget, adulterat vndas:
Nec patitur vires aequor habere ſuas.

Strabo l 7. Ποταμῶν γοῦν περὶ τετταράκοντα ῥεόντων εἰς τὸν Πόντον. *Cum fluuij circiter quadraginta numero in Pontum influant*. Verum Ouidium reprehendamus in manum, eique lucis aliquid affundamus.

Huc Lycus] *Lycum* ex Armenia in Pontum deriuat Strabo. Eum ad Heracleam Ponti locat Theophraſtus libello de Piſcibus, Plinius lib 9. c. 57 quem vide, item lib. 6. c. 26. Apollonius Rhodius lib. 4. Argonaut.

——— Παρὰ προχοῇσι Λύκοιο,
Ὅστ' ἀποκιδνάμενος ποταμοῦ κελάδοντος Ἀράξεω
Φάσιδι συμφέρεται ἱερὸν ῥόον· οἱ δὲ συνάμφω
Καυκασίην ἅλαδε εἰς ἓν ἐλαυνόμενοι προχέουσιν.

Iuxta

——— Iuxta oſtia Lyci
qui ortus a fluuio reſonantis Araxis
Phaſidi miſcet ſacram vndam, ipſique vna ambo
Caucaſeum mare in vnum acti effunduntur.

Huc Sagaris] Homero hic, alijſque *Sangarius.* Orpheus in Argon.

Σαγγάριος δ', ὅς κύματ' ἐπιτρέχει Εὐξείνοιο.

Sangarius, qui vndas incurrit Euxini.

Alibi idem Orpheus literarum ſedes videtur tranſpoſuiſſe:

Φᾶσις τ' εὐρυμένης, ἀγαλαρρείτης τε Σαράγγης.

Phaſis late-potens, leniterque fluens Saranges.

Niſi ſcribi placet Σαγάγγης pro *Sagaris*, aut *Sagarius.* Nominat & *Sangariū* Apollon l. 2. Liuius l 38 de Sangario: *In Propontidem ſe effundit, non tam magnitudine memorabilis, quam quod piſcium accolis ingentem vim praebet.*

Hypaniſque] Maro Georgicon 4.

——— Saxoſumque ſonans Hypanis ———

Verum cum hic ab ortu ſuo dulcis fluat, poſt miſtura alienigenae aquae amareſcat, quaeſtio eſt, *Hypaniſne* influxu dulceſcat Pontus? Ouidij correctior editio Metamorphoſi 15.

Quid non & Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, ſalibus vitiatur amaris?

Ponti Euxini aquas ab *Hypani* vtcunque dulcescere palam videtur esse ex Vitruuio: nam fonticulus, quo tandem amarior fit *Hypanis*, ab ostio Ponti seductior est centum sexaginta millibus. Vitruuius lib. 8. c. 3. *In Ponto est flumen Hypanis, qui a capite profluit circiter millia quadraginta* [caput ei in Scythicis montibus, ante ex Ouidio] *sapore dulcissimo: deinde cum peruenit ad locum, qui est ab ostio ad millia centum sexaginta, admiscetur et fonticulus opido quam paruulus. Is cum in eum influit: tunc tantam magnitudiuem fluminis facit amaram. Ideo quod per id genus terrae, & venas, vnde sandaracha foditur, ea aqua manando perficitur amara.*

Crebro vortice tortus Halys] *Halyn* in Pontum influere perhibet Strabo lib. 12. ruentem per Syros, & Paphlagonas. Item Herodotus.

Partheniusq; rapax] *Mitissimum* tamen vocat Apollonius lib. 2.

> Καὶ δὴ Παρθενίοιο ῥοὰς ἁλιμυρήεντος
> Πρηΰτάτου ποταμοῦ παραμέτρεον ——
> *Ideo Parthenij fluenta in mare ruentis*
> *mitissimi fluuij permetiebantur.*

An *Parthenius* exaggerandis exsilij malis Ouidio dictus

dictus est *Rapax?* Eum per *P*aphlagoniam ad *P*ontum adducit Strabo lib. 12. Vide, quae notauimus ad illud Cointi Calabri lib 6.

Παρθενίου, ὅστ' εἶσι διὰ χθονὸς, ἠΰτ' ἔλαιος.

Nullo tardior amne Tyras] Latiari ſchemate *Tyras:* Ionico apud Herodotum lib. 4. Τύρης, *Tyres.* Apud Heſychium per I: Τύρις, ποταμὸς ἐκδιδοὺς εἰς τὸν Βορυσθένη: *Tyris fluuius in Boryſthenem ſe euoluens.*

Et tu foemineae Thermodon] *P*hiloſtratus in Achille: Τὸν Θερμώδοντα, καὶ τὸν Βορυσθένην, καὶ τὸν Ἴστρον, οἳ ἀμηχάνοις τε, καὶ ἀενάοις ῥεύμασιν ἐς τὸν Πόντον ἐκφέρονται: *Thermodontem, & Boryſthenem, & Iſtrum, qui impotentibus, perpetuiſq; fluxibus in Pontum deferuntur.* Appollon. lib. 2.

Τῷ δ' οὔτις ποταμῶν ἐναλίγκιος· οὐδὲ ῥέεθρα
Τόσσ' ἐπὶ γαῖαν ἵησι παρὲξ ἔθεν ἄνδιχα βάλλων.

Huic nullus ſimilis fluuiorum: neque fluenta
tot in terram mittit a ſe ſeparatim traijciens.

Phaſi petite viris] Dionyſio *P*eriegetae *Phaſis.*

Εὐξείνου πολὺ χεῦμα θοὴν ἐπερεύγεται ἄχνην.

Verſus Euxini Pōti fluenta celerem euomit algam.

Etymologus in Ἀμάραντος: Ὄρη τῆς Κολχίδος, ἐξ ὧν καταφέρεται ὁ Φᾶσις ποταμός: *Montes Colchidis, e quibus Phaſis fluuius*

fluuius defertur. Ex quo Etymologo emendes illa Vibij Sequestri de Phaside: Qui de monte Garamante fluit. Rectius: *De monte Amaranto.* Olim dicebatur *Arcturus*, Plutarchus lib. de Fluminibus. S. Ambros. lib. 2. cap. 3. Hexaëm. *De Septemtrionali parte Phasis Caucaseis montib. fusus cum pluribus alijs in Euxinum se praecipitans mare.* Apollonius lib. 2. Φᾶσις δινήεις εὐρὺν ῥόον εἰς ἅλα βάλλει, *Phasis vorticosus latum fluxum in mare iacit.*

Borysthenio amne] Hunc ampliter dilaudat Herodotus supra: Τῶν δὲ λοιπῶν Βορυσθένης ἐστὶ πολυαρκέστατος, ὃς νομάς τε καλλίστας, καὶ εὐνομιδεστάτας κτήνεσι παρέχεται, ἰχθύας τε ἀρίστους διακριδὸν, καὶ πλείστους· πίνεσθαί τε ἥδιστός ἐστι. *Reliquos inter est Borysthenes abundantissimus, qui pulcerrima pascua, & iumentis accomodatissima praebet, piscesque optimos, lectissimos, plurimos.* Caetera inibi. Dionysius:

Ἧχι Βορυσθενέος ποταμοῦ τετανυσμένον ὕδωρ
Μίσγεται Εὐξείνῳ ——

vbi Borysthenis fluuij aqua porrecta miscetur Euxino. Pluria Plinius lib. 4 c. 13. 14. Ex *Borysthenio amne* Ponto singularis dulcitudo conciliatur, cuius aquae praestantiam ante expendimus.

Quique duas terras Asiam, Cadmique sororem Separat] Ecquis fluuiorum hicce est? *Danubius? Ister?*

Iſter? De Ouidij mente *Tanais*: nam *Danubium* mox confluentibus in Pontum fluminibus adnumerat, atque ab eo ſeparat, qui Europam, *A*ſiamque ſeparat. Ὁμοφρονεῖ Plinius lib. 4. c. 12. *Inde lacus eſt Maeotis Tanaim amnem ex Riphaeis montibus defluentem accipiens nouiſſimum, inter Europam, Aſiamque finem.* Dionyſius:

> Συρόμενος Τάναϊς Μαιώτιδος ἐς μύχα πίπτει,
> Ὅς τε καὶ Εὐρώπην ἀποτέμνεται Ἀσίδος αἴης

Vibius Sequeſter: *Tanaïs Scythiae Aſiam ab Europa diuidit.* Gallus:

> *Vno tellures diuidit amne duas.*

Hoc eſt, *Aſiam ab Europa ſeparat*, interprete Vibio. Auienus de Tanaï:

> *Hic Aſia Europam diſterminat* ———

Apuleius de Mundo: *Quidam ab exordio Tanais vſque ad ora Nili Aſiae terminos metiantur.* Ammianus lib. 22. *Tanais inter Caucaſias oriens rupes, per fumoſos labitur circumflexus, Aſiamque diſterminans ab Europa ſtagnis Maeoticis deliteſcit.* Idem Solinus c. 26 indicabat: *Quae Propontis Europam, Aſiamque diſcrimans ad Maeotida peruenit.* Curtius lib. 7. *Tanais Aſiam, & Europam finis interfluit.* Affirmate ſolum Iſtrum immenſam terram diſſecare ſcribit Apollonius Rhodius lib. 2.

Z Ἴστρον

Ἴστρον μὲν καλέοντες ἑκὰς διετεκμήραντο,
Ὅς δή τοι τοίως μέν ἀπείρονα τέμνεθ' ἄρουραν
Εἷς οἶος· πηγαὶ γὰρ ὑπὲρ πνοιῆς βορέαο
Ῥιπαίοις ἐν ὄρεσιν ἀπόπροθι μορμύρουσι.

Istrum ipsum vocitantes pridem determinarunt, qui tibi tantisper immensam secat terram vnus solus: fontes enim vltra flatum Boreae Ripheis in montibus e longinquo murmurant. De *Istro* iam dicimus. Isidorus Hispalensis lib. 13. c. 12. *Qui ex Ripheis siluis veniens dirimit Europam ab Asia inter duas mundi partes medius currens, atque in Pontum fluens.* Has Ouidio suppetias tulimus: aliorum mentes intremus.

Cedere Danubius se tibi Nile negat] Idem solicite notat 3. Tristium:

Ipse papyrifero qui non angustior amne,
Miscetur vasto multa per ora freto.

Danubius idem *Istro.* Ipsus Elegia 1. de Ponto Ouidius lib. 1.

Stat vetus vrbs ripis vicina binominis Istri.

Binominis Ister Silio quoque Italico dicitur lib. 1. Isidorus vbi supra: *Danubius* Germaniae fluuius... Idem & *Ister.* S. Ambrosius l. 2. Hexaëm c 3. *Danubius de occidentalibus partibus barbarorum, atque Romanos intersecans populos, donec Ponto ipse condatur.*

tur. Ex Ambrosio sua delibauit Isidorus addito: *Septem ostijs in Pontum influit. Septem* eius *ostia* scribit & Mela l. 2. c. 4. Priscianus :

——— Istri flumine longo
Qui poscens ortus Euxini peruenit vndas.

E quibus *Istri*, siue *Danubij* magnitudinem agnoscas, sicut ex illo Gellij lib. 10. c. 9. *Nilo proxima magnitudine esse Istrum* Sallustius scripsit. Plura de eo Herodotus l. 4. qui in eum plures corriuat fluuios, quorum numerum sexagenario finit Isidorus: Neque praetereundus Aristides tom. 1. Oratione de Aegeo mari: Πρὸς δὲ μεσημβρίαν τὴν λοιπὴν θάλασσαν διαιρῶν μὲν τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης: *Ad meridiem reliquo mari facto, Asiam ab Europa diuidit.* Neque Seneca, cuius illa sunt lib. 6. qq. Natur. c. 7. *Danubius, ac Renus: alter Sarmaticos impetus cohibens, & Europam, Asiamque disterminans: alter Germanos auidam belli gentem repellens.* Cum igitur palam sit *Istrum Danubio* eundem esse: quaeri potest an his nominibus simul *Tanais* idem sit, quod non concesserint Ouidius, & Silius, quibus *Istrus Binominis* est, non *Trinominis*. Aliam in partem ducunt nos, qui *Istrum Asiae*, Europaeque definitorem volunt. Eodem procedere videri possunt qui *Istrum* & *Tanaim* ex Riphaeis montibus oriri existimarunt. De *Tanai*

ex ijs orto teſtimonium dixit ante Plinius: *Iſtrum* ex ijſdem *Riphaeis* deriuat Apollonius, atque alij, ſi repetantur, auctorum loci.

Tot denique, tantiſque confluentibus in Pontum fluminibus, Ponti aqua ſalſitatis vires amittit: cumque Danubius ſit eos *inter maximus omnes*, & ſit Danubius Nili magnitudini cedere neſcius, ab eo potiſſimum Pontus dulceſcit. Vnde Mela: *Hac re per ea loca nauigantibus qua vtrimque amnes eunt* [Padus, & *Iſter*] *inter marinas aquas dulcium hauſtus eſt*. Plinius lib. 6. c. 17 *Hauſtum ipſius maris dulcem eſſe & Alexander M. prodidit, & M. Varro talem perlatum Pompeio iuxta rem gerenti Mithridatico bello, magnitudine haut dubie influentium amnium victo ſale.* Similiter Ioſephus a Coſta lib. 3. Rerum Naturalium apud Indos c. 16. tribuit lacui maximo Mexicano duum generum aquam, ſalſam marinae non abſimilem, & dulcem fluuiali parem: aitque dulcorem ingigni ex confluuijs riuis in eum lacum conſilientibus. Animi cauſa,

Adde quod hic clauſo miſcentur flumina Ponto: cui affinis eſt Polybij συγκλειόμενος ὁ ῥοῦς βίᾳ προσπεσών. Tandem ex patefactis hactenus cauſis Strabo lib. 1. ſic determinat: Διὸ καὶ γλυκυτάτην εἶναι τὴν Ποντικὴν θάλασσαν. *Quamobrem etiam dulciſſimum eſſe Ponticum mare:*

non

non minus ſalſum, quod exponunt apud Salluſtium, qui tamen *mare Ponticum dulcius* ἁπλῶς dixit, quam caetera, quibus dulcedinis aliquid ineſt, quod ſicui mirum videtur, magis profectò *mirum in lacu Aſcanio*, & *quibuſdam circa Chalcida fontibus ſummas aquas dulces eſſe, potarique; inferiores nitroſas* Plinio lib. 31. c. 10. At hoc ipſum in Euxini Periplo de Ponto tradit Arrianus: Εἰ δέ τις εἰς βάθος καθῆκον τὴν κάλπην, ἁλμυρὰν ἀρύεται: *Siquis in fundum vrnam demiſerit, ſalſam haurit*. Idem tradidere Strabo, Plinius. Qui Arrianus non partem Ponti aliquam dumtaxat dulcem, ſed vniuerſum Pontum. Ibidem: Ο πᾶς Πόντος πολύτι γλυκύτερον τοῦ ὕδατός ἐστιν, ἤπερ ἡ ἔξω θαλαττα.

Tertiam cauſam dulceſcentis aquae *P*onticae prodit Baſilius M. & ex parte Senecae rationi reſpondet: Διότι ἐπ' ὀλίγον αὐτῇ προσδιατρίβων ὁ ἥλιος οὐκ ἐξάγει αὐτῆς ὅλον διὰ τῆς ἀκτῖνος τὸ πότιμον. *Quia non diu ſole ſupra Pontum morante ad educendum, quod potabile eſt, eius radij minus habent virium*. De qua tertia ratione, vt de prima, idem eſto iudicium.

Ergone referent Priſcianus, Euſtathius, alij, *Caetera maria dulcia*? Non proſus *Caetera*, non Omnia: ſed quae *Dulcia*: inter alia, *Gaditanum, Atlanticum*, quod proxime *Chelidonias* alluit, *Caſpium*,

Hyrcanium dulcia ex parte ſunt: dulcius *Ponticum*, dulciſſimum *Maeoticum*. Addo Ponticũ mare reapſe dulce: caetera dulcia in potentia, vti hodie loquuntur Academici. Quia diſſeparatis portiunculis ſalſis educi poſſunt dulces aquae de mari. Modum expertum edit Ariſtoteles lib. de Animal. c. 3. Ἐὰν γάρ τις κήρινον πλάσας λεπτὸν ἀγγεῖον, καὶ περιδήσας, καθῇ εἰς τὴν θάλασσαν κενὸν ἐν νυκτὶ, καὶ ἡμέρᾳ λαμβάνει ὕδατος πλῆθος, καὶ τοῦτο φαίνεται πότιμον. Interpres: *Tenui enim e cera vas ſiquis fingat, & obligatum demittat in mare vacuum per noctem, & diem excipit aquam ſatis multam, quae ſine controuerſia ad potandum eſt vtilis.* Hanc Ariſtotelis doctrinam & laudat Plinius, & modum alium, quo marina dulceſcit, expandit lib. 31. c 6. *Expanſa circa nauim vellera madeſcunt excepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſsis reticulis in mare concauae e cera pilae, vel vaſa inania obturata dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit.* Supparia promit alter Plinius l. 2. Epiſtol. 17. de Laurentino. Percolatam dulceſcere notiſſima res. Praecinuit Lucanus in 10.

Aequoreoſque ſales longo miteſcere tractu.

Adde his illa Caſſiodori lib. 3. de ſignis aquae dulcis terris occultatae: Terris enim, quibus dulcis humor

non

non longe ſubeſt vbertas quorundam germinum ſemper arridet, vt eſt iuncus aquatilis, canna leuis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quae tamen vltra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Alterum ſignum: Sunt & alia huius artis indicia, cum nocte adueniente lana ſicca in terram ponitur iam prouiſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi aquae proximitas arriſerit: mane humida reperitur. Tertium ſignum, quo aquileges vtuntur: Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & vbi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum: tunc promittunt laeti facile, quod quaeritur, inueniri. Quartum: Addunt etiam in columnae ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt.

Denique marina vnda decoctione miteſcit. Baſilius M. homil. 4. Hexaëm. Αὐτὸ ἐστὶν ἰδεῖν τὸ τῆς θαλάσσης ὕδωρ παρὰ τῶν ναυτιλλομένων ἑψόμενον, οἳ τοὺς ἀτμοὺς σπόγγοις ὑποδεχόμενοι τὴν χρείαν μετρίως ἐν ταῖς ἀνάγκαις παραμυθοῦνται: *Ipſam maris aquam videre eſt a nauigantibus decoqui, qui ſpongia vaporem excipientes neceſſarium vſum hac ratione ſolantur*, & ſupplent. Cauſam catholicam profert Plutar. in cauſis Phyſicis: Γεῶδες γὰρ, καὶ παχυμερές ἐστιν:

Terru-

Terrulentum namque eſt, exque craſsiuſculis particulis, quod ſecernitur tunc, inque mari reſtat.

Tertiam ſuperſtruit eorum experientiam, qui perfoſſo litore potabiles hauriunt aquas, ſeu dulces. Conciliat hanc aquae dulcitudinem percolatio nonnulla. Aquas eiuſmodi Plinius alter laudat in Laurentino l. 2. epiſt. 17. & earum admiratione rapitur: *Haec vtilitas, haec amoenitas deficitur aqua ſalienti: ſed puteos, ac potius fontes habet: ſunt enim in ſummo. Et omnino litoris illius mira natura. Quocumque loco moueris humum, obuius, & paratus humor occurrit, iſque ſincerus, ac ne leuiter quidem tanta maris vicinia ſalſus.* Maris litora minus habere ſalſedinis prodit Ariſtoteles: quia aqua ſalſa tanquam grauior in gurgites, & ima ponti a litoribus defluit. Hirtius quoque lib. 4. de Bello Alexandrino: *Omnia enim litora naturaliter aquae dulcis habere venas.* An & de litoribus Indici maris capiendus Antigonus c. 147 qui ex Megaſthene tradit κατὰ τὴν Ἰνδικὴν θάλατταν δένδρεα φύεσθαι, *Ad mare Indicum arbores naſci.*

Atque vt his modis dulceſcendi, & rationibus ſuum non denegetur momentum, non eapropter omnis marina ſtatim cenſenda dulcis: nam quod poteſtate tale eſt, non illico reapſe.

CAP.

CAP. IX.

Pisces fossiles non inueniri tradunt Mela, Iuuenalis: Liuius, & Jul. Scaliger insinuant: Aliter sentiunt Empedocles, Aristoteles, Theoprastus, Strabo, Athenaeus, Polybius, Plinius, Seneca, Goropius, Mokius.

MVlta satis iam pro libelli modo de Terris natantibus, mouentibusque, & earum indole, deque causis: multa de fluuijs alios trananti-bus, aut subinde trauiantibus. Atque haec in ambitu naturae miraculo vicina. Subiecimus Epinomides iucundas, varias, miras, quibus tandem attextum imus quaestiunculam de Pisce fossili; si potest: quib. in oris? quibus auctoribus? An alimentum salubre? Posse quis credat? vbi id fictum in fabulis, aut quibus pictum in tabulis? Ecce tibi Theophr. l. 1. de Causis Plant. c. vltimo reiectat Empedoclem, cui visum naturā in sicco generasse, quae post in aquam trāstulerit, scilicet pisces.

Ἐπεὶ καὶ Ἐμπεδοκλῆς πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τοῦτο ἄτοπον, ὅπερ, καὶ ἐν ἑτέροις εἴρηται, τὸ γεννήσασαν τῷ ξηρῷ τὴν φύσιν, μεταίρειν εἰς τὸ ὑγρὸν· πῶς γὰρ ἂν διέμεινε, καὶ πῶς διόντε, καὶ διαμένειν ὁντιναοῦν χρόνον, εἴπερ ἢ ὅμοια τοῖς νῦν; Interpres: *Vnde Empedocles inepte illud quoque adſeruit, naturam ad locum humoris tranſtuliſſe, quae in arido generauit.* Quo enim pacto animantes aquarum incolae, vel quantumlibet temporis perſiſtere in arido potuiſſent: ſi modo his noſtri temporis ſimiles fuerint? Vbi paucis Scaliger: *Illuſiſſe naturae Empedoclem ſententia ſua: qua profeſſus eſt illam in ſicco creaſſe piſces, atque in humorem tranſtuliſſe.* Scaliger: *Negat vllum temporis momentum pati potuiſſe piſcium vitam.* At enimuero non ita eſt. Non enim ſtatim in ſicco ſpirant piſces. An *Exſpirant?* Pomponius M. valide negat lib. 2. c. 5. vbi actum de campo a Salſulae fonte non vſque diſſito, confert haec: *Vnde Graiis, noſtriſque etiam auctoribus verine ignorantia, aut prudentibus etiam mendacij libidine, viſum eſt tradere poſteris in ea regione piſcem e terra penitus erui, qui vbi ex alto hucuſque penetrauit per ea foramina ictu captantium interfectus extrahitur.* Et Liuio portentum eſt lib. 42. in Gallico agro, qua induceretur aratrum, ſub exſiſtentibus glebis piſces emerſiſſe. Quam hiſtoriam Iuuenali obuerſatum reor ſcribenti, quod minus

minus probat, Satyra 13. ——— *Bimembri*

Hoc monstrum puero, & miranti iam sub aratro
Piscibus inuentis, & foetae comparo mulae.

Vbi retortos in fontem amnes, aliaque pro aeque incredibilibus habet. Adeo seuero IulI Scaligeri supercilio res haec repudiatur, vt Exercitatione 218. contra Cardanum scripserit: *Sed & fossiles e terra pisces ab auctoribus traditos non ignoras: e Narbonensi agro etiam eruere Theophrastum. Hanc historiam, & nos Graecam scimus. Inertibus, enim lutulentis, atque crasso limo paludibus obductis extractos, videri de terrae prodire sinubus.* At Mela Latinos etiam auctores id commemorasse scribit: ne Graeca periclitetur fides. Aristoteles l. 6. de Animal. c.14 cum docuisset nonnulla, neque ex animato generari, neque coitu: item eorum, quae neque ouum pariunt, neque viuum, quaedam ex limo, aut arena, aut re aliqua putrefacta in arenae, limiue superficie nante, Apuas, earumque, seu spumam, seu semen inde conflari, apponit haec: Σημεῖον δὲ ὅτι ἐνίοτ' ἐκ τῆς γῆς ἀνέρχεται· ἁλιευομένων γὰρ, ἐὰν ᾖ ψῦχος μὲν, οὐχ ἁλίσκεται· ἐὰν δὲ εὐδία, ἁλίσκεται, ὡς ἐκ τῆς γῆς ἀνιοῦσα· πρὸς τὴν ἀλέαν· καὶ ἑλκόντων, καὶ ἀναξυομένης τῆς γῆς πλεονάκις πλείων γίνεται, καὶ βελτίων· αἱ δὲ ἄλλαι ἀφύαι, χείρους. Iul. Scaliger: *Eam vero*

e terra prodire interdum hoc argumento obseruarunt piscatores, quod frigidis temporibus non capiatur, sed tepore conciliatis, quem de terra emergens captet illa. Quin traheis scalpta humo saepenumero, & copiosiores, & praestantiores capiant. Alia vero apuarum genera deteriora. Nec deerunt fortasse, qui Apua, siue Aphye valere iussa, vt *inutili pisciculo, minimoque* Plinij iudicio lib. 31. c. 8. narratiunculae speciosiori inhient. Strabo lib. 4. Τοῦ δὲ Ῥουσκίνωνος καὶ λίμνη πλησίον ἐστι, καὶ χωρίον ἔφυδρον μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάττης ἁλυκίδων μεστὸν, τὸ τοὺς ὀρυκτοὺς κεστρεῖς ἔχον. *Non procul Ruscinone lacus est* [*Rubresum* Mela vocat, *Rubrensem* Plinius] & *pusillus locus aquosus supra mare salinis abundans, vbi sunt fossiles mugiles.* Neque sunt in limo summo, vt Apuae: Δύο γὰρ, ἢ τρεῖς ὀρύξαντι πόδας, καὶ καθέντι τριόδοντα εἰς ὕδωρ ἰλυώδές ἐστι παραπεῖραι τὸν ἰχθὺν ἀξιόλογον τὸ μέγεθος· τρέφεται δὲ ὑπὸ τῆς ἰλύος, καθάπερ οἱ ἐγχέλυες. *Duos enim, tresue pedes vbi foderis demisso in aquam limosam tridente, eum piscem iustae magnitudinis conficere est, qui anguillarum more, limo pascitur.* Athenaeus lib. 8. ineunte: Πολύβιος δὲ ἐν τῇ τετάρτῃ, καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν κατὰ τὴν Πυρήνην φησὶν ἕως τοῦ Νάρβωνος ποταμοῦ πεδίον εἶναι, δι' οὗ φέρεσθαι ποταμοὺς Ἰλλέβερνιν, καὶ Ῥόσκινον ῥέοντας παρὰ πόλεις ὁμωνύμους κατοικουμένας ὑπὸ Κελτῶν. Ἐν οὖν τῷ πεδίῳ τούτῳ εἶναι τοὺς λεγομένους ἰχθῦς ὀρυκτούς·

ὀρυκτούς· εἶναι δὲ τὸ πεδίον λεπτόγειον, καὶ πολλὴν ἄγρωστιν ἔχον πεφυκυῖαν· ὑπὸ δὲ ταύτην διάμμου τῆς γῆς οὔσης ὑπὸ δύο, καὶ τρεῖς πήχεις ὑπορρεῖν τὸ πλαζόμενον ὑπὸ τῶν ποταμῶν ὕδωρ, μεθ' οὗ ἰχθύες κατὰ τὰς παρεκχύσεις ὑποτρέχοντες ὑπὸ τὴν γῆν, χάριν τῆς τροφῆς (φιληδοῦσι γὰρ τῇ τῆς ἀγρώστεως ῥίζῃ) πεποιήκασι πᾶν τὸ πεδίον πλῆρες ἰχθύων ὑπογείων, οὓς ἀνορύττοντες λαμβάνουσιν. Dalecampius: *Polybius lib.* 34. [perperam apud Mokium parte prima de Aquarum affectionibus excudere Polyb. lib. 24] *historiarum scribit iuxta Pyrenaeos montes Narbonam vsque campos esse, per quos Illiberis, & Ruscino fluuij iuxta ciuitates eiusdem nominis a Celtis habitatas decurrunt, ac in ijs campis fossiles, quos vocant, pisces reperiri. Eius namque loci tenue solum esse, ac subnascente multo gramine herbosum: sub eo vero cum ad duos, tresue cubitos arenosa terra sit, quam admouent aquam fluuij, labi & cum effusa illa pisces sub terra meantes pabuli causa, quod radice graminis impense delectentur, subterraneis piscibus vniuersam oram illam replere, quos egesta humo capiunt.* Et si vetustati fidem commodare nouitas detrectat, Mokius prima parte de Aquarum affectionibus: *In Germania*, inquit, *vltra Albin quibusdam in locis hac aetate effodiuntur pisces.* Plinius lib. 9. c. 57. *Idem tradit* [Theophrastus] *in Paphlagonia effodi pisces*

 gra-

gratissimos cibis, terrenos, altis scrobibus, in his locis, vbi nullae restagnent aquae, miraturque & ipse gigni sine coitu. Humoris quidem vim aliquam inesse, quam puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quidquid id est, hoc certe minus mirabile talparum facit vita subterranei animalis, nisi forte vermium terrenorum, & piscibus natura inest. Atqui praeter vim, quam puteis, ac terrenis scrobibus imputat *P*linius: cur subterraneis e specubus venae, viaeue aquulas qualesquales per opacitatem soli non conuehant cum pisculis vbiubi sidentibus siue in puteis, siue in opimo limo? *Pro*-nuper Orciaci, (quae ciuitas a Catuacorum Duaco proxime dissidet) vidimus ex putei hospitalis imo educi piscem viuum pedalem, cuiusmodi vicinia nullum profert. Seneca ad hanc rationem adspexit qq. Natur. lib. 3. c. 19. *Magnam vim aquarum in subterraneis occultis fertilem foedorum situ piscium. Siquando erupit, affert secum immensam animalium turbam, horridam adspici, & turpem, ac noxiam gustu. Certe cum in Caria iuxta Lorymam vrbem talis exsilisset vnda, periere quicunque illos ederant pisces, quos ignoto ante eum diem coelo nouus amnis ostendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia, & differta, vt ex longo otio corpora: caeterum inexercitata,*

citata, & in tenebris saginata, & lucis expertia, ex qua salubritas ducitur. Nasci autem pisces in illo terrarum profundo, sit indicium, quod anguillae quoque latebrosis locis nascuntur: grauis & ipse cibus ob ignauiam, vtique si altitudo illas luti penitus abscondit. Conimbricenses: *Iuxta Lorum. Larymna* opidum Plinio, *Loryma* locus lib. 5. c. 28. Ibidem c. 16. *Nihil enim vsquam inane est, & stagna obsessa tenebris, & locis amplis. Animalia quoque illis innascuntur: sed tarda, & informia, vt in aëre coeco, pinguique concepta, & in aquis torpentibus situ. Pleraque ex his coeca, vt talpae, & subterranei mures, quibus deest lumen, quia superuacuum est. Inde, vt Theophrastus affirmat, pisces quibusdam locis eruuntur.* Idem cap. 17. *Et sunt qui fabulas putant, piscem viuere posse sub terra, & effodi, non capi. Quam incredibile illis videretur; si audirent natare in garo piscem: & coenae causa occisum esse super coenam, cum multum in delicijs fuit, & oculos, antequam gulam, pauit.* Non est Seneca semigraecus. Illo seculo flos scriptorum fuit: & Seneca Ciceronem, ac Plinium interest, qui Plinius germanitatem Caesarum, atque Imperatorum vidit. Ouid. lib. 3. Trist. Eleg. 10.

Vidimus

Vidimus in glacie pisces haerere ligatos :
Sed pars ex illis tum quoque viua fuit.

De his piscibus Iuuenalis

——— *Neque enim minor haeserat illis ,*
Quos operit glacies Maeotica , ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad ostia Ponti
Desidia tardos , & longo frigore pigros.

Repraesentemus Strabonem lib. 7. vbi Maeotidem percurrit : Ὀρυκτοί τέ εἰσιν οἱ ἰχθύες οἱ ἀπολειφθέντες ἐν τῷ κρυστάλλῳ τῇ προσαγορευομένῃ γαγγάμῃ, καὶ μάλιστα οἱ ἀντακαῖοι δελφῖσι πάρισοι τὸ μέγεθος. *Pisces in glacie derelicti fossiles , gangama capiuntur* [quae retis, qua ventriosum est , pars quaedam est, non loci nomen , vti infauste coniecit vetus interpres] *potissimum antacaei delphinis magnitudine suppares*. Hos Antacaeos *Delphinas* vocat Ouid. l. 3. Trist Eleg. 10.

Tum neque se pandi possunt delphines in auras
Tollere : conantes dura coercet hiems gelu
clausos.

Immania sunt hac in palude aquae supernantis glaciei segmenta , & monticulorum simulacra, ad quae diffringenda dolabra vtebantur , vt mirari hoc Seneca desinat : diffractis effluunt pisces, qui dum libertatem quaeritant , in praetentas retes incidunt. Ita piscatus bonus horum piscium obuenit ope dola-

dolabrae, & gangamae. *Fuſcinula* potius eſt Strabonis *Gangama*. Hoc nominis namque Heſychius explicans dicit eſſe σκεῦος γεωργικὸν ὅμοιον τῇ κρεάγρᾳ, *Inſtrumentum rureſtre fuſcinae ſimile*. Γαγγάμη quid ſit, accipe ab Etymologo: Γαγγάμων γαγγάμονος· σημαίνει δὲ τὸ λαμβάνον δίκτυον. Addito: Ἔςι κυρίως γαγγάμη σαγήνη, ἢ δίκτυον· Ὅθεν καὶ οἱ σαγηνευταὶ γαγγαμουλκοὶ, οἱ σαγηνεύοντες· καὶ γαγγαμεύς τις, ὁ τῇ γαγγάμῃ ἐργαζόμενος. Malit Silburg. Γαγγαμεὺς, ἢ γαγγαμευτής. Heſychius: Γαγγάμη, ἐν ᾧ οἱ ἁλιεῖς συνάγουσι τὰ ὄστρεα· εἴρηται δὲ καὶ γαγγάμη. Rurſum Strabo l. 12. Εὔδοξος δὲ ὀρυκτοὺς ἰχθῦς ἐν τῇ Παφλαγονίᾳ λέγων ἐν ξηροῖς τόποις, οὐ διορίζει τὸν τόπον· ἐν ὑγροῖς δὲ περὶ Ἀσκανίαν λίμνην φησὶ τὴν ὑπὸ Κίῳ, λέγων οὐδὲν σαφές. *Eudoxus foſſiles piſces in Paphlagonia in aridis locis dicens, non determinat locum: in humectis vero circa Aſcaniam paludem ſub regione Cij, nec euidens quidquam dicit.* Viciniam Aſcaniae, & Cij Plin. oſtendit lib. 5. c. 32. Et vt non determinet Eudoxus qua in aridae plaga ſit piſcium prouentus, ob eius indiligentiam res incredibilior nulli videri debet: Determinat Theophraſtus: Οἱ δὲ ὀρυκτοὶ τῶν ἰχθύων· εἰσὶ γὰρ ἐνιαχοῦ καὶ τοιοῦτοι· καθάπερ τῶν περὶ Ἡράκλειαν, καὶ ἄλλοθι τῶν ἐν τῷ Πόντῳ. Vbi additur: Γίνονται μὲν καὶ παρὰ τοὺς ποταμοὺς, καὶ τὰ ἔνυδρα χωράφια. Deinde loculo exſiccato altius terram ſubire, ac in humido paſci, viuere, permanere, cum telluris dor-

ſùm exaruerit, veluti muria conditos. Denique in Ponto concreta glacie merſos inuoluit. Inibi arcana naturae aperit haec: Exundationibus piſces in terra deſtitui, oua parere, ac ſimilem, aptamque generationi materiam, & principialem: tum in tempore piſces oriri, & pauco humido, quod terrae benignitas offert, vitam tueri: eaque ratione pumilos euadere piſculos. Neque locum deſignat Ariſtoteles lib. de Reſpiratione c. 9. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἰχθύων πολλοὶ ζῶσιν ἐν τῇ γῇ, ἀκινητίζοντες μέντοι, καὶ εὑρίσκονται ὀρυττόμενοι. *Quia piſcium multi degunt in terra, immobiles licet, fodiendo inueniuntur.* Cur inibi non ſuffocentur, cauſam e naturae fontibus haurit: ὅσα γὰρ μὴ ὅλως ἔχει πνεύμονα, ἢ ἄναιμον, ἐλαττονάκις δεῖται καταψύξεως. *Quaecunque enim carent pulmone, aut eo exſangui ſunt, minus egent reſpiratione.* Tales piſces hoc genus. Et vt ſint in arida: quemadmodum tellus nunquam tam arida eſt, quin humidi aliquid ſecum gerat, alioqui peſſum iret, cum naturae ſubſiſtentis vinculum ſit humor: ſic qualiquali humido aluntur hi piſculi, & cum preſſior ſit tellus ad reſpirandum refrigerantis aurae non egent, aut minus. D. Ambroſ. lib. 5. Hex. c. 4. *Neque enim, vt omnia huius aëris viuunt ſpiramine: quia hauriendi ſpiritus, & reſpirandi natura his non ſuppetit.* Idem Ariſtoteles lib.

de

de Mirab. Auditis circa Paphlagoniam tales esse pisces in altiori etiam tellure praestantes virtute cum neque aquae in vicino pareant, neque fluuij affluant: sed sola tellus ea pariat animalia. Α'μέσως ante, cum dixisset Heracleae, quae Ponto apposita est, pisces esse fossiles circa fluuiales, humectosque locos, addit euenire nonnunquam, vt desiccatis hisce locis quãdoq. sub terra comprimi, tum magis magisq. arefacta terra persequendo humorem, limum peruadere, tum prorsus arefacta permanere in vdo, velut in lustris, eoq. contentos esse. Quod si ante effodiantur, quam aquae superueniant, moueri tunc. Nempe si aquae occupauerint, cum ijs ferri, & captatorem fallere. Eadem Aristoteli Theophrastus, qui non tantum aquarum exundatione relictos tradit pisces, aut oua, ex quibus oriantur. Λοιπὸν γὰρ δὴ αὐτομάτους φύεσθαι· καὶ τοῦτο συνεχῶς. Α'δύνατος γὰρ ἡ πρὸς ἀλλήλους μίξις. *Reliquum est, vt suapte sponte proueniant, idq; continua successione.* ***Impossibilis*** [difficilis admodum] *enim mutuus coitus*. Nec tam mirum est in arido solo, aut vliginoso pisces esse, quam bonos, ac ἀρετῇ ἀγαθοὺς Philosophi verbo. Neque tam mirum est pisces occuli solo, quam saxorum visceribus, vnde extrahi dapsiles, atque opipari potius queunt, quam ex foeculentis cunabulis. Goropius Becanus multiiugae lectionis vir, quiq. de multis

iudicio acerrimo disseruit lib. 3. Niloscopij pag. 241. haec: *In litore Anconitano saxa magni ponderis quinquaginta, & plurium etiam librarum e mari trahuntur: his colos, & constitutio exterior ea est, quae lapidi Aetiti* &c. *Rumpuntur haec saxa maioribus malleis ferreis magna vi impactis .... quo pisciculi delicatissimi extrahuntur eiusdem generis cum Solenibus, quas cappas longas Veneti appellant: sed eo delicatiores, quod non aqua marina, sed rore quodam tenuissimo per lapidem imbibito pascuntur. Hi plures numero ad viginti, modo plures, modo pauciores ita saxo includuntur, vt singulis suus sit nidus, ad magnitudinem, & figuram piscis omnibus lineamentis respondens. Inter nidos saxeo interstitio relicto, ex his veluti e vaginulis rupto lapide eximuntur integri Solenes ad palatum, & lumbos delicatorum plurimum facturi. Quod si in his saxis viuos, absolutosque cum vnguiformi sua fistula: quid sub terra? sub limo, & coeno?* Theophrastus: Παραπλήσιον δὲ ἐςι τούτῳ καὶ ἐπὶ τῶν ἐκπηγνυμένων ἐν τῷ Πόντῳ, ὅθεν περιλαμβάνονται τῷ κρυςάλλῳ καὶ οὐ πρότερον αἰσθάνονται, καὶ κινοῦνται, πρὶν εἰς τὰς λοπάδας ἐμβληθῆναι, καὶ ἕψεσθαι. Πάντων δὲ μάλιςα δοκεῖ πάσχειν τοῦτ' ὁ κωβιός. Interpres: *Atque huic non est absimile, quod in Ponto accidit, vbi gelati pisces capiuntur in glacie, qui non ante aut mouentur,*

mouentur, aut sentiunt, quam in ollis positi sint, & elixentur. Quod prae caeteris gobionibus accidit. Ea re dictum Senecae lib. 3. Naturalium qq. c. 17. *Non cum retibus aliquem, aut cum hamis: sed cum dolabra ire piscatum.* Ibidem: *Et sunt, qui fabulas putant, piscem viuere posse sub terra, & effodi non capi?* Tandem ad vmbilicum hae vt perueniant obseruatiunculae, renarro tibi, Lector beniuole, ex Plinio lib. 9. c. 57. *Piscium genera etiamnum a Theophrasto mira produntur. Circa Babylonis rigua decedentibus fluuijs in cauernis aquas habentibus remanere. Quosdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes crebro caudae motu, contraq; venantes refugere in suas cauernas, & in ijs obuersos stare. Capita eorum esse raiae marinae similia, reliquas partes gobiorum, branchias vt caeteris piscibus. Circa Heracleam, & Cromnam, & multifariam in Ponto vnum genus esse, quod extremas fluminum aquas sectetur, cauernasq; faciat sibi in terra, atque in his viuat, etiam reciprocis amnibus siccato litore. Effodi ergo: motu demum corporis viuere eos approbante.* Quae paene verbatim expressa sunt ex Aristotele libro de Mirabilibus auditis: Φασὶ δὲ καὶ περὶ Βαβυλῶνά τινες ἰχθύδιά τινα μένειν ἐν ταῖς τρώγλαις ταῖς ἐχούσαις ὑγρότητα ξηραινομένου τοῦ ποταμοῦ· τούτους ἐξιόντας

ἐπὶ τὰς ἅλως νέμεσθαι, καὶ βαδίζειν ἐπὶ τῶν πτερύγων, καὶ ἀνακινεῖν τὴν οὐράν· καὶ ὅταν διώκωνται, φεύγειν· καὶ εἰσδύντας ἀντιπροσώπως ἵστασθαι· πολλάκις γὰρ προσιέναι τινας, καὶ ἐρεθίζειν. Ἔχουσι δὲ τὴν κεφαλὴν ὁμοίαν βατράχῳ θαλαττίῳ, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα κωβιῷ, βραγχία δὲ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἰχθύες. Retulit haec omnia verbatim Theophraſtus in ſuum de piſcibus in ſicco degentibus libellum. Vbi & de Exocoeto: Τοῦτον γάρ φασιν ὁσημέραι ποιεῖσθαι τὴν κοίτην ἐν τῇ γῇ. Atque ex hac *dormitione extra* mare *Exocoeti* nomenclatio. Plin. l. 9. c. 19. *Miratur & Arcadia ſuum Exocoetum, appellatum ab eo, quod in ſiccum ſomni cauſa exeat.* Attexit Plinius: *Exeunt in terram & qui marini mures vocantur, & polypi, & murenae. Quin & in Indiae fluminibus certum genus piſcium, ac deinde reſilit.* Opinatur inſuper vti quidam piſces in ſtagna & amnes tranſeunt, vt tutae ſtationi foetum committant, vitentque beluarum ferociam: eodem conſilio quoſdam terrae ſe credere. At de his quoque ſunt illa Theophraſti: Τὰ δὲ ἐν Ἰνδοῖς ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν γῆν ἐξιόντα, καὶ πηδῶντα, καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ οἱ βάτραχοι. Tantundem Athen. lib. 8. & amplius in aquam terrore redigi, repetitque de Exocoeto hiſtoriam, & appellationem. Ioſ. Acoſta l. 3. c. 15. In inſulis Barlouenti, Cubae, S. Dominici, Ditiportus, & Iamaici piſcis Manatus vocitatur, alieno a piſci-

a piſcibus corporis filo. Animal eſt viuiparum, mammoſum, & in ſobolis alimentum lactis foetum eſt: paſcitur gramen ſilueſtre, ab ingenio plurimum in aquis ſe tenet: eapropter eodem iure, quo piſculenta, eſitant. Caro illi & vitulo Europaeo terreſtri eodem ſapore, & guſtu. Vides quae Plinius, ſi modo non lacer eſt, praetermiſerit, & quanta fide Ariſtotelem reddiderit. Siquid de piſcibus amphibijs, geſtis videre, i ad Athenaeum lib. 8. c. 2. & Plinium lib. 9. c. 57. De piſcium pluuia docebit Euſtathius ad Iliadem primam ex Phaenia, & Athenaeus lib. 8.

CAP. X.

Sal Terrae vbi locorum.

MIſſo ſale maris vſitatiſſimo iuxta, atque cognitiſſimo, Salem erutis iam de ſolo piſcibus, ne putiſcant, ex eodem ſolo quoque effodiamus, & offundamus: nam *totis corporibus nihil eſſe vtilius ſale, & ſole* ſcripſit Plinius, cuius & illa ſunt l. 31. c. 7. *Ergo hercule vita humanior ſine ſale nequit degere: adeoque neceſſarium elementum eſt, vt tranſierit intellectus ad voluptates animi quoque. Nam ita Sales appellantur: omniſque vitae lepos, & ſumma hilaritas,*

hilaritas, laborumq́; requies non alio magis vocabulo conſtat. Honoribus etiam, militiaeque interponitur, Salarijs inde dictis magna apud antiquos auctoritate, ſicut apparet ex nomine Salariae viae, quoniam illa ſal in Sabinos portari conſueuerat. Ancus Marcius rex ſalis modia ſex millia in congiaria dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiam pulmentarij vice vſos veteres auctor eſt: eſitaſſe enim ſalem cum pane, & caſeo, vt prouerbio apparet. Maxime tamen in ſacris intelligitur auctoritas: quando nulla conficiuntur ſine mola ſalſa. Praeclara ſalis commendatio.

Non defuere antiquitus, qui terrae Salem nullum ſcriberent, quia non viderant, nec aliunde norant: alij non aequa cum marino vi pollere ſunt opinati. Verum quid Antiquitatis ſecretarij ſuper ſale foſſitio in monimenta coniecerint, animaduerte. Ac in primis Galenus lib. 8. de Facul. Simpl. Medicam. de ſalibus: Ε'ισὶ δὲ καὶ οἱ ὀρυκτοὶ καλούμενοι, τῷ τῶν μεταλλικῶν φαρμάκων περιλαμβανόμενοι γένει: *Sunt & Sales foſsitij dicti, quod metallicorum medicamentorum genere comprehendantur.* Quem & lib. 4. vide. Varrro lib. 2. de RR. *Melior ſal foſsilis, quam marinus.* Eadem paene eſt Dioſcoridis cenſio lib. 5. Τῶν δὲ ἁλῶν ἐνεργέστερον μὲν ἐστι τὸ ὀρυκτόν: *Inter ſales virtute*

praeſtat

praeſtat foſsilis. De quo cenſeant, velim, naturae myſtae. De terra terrenus oritur craſſiuſculus, ne dixerim viſcoſior, & corpulentior, ideoque durabilior, quae Salis laus eſt non vltima. Contra marinus, vtpote ex vnda maris concretus, videtur ſubtilior, penetrabilior, ac ſe in animalium carnes poroſas inlatebrare penitius: eoque plus ad eorum ſalutem conferre virium: qua cauſa Strabonis, Plutarchi, Euſtathij iudicio *Salem diuinum* dictum Poëtae principi: ſicut Platoni θεοφιλέστατον, Lycophroni Α'γνίτλω ob ſanctimoniam teſte Euſtathio, non ob caſtimoniam: γεννητικὸν γὰρ. Vide Plutarch. tom. 2. probl. 10. lib. 4. Ideo Sacerdotes Aegyptiorum Salis abſtinentiam ſubſidium rebantur eſſe caſtitatis.

Numidas Salluſtio laudatos, quod *neque ſalem, neque alia gulae irritamenta haberent*, alios item populos Tireſiae indicatos,

——— οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν
Α'νέρες, οὐδέ θ' ἅλεσσι μεμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν,

ſuſque, deque habemus: contra quibus mens diuinior, ijs eſt Salis vſus quotdiebus, aut eſus. Auctior illa Euſtathij commendatio ad Iliadem decimam: Ε'ξ ἁλὸς καταπάσσων βρῶμα, ἡδύταΐον αὐτὸ ποιεῖ, καὶ τὸν ἐν μεγίσταις ὄντα λύπαις πείθῃ φαγεῖν: *Sale cibum ſpargens maximam*

suauitatem adhibet, maximaque occupatus tristitia vt edat, perficit. Causa, cur Salem θρίγκωμα τροφῆς vocitarit Plutarchus problemate 10. l. 5.

Imo facilius ex terreo, quam ex aqueo sal coalescit. Nam humidi secretio constipationi praeit, ac necessaria est. Aristoteles Meteor. lib. 4. cap. 10. Οἱ μὲν γὰρ ἅλες ὑγροῦ μόνου στερήσει πήγνυνται, καὶ ὅσα εἰλικρινοῦς γῆς. Interpres: *Quae terra sincera constant.* Totum: *Sales humidi solius priuatione concrescunt, & quae ex terra cumque sincera sunt*, absque admistione humidi. Quare c. 7. effatur haec: Οἱ ἅλες γῆς εἰσι μᾶλλον: *Qui e terra sunt, Sales potissimi.* Atque vt sint haec, sal tamen absque dulci non confit. Plin. l. 2. c. 12. scribit *Pluuias salinis aquas vtiliores esse, quam reliquas: nec fieri salem, nisi admistis dulcibus.*

Quibus tandem in regnis, regionibus locis Salis est prouentus? In ea quaeramus primum regione, vbi mira omnia aut oriuntur, aut felicius oriuntur, aut finguntur. Fossicium salem refodit ex India terra Strabo lib. 15. Φασὶ δὲ ἐν τῇ Σωπείθους χώρᾳ ὀρυκτῶν ἁλῶν ὄρος εἶναι, ἀρκεῖν δυνάμενον ὅλῃ τῇ Ἰνδικῇ: *Aiunt in Sopithis regione fossilis esse montem salis, qui toti Indicae satis esse possit.* Qui mons? &, si tanta eius est amplitudo, quantae ex eo opes? Vtrumque Plinius euoluat lib. 31. c. 7. *Sunt & montes natiui Salis,*

vt

ut in Indis Oromenus, in quo lapidicinarum modo caeditur renaſcens: maiuſque regum vectigal ex eo eſt, quam ex auro, atque margaritis. Eiuſdem ex metalli prouentu vectigal anniuerſarium Regi terrae Galliae prope colligitur infinitum, ac Burgundiae Duci proportione.

A Thebis Aegyptijs, qua ad Herculis itur columnas, ſupercilium montis eſt dierum decem iter longum, vbi ἁλός ἐστι τρύφεα κατὰ χόνδρους μεγάλους ἐν κολωνοῖσι: *Salis fruſta ſunt velut ingentes grumi in tumulis*, Herodotus lib. 4. Poſt pauca meminit alterius tumuli Salis Ammonio ſimilis propter Aegilam, Altrinſecus poſt Aegilam collis alius occurrit emenſis viam dierum decem ſalis foecundus. Statuit eiuſdem metalli feracem tumulum quoque apud Atlantas populos, quin Atlantem ipſum montem Salis auctum diuitijs memorat: Ἔχεται δὲ τοῦ ἁλὸς τούτου ὄρος, τῷ οὔνομα Ἄτλας: *Sequitur autem Salis mons, cui nomen Atlas.* Ibidem ad Herculeas columnas: Ἔστι δὲ ἁλός τε μέταλλον ἐν αὐτῇ. Inſigne additamentum de Libycis *Salibus*: Ὁ δὲ ἅλς αὐτόθι καὶ λευκός, καὶ πορφύρεος τὸ εἶδος ὀρύσσεται: *Sal ijs e locis & albus, & purpureus in ſpeciem effoditur.* Noto τὸ εἶδος, ſpecie, figuraque ſeruata: nam tritus alibi decoloratur. Apud Luſi-

tanos, inquit Strabo lib. 3. Ἅλες πορφυροῖ, τριφθέντες δὲ λευκοί: *Sales purpurei: triti vero albi.* Est & *Centuripis*, quae Siciliae vrbs est, *purpureus*, inquit Plinius anterius.

Libyae deserta ventorum turbinibus, ac procellis, hominumque solitudine cur plerique tam despicabilia: si iuuandis, alendisque hominibus, & amicitijs sancte colendis salem progerminant? Plinius inante: *Quo exemplo postea inter Aegyptum, & Arabiam etiam squallentibus locis coeptus est inueniri detractis arenis: qualiter & per Africae sitientia vsque ad Ammonis oraculum.* Ex hoc & species noua, & appellatio. Ibidem: *Cyrenaici tractus nobilitantur Ammoniaco, & ipso, quia sub arenis inuenitur, appellato.* Ἄμμος, *Arena*: vnde & *Iupiter Ammon. De Ammoniaco* i ad Herodotum lib. 4. Dioscoridem lib. 5. Et Pelusij lutus meretur honorem ex Sale, quem inibi regia reperit industria Ptolomaei regis, *cum castra faceret*, inquit Plinius.

In Carmania ὄρη τε εἶναι δύο, τὸ μὲν ἀρσενικοῦ, τὸ δὲ ἁλός: *In Carmania duos esse montes, Arsenici vnum, Salis alterum*, Strabo, atque Eustathius.

Apud Bactros amnis Ochus, & Oxus ex appositis

ſitis montibus deferunt Salis ramenta, Plin. lib. 31. c. 7. Ergo ijs in montibus ſal, quem abradunt, conuerruntque amnes confluuij.

Vtica *Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byrſae*

magnifice a Silio Italico circumſpicitur: Plinio vero a ſalis tumulis, lib. 31. cap. 7. *Africa circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem: qui vbi ſole, lunaq́ indurauere, nullo humore liqueſcunt, vixq́ etiam ferro caeduntur.*

In Hiſpania quoque citeriore Egelaſtae caeditur, glebis paene tranſlucentibus, cui iampridem palma a pleriſque medicis inter omnia ſalis genera perhibetur, Plinius haec.

Calupenam, Camiſenamque Strabo nobilitat ἐχούσας ὀρυκτοὺς ἅλας lib. 12. a *Sale foſsicio*. Eodem libro: Εἰσὶ δὲ ἐν τῇ Ξιμένῃ ἅλες ὀρυκτοί: *Ximene ſales habet foſsiles.*

Τάττα ἁλοπήγιόν ἐστιν αὐτοφυές ſcribit lib. 12. Strabo, quae etſi palus eſt, Salque eius ex aquis concreſcit: tamen adiecta miracula non deſerant hunc locum. Eo deiecti funiculi in circulum efformati, ſalis coronam imaginem extrahenti reddunt, & auiculae ſi Tattae paludis aquis alas irrorentur, ipſa conſtrictione concidunt.

Nequis inusitati nominis ratione offensus reponat, Λιμνοθάλαττα, illusus Strabonis loco lib. 7. Τούτων δὲ ὑπέρκειται λιμνοθάλαττα ἁλοπήγιον ἔχουσα, vetat Plinius (non enim huic pedi cothurnus ille conuenit) cui Plinio lib. 31. c. 7. & 9. *Sal Tattaeus* curae fuit. Vetat quoque Dioscorides lib. 5. Εὐτονώτατον δὲ αὐτοῦ ἐστι τὸ Φρύγιον καλούμενον τὸ Ταττᾶιον: *Valentissimus vero ibi est Sal Phrygius, quem Tattaeum dicunt.*

Himera Siciliae flumen est (quo super in Silianis satis, superque scripsimus) ab eo non procul terram esse, *vnde sal foditur*, testatur Vitruuius lib. 8. c. 3. cuius vox est *Salifodina*, vt e solo notis effodi salem.

Halys fluuius (cui Salis fossicij praestantiá nomen attulit) erumpit ex loco, ἔνθα ὀρυκτοὶ ἅλες εὑρίσκονται. Notat Eustathius ad Dionysium, hausitque e Geographo lib. 12. Ἡ τοῦ Ἅλυος ἐκβολὴ ποταμοῦ ὀνόμασται δὲ ἀπὸ τῶν ἁλῶν, ἃς παραῤῥεῖ: *Halyos fluuij ostia nomen habent a Sale, quod praeterlabitur.* Addo Antigonum c. 173. *in Citto paululum exhausta terra sales inueniri.* Attexo quorundam opinione Ἅλιον πεδίον scribi apud Homerum in Bellerophontis historia παρὰ τὸ ἅλα, ὃν φέρει, *ob salem, quem fert* commentantis ore.

Cappadocae etsi vetere prouerbio inter τρία κάππα

κάκιστα

κάκιστα connumerati infamentur, Salis tamen diuitijs e telluris gremio lectis cohoneſtantur. Plinius: *Effoditur & e terra, vt palam eſt, humore denſato, in Cappadocia.* Modum addocet: *Ibi quidem caeditur ſpecularium lapidum modo. Pondus magnum glebis, quas micas vulgus appellat.* Addit colorem, addit odorem: *In Cappadocia rufus effoditur, tranſlucidus, & odoratiſsimus.* Straboni lib. 16. Εἰσὶ δὲ ἅλες εὐώδεις ἐν Ἄραψι, ὥς φησι Ποσειδώνιος: *Sunt Arabibus Sales bene odorati Poſidonij teſtimonio.* Poſidonij nares aura Arabicarum mercium, & prouentuum aura potius afflatas conijcerem, quam Salis: ni idem Strabo lib. 17. Nomadum Ægyptiorum Salibus idem precium faceret.

Epirotas apud ἅλες εὑρίσκονται, διον ὀρυκτοί, Euſtathius in Odyſſ. Α cuius totos commentarios paene puer perlegi.

Goropius naturae obſeruator Niloſcopij lib. 3. haec obſeruitauit: *Halae ad Oenum altiſsimum montem vidi totum e ſale conſtare.* Praeterea: *In Galathanis Pyrenaei radices copioſum ſalem ſubminiſtrant.*

Hauſimus e terra Salem: eumne generationi noxium, an vtilem? De Sicimis ſacra monimenta teſtantur Iudic. c. 9. *Oppugnabat vrbem, quam cepit*

[Abi-

[Abimelech] *interfectis habitatoribus eius: ipſaque deſtructa, ita vt Sal in eas reſpergeret.* Prorſus vt ſterileſceret ſolum, eiuſq. vrbis intermoreretur memoria. Nam ſi aedificationibus ſublatis ſolum ingenio ſuo relictum reſtitiſſet, fieri potuit, quod de Troia lepidiſſimo Poëtarum cantatum eſt:

Nunc ſeges eſt, vbi Troia fuit, reſecandaque falce
Luxuriat Phrygio ſanguine pinguis humus.

Pari infortunio χωρίον ἁλίπαστον, ἐξ ἐπιβολῆς τινος πρὸς τὸ μὴ φύειν καρπὸν legas apud Euſtathium. Ratio, Terrae ſuccum, & pinguedinem exedit. Idque duabus ex cauſis, Calore, Siccitate. Gemina pſalmo 106. *Poſuit terram fructiferam in ſalſuginem a malitia inhabitantium in ea.* Notauit etiam Seruius ſatum ab Vlyſſe Salem ex inſaniae ſimulatione tritici vicem: eo namque facinore ſpem meſſis incidebat in ſemine, quod ſapientiae inimicum eſt. Neque vanum hoc Plinij lib. 31. cap. 7. *Omnis locus, in quo reperitur Sal, ſterilis eſt, nihilque gignit.* Caſſiodorus lib. 2. *Salem generet ſterilem.* Huic adagioni locus: *Litus arare.*

Nihilominus campis Sale refertis Garamantes fertilitatem ſuperimpoſita humo conciliabant Herod. l. 4. Γαράμαντές ἐστι ἔθνος μέγα ἰσχυρῶς, οἱ ἐπὶ τὸν ἅλα γῆν ἐπιφορέοντες οὕτω σπείρουσι: *Garamantes ſunt gens admodum magna, qui ſalem terra importata obruunt, tum ſeminant.*

Hac

Hac ratione, induſtriaque euertas adagionem, litorique fruges reddas: niſi forſan relabens aeſtus ſalſiorem aggeſtam humum redderet. In Britania quoque agreſtium laudat induſtriam Eraſmus, qui ſitientiſſimas arenas cogant ferre triticum. Leuinus Lemnius lib. 2. cap. 36. *Agris quoque ſterilitatem eo* [ſale] *expugnant: vbi plus ſatis paluſtres ſunt, atq. vliginoſi.* Neque ſubſtratum Sal ſationem parce adiuuat: ſolum namque incalfacit, humidius caſtigat, & excoquit: dum ne quid ſupra modum. Sal enim etſi ἄλλων ὄψων ὄψον, καὶ ἥδυσμα ſit apud Plutarchum: ſi tamen eſus exuberet, venenum praeſens eſt. D. Auguſt. lib. 2. de Moribus Manichaeorum c. 8. *Salem immoderatius acceptum quis non venenum eſſe clamauerit?* Salis igitur vis magna litori infuſa fruges praepedit naſcituras: ſiquae emicant, interimit: moderatio iuuat indolem loci, neque auari agricolae ſpem fallit.

Expendendus hic nobis Theophraſtus l. 2. de cauſis Plantarum c. 7. p. 240. Ὅσα δὴ πρὸς αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ φύεται, χρῆται πῶς τῇ ἁλμυρίδι πρὸς εὐσθένειαν, καὶ τροφήν: *Quaecumque propter mare oriuntur, ſalſilagine quodammodo ad vires, & alimentum vtuntur.* Apponit rationem nec inſulſam, nec optimam: Ἔοικε γὰρ καὶ τοῦτο ἴδιόν τι γένος εἶναι: *Videtur enim*, inquit, *proprium hoc genus*

esse. At non est. Ratio vera: Quia radices altius actae succo aluntur percolato, qui percolando mitescit, partemque salsi exuit. Hoc indicat Theophrastus ipse: Τὰ δὲ ἁλικὰ τῶν ὑδάτων ὕδατα τρέφει μὲν καὶ τὰ ἔγγεια· χεῖρον δὲ τῶν γλυκέων· ἀναυξῆ γὰρ ποιεῖ, καὶ ἐπικαίει: *Aquarum salsae alunt, & quae in terra: minus vero quam dulces. Nam illae salsulae incrementum impediunt, & adurunt.* Sic in ora Belgij, & Zelandiae maritimis succrescunt arbores non a salso propritim altae, sed ab humore mitigato, & per venas subterraneas excribrato. Neque inficiandum hoc plantarum aliquarum esse ingenium, vt salso laetentur. Sic palmis prosunt ἅλες προβαλλόμενοι succi natiui vicinia. Iuuātur & salsis Brassica, Beta, Ruta, Eruca, Theophrastus.

Neque satorum procreationi conducit Sal: verum etiam animantium foeturae. Praesignis est in decimo Plutarchi problem. nota l. 5. Τὸν ἅλα οὐκ ὀλίγον πρὸς γένεσιν συνεργεῖν οἴονται: *Salem non mediocriter generationi conferre opinantur.* Οἱ γοῦν τοὺς κύνας φιλοτροφοῦντες, ὅταν ἀργότεραι πρὸς συνουσίαν ὦσιν, ἄλλοις τε βρώμασιν ἁλμυροῖς, καὶ ταριχευτοῖς κρέασι κινοῦσι, καὶ παροξύνουσι τὸ σπερματικὸν αὐτῶν ἡσυχάζον. *Quibus igitur canum alendorum cura non postrema, cum in venerem segniores sunt, alimentis salsis, & muria conditis carnibus languentem, ac feriatam proseminandi vim cient, irritantque.* Gregorius M. hom.

17. in Lucam: *Saepe videmus, quod petra Salis brutis animalibus anteponitur, vt ex eadem Salis petra lambere debeant, & meliorari.* Docet hoc experientia noua Plutarcho ſignata: Τὰ δὲ ἁλιηγὰ πλοῖα πλῆθος ἐκφύει μυῶν ἄπλετον, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι τῶν θηλειῶν, καὶ δίχα συνουσίης κυουσῶν, ὅταν τὸν ἅλα λείχωσι: *Nauigia ſalem vehentia murium vim producunt immanem, & quod adſerunt nonnulli, foemine Sale lincto abſque coïtu foetantur.*

Probabile quoque addit feris pruritum ſalſilaginem ingignere, animanteſque in venerem excire. Hac ratione non vana eſt fabula de Venere Anadyomene toties a Plinio, aliiſque nobilitata, picta, ficta: neque ſolum in mare, ſed in marem quoque *ius habet orta mari*, eaque cauſa Ἀφροδίτη nominatur paſſim, Ἀφρογενὴς a Clemente in Protreptico, Oppiano Ποντογένεια, Nonno Θαλασσόγονος, & Ἁλιγενὴς agnominatur. Ea namque fabula τὸ τῶν ἁλῶν γόνιμον αἰνίττεται, inquit Plutarchus. Adde marinos deos liberorum plurimorum parentes fingi. Neque animantium, quae in coelo verſantur, aut in ſolo, foecundius vllum eſt genus, piſcibus in ſalo, generationem maritimo Sale impenſius procurante. Ex quo eſt illud Empedoclis: Φῦλον ἄμουσον ἄγουσα πολυσπερέων κεμμασηνῶν: *Agens mutorum genus piſcium ſpermate abundantium.* Suntque

 in

in omni paene genere piſcium examina, turmae, & vndantes vberrime populi. Eo factum, vt Iudaeis multiplicare ſit רגש, ac ſi animalia nulla piſce felicius, auctiuſque proueniant.

Vti Plinius animantes Sale ad paſtum irritari tradit: ita ſapientiae corculum Ariſtoteles oues Sale pingueſcere, valeſcere, vberiores eſſe. Plin. lib. 31. c. 7. *Quin & pecudes, armentaque, & iumenta Sale maxime ſolicitantur ad paſtum.* Sapiens lib. 8. c. 13. Hiſtor. Animal. Διδόασιν ἅλας διὰ πέντε ἡμερῶν μέδιμνον τοῖς ἑκατόν· γίνεται γὰρ ὑγιεινότερον οὕτω, καὶ πιότερον τὸ ποίμνιον: *Per dies quinque Salis medimnum dant centenis ouibus; ea ratione grex ſaneſcit, & pingueſcit.* Addit: Τοῦτο γὰρ καὶ γάλα ποιεῖ πλεῖον: *Sal enim copiam lactis auget.* Item: Ἁλιζόμεναι μείζω τὰ οὔθατα ἴσχουσι: *Sale paſtae ouiculae grandiora demittunt vbera.* Ac generatim cum pinguiores euadant olea, oleaſtro, vicia, palea, herba: pinguiores erũt his pabulis ἅλμῃ περιρρανθεῖσι, *ſalſugine prius roratis.* Delibauit haec vniuerſa e Philoſopho loco non vno Euſtathius.

Cum vero in tam varios vſus Sal impenditur, conſumitur, eiuſque annona fit carior: eo inuentae ſunt artes Salis factitandi, cuius facticij de generibus adiri poteſt Langius 32. Variarum, & Leuinus Lemnius. Ne tamen artem ſpretim habuiſſe videamur,

mur,

mur, dico e Varrone lib. 1. de RR. c. 7. in Gallia Transalpina intus ad Renum, *vbi Salem nec fossicium, nec maritimum habent, sed ex quibusdam lignis combustis, carbonibus salsis pro eo vtuntur.* Quibus e lignis? Plinius lib. 31. c. 7. *Quercus optima, vt quae per se cinere sincero vim salis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuso liquore salso carbo etiam in Salem vertitur.* Addito: *Quicunque ligno confit Sal, niger est.* Hunc tu Romane caueto.

Haec est Salis per artem nouandi, atque amplificandi ratio: verum in re propemodum omnium saluberrima ne parcius succurrisse videretur natura, aut naturae Deus, qui indiscriminatim solis radijs benigne probos, improbos illustrat: quemadmodum ales Arabiae suo reparata busto sese reseminat: vt in Aethaliae fossis ferri recrescit seges: vt in Paro marmor: vt *in Vulcanijs insulis naturae inextricabilis potentia tantum crementi rupibus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit* Cassiodoro scribente: vt de campis Mantuanis Poëtae Mantuani testimonium est:

——— *Quantum longis carpent armenta diebus,*
Exigua gelidus tantum ros nocte reponet:

quod de Roseae campis potissimum interpretatur Varro lib. 1. de RR. c. 7. Sic, sic ex Sale terreno

quantum tollis, tantum nec multo post alibi reparatur. Cato cum de Hispanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, verba haec posuit: *Sunt in his regionibus ferrariae argentifodinae pulcerrimae: mons ex Sale mero magnus: quantum demas, tantum accrescit*, i ad Gellium lib 2. c. 22. Vidisti quoque inante ex Plinio *natiuum Salem* renasci in Oromeno monte. Idem Plinius lib. 31. c. 7. de Aspendio Sale: *Aliud etiam in eo admirabile, quod tantundem noctu subuenit, quantum die auferas.*

Porro quia dixit Sophus lib. 4 c. 7. Meteor. οἱ ἅλες γῆς εἰσι μᾶλλον: *Magis est, vt e terra Sal sit:* Salem terrae, pelagio potiorem esse non vana coniectura est, quae ex compositione quoque deprehenditur. Nam τὸ προηγούμενον est Salem humidi secretione fieri: aqua ipsius humor est, terra precario humore donatur: ex quo fit, vt Sal de terra valentior, de aqua paulo deterior emergat. Vnde vlterius consit terrestrem tugurijs, & agrestium casis commodiorem eo esse, qui ex aqua exprimitur. Quaedam enim nationes e Sale aedificia sibi oblimauerunt. Strabo lib. 16. χαλδαίων οἰκούντων τὴν ἁλμυρίδα, καὶ ἐχόντων ἁλίνας τὰς οἰκίας, ἃς ἐπειδὴ λεπίδες τῶν ἁλῶν ἀφισταμένας κατὰ τὴν ἐπίκαυσιν ἐκ τῶν ἡλίων, συνεχεῖς ἀποπίπτουσι, καταῤῥαίνοντες ὕδασι πυκνὰ τοὺς τοίχους συνέχουσιν. *Chaldeis, qui*

qui locos ſalſos habebant, & domos e Sale, quas vbi Salis ſquamulae a ſolibus adurentibus ſeparatae continuo defluunt, aquis irrigantes denſiores parietes conſtipant. Herodotus lib. 4. de incolis ad Herculeas columnas: τὰ δὲ οἰκία· τούτοισι πᾶσι ἐκ τῶν ἁλίνων· χόνδρων οἰκοδομέαται: *His omnibus domicilia conſiunt ex maſſa Salis.* Plinius lib. 5. c. 5. *Inter Naſamones, & Troglodytas gens Hammanientum eſt, quae Salibus domos exſtruunt, quos in modum cautium e montibus excitatos ad vſum aedium caementicijs nectunt ſtruibus. Tanta ibi huiuſce venae copia eſt, vt tecta faciant e ſalinis.* A quo ſuatim mutuatus eſt Solinus c. 41. Idem Plinius lib. 31. c. 7. *Carrhis Arabiae opido muros, domoſq; maſsis Salis faciunt, aqua ferruminantes.* Verum Herodotus muros ex Sale, aqua ſolui dequeritur. vter verior? An diuerſis ex principijs Sal coactus ferruminatur hic aquis, illic ſoluitur:

Limus vt hic dureſcit, & haec vt cera liqueſcit? Sic quidquid recipitur, pro modo, ac ratione ſubiecti, recipitur. Aceto rupes Alpinae diffractae ſunt: Cleopatre vnio liquitur: aſſerculi concerpuntur: aceto firmantur viſcera, lina, cruſta, alia. An pluuiae aquae ex alto labenti rapidior aedificata deſtruendi vis? Vtut ſit, non videntur congeſtae e Sale caſae, niſi e terreſtri.

Pro

Pro ſalinis non ſecus, ac pro aris, fociſque olim decertatum Autariatas inter, ac Ardiaeos Strabonis lib. 7. Item apud Tacitum lib. 13. *Nerone imperante inter Hermunduros, Cattoſque certatum magno proelio, dum flumen gignendo ſale foecundum, & conterminum vi trahunt.*

Poëtae principi cur dictum Α'λὸς θειόιο, paene dictum eſt primore pagella: aliquidne celſius, aut ratio diuinior? Leuitici c. 2. Πᾶν δῶρον θυσίας ὑμῶν ἁλὶ ἁλισθήσεται· ὀυ διαπαύσατε ἅλας διαθήκης κυρίου ἀπὸ θυσιασμάτων ὑμῶν. Vulgata: *Quidquid obtuleris ſacrificij, ſale condies, nec auferes ſal foederis Dei tui de ſacrificio tuo.* Huius loci myſticam interpretationem ex Macarij Aegyptij hom. 1. pono Latine, leuior ſit vt lectio: *Vos eſtis ſal terrae*, inquit Dominus. *Terram hominum animas vocans. Nam animis hominum coeleſte Spiritus Sal ſubminiſtrauerunt, eos condientes, incorruptos, & immunes a foetore multo reddentes. Nam ſicut carnes, ſi Sale carent, putiſcunt, ac foetore multo replentur, & in carnem putentem vermes ſubrepunt, ibi ſtabulantur, pabulum ſumunt, latebras habent: vt vero Sal inſperſum fuerit, tolluntur, pereuntque, qui inibi vermes paſcitabant, & odor foetens vaneſcit. Nam Salis natura vermes interimendi vim potitur, & foetorem abigendi: Eodem*

Eodem modo anima quaeuis, quae Spiritu S. condita non fuerit, experſq́ coeleſtis fuerit Salis, hoc eſt, quae virtutis diuinae particeps minime fuerit, putiſcit, & cogitationum nequiorum foetore multo adeo repletur, vt ab hac cogitationum vanarum, & tenebricoſarum, & paſsionum in eiuſmodi anima habitantium graueolentia Dei vultus diuertatur, mali, diriq́ vermes, ſeu nequitiae ſpiritus, & virtutes tenebrarum in ipſa inambulent, in ipſa habitent, latibulum habeant, repant, ipſam corrodant, & corrumpant. Putruerunt enim, inquit, *& corruptae ſunt cicatrices meae. Statim vero vt ad Deum refugerit, crediderit, vitaeq́ Salem poſtulauerit bonum illum, & amicum homini Spiritum, tunc aduentans coeleſte Sal, vermes illos diros interimit, vaneſcit graueolentia, ſuaeq́ virtutis efficacitate perpurgat ipſam: & ſic vbi ſana, & incolumis a vero Sale euaſerit, in vſum, miniſteriumque coeleſti domino cedit. In Lege idcirco exemplo hoc vtebatur Deus, iuſſo omne ſacrificium Sale ſaliri.* Paria congerit idem Macarius hom. 24. Ὥσπερ ἐὰν ᾖ κρέα, καὶ πᾶσαν μὲν αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιήσεταί τις, μὴ ἁλίσῃ δὲ ἅλατι τῷ τῶν σκωλήκων ἀναιρετικῷ, καὶ δυσωδίας ἀφανιστικῷ, ὄζει, καὶ σέσηπται τὰ κρέα, καὶ ἀχρήσιμα γένηται τοῖς ἀνθρώποις. Reſtantia perlegat, cui volentia.

CAP. XI.

Vtrum Sicilia cum Italia vniter iuncta vnquam fuerit? an post discreta?

FAmigeratam de Siciliae ab Italia distractionem vanis coniecturis infirmare Valgarnera molitur, cuius vestigia recalcat Cluuerius lib. 1. de Sicilia c. 1. totusque in eam propendet opinionem: etsi arbitrandi potestatem cuique faciat, quod arbitrandi ius liberum semper fuit tam Caio, quam Titio. Ac profecto, si vera est Heracliti sententia, quam pro vera refert Sex. Empiricus libro aduersus Mathematicos: Ὅθεν τὸ μὲν κοινῇ πᾶσι φαινόμενον, τοῦτ' εἶναι πιστόν· τῷ κοινῷ γὰρ, καὶ θείῳ λόγῳ λαμβάνεται· τὸ δὲ τῷ μόνῳ προσπίπτον, ἄπιστον ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐναντίαν αἰτίαν: *Vnde quod omnibus communiter videtur, hoc esse credibile: accipitur namque vt commune verbum, ac diuinum: quod autem vni soli incidit, ob caussam contrariam esse minus credibile.* Si hoc, inquam, verum, vti est, prudentiae fuerit pluribus haerere potius adsertoribus, quam vni, alteriue sub-

dubitanti, & consultae mentis fuerit librato examine, quid in hoc negotio verum sit, anquirere. Age vero κέλευθον πᾶσαν λειανέω.

Etsi omnis soli vitium est male cohaerere, & ex pluribus causis resolui Senecae lib. 6. qq. Natural. peculiare tamen est soli Siculi, atque ex causis peculiaribus. Expenso igitur Siculae telluris ingenio prodet ipsa se distractionis causa, facilitasque. Hoc vero neque clarius, neque vberius Iustino quisquam expinxit lib. 4. *Est autem ipsa terra tenuis, ac fragilis; & cauernis quibusdam, fistulisque, ita penetrabilis, vt ventorum tota ferme flatibus pateat: necnon & ignibus generandis, nutriendisque soli ipsius naturalis materia: quippe intrinsecus stratum sulphure, & bitumine traditur: quae res facit, vt spiritu cum igne inter interiora luctante, frequenter & compluribus locis nunc flammas, nunc vaporem, nunc fumum eructet. Inde denique Aetnae montis per tot secula durat incendium. Et vbi acrior per spiramenta cauernarum ventus incubuit, arenarum moles egeruntur.* Haec Iustinus, & plura, ex quib. delibauit Isidorus Hispalis l. 14. c. 6. de Sicilia: *Cauernis tamen, & fistulis penetrabilis, ventisq; & sulphure plena.* Aristoteles quoque talem Siciliae tradit indolem l. 2.

 Meteo-

Meteorol. c. 8. cui illa χωρὰ σομφὴ, καὶ ὕπαντρος audit, *regio fungosa, & cauernis imposita.*

Hoc esto fundamentum disiecti, quo Sicilia Italiae adhaesit, interualli terrei, quod quo fuit angustius, tanto in ruinam pronius. Idem Iustinus: *Siciliam ferunt angustis quondam faucibus Italiae adhaesisse, diremtamque velut a corpore maiore impetu superi maris, quod toto vndarum onere illuc vehitur.* Adiuuit & grauior maris impetus,

——— Cum flens Siculos Oenotria fines
Perderet, & medijs intrarent montibus vndae.

Vnde verum patuit illud Iobianum: *Mons cadens defluit.* Tunc, tunc *Rheginae* locus regioni, nomenque factum, cum promontorium, & obstantia quaeque perrupta vi diluuionis, ventorum furijs, maris vi, tremefactae terrae coniuratione, ac Deo Maximo res pro nutu, cum collibitum, innouante. Hoc tamen a Flacco adfirmatum ait Cluuerius *inepte, absurde, ridicule*, cui tandem sic vale dicit: *Apage sis cum nugis istis immanibus.*

Dices cum isto Siculae telluris ingenio quodammodo terrae tremorem non satis cohaerere: caua namque, & insolida minus tremunt. Responsat Strabo lib. 6. Τότε δὲ πάντων ἐμπεφραγμένων τῶν εἰς τὴν ἐπι-

φάνειαν

φάνειαν πόρων, ὑπὸ γῆς συνεχόμενον τὸ πῦρ, καὶ τὸ πνεῦμα σεισμοὺς ἀπειργάζετο σφοδρούς: *Olim cum essent omnes exitus, qui foras spectarent, oppilati, ignis, & spiritus sub terra cohiberi, vehementes terrae motus ediderunt.* Tremuit ergo terra haec, cum in partes lacerata est.

Rhegij nomenclatio ipsa ambarum terrarum indicat diuortium. Strabo lib. 6. Ὠνομάσθη δὲ Ῥήγιον, εἴθ' ὥς φησιν Αἰσχύλος διὰ τὸ συμβὰν πάθος τῇ χώρᾳ ταύτῃ· Ἀποῤῥαγῆναι γὰρ ἀπὸ τῆς ἠπείρου τὴν Σικελίαν ὑπὸ σεισμῶν, ἄλλοι τε, κἀκεῖνος εἴρηκεν.

Ἀφ' οὗ δὴ Ῥήγιον κικλήσκεται. Interpres: *Nomen Rhegio ait esse Aeschylus ab eo, quod isti accidit regioni: terrae enim motibus Siciliam a continente abruptam cum alij, tum ille affirmauit: & nomen a verbo* ῥήγνυσθαι, *quod est, Rumpi deductum.* Interpres alter Iustinus: *Proximum Italiae promontorium Rhegium dicitur: ideo quia Graece Abrupta hoc nomine pronunciantur.* Festi verbum: *Rhegium ... a rumpendo.* Cassiodorus lib. 12. *Rhegienses ciues vltimi Brutiorum, quos a Siciliae corpore violenti quondam maris impetus segregauit: vnde ciuitas eorum nomen accepit: diuisio enim* ῥήγιον *Graeca lingua vocitatur. Violenti maris?* Dic in id Maria gemina conspirasse. Tertullian. de Pallio: *Italiae quondam latus Adria, Tyrrhenoque quassantibus medio tenus interceptum*

 reli-

reliquias Siciliam fecit. Diodorum iunge lib. 4. Τὸν ἰσθμὸν κατὰ τὸ στενότατον ὑπὸ δυοῖν πλευρῶν θαλάττης προσκλυζόμενον ἀναρραγῆναι, καὶ τὸν τόπον ἀπὸ τούτου Ῥήγιον ὀνομασθῆναι. Interpres: *Qua parte Isthmus in arctum maxime constrictus a duobus vtrimque lateribus alluitur, disruptus fuit, & locus inde Rhegij cognomentum tulit.* Causam a nobis praemonstratam attexit: *Alij magnis terrae concussionibus factum aiunt, vt ceruice illa continentis perfracta fretum, quo continens ab insula maris irruptione diuulsa est, induceretur.* Haec Diodorus. Cate Seneca: *Frequentissime mari opposita vexantur.* Sicilia Adriatico, Tyrrhenoque praeiacet. Hinc illi questus. Denique Strabo lib. 6. de Siciliae locis, Ἀναρραγέντες ἐδέξαντο τὴν ἐκατέρωθεν θάλασσαν, καὶ ταύτην, καὶ τὴν μεταξὺ τῶν ἄλλων νήσων τῶν ταύτῃ, *Perrupti*, inquit, *vtrumque mare admiserunt, tum hoc, tum quod ibi est inter reliquas insulas.* Idem Cassiodorus praeter extraneam istam marini impetus causam confert intimam, & domesticam: *Est enim montanis lapillis terra rarissima, arida pascuis:* quare & perrumpi facilior.

Vtriusque soli rupturam, & hiatum alij terrae succussioni tribuunt. Etymologus: Ῥήγιον, πόλις Σικελίας· ἐπειδὴ σεισμοῦ γενομένου ἀπετελέσθη τὰ ἐκεῖ ῥαγέντος τόπου ἐκείνου: *Rhegium Siciliae vrbs: nam loco soli quassatione*

dirupto

dirupto ea patrata ſunt. Cogantur cuncta. Terra Sicula Iuſtino *Tenuis*, Caſſiodoro *Rariſsima*, Ariſtoteli *Cauernoſa, fiſtuloſa*, ex Strabone agnoſcitur *Non ſolida*: eiuſmodi terram quaſſatio mouet, ventus emouet, maria dimouent, ignes, ſulphur ſpiritus commouent: vniuerſa frangunt. Atque vt nulla tam eſt firma ratio, quam ingenij humani contumacia non ſuccutiat, dicam cum Saluiano Maſſilienſium Epiſcopo: *Neque rerum cunctarum cauſas penitas ſapientes perſpectas habent*. Portum nihilominus Veri proxime noſtra tetigit carina.

Hanc cauſam a maledicto, & falſo vindicent auctores ſui, qui ſumma Antiquitatis conſenſione Siciliam ab Italia diſtulere. Tertullianus in Apologetico: *Vis vndarum Lucaniam Italiae abſciſſam in Siciliae nomen relegauit*. Plinius lib. 2. c. 8. *Sicilia quondam Brutio agro cohaerens mox interfuſo mari auulſa*. Nec multis interſitis: *Ab hoc dehiſcendi argumento Rhegium Graeci nomen dedere opido in margine Italiae ſito*. Ex eo Solin. c. 11. Mela lib. 2. c. vlt. *Sicilia, vt ferunt, aliquando continens, & agro Brutio annexa: poſt freto maris Siculi abſciſſa eſt*. Neque ex ijs verbis: *Vt ferunt*, dubioſam Melae mentem adſcribi ab aduerſarijs par fuit. In rebus certiſſimis, cognitiſſimiſq. ea Auctores vtuntur formula.

Sallu-

Sallustius constanter allegante Seruio: *Italiae Siciliam coniunctam constat fuisse.* Seneca locis compluribus, ac disertim Natural. qq. lib. 6. c. 29. *Sic hac inundatione, quam Poëtarum maximi celebrant, ab Italia Sicilia reiecta est.* Addo Strabonem lib. 6. Thucydidem lib. 6. Diodorum lib. 5. Innocentium III. lib. 1. de Contemtu Mundi, Iustinum, Isidorum, Senecam, Cassiodorum, Martian. Capellam, Maronem Aeneide tertia, Silium Italicum lib. 14.

Ausoniae pars magna iacet Trinacria tellus,
Vt semel expugnante Noto, & vastantibus vndis
Accepit freta coeruleo propulsa tridente.
Namque per occultum caeca vi turbinis olim
Impactum pelagus laceratae viscera terrae
Discidit: & medio perrumpens arua profundo,
Cum populis pariter conuulsas transtulit vrbes.

Ouid. Metam. 15. Papin. l. 3. Dionysius Afer, Claudianus lib. 1. de Raptu Proserpinae

——— Trinacria quondam
Italiae pars vna fuit: confinia Nereus
Victor, & abscissos interluit aequore montes,
Paruaq; cognatas prohibent discrimina terras.

Nota *Parua discrimina:* sic Isidorus inante: *Haec ab Italia exiguo freto discreta.* Quo de Freto Varro: *Inter*

Inter Siciliam, & Italiam, qui est fretus inter Rhegium, & Messanam. Quid accumulem? Neque Latij, neque Helladis auctor vllus Siciliam ab Italia diuulsam inficiatus est. Commentum hoc fabricata est Valgarnerae praepropera curiositas, qua delinitus curiositate Cluuerius putauit Lectori delicias facturum se, si picem eandem tractaret.

Hoc insuper geminarum discidium terrarum pares narrationes credi volunt. Plinius lib. 2. c. 88. *Auellit Siciliam Italiae, Cyprum Syriae, Euboeam Boeotiae, Euboeae Atalantem, & Macrin, Besbycum Bithyniae, Leucosiam Sirenum promontorio.* Seneca retro: *Sic & Hispanias a contextu Africae mare eripuit.* Ferreolus Locrius MARIAE AVGVSTAE lib. 2. c. 29. *Dordracum cohaesit olim Brabantiae: anno vero MIDXXI. insula facta est quatuor fluminum a continenti eam abrumpentium concursu.* Et vos, o isti, neuultis Adriam, & Etruscum mare praepotuisse quatuor fluminibus? Idem Locrius: *Aquiscinctus olim insula teste Sigeberto in Chronicis.* Multaq. inibi sunt ingenij paludosi vestigia. Vidimus non semel. Genebrardus: *Euboeam absorptis terrae faucibus Boeotiae per mare ademit, Siciliam Italiae,*

Hiberniam Britanniae, terram iunctam Acarnaniae in sinum Corinthiacum vertit, Holandiae, Zelandiaeq; pars magna in aquam defluxit. Denique haec sunt Apuleij lib. de Mundo: *Namque immodicis tremoribus terrarum dissiluisse humum, & interceptas vrbes cum populis saepe cognouimus.* Pauxillo post: *Illas etiam quae prius fuerant continentes, hospitibus, atque aduenis fluctibus insulatas: alias desidia maris pedestri accessu peruias factas.* Quibus lib. 1. c. 1. fidem praestruximus.

Obices modo perrumpendi, quos nouitas ex pumicibus conflatos, nec satis acri sole duratos obijcit. Valgarnera maioribus interuallis distermi-natam retur ab Italia Siciliam, quam vt inter se olim cohaeserint, & concatenatae fuerint. Futile. Quantus Athos, quam immanis Taurus, quantus Caucasus, quam ampla terrarum plana, quorum omnium metae quam vastis, quantisque connexantur interuallis? Ossa, & Olympus vniter apti olim cohaeserunt, neque duo fuere multorum opinione Senecae testimonio lib 6. Quae omnia quantumcumque vasta, aut proscindi potuere, aut proscissa sunt. Quid quod mundus ipse secum congruit, & cohaeret, interimque vastitas eius prope in immensum fertur? Nihil vt officiant XX. aut XXX.M.P.

quo

quo minus Sicilia, Italiaque compaginentur, aut olim cohaeſerint. Ante quoque, à nobis qui teſtimonium dixere, Claudianus *Parua* poſuit has inter *diſcrimina* terras, *Exiguumque fretum* menſus eſt Iſidorus: quorum ex ſententia quod puſillum eſt, Valgarnerae videtur ingens, ac, promere ſi auſit, prope infinitum ſpatium. Idque interuallum modo *Fauces*, modo *Ceruix* nominatur, quae rei pumilae ſigna ſunt.

Repugnat: nec impigre. *At minores toto orbe ſpectantur paeninſulae, maioreſue, quarum iſthmi vel anguſtiſſimi, tamen neque fluctibus alluentis vtrimque maris, neque terrae aliquo motu, neque diluuij aquis vnquam conuerti in inſulas potuere.* Contra pertendo. Aliqui paeninſularum iſthmi etſi perrupti non ſint: perrumpi tamen potuere omnes latiores, arctiores, ſolidiores. Ecquis enim hoc adimat terrarum quaſſationi, maris violentiae, ventorum furijs, ſummae Dei voluntati? Ζεὺς γὰρ καὶ ἔθηκε νῆσον, εἴκ' ἐβούλετο, inquit oraculum. Neq. vero humanas vires, induſtriamue exit iſthmorum perfoſſio, aut diſtractio. Neq. qui tẽtarunt perfodere, rem tentarunt impoſſibilem. Qui autem id conati ſint perficere, docebit te Plinius lib 4 c. 4. Quod autem Plinius Demetrium dicat infauſto incoepto, & exitu conatum iſthmum Corinthium perſcindere,

neque Demetrius incoeptum remisit quod ἀδύνατον, neque id Plinius adseruit: sed causam è Strabone didicimus l. 1. quod audito Mathematicorum consilio ne Aegina, insulaeque vicinantes diluuio pessum irent, & nauigatio inutilis fieret, ab incoepto resiluisse. Quaerendum igitur Valgarnerae fuit, cur isthmi Peloponnesi, & Chersonesi Thraciae, haut latiores XL. stadijs, siue P. M. V. non sint scissi: non cur *non potuerint*. Cur Tauricae Chersonesi in Sarmatia isthmus praedictis istis etiam angustior, etiamnum durat?

——— Θεῶν ἐν γούνασι κεῖται:

Dei in potestate situm, & cognitione: humana claudit hic sapientia, cui quaedam nescire profiteri, sapientiae pars non postrema, quod e Saluiano praenotauimus.

Quaerit porro, An vna sola Sicilia per XX. M. isthmo Italiae connexa fatum hoc pati debuit, ceu fragili constans vitro. Respondeo primo, si quidquid non est vitrum fragile, frangi non potest, frangi profecto nil potest, ne quidem intyba quae dulcissimis fibris in Sicilia nobilitat Cassiodorus Variar. l. 12. quae praecinctae folijs tortuosis callosa teneritudine conglobantur: vnde *in morem vitri aliquid decerptum frangitur, dum a foecundo cespite segregatur*. Terras vero, earum motionem, aut rupturam

Maro: *Amaris intyba fibris.*

cum

cum fragili vitro componere, hoc loco, incongruum eſt, &, quem contra diſputes, deludificare. Neque iſthmorum integritatem, aut ſectionem fatis adſcribi placet.

Quaeſtionem ingeminat, Cur non earumdem vndarum dira, violentaque alluuione portus Meſſanenſis diſiectus ſit? Quaerendi anſam praebuerat Varro, ſi meminiſſet hic nouator, cui Siciliae fretus Rhegium, & Meſſanam intercurrit. Reſponſo, Alluuionis iſtius quamuis torrentiſſimae impetus, procurſuſue alicubi ſiſti debuit: nec enim eius fuit infinita vis. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ ποταμοῦ βία παύεται, inquit lib. 1. Strabo: *Etenim fluminis vis definitur:* & maris, & tempeſtatis, & rerum omnium. Superiori Iulio torrentem, qui altius intumuerat, enauit equus meus: duabus horis poſt vndis iam fluxis, amicus meus abſque vlla difficultate eadem equum inegit more ſolito.

Importuniſſime vero Iſaiae verba de Idolis perſcripta portui Meſſanenſi admouentur.

Abyſſum freto Rhegino, ſeu Meſſanenſi tribuit Valgarnera: alij minime. Si ingentem freti altitudinem intelligit, non abnuo. Sed tunc hiatum aquarum capacem tam alte aperiri poſſe violentiſſima ruptione quis neget?

Agnoſcit hic manum Dei omnium rerum potẽtis: & nos. Nam omnium huius mundi rerum facillima eſt illi conuerſio. Et vero cum vtrimque rupes, velut clauſtra, obuerſentur, omnem vim recurſantium medio aquarum altius, atque altius profunda ſubrui, ſuffodique neceſſe fuit, in fundum ſiquidem tota illa immanis aquarum vis effundebatur, quae a rupibus repulſabatur.

In Valgarnerae obiectionibus tam leue momentum eſt, eum vt vix, aegreque a contradictione liberem. Haec mihi vide. *E mari enatas inſulas haud equidem negauerim*, inquit: *quando eodem modo vniuerſa terra emerſit*. Et poſt pauca: *At poſt conditum denique, exornatumq́ mundum vi quadam terrae motuum coepiſſe inſulas aliam ſubinde, atque aliam e mari apparere minime concedo*. Vide, *Minime concedo*, *Haut negauerim*, haec ſunt: *Nego*, *Conceſſerim*.

Neque vero neges, & concedas oportet. Cycladum inſularum periodo *Thera*, & *Theraſia* concluduntur. *Theramene* pro *Theraſia* ſupponitur Iuſtini lib. 30 Eſt enim eiuſdem compoſiturae, cuius *Sacrauia*, *Sacrauienſes* Plinio, quaſi Θήρα-σία. Seneca lib. 6. qq. Natur. c. 21. *Theraſiam noſtrae aetatis inſulam* [non a mundi primordio] *ſpectantibus*

nautis

nautis in Aegaeo mari enatam quis dubitat, quin in lucem ſpiritus vexerit? Contempla *Theraſiam ſpiritu vectam*, & aliena vi loco dimotam emerſiſſe. A pulcerrimo, & peregrino ſpectaculo nomen nouum poſitum docet Plinius lib. 4. c. 12. *Thera cum primum emerſit, Calliſte dicta: ex ea auulſa poſtea Theraſia, atque inter duas enata mox Automate* [quia *Sponte*, non humana ope, aut arte prodierit, vocabulum ortum eſt] *eadem Hiera: & in noſtro aeuo Thia iuxta eandem Hieram nata.* Scripſerat retrorſum lib. 2. c. 87. *Inter Cycladas Olympiadis CXXXV. anno quarto Thera, & Theraſia. Inter eaſdem poſt annos CXXX. Hiera, eademque Automate. Et ab ea duobus ſtadijs poſt annos CX. in noſtro aeuo M. Iunio Syllano, L. Balbo Coſſ. ad VIII. Idus Iulias Thia.* Mirum vt ſit Melam lib. 2. c. 7. connumeratis Cycladibus tredecim, *Theram*, atque *Theraſiam* tacuiſſe. *At, cum primum emerſit, Calliſte dicta eſt.* Alterum igitur nomen recentius. Callimachus diſertim in Epigrammatis:

Καλλίϛη προπάροιθε, τὸ δὲ ὕϛερον οὔνομα Θήρη.

Calliſte fuerat: renouato nomine Thera eſt.

Herodotus lib. 4. Ἐν δὲ τῇ νῦν Θήρῃ καλεομένῃ νήσῳ, πρότερον δὲ Καλλίϛῃ τῇ αὐτῇ ταύτῃ. *In inſula There vocata, eademq;*

eademq; ipsa prius Calliste. Apollonius exeunte l. 4. Argonauticon:

> Εὔφημος βῶλον δὲ θεοπροπίῃσιν ἰανθεὶς
> Ἧκεν ὑποβρυχίην· τῆς δ' ἐκτοθι νῆσος ἀέρθη
> Καλλίστη παίδων ἱερὴ τροφὸς Εὐφήμοιο.

Postilla: ——— Αὐτεσίωνος ἐΰς πάϊς ἤγαγε Θήρας
> Καλλίστην ἐπὶ νῆσον· ἀμείψατο δ' οὔνομα Θήρης Ἐξ ἕθεν —

Haec sunt: *Euphemus, glebamque vaticinijs laetatus misit submersam, éque hac insula suborta est Callista, liberorum sacra nutrix Euphemi.* Postilla: *Autesionis bonus filius duxit Theras, Callistam in insulam, permutauitq; nomen Therae ex se.*

Automate vero has inter duas quando, & qui enata? Iustinus lib. 30. *Eodem anno* [quo Philippo duum mensium indutiae sunt a Romanis datae] *inter insulam Theram, atque Therasiam medio vtriusque ripae, & maris spatio terrae motus fuit.* Quid postea? *In quo cum admiratione nauigantium, repente ex profundo cum calidis aquis insula emersit.* Conuenit de tempore cum Plutarcho libro de defectis oraculis: Τὰ περὶ τὴν νῆσον πάλιν, ἣν ἀνῆκεν ἡ πρὸ Θήρας, καὶ Θηρασίας θάλασσα, καὶ περὶ τοῦ Φιλίππου, καὶ Ῥωμαίων πόλεμον: *Quae circa insulam accidere rursus, quam ante Theram, Therasiamque edidit mare circa*

Philippi

Philippi bellum, & Romanorum. Liuius lib. 49. *Nunciatumque erat haut procul Sicilia, insulam, quae ante fuerat, nouam editam e mari esse.* Explicatius Plutarcho Iustinus: tempus designauit.

Pertexamus Plinij telam lib. 2. capp. 86. 87. *Nascuntur & alio modo terrae, ac repente in aliquo mari emergunt, veluti paria secum faciente natura, quaeque hauserit hiatus, alio loco reddente. Clarae iampridem insulae Delos, & Rhodos memoriae produntur enatae. Postea minores, vltra Melon Anaphe: inter Lemnum, & Hellespontum Nea: inter Lebedon, & Teon Alonae: inter Cycladas,* & caetera prius occupata. De Rhodo testatur etiam Aelianus in Politijs: Ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν. *Rhodum insulam olim sub mari latuisse ferunt; ac desiccato loco apparuisse.*

Verum discedit a Plinio Eusebius, nisi peccant numeri. Refert enim in annum quartum CV. Olympiadis. Aut largiter peccatum est: aut bis mersa, bis emersa Thera (quod Delos πέπονθε) semel scilicet tempore a Plinio obseruato, & ab Herodoto indicato: alias alio ab Eusebio, & Seneca prodito. Strabo lib. 1. Interpretis ore: *Nam medio inter Theram, & Therasiam loco e mari flammae emicuerunt per dies quatuor, adeo vt totum*

ferueret, atque arderet mare: eaeque paulatim elatam velut inſtrumentis quibuſdam, atque e maſsis compoſitam inſulam ediderunt. Hiſcene *Automate*, an *Thia* deſignatur? Philoſtratus lib. 4. vitae Apollonij: Cum vehementi motu concuſſa fuiſſet Crete, tonitrua de ſolo audita, mare quoque ad ſeptem fere ſtadia receſſiſſet, multorumque, ne ceſſione maris templum conuelleretur, ipſiquemet abriperentur, metus eſſet: Νῆσος ἐκ τῆς θαλάττης ἀνεδόθη περὶ τὸν πορθμὸν τὸν διαῤῥέοντα Θήραντε, καὶ Κρήτην: *Inſula ex mari edita eſt ad traiectum, qui Theram, Theraſiamque praefluit.* Tot, tamque nobiles inſulas ex alto ſurſum euaſiſſe tot teſtificantibus ſcriptoribus negent, quibus caput e fungino genere eſt.

Valgarnera nondum ceſtus exuit: declinatione leuicula plagam auertamus. *Licet ad iſtum modum*, inquit, *parua aliqua inſula ſit facta: tamen minime ſequitur idem de reliquis inſulis omnibus eſſe ſtatuendum.* Prope te adſequor. Non id vniuerſim de omnibus dicimus, ſcimuſque cum mundi natalibus inſulas enatas non paucas. Verum recte concludenti, ἐκ τῶν προηγουμένων inferendum fuerat: *Non idem ſequitur de maiore, aut de maioribus:* non, *Idem de reliquis omnibus eſſe ſtatuendum*, quod negito: tuque mecum: Ais enim: *Eodem modo vniuerſa*

terra

terra emersit. Addo: Et vniuersa terra insula est, ac permansit: est enim insula, primoribus vti paginis explicatum est. An quia de terra vniuersa hoc inficiari non poterat, ad absurdam sequelam confugit de omnibus cunctim insulis, cum ad maiores via praestrata fuisset? An naturae, aut Deo naturae parenti tam accisa est potestas, vt ingentem insulam in auras euehere nequeat? Quae maior insula terrae globo, quem circum oceanus late funditur? Addat se mihi socium Geographus lib. 1. disertissime contra nisus Valgarnerae: Οὐ γὰρ μύδροι μὲν ἀνενεχθῆναι δύνανται, καὶ μικραὶ νῆσοι, μεγάλαι δὲ οὔ: *Non enim*, inquit, *disci, sursum ferri possunt, & insulae pusillae: maiores vero non possunt*, quod Straboni ἄτοπον est. Et quanquam Sapienti magnum, & pumilum comparatione discernuntur: tamen colludamus, & Siciliam inter, Italiamque ingentem faciamus interstitionem: huic tantae plagae medebitur Seneca lib. 6. vbi de aquis: *Tunc demum impetum sumunt, cum illas agit flatus: qui potest dissipare magna spatia terrarum* [puta Siculae, & Italicae] *& nouos montes subiectos extollere, & insulas non ante visas in medio mari ponere.* Addo ex eodem montes spatiosos, ingentia promontoria vi fluminis alicuius demoueri, atque prosterni. *Cumque Danubius iam non radices, nec*

media montium stringit : sed iuga ipsa solicitat ferens secum madefacta montium latera, rupesque deiectas, & magnarum promontoria regionum, quae fundamentis laborantibus a continente recesserunt. Vis simile? Quanta, quanta est Aegyptus, olim fuit arida: prius e Seneca monstrauimus: nunc ex Aristotele dicimus l. 1. c. 14. Meteorol. Τούτων ἡ χώρα πᾶσα γεγονυῖα φαίνεται, καὶ οὖσα τοῦ ποταμοῦ ἔργον : *Horum Aegyptiorum regio tota est, videturque fluminis Nili opus* : Herodotus vocat *Donum*. De Maeotide tantundem scribit.

Obiectat gentium sapientibus inuisa ἀγιόγραπτα Valgarnera. Quid postea? Neque eos vidisse omnia. Do, Siciliam ab Italia disterminatam res vna est, non *Omnia*. Neque etiam Scripturae peritissimi viderunt *omnia*: Neque ipsus Valgarnera:

——— Θεοὶ δέ τε πάντα ἴσασι,

non mortales, quorum incertae sunt prouidentiae, incertae cognitiones, & curtae. Neque sacrae literae huic narrationi, aut opinioni quidquam officiunt.

Imo longe absurdissimum, quod innuit. Valgarnera, nullam a mundi initio terra, marique mutationem inuectam esse.

O! quantum est subitis casibus ingenium, & fortuitis? Audi, audi Senecae sapientiam lib. 6. qq. Nat.

Nunc

Nunc amnes magnitudinis notae conuertat introrſus, nunc nouos exprimat humus, aperiat aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret, igneſq́ nonnunquam per aliquod ignotum antea montis, aut rupis foramen emittat, aliquando notos, & per ſecula nobiles comprimat. Mille miracula mouet, faciemque mutat locis, & defert montes, ſubrigit plana, valles extuberat, nouas in profundo inſulas erigit. Nega mutationem omnem terra, marique. Ait autem de inſulis: *Quae non niſi a Deo* [paene recte] *vna cum reliquis terris a principio mundi fuere condita.* Peſſime, ἀπεριβλέπτως. Contra ſacri codices ipſi ab orbe conditam mutationem crebram in tanta rerum vniuerſitate agnoſcunt, depraedicantque illuſtriſſimis verbis. Iobi c. 14. *Quomodo ſi recedant aquae de mari, & fluuius vacuefactus areſcat.* Ibidem: *Mons cadens defluit, & ſaxum transfertur de loco ſuo*, hoc eſt, Rupes. Item: *Alluuione paulatim terra cōſumitur.* Apuleius de Mundo: *Terrena omnia mutationes, & conuerſiones, poſtremo interitus habēt.* Adde, Diluuij torrētioris impetu terra celeriſſime cōſumitur, vt id omne terrae, quod Siciliā, & Italiam interfuit, cum bina maria interfuerent, ac immani motu pulſata, ſaepiuſque tellus pulſata eſt. Ioſue c. 5. *Quod ſiccaſſet Dominus fluenta Iordanis.*

Isaiae 8. c. *Diripuerunt flumina terram eius.* Cap. 19. *Arescet aqua de mari, & fluuius desolabitur, atque siccabitur. Et deficient flumina: attenuabuntur, & siccabuntur riui aggerum.* Cap. 42. *Desertos faciam montes, & colles, & omne gramen eorum exsiccabo: & ponam flumina in insulas, & stagna arefaciam.* Non igitur, Valgarnera, omnia in suo primigenio statu a constituto mundo persistunt: tibique recte cecidit, quod Gentilium scriptoribus Scriptura minime fuit familiaris: eius enim luce oculorum tuorum aciem perstrinxissent. Tu cum tanta pugnas Auctorum mole, & cum diuinorum codicum maiestate? Neque tibi satis fuere sacri codices familiares; alioquin in precibus funditandis, agnosses illa psalmistae regij ps. 106. quibus mirifica rerum conuersio Dei omnipotentia notificatur: *Posuit flumina in desertum, & exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem a malitia habitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarum: & terram sine aqua in exitus aquarum.* Desideras exemplum? Dabit Aristoteles lib. 1. Meteor. c. 14. ad Libyae Ammoniam: Δῆλον γὰρ ὡς ἐγχώσεως γενομένης, ἐγένοντο λίμναι, καὶ χέρσος· χρόνου δὲ γενομένου τὸ ἐναπολειφθὲν, καὶ λιμνάζον ὕδωρ ξηρανθέν ἐστιν ἤδη φροῦδον: *Perspicuum enim est, quod quia limum, aut quidpiam eiusmodi aqua-*

aquarum vis intulit, ſtagna facta ſunt, & tellus arida, quodque inibi relicta, ſtagnanſque aqua ſucceſſu temporis adſiccata iam prorſus euanuit. Ac poſt pauca de Maeotide: Αὕτη ἔργον ἐστὶν τῶν ποταμῶν, καὶ τὸ τελευταῖον πᾶσαν ἀνάγκην γενέσθαι ξηράν: *Maeotis ipſa fluminum eſt opus, ac tandem aridam fieri eam omnino neceſſe eſt.* Vides *Exitus aquarum in ſitim.* Sic idem Sophus Ariſtoteles rerum mutationem adſtruit: Heroïcis temporibus Argos, quod paludoſa, paucos aluit: Mycenae contra terra nitens fuit, & alibilis: Ariſtotelis aeuo variantibus locorum conditionibus ſterileſcebat haec: laetior illa videbatur. Quid ſi Taciti producam illud lib. 13? *Cupreſſus arbor in agris Veſpaſiani conſpicua altitudine repente prociderat, ac poſtera die eodem veſtigio reſurgens procera, & latior virebat.* Prodigioſa mutatio! Natura quanto mutationi pronior?

Porro aliorum opinio a Strabone nec praetermiſſa, nec approbata *Rhegium* appellatum a voce Latina, quaſi *Regiam* dicas, διὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς πόλεως, *Ob ciuitatis claritudinem*, & Διὰ τὸ τοὺς ἀρχηγέτας αὐτῶν κοινωνῆσαι Ῥωμαίοις τῆς πολιτείας, *quod eorum principes ciuitatis Romanae iure honorati fuerint:* vtrumque ſerius accidiſſe accurata temporum docet ſupputatio. Prius *Rhegij* nomenclatio nata: claritudo, iuſque

iusque ciuitatis longa post temporum intercapedine. Ad Anaxilam prouoco, aliosque *Rhegij* tyrannos, quibus cum Romanis nihil commune. Neque Cluuerius huius appellationis rationem aliam contulit, neque comminisci potuit.

Diodotus Siculus inter μυθολογικὰ τῶν παλαιῶν posuit, aiunt. Idem Diodorus inter μυθολογικά libro quarto posuit, quaecunque ex eo arcessit testimonia Cluuerius, eodem telo confodienda sint. Vt non omittamus Diodorum lib. 4. per παλαιάς μυθολογίας, *Antiquitates* ἁπλῶς intellexisse. Vellicat enim eos, qui neglexere: nullum autem in eo, qui Fabulas proprie, ac ludibriose dictas negligit, crimen haeret. Quid quod Diodori interpres ipse Μυθολογίας *Antiquitates* vertit? Res monet, atque orationis analogia. Mox enim pro eodem Diodorus ponit Τῶν ἀναγεγραμμένων ἀρχαιότης, & Α᾽ρχαιολογίαν, suique non immemor interpres Α᾽ρχαίας μυθολογίας *Rerum priscarum tractationem vocat* : item Παλαιοὺς μύθους *Prisca.* Verum mox fidei parum videtur integer, cum transfert illa, Φασὶν οἱ παλαιοὶ μυθογράφοι, *Antiqui fabularum scriptores*. Quae mihi pensiora: sunt enim attentissimi iuxta, doctissimique interpretis. Nam priscis *Fabula* est verae historiae narratio. Spartianus in Pescennio : *Nec alias fabulas vnquam habuit:*

nisi

niſi de Annibale, caeteriſq; talibus. Quippe a *Fando Fabula* nomen habet. Aeque ambiguae ſunt vernaculae vocet, *Contes*, *Paroles*. Goropius Becanus in Cronijs ita loquitur: *Qui fabulas conſcripſerunt, id eſt, antiquam hiſtoriam.* Eſto denique verum hoc Diodori probrum, ſit fabularum textor, cur omni fere pagina velut infragili propugnaculo Diodori ſcriptis Cluuerius nititur? Vni viro fidem modo commodare, modo demere aut leuitatis eſt, aut volentis cuncta ſenſibus ſuis ſubmitti, ac parere.

Peruagantur vlterius ἐπτερωμέναι σκιαὶ illius. Heſiodus multis temporum paraſangis, atque adeo totis trecentis annis Aeſchylo ſuperior narrante Diodoro ait contrarium, Orionem ſcilicet in aperto mari aggeribus ſuperſtructis Peloriados excitaſſe promontorium. Pridem igitur aberat ab Italia Siciliae terrulentae ora. Non, non: verſa vice fabularum in claſſem tantiſper hoc ponimus, dum Orion vadimonium obeat ſedente pro tribunali Fazello Italorum literatiſſimo, & apparitoris ore Cluuerius adſtet, cauſam dicente Valgarnera, atque altrinſecus diſputante Dauſquio. Vera ſit a Diodoro narratio, veri Orionis labores iactati ſeculis retroſioribus, maximo nobis erunt praeſidio. Ante

Orionem nullus iſthmus Siciliam cum Italia colligabat, nullus agger: nihil igitur perrumpendum fuit, exſiſtentibus aquis viae, & vagationum liberis. Aliud vero longe eſt, ab Orione Peloriadem exaggeratam, aliud Siciliam ſuo iſthmo cum Italia congerminaſcere: eaque exaggeratio, ſiqua modo fuit, quantopere nos iuuat? Facilius enim aduentantibus fluctibus dirumpitur agger facticius, quam iſthmus natura poſitus, aut compoſitus. Idcirco Homerus Iliados ρ. de monte aquarum impreſſionibus inuiolato ita canit:

——— Ὥσπερ πρὼν ἰσχάνει ὕδωρ
Ὑλήεις, πεδίοιο διαπρύσιον τετυχηκὼς,
Ὅστε καὶ ἰφθίμων ποταμῶν ἀλεγεινὰ ῥέεθρα
Ἴσχει, ἄφαρ δέ τε πᾶσι ῥόον πεδιόνδε τίθησι
Πλάζων, οὐδέ τί μιν σθένει ῥηγνῦσι ῥέοντες.

Haec ſunt: *Sicut mons auertit aquam ſiluoſus campi penetralia nactus, qui valentiſsimorum fluuiorum difficilia fluenta arcet, ſtatim autem omnibus fluxum verſus campum aberrare facit: neque montem quamuis violento fluxu rumpunt.* Commentantis manus: Τὸ δὲ Τετυχηκὼς πρὸς διαστολὴν οἰκοδομήματος. Nam manu poſiti montes pronius diuelluntur: natura poſiti firmiores ſunt, praeſertim inferne arborum radicibus iuti, & artuati, vnde Ὑλήεις Homero.

Neque

Neque tamen ex his confit montes alios minus denſos, aut firmos non ſuperari maiore amnium, aut aequoris vi: docet hoc omnis propemodum hiſtoria.

Denique telum ſuum Cluuerio remittamus. Quaerit alibi: *an Annibal per XVII. annos in Italia, maxime in Lucanis, ac Brutijs moratus ignorare potuerit Siciliam ab Italia diuulſam?* Requiro, *An tanta Scriptorum turma Italorum, Graecorum in Lucanis, Brutijſque nata, aut multis morata ſeculis ignorare potuit Siciliam ab Italia diuulſam?* An hanc illis omnibus ignorantiam impingit Cluuerius? qua fronte? Annibal autem, quem rei bellicae cura coquebat, ignorare non potuit, quod Cluuerij iudicio tam numeroſa Scriptorum turma, quorum eſt in hiſtoriae cognitionem incumbere legendo, ſciſcitando, per locos omne genus reptando, ſecum putando, reputando, ſcribendo, nomenque ſcriptoris, & veracis ambiendo, ignorauit?

CAP. XII.

De Atlantica disputatio amphibola. An fuerit? Quae vastitas? An Libyae & Asiae, aut Europae, aut Continentis? An mersa?

ATlanticam vastissimam insulam, & orbis alterius paene instar, si dijs placet, vehementissima, atque amplissima soli succussione, immensaque vndarum alluuione mersam pessum isse veteres prodidere non pauci: posteritas respuit, fidem commodare dedignata. Et vero cum de Atlantica tractationem meditaretur Solon, & ex ijs, quae circa Saïn Aegypti a peritissimis quibusque de ea inaudisset, rerum naturae latebras dimouere pararet, abstitit: non quod otio non abundaret, sed aetate senecta defectior, ac rei scribendae magnitudine deterritus, vt auctor est in Solone Plutarchus. Hi annuunt, alij abnuunt: partes ad certamen voco. Disertissimi scriptor oris Philo Iudaeus libro de Mundi Aphtharsia: Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος ἅμα

Λιβύης,

Λιβύης, ϗ Ἀσίας μείζων, ἣ φησιν ἐν Τιμαίῳ Πλάτων, ἡμέρᾳ μιᾷ, ϗ νυκτὶ σεισμῶν ἐξαισίων, ϗ κατακλυσμῶν γενομένων δῦσα κατὰ θαλάσσης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη, γενομένη πέλαγος ου πλωτὸν, ἀλλὰ βαραθρῶδες. *Atlantis insula Africa, Asiaque coniugibus maior* (sic in Timaeo affirmat Plato) *diem solidum immani concussione conquassata, & alluuionibus impar mersa mari derepente euanuit, & mare non nauigabile euasit, & voratrinae speciem induit.* Vides simul immanem magnitudinem, & infaustissimam desitionem, faciemque maris ineptissimi. Plato in Critia: Οἱ τῆς Ἀτλαντίδος νήσου βασιλεῖς, ἣν δὴ Λιβύης, ϗ Ἀσίας μείζων νῆσον οὖσαν ἔφαμεν εἶναί ποτε· νῦν δὲ ὑπὸ σεισμῶν δυσανάπορον πηλὸν τοῖς δὲ ἐνθένδε ἐκπλέουσι ἐπὶ τὸ πᾶν πέλαγος, ὥστε μηκέτι πορεύεσθαι κωλυτὴν παρασχεῖν. *Atlantidis insulae reges, quam olim Africa, Asiaq; maiorem diximus: nunc vero concussionibus coenum imperuium ijs, qui hinc in vniuersum mare vela faciunt, prohibitaque calcari est.* Vox illa Ἔφαμεν Timaeum respicit, in quo haec: Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ὡσαύτως κατὰ τῆς θαλάσσης δῦσα ἠφανίσθη· διὸ ϗ νῦν ἄπορον, καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε τοὐκεῖ πέλαγος πηλοῦ κατὰ βραχέος ἐμποδὼν ὄντος, ὃν νῆσος ἰζομένη παρέσχετο. *Atlantis insula simili ratione mari mersa euanuit. Quare nunc imperuium, & inuestigabile inibi pelagus est breui tempore impediente luto, quod insula desidens obtulit.* Ex his Platonis ambitum

ſuum concinnauit Philo Iudaeus, ac Tertullianus de Pallio: *Libyam, aut Aſiam adaequans*. Spatioſiſſimam Atlanticae magnitudinem hanc credibilem facit Ioſephi Acoſta narratio lib. 1. c. 6. hiſtor. natur. vbi pro veriſſimo, atque indubitato adſerit ſub meridionali plaga terras porrigi aequata cum Europa, Aſia, & Africa magnitudine: etſi aliter ipſe ſentit c. 22. Marcellus Aethiopicorum ſcriptor decem inſulas in mari Atlantico fuiſſe commemorat, quarum longe maxima fuerit Atlantis Neptuno ſacra, reliquarum domina, talis ac tanta, qualem, quantamque tot locis adſerit Plato: hanc auitam traditionem poſteritati tranſmiſſam.

Proclo haud mirum videtur tantam inſulae molem aquis hauſtam ſolo tremente, cum paulo ante aeuum ſuum eadem ex cauſa Aegyptus, ac Bithynia (pro! quanta terrarum ſpatia!) die vno ſint ſuccuſſae. Neque miratur ſuccuſſionem hanc exceptam diluuio, cum terrae tremori diluuium comitetur: quod addita quoque ratione narrat Ariſtoteles. Nam cum ſpiritus, qui terram concuſſit, nondum in terram defluxerit, & contra mare ab aduerſo ſpiritu in ſe commotum ex aduerſo impactus fuerit, neque mare retrorſum protrudere potuerit, victus a vento valentius propellente aquas, ſiſtitur,

ſiſtitur, impeditque inſimul maris profluuium; cauſaque eſt, cur mare multum propulſum a contrario ſpiritu conferto fiat. Tunc, cum multum aduerſo impulſu creuerit mare, ipſe ſpiritus terram ſubit effuſo conferto fluctu, tremoris terrae auctor eſt, & locum ipſum inundat mare. Tali motu ſoli, & diluuij maritimae vrbes in Achaïa Bura, & Helice abſorptae ſunt, inquit Proclus, & Plinius l. 2. c. 92. Strabo lib. 1. Βοῦρα τε, καὶ Ἑλίκη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δὲ ὑπὸ κύματος ἠφανίσθησαν. Par hoc vrbium ita periſſe auctores ſunt etiam Seneca, Marcellinus, Ouidius, Philo Iudaeus, qui eodem infortunio nobilitat Aegiram collato verſu vetere:

Αἴγειραν, Βοῦράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,

quas Peloponneſo vrbes tribuit. Sed Achaia, & Peloponneſus eadem prouincia eſt, ac tota paene aquis merſa. Parthorum *Ragas* cum a ruptura nomen reperiſſe dixiſſet Strabo lib. 11. terrarum concuſſioni cauſam imputat, ex qua ſimul vrbes complures, & bis mille pagos eadem ruina merſerit.

Quod lutum in eo mari, ſeu ſputum merſae inſulae ad Atlantici maris fauces ponat Plato, pro veri argumento rapit Proclus adſerto id quoque ab Ariſtotele ſcriptum, eumque locum eſſe palu-

doſum.

dosum. Idem adstruit eorum narratio, qui scribunt Chrystophorum Columbum Americae repertorem, dum varium maris ingenium explorat; inibi vadosum, & herbidum offendisse. Ammianus Marcellinus lib. 17. historiarum: *Climatiae, qui limes ruentes, & obliqui, vrbes, aedificia, montesq́ complanant: aut Chasmatiae, qui grandiori motu patefactis subito voratrinis terrarum partes absorbent: vt in Atlantico mari, Europaeo orbe potior insula.* Plinius lib. 2. c. 9. *Mare in totum abstulit terras, primum omnium, vbi Atlanticum mare est, si Platoni credimus, immenso spatio.* Et quia similia quae sunt, simili iudicio absoluuntur, pergit scribere Plinius: *Videmus hodie mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaïam Corinthio, Europam, Asiamq́ Propontide, & Ponto.* Idem lib. 6 c. 1. *Non fuerat satis oceano ambisse terras, & partem earum aucta immanitate abstulisse, non irrupisse fractis montibus, Calpaeq́ Africae auulsa tanto maiora absorbuisse, quam reliquerit spatia, non per Hellespontum Propontida infudisse, iterum terris deuoratis.* Si *maiora* absorbuit, quam *reliquerit spatia:* ecquid mirum Atlanticam immani voratrina haustam, abstractamque? Strabo vniuersi mensor lib. 2. probat haec Eudoxi. Efferri terram quandoque, ac subsidere, item

item ex quassatione, similibusque caussis eam mutari: Πρὸς δὲ καὶ τὸ τοῦ Πλάτωνος εὖ παρατίθησιν, ὅτι ἐνδέχεται, καὶ μὴ πλάσμα εἶναι τὸ περὶ τῆς νήσου τῆς Ἀτλαντίδος· περὶ ἧς ἐκεῖνος ἱστορῆσαι Σόλωνα φησι πεπυσμένον παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, ὡς ὑπάρχουσα ποτὲ ἀφανισθείη τὸ μέγεθος οὐκ ἐλάττων ἠπείρου. *Praeterea Platonis illud recte apponit Eudoxus, Fieri posse, vt non sit figmentum, quod de Atlantide insula fertur, de qua is ait tradidisse Solonem, qui ita ab Aegyptijs didicisset sacerdotibus, deletam eam esse, cum fuisset aliquando continente non minor insula.* Cur interpres grauat hanc sententiam *Continente tota?* Non satis est Eudoxo, si *A*tlanticae magnitudinem supra *A*fricam, *A*siamque tollat? *Continenti* aequauit: Interpres barbara hyperbola *Continenti toti* eam antetulit contra fidem Graecorum exemplariorum: res est: sed non expressa. Neque vero Plato vsquam cum in Critia, aut Timaeo, aut vbiubi *A*tlanticae meminit, eam *toti Continenti* pariauit. *A*liter, Eudoxo verius, & consideratius, *A*mmianus Marcellinus: *Europaeo orbe potior insula.* Quae loquendi genera, vt sunt proxima: longo tamen proxima sunt interuallo. *A*liud est Maius esse Asia, & *A*frica: *Continente tota* longe aliud, ac dementiae proximum. Nam Continentem ab *A*tlantide dissepara: vbi vtramq. collocabis?

τὸ *Continente* ab Eudoxo eſt: *Tota*, ab interpretis ἀπεριβλεψίᾳ. *Continens tota* eſt ἡ οἰκουμένη, *Terra habitabilis* Aſia, Europa, Africa. Ecquis alius Eudoxo tribus hiſce ſegmentis Atlanticam comparauit vnquam? Immania mendacia veritatem ipſam mergunt, atque ita obruunt, & oculis, animoque tantam faciunt impoſturam, vt obiectam veritatem non percipiant.

Cum vero Plato decem faciat Atlanticas inſulas, quarum mater, & domina ſit haec Atlantica ſua immani magnitudine, atque infortunio famigerata, eius ſocias duas ſuperſtantes facit Plutarchus in Sertorio longe a Gadibus, decem millibus ſtadiorum a Libya: Ἐνταῦθα ναῦταί τινες ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ, νέον ἐκ τῶν Ἀτλαντικῶν νήσων ἀποπεπλευκότες, αἳ δύο μὲν εἰσι λεπτῷ παντάπασι πορθμῷ διαιρούμεναι, μυρίους δὲ ἀπέχουσαι Λιβύης σταδίους. *Hic nautae nonnulli Sertorio incidunt, recens ab Atlanticis euecti inſulis, quae geminae ſunt anguſto prorſus traiectu diuiſae decem ſtadiorum millibus a Libya ſemotae.* Tertullianus libro de Pallio de Atlantide matrice: *Inter inſulas in Atlantico Libyam, aut Aſiam adaequans queritur nunc.* Plin. lib. 6. c. 31. *Traditur & alia inſula contra montem Atlantem, & ipſa Atlantis appellata. Ab ea quinque dierum nauigatione ſolitudines ad Aethiopas Heſperios,*

rios, & promontorium, quod vocamus, Heſperion ceras: inde primum circumagente ſe terrarum fronte in occaſum, ac mare Atlanticum. Haec e puſillis vna: quam illam tamen eſſe diluuio deuoratam falſo exiſtimauit Ioſephus a Coſta lib. 1. c. 22. hiſtoriae natur. Neque hic puſillam adſerit Atlanticam Plinius, neque incelebrem, aut verbo Acoſtae, nullius valoris. Tam vero fuit illa vaſta, & immanis, quae deuorata, vt ab Atlantico mari, maria omnia ingentiora nominentur Atlantica. Suidas: Ἀτλαντικὰ πελάγη, ἑσπέριος ὠκεανὸς, καὶ ἑῷος, καὶ πάντα τὰ ἄπλωτα πελάγη, καὶ Ἀτλαντὶς θάλαττα, ὁ ὠκεανὸς. Idem Etymologicus Autor.

Quis ab hoc de Atlantide teſtantium globo ſeducat ſe? Goropius lib. 3. Niloſcopij tam vaſtam Atlanticam mergit non tenebris obliuionis, ſed ἀνυπαρξίας. Conimbricae ſapientes ſcriptis in Ariſtotelis meteora quaeſtionibus de Atlantica inſula, & irruptione mediterranei maris fabuloſa rentur omnia. Item in lib. 2. de Coelo.

Certe ſi Aegyptus tota tremore ſoli quaſſata, ſi Bithynia, quod ex hiſtoria conſtat, prorſus potuere ſorberi: cur non ſimiliter Atlantica & quati, & aquis obrui? Immenſa ſpirituum vis eam loco emouerit, & exuberans vicini maris exundatio.

Quid si terrarum orbis quantus quantus est; moueri potest: cur non Atlantica? Hoc apud Plutarchum in Marcello profitebatur Archimedes: Ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην μεταβὰς εἰς ἐκείνην. Atque alius nescio quis: Δότε γᾶν ποῦ στῆσω, κινήσω γᾶν. An forte naturae auctor, & rector Archimede est inferior? Totus terrarum orbis diluuio obrutus, ac pessundatus est: cur minus terrarum pars Atlantica? Multae depressae insulae rursus emerserunt, Rhodus, Delus, aliae: cur non Atlantica pariter, inquies?

——— *Facilis descensus Auerni*:

inuitat Atlanticae pondus:

Sed reuocare gradum, superasq; euadere ad auras,

vetat Atlanticae pondus tanto maius, quanto ipsa est spatiosior, ac propemodum infinita, & immensa. Referes vada, breuia, tumuli promontorijs non absimiles, aedificiorum ruinae nec funditus, nec imitus depressa nauigationi erant impedimento, Platonis testimonio. Nunc si *A*tlanticum mare diffunditur, qua sorpta est *A*tlantis, quammaxime nauigatur. Respondeo,

Tantum aeui mutare potest longinqua vetustas,

sint vt iam omnia complanata, & prope expedita. Suprema ratio. *A*tlantis sparsis concussionibus agitata, dehiscens pluribus locis, cur molibus alijs,

atque alijs inuicem incidentibus, ac prementibus congesta constipari non potuit, & arctioribus, quam antea metis coërceri? Rara diffunduntur: exspissata constringuntur. Paene docemur a Seneca lib. 6. qq. Natur. c. 20. *Aliquando madefacta tellus liquore penitus accepto, altius sidit, & fundus ipse vitiatur: tunc ea pars premitur: in quam maxime aquarum vergentium pondus inclinat.* Sic aquae a primis vniuersi cunabulis telluris dorsa amicientes vndiquaque, Numinis imperio ad praeparata conceptacula quomodo se appulerunt, cum ea conceptacula prius aquis redundarent? Condensatione. Haec est doctrina D. Thomae 1. p. q. 69. a. 1. ad 2. resp. 2. Neque illa D. Augustini lib. 1. de Genesi ad literam abludunt: quin etiam adiutant non parum: *An forte rarior aqua velut nebula terras tegebat, quae congregatione spissata est, vt ex multis eas partibus, in quibus arida posset apparere, nudaret? Quamquam & terra longe, lateq; subsidens, potuit alias partes praebere concauas, quibus confluentes, & corruentes aquae reciperentur, & appareret arida ex his partibus, vnde humor abscederet.*

Seneca lib. 6. qq. Nat.

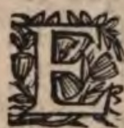
Arduum de ijs quae coniectura sequenda sunt, aliquid certi promittere.

CAP. XIII.

Varia Fontium, varia Fluminum ingenia.

Azania facit Abſtemios.

Jtem Clitorius.

VDOXVS in ſexto ambitae terrae ſcribit, Ἔστι κρήνη τις Ἀζανίας, ἣ τοὺς γευσαμένους τοῦ ὕδατος ποιεῖ μηδὲ τὴν ὀσμὴν, τοῦ οἴνου ἀνέχεσθαι, inquit Stephanus: *Azaniae quidam fons eſt, ex cuius aqua qui guſtauerint, vini ne quidem odorem ferunt.* De eo Priſcianus:

Dianas fons eſt ———

Nequeo pertexere: quod Nicolai le Cotte manus tagaciſſima inſtar Autolyci eum mihi librum clepſerit. Liber tandem mutuaticius ſupplebit:

Dianas fons eſt, Camerina gignitur vnda,
Quem ſiquis manibus non caſtis ſumſerit vnquam,
Laetifico triſtis non miſcet pocula Baccho.

Meta-

Metamorphosi XV.

Clitorio quicunque sitim de fonte leuauit,
Vina fugit, gaudetq́ meris abstemius vndis,
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Siue, quod indigenae memorant, Amythaone natus
Proetidas attonitus postquam per carmen, & herbas
Eripuit furijs, purgamina mentis in illas
Misit aquas, odiumque meri permansit in vndis.

Phylarchus apud Athenaeum lib. 2. Ἐν Κλείτορι εἶναι κρήνην, ἀφ' ἧς τοὺς πιόντας οὐκ ἔτ' ἀνέχεσθαι τῆς τοῦ οἴνου ὀδμήν: *Clitore fontem esse, ex quo qui biberint, vini odorem minime ferre.* Isidorus lib. 13. c. 13. *Ex Clitorio lacu Italiae qui biberint, vini taedium habent.* Vitruuius lib. 8. c. 3. *In Arcadia vero ciuitas est non ignota Clitoris, in cuius agris est spelunca profluens aqua, quam qui biberint, fiunt abstemij.*

Inebriat Lyncestius, Cissousa.

PLinius lib. 2. c. 103. *Lyncestis aqua, quae vocatur Acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno.* Vitruuius lib.

lib. 8. c. 3. *Sunt autem etiam fontes vti vino misti, quemadmodum est vnus Paphlagoniae, ex quo etiam sine vino potantes fiunt temulenti.* Ouidius:

Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,

Quem quicumque parum moderato gutture traxit,

Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.

Theopompus apud Erganem fluuium aquam scribit esse, καὶ τοὺς πίνοντας αὐτό μεθύσκεσθαι, κατὰ καὶ τοὺς τὸν οἶνον: *Ex eo bibentes inebriari, non aliter, quam qui vinum.* Euariat nonnihil *A*ntigonus: Ἐν δὲ Λυκήταις Θεόπομπον φάσκειν τι εἶναι ὕδωρ ὀξὺ· τοὺς δὲ ἐκ τούτου πίνοντας, ὥσπερ ἐπὶ τῶν οἴνων, ἀλλοιοῦσθαι, καὶ τοῦθ' ὑπὸ πλειόνων μαρτυρεῖται: *Apud Lycetas Theopompo auctore aquam esse quandam acidam, quam qui biberint, non secus quam poto vino alterentur, eiusque rei multos esse testes.* Habet quoque vini fontem Naxus apud Stephanum in Νάξος. Est & subrubenti colore, ac vinulo fōticulus Cissusa dictus apud Plutarchum in Lysandro: Ὑπὸ τὴν κρήνην τὴν Κισσοῦσαν προσαγορευομένην· ἔνθα μυθολογοῦσι τὰς τιθήνας νήπιον ἐκ τῆς λοχείας ἀπολοῦσαι τὸν Διονύσιον· καὶ γὰρ οἰνωπὸν ἐπιστίλβει τὸ χρῶμα, καὶ διαυγὲς, καὶ πιεῖν ἥδιστον: *Propter fontem Cissusam nomine, vbi Dionysium lotum a partu ab altricibus fabulantur.* Subest ratio: *Nam*

fontis

fontis color vini facie eſt, ac perſpicuus, & potus ſuauiſsimi. Bacchi loti fabula eſt: at vbiubi Bacchus fuit aut natus, aut lotus, altus, ſpatiatus, deuerſatus, vini luxuries accinitur. Plinius: *In Andro inſula templo Liberi patris fontem nonis Ianuariјs ſemper vini ſapore fluere Mutianus ter Coſ. credit: Diotecnoſia vocatur. Iouis partionem Diotecnoſiam interpreteris: quis neſcit Bacchum Semeles, ac Iouis ſobolem?* Apud Nonnum Baſſaricon lib. 14. palus Aſtacis cum erubuiſſet Indorum ſanguine Bacchus iocabundus haec:

Ἀντιβίους δ᾽ ᾤκτειρε Θεὸς φιλοπαίγμονι θυμῷ,
Καὶ προχοαῖς κατέχευε μέθης γέρας· ἐκ δ᾽ ῥοάων
Χιονέην ἤμειψε φυὴν ξανθόχροον ὕδωρ,
Καὶ ποταμὸς κελάρυζε μελίῤῥυτα χεύματα σύρων,
Καὶ προχοαῖς ἐμέθυσεν ———

Hoſtes miſeratus eſt Deus animo ludere ſolenti,
Et fluctibus defudit ebrietatis munus, atq. e fluctọ
Niueam mutauit naturam rufi coloris aqua,
Et fluctibus inebriauit ———

Apud Euripidem Bacchidibus, thyrſorum incuſſu vel e ſaxis lac, mel, aqua vinum large profluit Bacchi numine:

Ἄλλη δ' νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς,
Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου Θεός.

Altera *ferulam solo demisit*,
atque hic fontem eduxit vini Deus.

Seneca in Oedipo: *Pumice sicco*
Fluxit Nycteleus latex.

Quid euenerit nascente Baccho, Vide Auienum pag. 421. ac Dionysium περιηγητήν. Heurnius ἰατρὸς libello de *Spadacrene* capite quarto fontis Geronsteri ingenio arrogat vires ad semihoram, aut semihorae dimidium inebriandi potores, quibus cerebrum debilius.

Salmacis Aqua, & Baiarum Veneris lena:

Expultrix alia.

SAlmacidis aquae vires, laudem, seu infamiam scriptores publicant. Statius in Balneum Etrusci:

Non vos, quae culpae decus infamastis aquarum
Solicitare iuuat: procul hinc, & fonte doloso
Salmacis, & viduae Crebrenidos arida luctu
Flumina ———

Strabo lib. 14. Ἡ Σαλμακὶς κρήνη διαβεβλημένη οὐκ οἶδ' ὁπόθεν, ὡς μαλακίζουσα τοὺς πιόντας ἀπ' αὐτῆς: *Salmacis fons nescio*
unde

vnde accuſetur, vt molliens omnes ex eo, qui potauerint. Ouidius 15. Metam.

——— *Sunt qui non corpora tantum*
Verum animos etiam valeant mutare liquores:
Cui non audita eſt obſcenae Salmacis vnda?

Audiatur Feſtus: *Salmacis nomine nympha Coeli, & Terrae filia fertur cauſa fontis Hilicarnia aquae appellandae fuiſſe Salmacidis, quam qui bibiſſet, vitio impudicitiae molleſceret.* Cauſam mollitiei anquirebat Strabo, eam reddit, aperitque Feſtus: *Ob eam rem, quod eius aditus anguſtatus parietibus occaſionem largitur iuuenibus petulantibus antecedentium puerorum, puellarumq́ violandarum: quia non patet refugium. Baias* addo. Horatius:

Nullus in orbe locus Baijs praelucet amoenis.

Martialis lib. 11. vel 10. Epig. 29.

Litus beatae Veneris aureum Baiae,
Baias ſuperbae blanda dona naturae
Vt mille laudem, Flacce, verſibus Baias:
Laudabo digne non ſatis tamen Baias.

Lib. 4. *Nec ſatis eſt Baias igne calere ſuo.*

Plinius lib. 31. c. 2. *Nuſquam tamen largius, quam in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus,*

 aliae

aliae sulphuris, aliae aluminis, aliae salis, aliae nitri, aliae bituminis, nonnullae etiam acida, salsaue mistura, aquae Baiarum. Quarum qualitatum effecta, quo ferant, nescit nemo. A calentibus aquis famam obtinuere Baiae, ijsque Venerem conciliantibus, quod loco non vno Martialis testatus est, potissimum lib. 1. vbi in Laeuinam illa iocosiora:

Et dum Baianis saepe fouetur aquis,
Incidit in flammas, iuuenemque secuta relicto
Coniuge, Penelope venit, abit Helene.

Causa, cur *Baiae* Silio Italico *Tepentes* dicantur, Papinio *Aestuantes*. Addatur Isidorus lib 13. c. 13. *Boeotiae lacus furialis est, de quo qui biberit, ardore libidinis exardescit*. Contra *Cyzici fons amorem Veneris tollit*, ibidem Isidorus.

Galli aqua insaniae auctor. Item fontis Rubri, & Chij.

INter ait viridem Cybelen, altasq; Celaenas,
Amnis it insana nomine Gallus aqua.
Qui bibit, inde, furit: procul hinc discedite, quis est
Cura bonae mentis: qui bibit inde, furit.

Fasto-

Faſtorum 4 l. ſic Ouidius. Neque moderamen ponit: ſupplet Plinius lib. 31. c. 2. *In Phrygiae Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his, qui fonte Rubro biberint, Cteſias ſcribit.* Iſidorus Originum lib. 13. c. 13. *In Aethiopiae fonte rubro qui biberit, lymphaticus fit.* Vitruuius lib. 8. c. 3. *Item eſt in inſula Chio fons, e quo qui imprudenter biberint, fiunt inſipientes, & ibi eſt Epigramma inſculptum ea ſententia: Iucundam eſſe potionem fontis eius, ſed qui biberit, ſaxeos habiturum ſenſus.*

Ἡδεῖα ψυχροῖο ποτοῦ λιβὰς, ἣν ἀναβάλλῃ
 Πηγὴν, ἀλλὰ νόῳ πέτρος ὁ τῆσδε πιών.

Algentis potus ſuauis ſtilla eiaculatur
 Fontem: verum animo fit lapis inde bibens.

A fontibus

Oculorum auxilia, & noxae.

SEneca l 3. qq Nat. c. 1. *Quaedam enim oculos, quaedam neruos iuuant.* In eadẽ Sardinia fontes *ocularias diſſipant aegritudines*, inquit Solin. c. 10. Ciceronianas aquas oculis medẽtes miris laudib. extulit Plin. l. 31.

l. 31. c. 2. *Exiguo post obitum ipsius* [Ciceronis] *Antistio Vetere possidente eruperunt fontes calidi perquam salubres oculis celebrati carmine Laureae Tullij, qui fuit e libertis eius, vt protinus noscatur etiam ministerium eius ex illa maiestate. Ponam enim ipsum carmen, dignum vbique, & non ibi tantum legi:*

Quo tua Romanae vindex clarissime linguae
Silua loco melius surgere iussa viret:
Atque Academiae celebratam nomine villam
Nunc reparat cultu sub potiore Vetus.
Hic etiam apparent lymphae non ante repertae,
Languida quae infuso lumina rore leuant.
Nimirum locus ipse suo Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
Sint plures oculis quae medeantur aquae.

Isidorus: *In Italia fons Ciceronis oculorum vulnera curat.* Plus caeteris adserit. Ibidem: *In Sardinia fontes calidi oculis medentur: fures arguunt: nam caecitate detegitur eorum facinus.* Plinius supra: *Leucogaei fontes inter Puteolos, & Neapolim oculis, & vulneribus medentur.*

Dentes cadiui ab aqua.

DEntibus fonticulus perniciabilis Sufis eſt. Vitruuius lib. 8. c. 3. *Suſis autem, in qua ciuitate eſt regnum Perſarum*, [regiam intelligit] *fonticulus eſt, ex quo qui biberint, amittunt dentes.* Vnde Epigramma:

Ὕδατα ταῦτα βλέπεις φοβερὰ ξένε, τῶν ἀπὸ χερσὶ
　Λουτρὰ μὲν ἀνθρώποις ἀβλαβῆ ἐστιν ἔχειν.
Ἢν δὲ βάλης κοίλης ποτὶ νηδύος ἀγλαὸν ὕδωρ,
　Ἄκρα μόνον δολιχοῦ χείλεος ἀψάμενος,
Αὐτῆμαρ πριστῆρες ἐπὶ χθονὶ δαιτὸς ὀδόντες
　Πίπτουσι, γενύων ὀρφανὰ θέντες ἕδη.

Terribiles quas cernis aquas, innoxius humor
　Eſt hominum manibus, quas lauit hoſpes, aquae.
Praeſtantes lymphas aluus ſi ſumat inanis,
　Summaque labra ſemel contigerit modice:
Qui paſtum didunt dentes, labuntur eadem
　Luce, carent orbae dentibu' mandibulae.

Αὐτῆμαρ, *Ipſomet die*, quo aquam iſtam potaueris: at intra biennium iacturam iſtam nucifrangibulorum a dentifrangibulis aquis euenire docet in Germania

mania Plinius lib. 25. c. 3. *In Germania trans Renum caſtris a Germanico Caeſare promotis maritimo tractu fons erat aquae dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compageſq; in genibus ſoluerentur. Stomocacen medici vocabant, & Sceletyrben ea mala.* Malarum affectionum oris, ac tibiarum vocabula duo haec non temere alibi reperias, niſi apud Strabonem lib. 16. de quibus vide Langium epiſt. 13. Variarum, vberius etiam epiſt. 14. Item Gorrhaeum in Definitionibus.

Aquae Periurij vindices.

SIc nominari poſſunt aquae Ariſtoteli memoratae lib. de Miris auditis: Ἔστι δὲ καὶ ὅρκος, ὃς ἅγιος αὐτόθι δοκεῖ εἶναι· ὅσα γὰρ γράμμασί τις γράψας εἰς πινακίδιον ἐμβάλλει εἰς τὸ ὕδωρ· ἐὰν μὲν οὖν εὐορκῇ, ἐπιπολάζει τὸ πινακίδιον· ἐὰν δὲ μὴ εὐορκῇ, τὸ μὲν πινακίδιον βαρὺ γενόμενον ἀφανίζεσθαί φασιν, τὸν δὲ ἄνθρωπον πίμπρασθαι· διὸ καὶ λαμβάνειν τὸν ἱερέα παρ' αὐτοῦ ἐγγύαν ὑπὲρ τοῦ καθαίρειν τινὰ τὸ ἱερόν. Haec ſunt. *Eſt & iuſiurandum, quod inibi ſanctum videtur: quidquid enim tabellis inſcripſerit quis, vbi in aquas inijcit, tabellae nant in ſumma vnda, ſi ſancte iurauerit: ſin autem peierarit, tabellae grauiores factae nuſquam comparent: iuratus vritur. Propterea*

quoque

quoque ſponſionem ab aliquo ſacerdos capit de purgando templo. Macrobius lib. 5. Satur. c. 19. *In Sicilia Symethus fluuius eſt: iuxta hunc nympha Thalia compreſſu Iouis grauida metu Iunonis optauit, vt ſibi terra dehiſceret, quod & factum eſt. Sed vbi venit tempus maturitatis infantum, quos aluo illa geſtauerat, recluſa terra eſt, & duo infantes de aluo Thaliae progreſsi emerſerunt, appellatique ſunt Palici* ἀπὸ τȣ̃ πάλιν ἱκέϑαι, *quoniam prius in terram merſi, denuo inde reuerſi ſunt.* Haec, vt quam cum Ariſtotele conſentiant, videamus, praeſtruenda fuere. Attexit deinde Macrobius: *Nec longe inde lacus breues ſunt, ſed immenſum profundi, aquarum ſcaturigine ſemper ebullientes, quos incolae crateras vocant, & nomine Dellos appellant, fratreſque eorum Palicorum extimant, & habentur in cultu maximo; praecipueque circa exigendum circa eos iuſiurandum, praeſens, & efficax numen oſtenditur. Nam cum furti negati, vel eiuſcemodi rei fides quaeritur, & iuſiurandum a ſuſpecto petitur: vterque ab omni contagione mundi ad crateras accedunt, accepto prius fideiuſſore a perſona, quae iuratura eſt, de ſoluendo eo, quod peteretur, ſi addixiſſet euentus. Ille inuocato loci numine teſtatum faciebat eſſe iurator, de quo iuraret. Quod ſi fideliter faceret, diſcedebat*

debat illaeſus : ſi vero ſubeſſet iuriiurando mala conſcientia, mox in lacu amittebat vitam falſus iurator. Haec res ita religionem fratrum commendabat, vt crateres quidem implacabiles vocarentur. Quare in illo Maroneo l. 9. ſcribendum fuerit *Implacabilis*, non *Placabilis :*

Eductum matris luco Symetia circum
Flumina, pinguis vbi implacabilis ara Palici.

Metamorphoſeos 5.

Stagna Palicorum rupta ferventia terra.

De *Palicis*, vide Stephanum de Vrbibus, Diodorum lib. 11. & 36. Ex his praeſignatis emendes, ſcribaſque lib. 13. Baſſaricon Nonni :

——— Οἵτε Παλίκων
Ἔδρανον ἀμφενέμοντο, καὶ οἳ Καλάντην παρὰ λίμνην
Γείτονα Σειρήνων πόλιν ᾤκεον. ———

Praefuit Παλίγγων. Adſimilis loci commeminit Plinius lib. 31. c. 2. *Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc eſt & templo, & Deo nomen, cuius gurgite periuri notantur pati velut flammam vrentem.* Alijs in aquis periuria coecitate vindicantur. Rhemmius in Dionyſium :

Sardiniae poſtquam pelago circumflua tellus
Fontibus e liquidis praebet miracula mundo,
Quod ſanant aegros, pandunt, damnantq; nefando
Periuros furto, quos tacto flumine caecant.

De

De fontibus his Solinus c. 10. *Coarguendis valent furibus. Nam quiſquis ſacramento raptum negat, lumina aquis attrectat: Vbi periurium non eſt, cernit clarius: ſi perfidia abnuit, detegitur facinus caecitate, & captus oculis admiſſum tenebris fatetur.*

Quibus in Aquis lapit, quod recipitur.

SEneca lib. 3. Natur. Quaeſtion. de Aquis: *Sunt, quae coguntur in lapidem.* Priſcianus περιηγήσει.

——— Eſt longe ſupra Sirenida rupem
Picentis Silari-gurges ſpectabile flumen.

Spectabile flumen: cauſam dicat Plinius lib. 2. c. 103: *Similiter in flumine Silaro vltra Surrentum non virgulta modo immerſa, verum & folia lapideſcunt, alias ſalubri potu eius aquae.* Strabo lib. 5. de *Silari* (ſic enim ille) Ἐπὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ὄντος τοῦ ποταμοῦ τούτου: *De aqua huius amnis.* Inijce, τοῦ ὄντος ποτίμου ex Euſtathio in Dionyſium, cui notatum: Τοῦτον ὁ γεωγράφος Σίλαριν γράφων λέγει ἴδιον τοῦ Σιλάριδοι, ὅτι τοῦ ὕδατος ὄντος ποτίμου. Item ex Silio:

Nunc Silarus, quos nutrit aquis, quo gurgite tradũt
Duritiem lapidum merſis inoleſcere ramis.

Et salubrem Silari potum testatur Plinius. Nota dignum, quod quidquid Silaro lapit nec colorem exuit, nec de forma quidquam deterget auctore Strabone. Vin' plures seu fontes, seu fluuios pari vi? Oggerat pleno modio Plinius lib. 31. c. 2. *Lebedon namque alluit riuus, in quo saxa in altitudinem crescunt. In Eurymenis fontem deiectae coronae lapides fiunt. In Colossis flumen est, in quo lateres coniecti, lapides extrahuntur. In Scyretico metallo arbores quaecunque flumine alluuntur saxa fiunt cum ramis distillantes quoque guttae in lapides durescunt in antris Corycijs: nam Mieze in Macedonia etiam pendentes in ipsis cameris: at in Corintho, vbi decidere. In quibusdam speluncis vtroque modo columnas faciunt, vt in Phausia Chersonesi Rhodiorum in antro magno etiam discolori adspectu.* Isidorum consule lib. 13. c. 13. Testatur Haertungrus in Spadacrene vidisse in Euganeis fontem, quo iniecta lapidescerent. Heurnius lib. 1. Methodi ait se vidisse hoc in fonte muliebrem mammam saxeam induisse naturam. Moriens mulier eo fonte mersa fuerat. Tertio quoque a Mogontia lapide vidit Haertungrus prope Suualbach fontem, in quem pilae palmariae, chirothecae, aliaque porosiora iniecta nocte vna lapides erant, & in vicino ligna. Esto accessio ex

Stra-

Strabonis lib. 6. de terra Aetnae incendijs proxima, in qua incendijs colliquefacta durantur in lapidem: Ὁ δὲ ῥύαξ εἰς πῆξιν μεταβάλλων, ἀπολιθοῖ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἐφ' ἱκανὸν βάθος, ὥσπερ λατομίας εἶναι χρείαν τοῖς ἀνακαλύψαι βουλομένοις τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπιφάνειαν. Interpres: *Egestae ex incendio Aetnae materiae fluxus ita concrescit, vt ad iustam altitudinem soli superficiem in lapidem conuertat, quam qui nudare velint, opus habeant lapides scindere.* Videsis reliquias. Addatur Plinius supra: *In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignum deiectum lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeo vt lapidem plerumque durans adhuc integat cortex.* Ibidem: *In exitu paludis Reatinae saxum crescit.* Vitruuius lib. 8. c. 3. *Est in Cappadocia in itinere, quod est inter Mazaca, & Tuana locus amplus, in quem lacum pars siue arundinis, siue alij generis, si demissa fuerit, & postero die exemta, ea pars quae fuerit exemta, inuenitur lapidea, quae autem pars extra aquam manserit, permanet in sua proprietate.* Antigonus c. 177. Εἶναι δὲ καὶ παρὰ τοῖς Κώοις καὶ ἄλλο τι ῥευμάτιον, ὃ πάντας τοὺς ὀχετοὺς, ὅθεν διαῤῥεῖ λίθους πεποίηκεν. Τοῦτο δὲ καὶ Εὔδοξος, καὶ Καλλίμαχος παραλείπουσιν, ὅτι ἐκ τοῦδε τοῦ ὕδατος οἱ Κῶοι λίθους λατομήσαντες, ᾠκοδόμησαν τὸ θέατρον· οὕτως ἰσχυρῶς ἀπολιθοῦτας πᾶν γένος:

Eſſe quoque apud Coos alium riuulum, qui omnes aquae ductus, per quos defluit, in lapides mutet. Id etiam Eudoxus, & Callimachus reliquerunt, quod ea ex aqua Coi lapidibus excisis theatrum exaedificarunt. Tantam vim habet omnia in lapides conuertendi. Idem c. 150. Μούαβιν ἀπολιθοῦν, ἐάν τις ἐμβάλῃ στοιβὴν, ἢ λίθον. *Muabin iniectam ſtoeben, vel lapidem in lapidem vertere.* Quem locum mendae accuſat iure literatiſſimus Meurſius. Adde Ouidium Senecae laudatum:

> *Flumen habent Cicones, quod potum ſaxea reddit*
> *Viſcera, quod tactis inducit marmora rebus.*

Medicamentum eſt, & eius naturae habet limum, vt corpora & agglutinet, & induret. Quemadmodum Puteolanus puluis, ſi aquam attigit, ſaxum eſt: ſic e contrario, haec aqua ſi ſolidum tetigit, haeret, & affigitur. Inde eſt, quod res abiectae in eundem lacum, lapideae ſubinde extrahuntur. Quod in Italia quibuſdam locis euenit, ſiue virgam, ſiue frondem demerſeris, lapidem poſt paucos dies extrahis. Circumfunditur enim corpori limus, alluiturq́ paulatim. Hoc minus tibi videbitur mirum, ſi notaueris Albulam, & fere ſulphuratam aquam circa canales ſuos, tuboſque durari. His perbelle cauſam duraminis rerum aquis demerſarum explicat ſapiens Seneca.

In

In Aqua miri carbones ingenij.

STephanus de Vrbibus memorat apud Sinthias ποταμόν τινα εἶναι Πόντον προσαγορευόμενον, ἐν ᾧ καταφέρεσθαί τινας λίθους, οἳ καιόμενοι τοὐναντίον πάσχουσι τοῖς ἐκ τῶν ξύλων ἄνθραξι· ῥιπιζόμενοι μὲν γὰρ ἀποσβεννύντας ταχέως, ὕδατι δὲ ῥαινόμενοι ἀνάπτονται· ὅταν δὲ καίωνται πονηρὸν ὄζουσι, καὶ παραπλήσιον ἀσφάλτῳ, καὶ τὴν ὀσμὴν οὕτω δριμεῖαν ἔχουσιν, ὡς μηδὲν τῶν ἑρπετῶν ὑπομένειν καιομένων αὐτῶν. Haec ſunt: *Amnem eſſe Pontum nomine, in quo lapides quoſdam deuolui, quibus accenſis, contra quam e ligno carbonibus, eueniat. Quippe ventilati mox exſtinguuntur: aqua reſperſi accenduntur. Adde quod accenſi male oleant, & non diſsimiliter bitumini, tamque acri ſunt odore, cum ardent, vt reptilibus ſit intolerabilis.* Non idem eſt carbonum de terra Leodicenſium, Montenſiumque ingenium? Suppar lapidis Thracij indoles, quo ſuper Nicandrus in Alexipharmacis:

Ἠὲ σύγε Θρήισσαν ἐνιφλέξας πυρὶ λᾶαν,
Ἥθ' ὕδατι βρεχθεῖσα σέλαοσεται, ἔσβεσε δὲ αὐτὴν
Τυτθὸν, ὅτ' ὀδμήσηται ἐπιρρανθέντος ἐλαίου.
Τὴν ἀπὸ Θρηϊκίου νομέου ποταμοῖο φέρουσιν.
Ὃν Πόντον καλέουσιν ——

De

De fugatis odore ſerpentibus Nicander idem tradit, ac ex eo Galenus lib. 9. Simplicium medicamentorum. Plinius lib 33. c. 5. *Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, ideoque oleo reſtinguitur.* Dioſcorides lib. 5. Ὁ δὲ λεγόμενος Θρακίας, γεννᾶται μὲν ἐν Σκυθίᾳ ἐν ποταμῷ τῷ λεγομένῳ Πόντῳ· Δύναται δὲ τὰ αὐτὰ τῷ γαγάτῃ. Ἱστορεῖται δὲ ἐκκαίεσθαι μὲν αὐτὸν ὕδατι· σβέννυσθαι δὲ ὑπὸ ἐλαίου, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀσφάλτου γίνεται: *Qui lapis Thracias dicitur, in Scythiae fluuio, qui Pontus vocatur, gignitur. Eiuſdem eſt cum Gagate facultatis. Narratur aqua accendi, oleo reſtingui, quod & bitumini accidit.* De Gagate Iſidorus lib. 16. c. 4. *Accenditur aqua, oleo reſtinguitur.* Tantundem Solinus c. 35. Galenus l. 8. Simplicium, Dioſcorides.

Boues, Oues ab aquis albent: aut nigrant.

MAro Georg. 2.

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima ſaepe tuo perfuſi flumine ſacro
Romanos ad templa deum duxere triumphos.

Plinius lib. 2. c. 103. *In Faliſco omnis aqua pota candidos facit boues.* Propertius lib. 2. Eleg. 19.

Qua

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niueos abluit vnda boues.

Claudianus de sexto Consulatu Honorij:

Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quae Latijs praebent armenta triumphis.

Alij miraculum idem literis vulgauere, Statius lib. 1. Siluarum in Soterijs, Iuuenalis Sat. 12. Ouid. Fastis, & 1. Ε'ρώτων Eleg. 12. Arnobius lib 2. Silius Italicus, Priscianus. Isidorus: *In Thessalia duo sunt flumina: ex vno bibentes oues nigras fieri ferunt: ex altero albas: ex vtroque varias.*

Cephissus quoque oues albas facit Plinio lib. 2. c. 103. Solinus c. 12. *Varro opinatur in Boeotia duo esse flumina, quorum alterum si ouinum pecus debibat...... alterius haustu, quaecunque vellerum fusca sunt in candidum verti.* Seneca Natur. qq. lib. 3. c. 25. idem testatur addito: *In Macedonia quoque, vt ait Theophrastus, est flumen, ad quod qui facere albas oues volunt, adducunt. Quod vt diutius potauere, non aliter quam infectae mutantur.* Accessio noua: *Esse in Cappadocia* [flumen] *quo poto equis, nec vlli praeterea animali, color mutatur, & spargitur albo cutis.*

Melas parem nomini sortitur effectum: quo videlicet epoto nigrorem animalia contrahunt.

Seneca ſupra: *Quae albae* [oues] *venerant, nigrae abeunt. Hoc etiam in Boeotia amnes duo efficiunt: quorum alteri ab effectu Melas nomen eſt.* Idem Varro tradit Solini c. 12. Diſtincte, aperte, nominatim ſingulorum vires enotauit Plinius lib. 2. c. 103. *In Boeotia amnis Melas oues nigras . . . rurſus nigras Penius, rufaſque iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen amni. In Ponto fluuius Aſtaces rigat campos, in quibus paſtae nigro lacte equae gentem alunt.* Nota miraculum *Lactis nigri.* De Xantho Ariſtoteles lib. 2. de Hiſtor. Animal. c. 12. Δοχεῖ δὲ καὶ ὁ Σχάμανδρος ποταμὸς ξανθὰ πρόβατα ποιεῖν· διὸ καὶ τὸν Ὅμηρόν φασιν ἀντὶ Σχαμάνδρου Ξανθὸν προσαγορεύειν αὐτόν: *Videtur & Scamandrus fluuius oues rufas reddere: eoque Homerum pro Scamandro Xanthum* [hoc eſt *Rufum*] *agnominaſſe ferunt.* Vitruuius lib. 8. c. 3. *Sunt enim Boeotiae flumina Cephiſſus, & Melas, Lucaniae Cratis, Troiae Xanthus, inque agris Clazomeniorum, & Erythraeorum, & Laodicenſium fontes, ac flumina, cum pecora ſuis temporibus amni parantur ad conceptionem partus, per id tempus adigitur eo quotidie potum* (diſpuli τὸ *Adiungitur*) *ex eoque quamuis ſint alba, procreant alijs locis leucophaea, alijs locis pulla, alijs coracino colore.* Priſcianus Periegeſi:

Hoc fuſcat niueas, hoc albat gurgite nigras.

Crathis,

Crathis, & Sybaris eadem vi pollere crediti ſunt. Strabo lib. 6. Ὁ δὲ Κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν, καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους. Interpres Ouid. l. 14. Transformationū.

Crathis, & hinc Sybaris veſtris conterminus oris
Electro ſimiles faciunt, auroque capillos.

Adrianum Iunium Commentario de Coma conſule. Egregie varia haec aquarum ingenia depingit Ariſtoteles ſubtexta ratione, modoque lib. 3. de hiſtor. Animalium c. 12. Μεταβάλλουσι δὲ ἔνια τῶν ζώων τὰς χρόας τῶν τριχῶν κατὰ τὰς τῶν ὑδάτων μεταβολάς· ἔνθα μὲν γὰρ λευκὰ γίνεται· ἔνθα δὲ μέλανα. Ταῦτα δὲ καὶ περὶ τὰς ὀχείας ἐστὶν ὕδατα πολλαχοῦ τοιαῦτα, ἃ πιόντα, καὶ ὀχεύσαντα μετὰ τὴν πόσιν τὰ πρόβατα μέλανας γεννῶσι τοὺς ἄρνας, οἷον ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τῇ ἐπὶ τῆς Θρᾴκης, ἐν τῇ Ἀσσυρίτιδι ἐποίει ὁ καλούμενος ψυχρὸς ποταμὸς, καὶ ἐν τῇ Ἀντανδρίᾳ δὲ δύω ποταμοί εἰσιν, ὧν ὁ μὲν λευκὰ, ὁ δὲ μέλανα ποιεῖ τὰ πρόβατα. Haec ſunt: *Aquarū itē vſu variato animalia nonnulla ſuos immutāt colores: alibi enim cādida, alibi nigra redduntur. Tales ſunt hae frequenter circa coitum aquae, quas quae biberint oues, & a potu coierint, pullos generāt agnos, vt in Thraciae Chalcide: in Aſſyritide idem efficit fluuius nomine Pſychrus. In Antādria vero duo ſunt amnes, e quorum potu albae, nigraeue oues euadunt.* Antigonus c. 84. Τὸν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ποταμὸν τὸν ἐπὶ Θρᾴκης, τὸν καλούμενον Κόχρωαν, πιόντα τὰ πρόβατα, ἔχειν τὰ γεννώμενα μέλανα ποιεῖ· καὶ ἐν τῇ Ἀντανδρίᾳ δύο ποταμοὺς εἶναι, ὧν τὸν μὲν, λευκὰ· τὸν δὲ μέλανα γεννᾷν:

In Thracia flumen ad Chalcidicam, nomine Cochrynam ab ouibus potum nigros facere foetus. Duo etiam esse in Antandria flumina, quorum alterum nigra, alterum alba gignat. Addit in Euboea iuxta Italicam Chalcidi finitimam duos esse amnes Cerontem, & Neleum, de quibus si bibant mulieres circa concipiendi tempus, a Ceronte nigra, a Neleo alba parere. Causarum inuentio vestigatu difficilis. Eam si putas coloris imaginationem: in quouis fluuio, fonte, aqua potanda nigri, albique subrepere potest imaginatio, in quibus eadem non comperiuntur effecta. Si in locis proxime memoratis imaginationem animalium dixeris a qualitate fundi albentis, aut nigrantis feriri: cur Albula Italiae non eadem vi pollet? Cur in Borysthene, vbi vndae sunt violaceae, lana non eumdem bibit colorem? cur non viridem, vbi fundus, aut aqua viret? Rerum omnium causae non cuiuis peruiae.

Dulcis, & Salsa ab eodem principio diducta.

VItruuius lib. 8. c. 3. *In Sicilia flumen est Himera, quod a fonte cum est progressum, diui-*

ditur

ditur in duas partes: quae pars profluit contra Aetnam, quod per terrae dulcem succum percurrit, est infinita dulcedine: altera pars, quae per eam terram currit, vnde sal foditur, salsum habet saporem. Vide Melam lib. 2. c. 7. Solinum c. 11. Antigonum in Historiarum paradoxarum Synagoga, Diodorum lib. 19. Silium Italicum lib. 14. & in eum Notas nostras. Nec procul hinc leges ab eadem scaturigine fontes calidum, & frigidum.

Aquae silentio aditae tardiores, voce elatiore citatiores.

CLaudianus de VI. Consulatu Honorij:

——— Nec te miracula fontis
Praetereunt, tacito passu quem siquis adiret,
Lentus erat: si voce gradum maiore citasset,
Commistis feruebat aquis ———

Solinus c. 11. *In Halesina regione fons alias quietus, & tranquillus, cum siletur: si insonent tibiae, exsultabundus ad cantum eleuatur, & quasi miretur dulcedinem vocis, vltra margines intumescit.*

Quibus Aquis fax accendatur: accensa exstinguatur.

OVidius 15. Metamorph.

Admotis Athamantis aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum luna recrescit in orbes,

Antigonus in Synagoga historiarum paradoxarum: Περὶ δὲ τὴν Ἀθαμανίαν ἱερὸν εἶναι νυμφῶν, ἐν ᾧ τὴν κρήνην, τὸ μὲν ὕδωρ ἔχειν ἄφατον ὡς ψυχρόν· ὃ δ' ἂν ὑπερθῇς αὐτοῦ θερμαίνειν· ἐὰν δέ τις φρύγανον, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων προσενέγκῃ, μετὰ φλογὸς καίεσθαι. Ipsissima verba sunt Strabonis lib. 12. inarata. Interpretor: *Circa Athamaniam Nympharum esse templum, in quo fons aquae immanem in modum frigidae, cui quidquid superposueris, calde id fieri: quod siquis cremium, aut simile quid applicuerit, inflammari.* Ex Antigono non inconcinne scripseris in Ouidio *Athamanis aquis.* Iuuerit Liuius, cui libris 31.38. crebra est *Athamaniae, & Athamanum* mentio. Alijs quoque libris est:

——— *Minimos cum luna recessit in orbes,*

quod a lunae decremento est: alterum deterius. Paulo diuersior est D. Augustinus lib. 21. de Ciuit. c. 5. *In Epiro alium fontem, in quo faces vt in caeteris exstinguuntur accensae, sed, non vt in caeteris,*

accen-

accenduntur exſtinctae. Auguſtino ſimiliter Solinus c. 12. Similiter Mela l. 2. c. 3. *In Epiro Dodonaei Iouis templum, & fons ideo ſacer, quod cum ſit frigidus, & immerſas faces, ſicut caeteri, exſtinguat: vbi ſine igne procul admouentur, accendit.* Plin. lib. 2. c. 103. *In Dodone Iouis fons cum ſit gelidus, & immerſas faces exſtinguat: ſi exſtinctae admoueantur, accendit.*

Calidi fontes.

PLinius lib. 31. c. 6. *Homerum calidorum fontium mentionem non feciſſe demiror, cum alioqui lauari calida frequenter induceret.* Sic ille. Subiecta igitur Plinius aut non legit, aut non meminit, aut pro Homericis non habuit, quae ſunt Iliade X perſcripta:

Κρουνῷ δὲ ἵκανον καλλιῤῥόῳ· ἔνθα δὲ πηγαὶ
Δοιαὶ ἀναΐσσουσι Σκαμάνδρου δινήεντος.
Η' μὲν γὰρ θ' ὕδατι λιαρῷ ῥέει· ἀμφὶ δὲ καπνὸς
Γίνεται δὲ αὐτῆς ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο.
Η' δὲ ἑτέρη θέρεϊ προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ,
Η' χιόνι, ψυχρῇ, ἢ δὲ ὕδατος κρυστάλλῳ.

Interpretor: *Ad fluentum autē venerunt belle fluentem: vbi fontes duo ſcaturiunt Scamandri vorticoſi: alter quidē aqua calida fluit: circum autē fumus fit ex ipſo velut ignis ardētis: alter vero aeſtate defluit ſimilis grădini,*

vel

vel niui frigidae, vel ex aqua glaciei. Obuiam Homero ſe fert Strabo lib. 13. Οὔτε γὰρ θερμὰ νῦν ἐν τῷ τόπῳ εὑρίσκεται, οὐδὲ ἡ τοῦ Σκαμάνδρου πηγὴ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐν τῷ ὄρει, καὶ μία, ἀλλ' οὐ δύο. Τὰ μὲν οὖν θερμὰ ἐκλελεῖφθαι εἰκός: *Neque enim hoc in loco calidae reperiuntur aquae, neque hic eſt Scamandri fons; ſed in monte, iſq; vnicus, non duo.* Caldas igitur defeciſſe Scamandrum vero eſt ſimile. Idem negitauerat lib. 1.

Tantum aeui mutare valet longinqua vetuſtas!

Notauit ad locum hunc Euſtathius: Ὤπται καὶ νῦν περὶ τὴν Παννονίαν γῆν, ἤγουν τὴν τῶν Βουλγάρων ἀναδόσεις δύο τοιούτων πηγῶν, ὧν ἡ μία καίουσα ζωογονεῖ ὅμως σκώληκας, οἳ καὶ ἐξαιρεθέντες τοῦ ζέοντος, καὶ ἀέρι ὁμιλήσαντες ἐκλείπουσι: *Videre eſt etiamnum in Pannonia terra, ſeu Bulgarorum eruptiones duas talium fontium, quorum ardet alter: nihilominus viuos gignit vermes, qui feruente aqua exemti aurae contactu emoriuntur.* Herodotus lib. 4. non procul Boſporo Tearon fluuium locat cum quadraginta prope fontibus, Καὶ αἱ μὲν αὐτέων εἰσὶ ψυχραί· αἱ δὲ θερμαί. *Partim frigidi, partim calidi,* quos fontes medica vi vult ab humanis, equiniſque corporibus ſcabiem curare. Verum in ſupero Homeri carmine Euſtathius, ac Strabo ὕδατι λιαρῷ non *Tepentem aquam* exponunt, ſed *Caldam.* Eam Homeri mentem deprehendas

hendas ex fumo, atque ex illo Ὡσεὶ πυρὸς αἰθομένοιο *instar ignis accensi, aut ardentis.* Plinius lib. 31. c. 42. *Emicant benigne, passimque* [aquae] *in plurimis terris alibi frigidae, alibi calidae, alibi iunctae, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenaeis montibus tenui interuallo discernente.*

Fontes Calida, Gelida manantes.

CVrtius lib. 3. *Est etiam aliud Ammonis nemus: in medio habet fontem, aquam solis vocant: sub lucis ortum tepida manat: medio die, cum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit: inclinato in vesperam calescit: media nocte feruida exaestuat, quoque proprius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit; donec sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat.* Plinius lib. 2. c. 103. *Iouis Ammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet.* Idem lib. 15. c. 5. Lucretius lib. 6.

Esse apud Ammonis fanum fons luce diurna
Frigidus: at calidus nocturno tempore fertur.

Metamorphosi lib. 16. Ouid.

——— *Medio tua corniger Ammon*
Vnda die gelida est, ortuque, obituq; calescit.

De fugatis odore serpentibus Nicander idem tradit, ac ex eo Galenus lib. 9. Simplicium medicamentorum. Plinius lib. 33. c. 5. *Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, ideoque oleo restinguitur.* Dioscorides lib. 5. Ὁ δὲ λεγάμενος Θρᾳκίας, γεννᾶται μὲν ἐν Σκυθίᾳ ἐν ποταμῷ τῷ λεγομένῳ Πόντῳ· Δύναται δὲ τὰ αὐτὰ τῷ γαγάτῃ. Ἱστορεῖται δὲ ἐκκαίεσθαι μὲν αὐτὸν ὕδατι· σβέννυσθαι δὲ ὑπὸ ἐλαίου, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀσφάλτου γίνεται: *Qui lapis Thracias dicitur, in Scythiae fluuio, qui Pontus vocatur, gignitur. Eiusdem est cum Gagate facultatis. Narratur aqua accendi, oleo restingui, quod & bitumini accidit.* De Gagate Isidorus lib. 16. c. 4. *Accenditur aqua, oleo restinguitur.* Tantundem Solinus c. 35. Galenus l. 8. Simplicium, Dioscorides.

Boues, Oues ab aquis albent: aut nigrant.

MAro Georg. 2.

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima saepe tuo perfusi flumine sacro
Romanos ad templa deum duxere triumphos.

Plinius lib. 2. c. 103. *In Falisco omnis aqua pota candidos facit boues.* Propertius lib. 2. Eleg. 19.

Qua

Qua formosa suo Clitumnus flumina luco
Integit, & niueos abluit vnda boues.

Claudianus de sexto Consulatu Honorij:

Quin & Clitumni sacras victoribus vndas,
Candida quae Latijs praebent armenta triumphis.

Alij miraculum idem literis vulgauere, Statius lib. 1. Siluarum in Soterijs, Iuuenalis Sat. 12. Ouid. Fastis, & 1. Ἐρώτων Eleg. 12. Arnobius lib 2. Silius Italicus, Priscianus. Isidorus: *In Thessalia duo sunt flumina: ex vno bibentes oues nigras fieri ferunt: ex altero albas: ex vtroque varias.*

Cephissus quoque oues albas facit Plinio lib. 2. c. 103. Solinus c. 12. *Varro opinatur in Boeotia duo esse flumina, quorum alterum si ouinum pecus debibat...... alterius haustu, quaecunque vellerum fusca sunt in candidum verti.* Seneca Natur. qq. lib. 3. c. 25. idem testatur addito: *In Macedonia quoque, vt ait Theophrastus, est flumen, ad quod qui facere albas oues volunt, adducunt. Quod vt diutius potauere, non aliter quam infectae mutantur.* Accessio noua: *Esse in Cappadocia* [flumen] *quo poto equis, nec vlli praeterea animali, color mutatur, & spargitur albo cutis.*

Melas parem nomini sortitur effectum: quo videlicet epoto nigrorem animalia contrahunt.

caput fontis scintillosi, quendam sibi meatum prouida Natura formauit. Hinc desuper sella composita, quae humanis necessitatibus in absidis speciem perforatur, aegros suscipit interno humore desluentes. vbi dum fessi nimio langore consederint, vaporis illius delectatione recreati, & lassa viscera reficiunt, & humores noxia infusione grauatos, vitali ariditate constringunt. vt quasi aliquo desiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inueniri. Sic medicabili substantiae venit a sulphure, quod calet. a salsedine, quod desiccat. Talia posteris non tradere, hoc est grauiter in longa aetate peccare. Quapropter antiqua illic aedificiorum soliditas innouetur. Vt siue in thermis, siue in cuniculis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconstrui. Virgulta quoque, noxia importunitate nascentia, euulsis cespitibus auferantur. ne radicum quidam capilli paulatim turgentes, fabricarum visceribus inserantur, & more vipereo prolem sibi foecunditate contraria nutriat, vnde se compago casura disrumpat. Palatium quoque, longa senectute quassatum, reparatione assidua corrobora. Spatium, quod inter aedem publicam, & caput igniti fontis interiacet, syluestri asperitate depurga. Rideat florenti germine facies decora campestris, quae etiam ardentis aquae fertilitate laetatur.

miroq;

miroq; modo dum proxime ſalem generet ſterilem, nutriat pariter & virores. Sed non his tantum beneficijs Antenorea terra foecunda eſt. Infert & alia, quae multo grandius obſtupeſcas. Corda illa (vt ita dixerim) montium, in vicem ſecretarij, negotia contentioſa diſtingunt. Nam ſi quis forte pecus furatum pilis natiuis ſolito more ſpoliare praeſumpſerit, vndis ardentibus frequenter immerſum, neceſſe eſt, vt antea decoquat, quam emundare praeualeat. O vere ſecretarium, iure reuerendum. quando in his aquis non ſolum ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe iudicium. & quod humana nequit altercatione diſſolui, fontium datum eſt aequitate definiri. Loquitur illic tacita Natura, dum iudicat, & ſententiam quodammodo dicit, quae perfidiam negantis excludit. Sed quis iſta conſeruare negligat, quamuis plurima tenacitate ſordeſcat? Siquidem ornat regnum, quod fuerit ſingulariter toto orbe nominatum. Et ideo pecunia, quae tibi data eſt, ſi opus non poterit implere ſuſceptum, quantum adhuc expendendum eſſe credideris, miſsis nobis breuibus, indicabis. Quia non grauamur expendere, vt tanta videamur ruris amaenia cuſtodire.

APONVS EX CLAVDIANO.

FOns, Antenoreae vitam qui porrigis vrbi,
Fataque vicinis noxia pellis aquis,
Cum tua vel mutis tribuant miracula vocem,
Cum tibi plebeius carmina dictet honos,
Et sit nulla manus, cuius non pollice ductae
Testentur memores prospera vota notae:
Nonne reus musis pariter, Nymphisque tenebor,
Si tacitus soli praetereare mihi?
Indictum neque enim fas est, tacitumque relinqui
Hunc qui tot populis prouocat ore loqui.
Alto colle minor, paruis erectior aruis,
Conspicuo cliuus molliter orbe tumet.
Ardentis foecundus aquae, quacumque cauernas
Perforat, offenso truditur igne latex.
Spirat putre solum, conclusa subter anhelo
Pumice rimosas perforat vnda vias.
Humida flammarum regio Volcania terrae
Vbera sulfureae feruida regna plagae.
Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant
Pascua: luxuriat gramine cocta silex.
Et cùm sic rigido cautes feruore liquescant,
Contentis audax ignibus herba viret.

Praeterea

Praeterea grandes effoſſi marmore ſulci
Saucia longinquo limite ſaxa ſecant.
Herculei, ſic fama refert, monſtratur aratri
Semita, vel caſus vomeris egit opus.
In medio pelagi late flagrantis imago,
Caerulus immenſo panditur ore lacus,
Ingenti fuſus ſpatio: ſed maior in altum
Intrat, & arcanae rupis inane ſubit.
Denſus nube ſua, tactuque immitis, & hauſtu:
Sed vitreis idem lucidus vſque vadis.
Conſuluit natura ſibi, ne tota niteret,
Admiſitque oculos, quo vetat ire calor.
Turbidus impulſu venti cùm ſpargitur aër,
Glaucaque fumiferae terga ſerenat aquae;
Tunc omnem liquidi vallem mirabere fundi,
Tunc veteres haſtae regia dona micant:
Quas inter nigrae tenebras obſcurus arenae
Diſcolor obruptum flumen hiatus agit.
Apparent intra latebrae: quas gurges opacus
Implet, & abſtruſos ducit in antra ſinus.
Tunc montis ſecreta patent, qui flexus in arcum
Aequora pendenti margine ſumma ligat.
Viua coronatos adſtringit ſaeua vapores,
Et leuis exili cortice terra natat,

Calca-

Calcaturque oneri numquam ceſſura virorum,
Suſtentat trepidum fida ruina pedem.
Facta manu credas: ſic leues circuit oras
Ambitus, & tenuis, perpetuuſque riget.
Haerent ſtagna loco, plenas aequantia ripas,
Praeſcriptumque timent exſiluiſſe modum.
Quod ſuperat, fluuius deuexa rupe volutus
Egerit, & campi dorſa recurua petit.
Deuehit exceptum natiuo ſpuma meatu:
In patulas plumbi labitur inde vias.
Nullo cum ſtrepitu madidis infecta fauillis
Deſpumat niueum fiſtula cana ſalem.
Multifidas diſpergit opes, artemque ſecutus
Qua iuſſere manus, mobile torquet iter,
Et iunctos rapido pontes ſubtermeat aeſtu,
Afflatoſque vago temperat igne tholos.
Acrius interius rauci cum murmure ſaxi
Spumeus eliſo pellitur amne vapor.
Hinc pigras repetunt feſſi ſudore lacunas:
Frigora quis longae damna dedere morae.
Salue Paeoniae largitor nobilis vndae:
Dardanij ſalue gloria magna ſoli.
Publica morborum requies, commune medentum
Auxilium, praeſens Numen, inemta ſalus.

Seu

Seu ruptis inferna ruunt incendia ripis,
Et noſtro Phlegethon deuius orbe calet:
Sulfuris in venas gelidus ſeu decidit amnis,
Accenſuſque fluit, quod manifeſtat odor:
Siue pares flammas vndarum lance rependens,
Arbiter in foedus mons elementa vocat.
Ne cedant ſuperata ſibi: ſed legibus aequis
Alterius vires poſſit vtrumque pati.
Quidquid erit cauſae, quocumque remitteris ortu,
Non ſine conſilio currere certa fides.
Quis caſum meritis adſcribere talibus audet?
Quis negat auctores haec ſtatuiſſe Deos?
Ille pater rerum, qui ſaecula diuidit aſtris,
Inter prima poli te quoque ſacra dedit,
Et fragilem noſtri miſeratus corporis vſum
Telluri medicas fundere iuſſit aquas,
Parcarumque colos exoratura ſeueras
Flumina laxatis emicuere iugis.
Felices, proprium qui te meruere coloni,
Fas quibus eſt Aponum iuris habere ſui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Auſtri
Flamina, nec ſaeuo Sirius igne nocet.
Sed quamuis Lacheſis lethali ſtamine damnet,
Inde ſibi fata proſperiora petunt.

Oo Quod

Quod si forte malus membris exuberat humor,
Languida vel nimio viscera felle rubent:
Non venas reserant, nec vulnere vulnera sanant,
Pocula nec tristi gramine mista bibunt.
Amissum lymphis reparant impune vigorem,
Paçaturque aegro luxuriante dolor.

D. HIERONYMVS.

epist. 2. tom. 1.

SEnectus vero rursus eorum, qui adolescentiam suam honestis artibus instruxerunt, & in lege Domini meditati sunt die ac nocte, aetate fit doctior, vsu tritior, processu temporis sapientior, & veterum studiorum dulcißimos fructus metit.

FINIS.

SYLLA-

SYLLABVS.

A

Cyn-

princi-

